

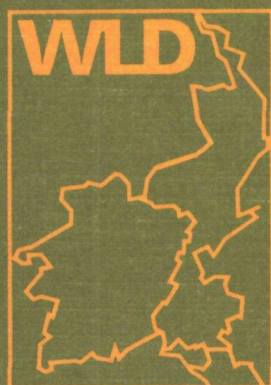
WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

Opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door prof. dr. J. Goossens en
prof. dr. A. Hagen

I. AGRARISCHE TERMINOLOGIE

Aflevering 3: Weidebouw

DRS. J. KRUIJSEN – DR. J. GOOSSENS

VAN GORCUM – ASSEN/MAASTRICHT

ISBN 90-232-2634-8

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

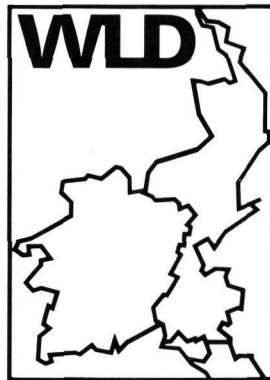
WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

Opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door prof. dr. J. Goossens en
prof. dr. A. Hagen

I. AGRARISCHE TERMINOLOGIE

Aflevering 3: Weidebouw

DRS. J. KRUIJSEN – DR. J. GOOSSENS

1991

VAN GORCUM – ASSEN/MAASTRICHT

© 1991 Van Gorcum & Comp B.V., Postbus 43, 9400 AA Assen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Woordenboek

Woordenboek van de Limburgse dialecten / opgezet door A. Weijnen; voortgezet door J. Goossens en A. Hagen. – Assen [etc.] : Van Gorcum.

I. Agrarische terminologie

Afl. 3: Weidebouw / J. Kruijsen, J. Goossens.

Met reg.

NUGI 941

Trefw.: Limburgse dialecten; woordenboeken.

ISBN 90-232-2634-8

Dit werk is tot stand gekomen met steun van de Katholieke Universiteit Nijmegen en van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's-Gravenhage.

Lay-out en druk: Van Gorcum, Assen

TEN GELEIDE

In deze derde aflevering van het WLD, Deel I, Agrarische Terminologie wordt de *weidebouw* behandeld. Het is een afgerond onderwerp en kan dan ook als een apart deeltje van het WLD worden gepresenteerd.

Aan de redactie van deze aflevering werd in het late najaar van 1988 begonnen. Toen kon nog uitgebreid gesteund worden op de nimmer aflatende hulpvaardigheid en expertise van drs. Pieter Goossens, niet alleen redacteur van de eerste twee afleveringen van deel I, maar ook de spil van al hetgeen op de redactie van het WLD omging. Tot en met paragraaf 3.3 heeft hij het manuscript van deze aflevering gezien en kon er, vaak zeer uitvoerig, met hem worden overlegd over deze of gene moeilijke variant of woordtypetoekenning. Nog geen jaar later overleed hij plotseling en, ook voor het WLD, voortijdig. Zijn inbreng in deze aflevering is onmiskenbaar groot en de redactie is hem daar bijzonder erkentelijk voor. Sommige gedeelten van wat hier in druk verschijnt waren in de loop der jaren door studenten onder leiding van Pieter Goossens voorbereid als onderdeel van hun doctoraalstudie Nederlands aan de KUN; het zijn de lemmata over het haren (paragraaf 3), over de gaffels, de hoorruiter en de hooimijt (in paragraaf 4 en 5).

MATERIAAL

De materiaalverzameling voor WLD, Deel I, is beschreven in de Inleiding bij Aflevering 1 (p. 23-31) uit 1983. Daaraan toe te voegen zijn de sindsdien verschenen lexicografische werken voor de beide provincies Limburg:

Amkreutz, L. e.a. (1979), *Kirchröadsjer Dieksiejoneer*, Kerkrade.

Berg, J. van den (1983), *Weertlands Woordenboek*, Weert.

Geerts, R. (1988), *Seppig wiej ein smawtpaer; woorden en uitdrukkingen in het Echter dialect*, Echt.

Kats, J.C.P. (1985), *Remunjs Waardenboek*; Roermond.

Kooijman, G.F. (1985), *Thematisch woordenboek van het Tungelroys*, Amsterdam.

Staelens, Xavier (1989), *Dieksjenèèr van t (H)Esselts*, derde verbeterde druk, Hasselt.

Steijvers, Lei (1989), *Weem kintj ze nog? Ein verzameling rojer weurd*, Stamproy.

Stevens, André (1986), *Túngërsë Diksjenèèr*, Tongeren.

Voor een uitvoerige bibliografie over de Limburgse dialecten zie men nu ook:

Brok, drs. Har (1988-90), Publikaties over Dialekt in Limburg, in: *Veldeke* 63.2, 25-29; *Veldeke* 63.3, 27-29; *Veldeke* 63.4, 7-9; *Veldeke* 63.5, 28-30; *Veldeke* 63.6, 23-25; *Veldeke* 64.2, 50-52; *Veldeke* 64.3, 82-87; 109-110; *Veldeke* 65.3, 85-90.

Verreweg de belangrijkste bron voor het hier gepresenteerde materiaal is echter, naast het schriftelijk verkregen materiaal uit de Nijmeegse, Amsterdamse en Leuvense vragenlijsten, het door J. Goossens in mondelinge enquêtes verzamelde materiaal in Belgisch Limburg, zoals beschreven in Goossens 1963, 16-22. Vaak zijn de ver-

I.3

handelingen die Goossens in zijn licentiaatsverhandeling (*Studie over de landbouwtermen opgetekend te Genk en omgeving*, onuitgeg. Leuven 1955; zie Inleiding WLD I, 24) heeft gegeven over de landbouwwoordenschat de kern van de hier gepresenteerde lemma's.

SPECIALE BIBLIOGRAFIE

- Goossens, J. (1959), Hoe heet een vlegelknuppel in Limburg?, in: *Taal en Tongval* 11, 21-23.
- Goossens, J. (1963), *Semantische vraagstukken uit de taal van het landbouwbedrijf in Belgisch Limburg*, I en II, Antwerpen.
- Goossens, J. (1964), Enkel- en veel toepasselijkheid van betekenaars op de taalkaart, in: J. Goossens en Jan van Bakel, *Taalgeografie en Semantiek* [BMDC 28], Amsterdam, 3-27.
- Heukels, H. (1987), *Woordenboek der Nederlandsche volksnamen van planten*, Amsterdam 1907; opnieuw uitgegeven met inleiding van H.J.T.M. Brok en biografie door P. Smit, Utrecht.
- Leenen, J. (1947), Limburgse klankgrenzen, in: *Limburgse Dialectgrenzen* [BMDC 9], Amsterdam, 1-13.
- Noordzij, Gerrit (1979), *Zeis en sikkkel; de kunst van het maaien*, Amsterdam.
- Vessem, A.H. van (1956), *Oogstgerei-benamingen*, Assen.
- Warnant, Léon (1949), *La culture en Hesbaye liégeoise*, Bruxelles-Liège.

NUMMERING

Vanaf deze aflevering wordt, ook in WLD, Deel I, de enkelvoudige nummering voor de afleveringen aangehouden, die gebruikelijk is voor Deel II en voor het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*: na het deelnummer volgt meteen het afleveringsnummer, hier I.3.

KAARTEN

In de afleveringen 1 en 2 van het WLD, Deel I, zijn geen taalkaarten opgenomen. Vanaf deze aflevering zal de redactie zich aansluiten bij de presentatie van de landbouwwoordenschat in het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* en het *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten* en veelvuldig taalkaartjes opnemen. De schaal van de hier opgenomen kaarten is zodanig gekozen dat het Limburgse gebied zonder meer gelegd kan worden naast het Vlaamse en het Brabantse uit WVD en WBD. De kaarten zijn met behulp van de computer van het Rekencentrum van de K.U. Nijmegen drukklaar gemaakt door drs. J. van Schijndel. Om het verwijzen te vergemakkelijken zijn de kaarten genummerd. Ook de lemma's zijn, paragraafsgewijze, genummerd.

AFBEELDINGEN

De afbeeldingen zijn, op grond van schetsen van informanten bij de vragenlijsten of uit literatuur, overgetekend door mw. M. Akkermans van de Audiovisuele Dienst van het Directoraat A-Faculteiten van de K.U. Nijmegen.

De foto's van afbeeldingen 15 (vregelpaal en vregelstok) en 16 (hooikarren) zijn ter beschikking gesteld door dr. J. Goossens aan dr. J. Weyns, destijds conservator van het Openluchtmuseum Bokrijk van de provincie Limburg; ze zijn in het begin van de jaren zestig gemaakt.

VERTALINGEN

De Engelse en Duitse vertalingen van de lemmatitels werden nagezien en gecorrigeerd door respectievelijk mw.dr.s. E. Mooijman en drs. A. Dams.

FINANCIËLE STEUN EN BEGELEIDING

Dit werk is tot stand gekomen met steun van de Katholieke Universiteit van Nijmegen en van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's-Gravenhage. De wetenschappelijke projectleiding was in handen van prof.dr. J. Goossens en prof.dr. A. Hagen.

Joep Kruijsen

**AGRARISCHE TERMINOLOGIE IN VERBAND MET
AKKER- EN WEIDEBOUW**

Weidebouw

INHOUDSOPGAVE

Ten Geleide bij Afl. I.3	V	3.2.13 hak van het blad van de zeis (kaart 19)	35
		3.2.14 punt van het blad van de zeis (kaart 20)	36
<i>I. Gras en grassoorten</i>	1	3.2.15 snede van het blad van de zeis (kaart 21)	37
1.1 gras (kaart 1)	1	3.2.16 haarpad van het blad van de zeis	38
1.2 oude grassoorten	2	3.2.17 rug van het blad van de zeis	38
1.3 gras(land) om af te grazen	3	3.2.18 grasmaaimachine (afb. 6)	38
1.4 gras(land) om te hooien	3	3.2.19 maaibalk	39
1.5 grasspriet	4		
		3.3 <i>Haren</i>	40
<i>2. Onderhoud van het grasland</i>	4	3.3.1 haren	40
2.1 gras zaaien (tussenlemma)	4	3.3.2 haargetuig (kaart 22; afb. 7)	41
2.2 nerf van de weide	4	3.3.3 haarhamer (kaart 23)	42
2.3 graspol	4	3.3.4 haarspit (kaart 24)	44
2.4 schitbossen (kaart 2)	5	3.3.5 haargaffel (kaart 25)	45
2.5 molshoop in het grasland	6	3.3.6 haarblok (afb. 8)	46
2.6 molshopen verspreiden	8	3.3.7 daverwaat	47
2.7 mol (kaart 3 en 4)	9	3.3.8 metalen tongetjes	47
2.8 wilde zuring (kaart 5; afb. 1)	11	3.4 <i>Strijken en wetten</i>	47
2.9 distel (kaart 6; afb. 2)	12	3.4.1 wetten met de strekel, strijken (kaart 26)	49
2.10 distelschopje (afb. 3)	14	3.4.2 strekel, wetstok (kaart 27; afb. 9)	49
		3.4.3 cementen strekel	51
<i>3. Maaien en gereedschap</i>	15	3.4.4 zandblok, klomp (kaart 28)	51
3.1 <i>Maaien</i>	15	3.4.5 slijpzand, zavel	52
3.1.1 maaien (kaart 7)	15	3.4.6 zavelen	52
3.1.2 gras (af)maaien	16	3.4.7 wis gras om te zavelen	53
3.1.3 maaier	16	3.4.8 wetten met de wetsteen (kaart 29)	53
3.1.4 zwad, houw (kaart 8)	16	3.4.9 wetsteen (kaart 30)	54
3.1.5 gezwad, regel gemaaid gras (kaart 9)	18	3.4.10 slijpbus, hoorn (kaart 31)	55
3.1.6 dubbel gezwad	19	3.4.11 vloeistof in de slijpbus	56
3.1.7 maaipad	19		
3.1.8 reepje overschietend gras	20	<i>4. Hooibouw, drogen van het gras</i>	56
3.2 <i>Zeis</i>	20	4.1 <i>Hooien</i>	56
3.2.1 zeis (kaart 10; afb. 4)	22	4.1.1 hooien	56
3.2.2 graszeis	23	4.1.2 hooi (kaart 32)	57
3.2.3 steel van de zeis (kaart 11)	23	4.1.3 drogen, droog worden (van gemaaid gras)	59
3.2.4 bovenste handvat (kaart 12)	25	4.1.4 hooinat	59
3.2.5 onderste handvat (kaart 13)	26		
3.2.6 handvatten	28	4.2 <i>Gereedschap bij het hooien</i>	59
3.2.7 enkelvoudig handvat	28	4.2.1 houten gaffel, schudgaffel (kaart 33; afb. 10a)	59
3.2.8 zeisring (kaart 14)	28	4.2.2 ijzeren gaffel, oogstgaffel (kaart 34; afb. 10b)	61
3.2.9 spie (kaart 15)	30	4.2.3 tand van de gaffel	62
3.2.10 zwadkeerder, beugel (kaart 16)	31		
3.2.11 blad, mes van de zeis (kaart 17; afb. 5)	32		
3.2.12 arend van de zeis (kaart 18)	33		

I.3

4.2.4	hooihark (kaart 35; afb. 11)	62	5.1.7	hoeveelheid hooi die men opsteekt	86
4.2.5	hooi harken	64	5.1.8	optassen, vouwen	86
4.2.6	steel van de hooihark	64	5.1.9	optasser	87
4.2.7	dwarsbalk van de hooihark	65	5.1.10	rol gevouwen hooi op de kar	87
4.2.8	steunhoutjes tussen steel en balk	65	5.1.11	hooiboom	87
4.2.9	tanden van de hooihark	65	5.1.12	touw om het hooi vast te sjoeren	88
4.2.10	hooispreidmachine, hooikeerder (afb. 12)	66	5.1.13	vregelpaal (afb. 15)	88
4.2.11	hooivergaarmachine (afb. 13)	66	5.1.14	vregelstok	89
			5.1.15	blok, klos om het touw aan te spannen	89
4.3	<i>Spreiden en weer bijeenwerken van het hooi</i>	67	5.2	<i>Hooikar</i>	90
4.3.1	zwaarden spreiden (kaart 36)	67	5.2.1	hooikar (kaart 47; afb. 16)	90
4.3.2	verspreid gras	68	5.2.2	zijladders van de oude kar	93
4.3.3	hooi keren	69	5.2.3	botteriken (kaart 48)	93
4.3.4	op rijen zetten (kaart 37)	69	5.3	<i>Hooi binnenhalen</i>	93
4.3.5	rij, wiers (kaart 38)	71	5.3.1	hooi binnenhalen	93
4.3.6	op heukelingen zetten (kaart 39)	72	5.3.2	hooi afladen	95
4.3.7	heukeling (kaart 40)	74	5.3.3	hooiplukker (afb. 17)	95
4.3.8	heukelingen spreiden	76	5.3.4	het hooi is binnen	95
4.3.9	op hopen zetten (kaart 41)	76	5.3.5	hooimijt zetten (kaart 49)	95
4.3.10	hoop, tussen heukeling en opper (kaart 42)	78	5.3.6	hooimijt (kaart 50)	96
4.3.11	hopen spreiden	79			
4.3.12	op oppers zetten (kaart 43)	79	6.	<i>Nagras</i>	98
4.3.13	opper (kaart 44)	80	6.1	nagras, tweede hooioogst (kaart 51)	98
4.3.14	op ruiters zetten (kaart 45)	82	6.2	eerste hooioogst	99
4.3.15	ruiter (kaart 46; afb. 14)	83	6.3	derde hooioogst	100
			6.4	tweede klaveroogst	100
5.	<i>Binnenhalen van het hooi</i>	84	6.5	eerste grasoogst	100
5.1	<i>Hooi laden</i>	84	6.6	tweede grasoogst	100
5.1.1	hooi binden tot een bussel	84	6.7	derde grasoogst	101
5.1.2	hooiband	85	6.8	achtergebleven hooi harken	101
5.1.3	bussel hooi	85	6.9	nascharder	101
5.1.4	handvol hooi, pluk hooi	85	6.10	hooi dat is achtergebleven	101
5.1.5	hooi opladen, opsteken	85			
5.1.6	opsteker	86		<i>Register</i>	102

Kaarten

1.	Gras (klankkaart)	1
2.	Schitbossen	5
3.	Mol	8
4.	Binnendringen van <i>mol</i>	9
5.	Wilde zuring	11
6.	Distel	13
7.	Maaien (klankkaart)	15
8.	Zwad, houw	17
9.	Gezwad, regel gemaaid gras	18
10.	Zeis	22
11.	Steel van de zeis	24
12.	Bovenste handvat	25
13.	Onderste handvat	27
14.	Zeisring	29
15.	Spie	30
16.	Zwadkeerder, beugel	31
17.	Blad (mes) van de zeis	33
18.	Arend van de zeis	34
19.	Hak van het blad van de zeis	35
20.	Punt van het blad van de zeis	36
21.	Snede van het blad van de zeis	37
22.	Haargetuig	41
23.	Haarhamer	43
24.	Haarsspit	44
25.	Haargaffel	46
26.	Wetten met de strekel, strijken	48
27.	Strekel, wetstok	49
28.	Zandblok, klomp	51
29.	Wetten met de wetsteen	53
30.	Wetsteen	54
31.	Slijpbus, hoorn	56
32.	Hooi (klankkaart)	58
33.	Houten gaffel, schudgaffel	60
34.	IJzeren gaffel, oogstgaffel	61
35.	Hooihark	63
36.	Zwaden spreiden	68
37.	Op rijen zetten	70
38.	Rij, wiers	72
39.	Op heukelingen zetten	73
40.	Heukeling	75
41.	Op hopen zetten	77
42.	Hoop, tussen heukeling en opper	78
43.	Op oppers zetten	80
44.	Opper	81
45.	Op ruiters zetten	82
46.	Ruiter	83
47.	Hooikar	92
48.	Botteriken	94
49.	Hooimijten zetten	96
50.	Hooimijt	97
51. (-)	Nagras	99

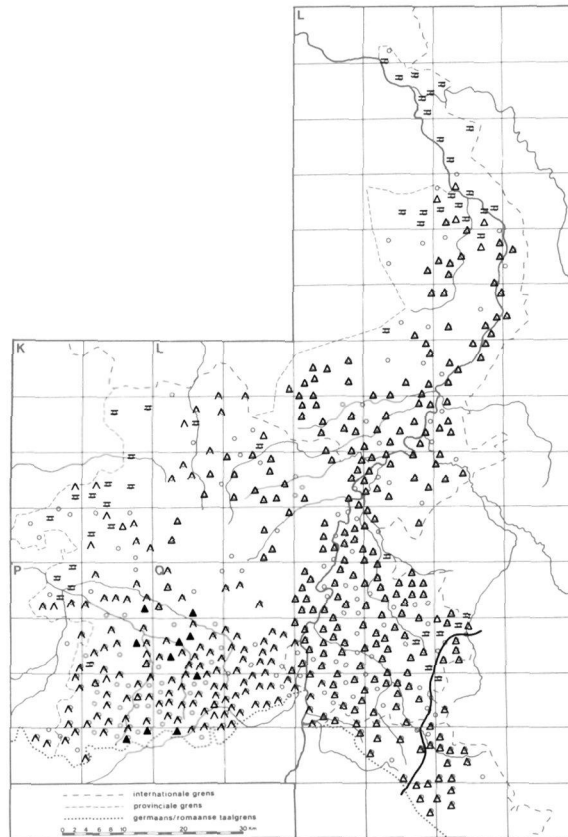
Afbeeldingen

1.	Zuring	12
2.	Distel	13
3.	Distelschopje	14
4.	Zeis en manieren van voeren	21
5.	Blad van de zeis	33
6.	Grasmaaimachine	39
7.	Haren en haargetuig	42
8.	Haarblok	47
9.	Strijken en wetten	50
10.	Gaffels	60,61
11.	Hooihark	63
12.	Hooispreidmachine	66
13.	Hooivergaarmachine	66
14.	Hooiruiters	84
15.	Vregelpaal en vregelstok	88
16.	Hooikarren	91
17. (-)	Hooiplukker	95

Kaart 1. GRAS

Klankkaart

- = /a, á/ (kort)
 △ /ā, ā²/ (lang)
 ^ /ǭ/ (lang)
 ▲ /ǭ/ (gemedialiseerd)
 ~ ten oosten: j-anlaut

1. Gras en grassoorten

1.1 GRAS (kaart 1)

Gras – grass – herbe

(N 14, 88a; JG 1b, add.; Wi 54; S 11; L 1 a-m; L 1u, 75; L 20, 26a; L 35, 65; L. 39, 41; A 2, 54; A 4, 26a; A 4, 28; RND 111; monogr.)

[De algemene benaming voor het gewas, zo uitvoerig mogelijk gedocumenteerd, zodat in de volgende lemma's naar deze opgaven en naar de klankkaart kan worden verwezen.]

Op de klankkaart van het type **gras** zijn de vormen met betoning niet apart aangegeven; men kan bij dit woord aannemen dat het in het gehele polytone gebied sleeptoon heeft. Wanneer er meer dan één variant voor een plaats was opgegeven, is bij voorkeur het materiaal van de mondelinge enquêtes in kaart gebracht.]

gras: *gras* K 278, 317a, 318, 353, 357, 358, L 115, 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165, 191, 192, 192a, 209, 210, 211, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 216a, 217, 246a, 265, 314, 317, 434a, P 44, 48,

116, Q 113, 113a, 116, 117b, 118, 119; *grás* K 278a, 314, 315, 316, 317, P 45, 46; *grās* K 318, 357, 359, L 214, 214a, 215, 216, 217, 245b, 246a, 312, 313, 315, P 55, 119, 121, 193, 214, 218, 219, Q 2b, 9, 78, 96c, 162; *grā.s* K 358, 360, L 250, 413, 414, P 176, 197, Q 2; *grās* L 245, 246, 246b, 247, 248, 249, 265b, 266, 268, 269, 269a, 271, 291, 292, 292a, 293, 295, 296, 297, 299, 300, 319, 320a, 320c, 321, 321a, 322, 322a, 323, 326, 327, 328, 332, 333, 353, 354, 355a, 358, 362, 366, 367, 371, 371a, 373, 375, 376, 378, 379, 380, 381a, 381b, 385, 386, 387, 413, 420, 425, 426, 0426, 427, 429, 429a, 430, 431, 432a, 434, Q 11, 14, 15, 16, 17, 18, 18a, 19, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 32a, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 94b, 95, 96, 96a, 96b, 96c, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 101a, 102, 103, 104a, 105, 109, 110, 111, 111*, 112, 0112, 112a, 112b, 113a, 115, 117, 117a, 118, 119, 187a, 191, 192, 193a, 195, 196, 197, 197a, 201, 202, 203, 203a, 203b, 204, 204a, 205, 206, 207, 208; *grā.s* L 244c, 267, 270, 287, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 290, 294, 298, 316, 317, 318, 318a, 318b, 318d, 318e, 320, 324, 325, 329, 330, 331, 331b, 352, 355, 356, 359, 360, 363, 364, 365,

368, 369, 370, 372, 374, 377, 381, 382, 383, 415, 416, 417, 418, 421, 422, 423, 428, 432, Q 7, 8, 9, 10, 12, 13, 20, 200, 209, 210, 247, 247a, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 259, 260, 278, 279, 283, 284, 284a; *grā²s* L 246c, 265c, 266, 268, 291, P 192, Q 117b, 201; *grūā.s* Q 199; *grō.s* P 178; *grō²s* L 352, P 184; *grōs* K 318, 357, 359, 360, L 314, P 49, 50, 52, 54, 56, 176, 183, Q 4, 5, 90, 93, 95, 96d, 156, 163, 173, 176a, 198b, 199; *grō.s* K 361, L 282, 286, 312, 313, 353, 414, P 51, Q 71, 72, 77, 79a, 81a, 82, 83, 84, 86, 88, 89, 91, 152, 153, 157, 162, 168, 168a, 169, 171, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 188, 242; *grō²s* L 282, 286, 314, 354, P 46, 47, 48, 50, 58, 107a, 113, 115, 117, 120, 172, 173, 174, 175, 176a, 178, 179, 181, 182, 186, 211, 212, 213, 214, 219, 227, Q 1, 71, 72, 76, 80, 83, 87, 156a, 158, 193, 198; *grō²s* L 315, P 53, 55, 57, 118, 118a, 119, 121, 177, 187, 188, 192, 195, 197, 220, Q 2a, 3, 5, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 94, 153, 154, 155, 156, 157, 157a, 159, 160, 161, 164, 166, 167, 168a, 169, 170, 171, 175, 188, 240, 241; *grō.s* P 52, 57, 58, Q 71; *grō²s* P 120, 218; *grō²s* P 195, 222, 223, Q 74, 75, 78, 154, 166; *grō.s* K 314, 315; *grō²s* K 318, 357, Q 158a; *iras* Q 211; *irās* Q 121a, 121b, 121c, 121e, 222; *irās* Q 121, 251, 252, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 278, 278a, 279, 282, 283, 284a; *irāi.s* Q 263; **groes** (doorgaans wordt met dit woord niet het gewas maar de met gras begroeide bovenlaag van het grasland of een stukje grasland zelf aangeduid; zie de lemma's NERF VAN DE WEIDE in deze aflevering en GRASLAND in de aflevering over de Landerijen; het gaat om dubbelopgaven naast het type **gras**): *grus* K 361, L 282; *grūs* L 265; *grūs* K 316; *grōs* L 362.

1.2 OUDE GRASSOORTEN

alte Grasarten – old species of grass – graminées anciennes
(N 14, 82; monogr.)

[De hieronder vermelde woorden werden opgegeven op de vraag naar verschillende oude grassoorten. Na de lexikale eenvoud van het vorige lemma GRAS, leverde deze vraag een grote oogst aan plantennamen op. Het is echter lang niet altijd duidelijk welke botanische grassoort nu precies bedoeld wordt; eenzelfde plantenvolksnaam kan immers in de ene streek een andere botanische familie of afdeling aanduiden dan in de andere streek. Naast de oude grassoorten blijken óók en vooral wilde grassoorten te zijn opgegeven die juist niet voor de weidebouw van belang zijn, maar waarmee de landbouwer en veeteler te maken heeft om ze van zijn cultuurgrond weg te houden, onkruid derhalve.

Zie ook de lemma's ZURING en DISTEL en de benamingen voor het onkruid in de akker in de aflevering over de Akkerbouw.

Zie voor de fonetische documentatie van het

woord(deel) [*gras*] het lemma GRAS.

Het lemma bevat enkelvoud en meervoud.]

1. **Algemene benamingen:** **gras:** *grās* L 423, 429a (de zegsman tekent aan dat „hier geen opnoemen aan” is); **grasje:** *greskə* Q 20 (fijne grassoort).

2. **Vlotgrassen** (Glyceria, enz.): **watergras:** *wātar[gras]* L 288a, 289a, 289b, 290, 291, 318b, 320c, 321, 324, 326, 355, 360, 371a, 382; *wātar*– Q 2; *wātar*– K 357, 359; *wōtar*– K 316, 318, Q 4; *wō²ar*–K 314; *wō²tar*– L 282, 286, 312, 314; **watergrasje:** *wātargrēska* Q 97; **watersperregras:** *wāterspergrās* Q 2; **watergroes:** L 247; *wātargrōs* L 268, 360; *wātargrū²s* L 211; *wōtargrūs* K 278; *wōtargrus* L 282; *wētargrū²s* P 222; **lies:** *lis* L 163, 163a; *līs* K 278; *līsə* (mv.) Q 156; *lēsə* (mv.) L 291; **luus:** *lūs* L 332; *lūs* Q 20; **luusgras:** *lūsgrās* L 270; **losgras:** *lōsgrās* L 366.

3. **Pluimgrassen** (Poa, Equisetum, Alopecurus, enz.): **beemdgras:** L 321; *bēmt¹-grās* L 318a; *bimt¹-grās* L 289a; *bēmt¹-grās* L 370; *bēmtgrōuəs* Q 156; **weigras:** *wēigrās* L 366; **windgras:** L 314; *wēnt-[gras]* K 314, L 312, 355, 355a, Q 97; *wēnt¹-* Q 20; *wēnt¹-* L 318b; *wējnt¹-* Q 9; *wīnt¹-* L 211; *wīnt¹-* L 159a; *wēnt¹-* P 176a, Q 2, 2b, 4; *wēnt¹-* L 371a, 425; **tuintjesgras:** *tūjntjās-grās* L 268; **pluimgras:** *plā²mgrō²s* P 175; **kattestaart:** *katastart* L 312; **vossestaart:** *vōsastert* L 370; *vōsastet* K 358; **bokkebaard:** Q 97; **bokbaard:** *bōk-bā.1* Q 204a, 211; **heermoes:** *hermos* L 163, 163a.

4. **Struisgrassen** (Lolium, Agrostis, Aira, Molinia, enz.): **raaigras:** *rāi[gras]* L 215; *reī-* Q 203; *rōī-* L 366; **westerwolds raaigras:** *wēstərwołrēgrō²s* P 107a; **windhalm:** L 268, 320c; *wēnt¹hal²m* K 314, L 312; *wēnt¹hal²m* L 286, 314; *wēnt¹hal²m* L 382, 425; *wēnt¹hal²m* L 370; *wēnt¹(h)al²m* Q 2; *wējnt¹hal²m* Q 156; *wējnt¹hal²m* P 222; **halm:** *hal²m* K 359, L 314, 355, 355a, 413; **grove halm:** *grōvə hal²m* Q 4; **halmgras:** *hal²mgrōs* L 282; **schom:** *sxum* K 318, P 176a/Q 186, 2, 156 (pluimgras in het graan); *šum* L 268 (windhalm), 332; *šūm* L 330; *sxōm* K 278; *šxom* Q 71; *šom* Q 196, 196a (soort gras dat tussen het graan groeit); **schomgras:** *sxōmgrās* K 357; *šomgrōs* Q 4; **schossem:** *sxōsəm* K 316; **knoopgras:** *knōup-grās* L 427; **hannesbrood:** *hanasbrōt* L 163, 163a; **haargras:** *hōrgrās* L 291, 322a, 0426; *hōrgrās* L 331, 331b; **harenhalm:** *hōrənhal²m* K 278; **arendgras:** *ōrēgrās* L 427; **pijpestrootjes:** *pī-pēstrōkas* L 331, 331a; **pijpevegers:** *pīpēvēgərs* L 268, 282, 291; **pijpehengsten:** *pīpēhēnstə* L 366; **pijpegras:** *pīpəgras* L 314; **smelen:** *smēla* L 211, 247, 265; *šmēla* L 270, 290, 291; **smelengras** (daarvan werden de oude zaaikorven gevlochten): *šmēləgrās* L 248, Q 20; **smeelden:** *smēl¹ə* Q 9; *šmēl¹ə* L 332; *šmē.1ə* L 331, 331b; **smeeldengras:** *smēl¹əgrās* L 321; **smilden:** *smeldə* Q 198b; **slemen:** *šlēmə* Q 196, 196a; **srietgras:** *spritgrās* Q 9; **bent:** *bēnt* L 271; *bēnt¹* L 288a, 320c; **bentgras:** *bēnt¹-grās* Q 171, 175, 179.

111; *bēnt^l-grās* L 318b; **bunt**: *bōnt* K 278, L 282, 312; **buntgras**: L 425; *bōnt-[gras]* L 266, 268; *bōnt*– Q 197, 197a; *bō.nt*– L 244c; *bōnt^l*– L 326; **zwaai**: *zwāj* L 289b, 320c, 371a; *zwōj* L 282; *zweij* L 282; **zwaigras**: *zwaigrās* L 360; *zweij*– Q 9.

5. *Cypergrassen* (Scirpus, Eriophyllum, enz.): **bies**: *bis* K 358; *bēs* L 369; *bēsā* (mv.) L 268; *bēsā* (mv.) L 432; *bejśn* (mv.) K 359; **biesem**: *bīsēmā* (mv.) Q 2; **bieze**: *bīzagrās* K 357; **bobbert**: *bobərt* L 320c; **bobbertegras**: *bōbərtəgrās* L 289; **bobbertebos**: *bōbərtəbōs* (mv.) L 321; **hazebrood**: L 247, 268, 332, Q 98; *hāzəbrōt* L 318b; *hāzəbrōt^l* Q 111; *hāzəbrūt* L 355a; *hāzəbrūt* L 413; *hōzəzəbrūt* Q 156; *hāzəbrūt* L 355; *hāzəbruat* L 265, 266, 271, 295, Q 111*; *hāzəbrūt^l* L 290, 330; *hāzəbruat* L 211; *hāzəbruat* L 291; *hōzəzəbruat* L 282; *hōzəbrūt^l* L 314; *hōzəzəbrūt^l* L 286, 312, P 176a; *hāzəbrūt*, –*brūt* L 366; **hazebroodje**: *hāzəbrūtjā* L 244c; **broodjes**: *brōtjās* L 326; **broodgras**: *brōt-grās* L 0426; **hazegras**: *hōzəgrās* L 159a; **hazegerf**: *hāzəgerf* L 371a; *hāzəger^l* L 163, 163a; **wollegras**: L 265; *wōlgrās* Q 2; **wollen gras**: *wōl [gras]* L 163, 163a, 382; *wōla* ~ L 288a, 318b, 320a, 322a, 324, 369, Q 71; **wolgras**: *wōl[gras]* K 318, 358, Q 111*; *wōl*– K 318; **poezen**: *pūzā* L 291; *pū.zā* L 290; **poezegras**: *pūzagrās* L 318b; **rietgras**: *rēt[gras]* L 322a, 331, 331b; **lis**: *les* K 358, L 314, 355, 369, 413; *lesā* (mv.) L 268, 317; *lesn* (mv.) K 359; **les**: *les* L 326; *lēšā* (mv.) L 420, P 176a, Q 2; **kroparen**: *krop-ōrā* L 318b; **kropgras**: *krop-grās* Q 111; **snijgras**: *snigrās* L 370; **zuur**: *zūr* Q 198b; *zū.r* L 270; *zōr* L 271, 312; *sōr* Q 2; **zuurgras** (gras van zure grond): *zūr[gras]* K 278, L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, Q 100, 111; *zū.r*– L 330; *sūr*– Q 4; *zuar*– Q 2b; *zuar*– P 175; *zōr*– L 244c, 289, 289a, 295, 314, 318b, 321a, 326, 371a, 382, 420; **zuursel**: *zūrsəl* L 355; **zoor**: *zōr* L 282, 332, 369; *zōr^l* L 317; *sōr* Q 2; *sōr^l* K 359; **zoorgras**: *zōr[gras]* L 289, 320a, 320c, 321, 0426; *zō.r*– L 331, 331b; *sōr*– L 332.

6. *Trilgrassen* (Pimpinella, Briza en gewestelijk „trillen”): rijeren, daveren, razelen, rammelen): **bevertjes**: *bēvarkās* L 265, 360, 420, Q 94b, 95; **bevernel**: L 321, Q 196, 196a; *bēvərnēlā* (mv.) Q 18; **bibbergras**: L 314; **bibbelgras**: *bebəlgrās* L 163, 163a; **rijertjes**: *rijərkās* L 322a, 332; **rijergas**: *rīrgrās* L 432; *rijərkās* L 326; **rijgras**: *rī[gras]* Q 204a; *rij*– L 318b; *rē*– K 358; *rēj*– Q 178; **rammelgras**: *raməlgrās* Q 99*; **davermannetjes**: *dāvərmənəkās* L 314; **razelmannetjes**: *rāzəl-mənəkās* L 290.

7. *Overige benamingen*: **schapegras**: *šōpəgrās* L 331; **varkensgras**: *verəkās-[gras]* L 159a, 318b, 432, Q 78; *vērəkās*– Q 156; **varkensgroes**: *verəkās-grūs* K 278; **gerstgras**: *gers-grās* L 332; **windhaver**: *we.n^lhā.vər* L 331, 331b; **klavergras**: *klōvərggrōs* P 176a; **reukgras**: *rōjīk-grās* L 372; **hondsribben**: *hōnsrōbā* K 358; *hōnsrōbā* K 278; *hōnsrōbān* L 413; **uiversneb**: *ōvərsnēp* L 163,

163a; **ossemuilen**: *ōsəmulā* L 214; *osəmulā* L 331, 331b; **ossekoppen**: *ōsəkōp* L 291; **rachtergras**: *rāxtəgrās* L 318b; **maasgras**: *mās-grās* L 270; **struikgras**: *strūk-grās* Q 9; **wild gras**: *welt-grās* Q 20, 100; **bosgras**: *bōs-grās* Q 99*; **droog gras**: *dryəx-grās* L 289a; **blijvend gras**: *blivənt-grās* L 366; **strouwgras**: *štrōwgrās* L 291; **fijn**: *fin* Q 198b; **malse trokken**: *mālsə trōkə* K 358; **mokken**: *mōkə* Q 2.

1.3 GRAS(LAND) OM AF TE GRAZEN

Gras zum Weiden – grass for pasturing – herbe à brouter

(N 14, 89b; monogr.)

[Gras bestemd om afgegraasd te worden.]

Zie voor de fonetische documentatie van het woord(deel) *[gras]* het lemma GRAS.]

weigras: *weij[gras]* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 214, 215, 268, 270, 286, 289, 289b, 291, 318b, 320a, 321, 324, 329, 330, 331, 331b, 369, 371a, 373, 420, 0426, 427, 432, P 176, 176a, 222, Q 78, 94b, 95, 97, 156, 193, 203; *wēj*– K 358, L 360, 366, 370, 372, 422, 423, P 107a, 175, 213, Q 9, 71; *wēj*– K 278, Q 197a, 204a; *wēj*– Q 0112, 204a; *wē*– K 357, L 355, 413, P 48; *wē*– Q 2; *wēj*– L 286; *wāj*– K 314; **weie(n)gras**: *weij[gras]* L 426, Q 9, 20, 32a, 100, 211; **voedergras**: *vuijər[gras]* K 359; *vōjər*– L 414; *vōr*– L 288, 289a, 429a, Q 22, 98; **groenvoer**: *grōnvōr* L 326; **weie(n)voer**: *weijəvōr* Q 111; **voeder**: *vōjər* K 315; **wei**: *weij* L 244c, 247, 266, 332, 425, Q 95; *wēj* L 317; *wāj* K 316; *wēj* L 290, 314; **graswei**: *graswē* K 358, P 44; *grāsweij* L 271, Q 101; *grōswēj* Q 96d; **vetwei**: *vetwēj* L 314; **koewei**: *kuwēj* L 332; **beestenwei**: *bīstəwēj* L 416; **blijvende wei**: *blivəndā wēj* L 416; **weiland**: *wējilənt* L 282; *wējilənt* L 312, Q 98; *wējilənt^l* L 322, 387; **gras**: *grōs* K 318 L 269, Q 4; **gras om af te weiden**: *grās ōm af tē wējā* L 265; **gras voor af te weiden**: *grōs vjər ōf tē wējā* Q 198b; **gras om afgeweid te worden**: *grās ōm af-gəwēj^l tē wējā* L 325; **gras voor koeien in te jagen**: *grās vər kē en tē jāgə* Q 2b.

1.4 GRAS(LAND) OM TE HOOIEN

Gras zum Heuen – grass for haying – herbe à fenaison

(N 14, 89a; N 14, 88a add.; monogr.)

[Gras bestemd voor de hooibouw.]

Zie voor de fonetische documentatie van het woord(deel) *[gras]* het lemma GRAS.]

hooigras: L 364; *hōj[gras]* L 289, 355, 413, Q 78, 162; *hōj*– L 265, Q 77, 156; *hōj^l*– L 289b; *hōuj*– K 278; *hūj*– K 316, L 288a, 314, 317, P 213, Q 2b; *huj*– P 176, 176a; *hūj^l*– L 288, 289a, 318b, Q 2; *huj*– K 314, 357, 358; *hūj*– P 175; *hū*– P 44; *hū*– P 48; *uj*– P 175; *hūj*–*hūj*– L 416; *hōj*– L 159a, 163, 163a, 164, 165, 214, 215, 247, 286, 331, 331b, 371a, 372, Q 71; *hōj*– L 268, 291, 294, 295, 318b,

I.3

320a, 320c, 321, 324, 325, Q 100; *høi-* L 270, 271, 329, 330, 423, 426, 0426, 427, 432, Q 9, 14, 18, 22, 32a, 94b, 95, 96d, 98, 99*, 111, 0112, 198b; *h·øi-* Q 117a, 197a, 211; (*h*)*øi-* L 420, 422; (*h*)*ø̄^a* L 369; *høi-* Q 112a; *hooi:* *hūi* K 318; *huj* K 359; **grashooi:** *grø̄^asūjə* P 175; *grāshø.i* L 295; *-høi* Q 22, 98; **snijgras:** *sneigrās* L 244c; **maaigras:** *mē-[gras]* P 222; *mīā-* Q 203; *m·īā-* Q 204a; **beemdgras:** *bam(b-)t-grās* L 360; **veldgras:** *velt-grās* L 366; **opgaand gras:** *op-gōnt-grā.s* L 290; **gras:** *grōs* Q 4; **hooiwaas:** *hūiwās* L 314; *hūiwas* P 107a; **hooiwei:** *hūiwē* K 358; *hø̄iwei* L 211; *hø.i-* L 326, 332; *høi-* L 266, Q 97; *høiwei* Q 198b; *høiweiə* (mv.) Q 39; *h·øiwei* Q 193; *høi-* Q 101; *høiwei* Q 112b; **hooiland:** *hūilānt* L 312; *hū^ailant* L 282; *hø̄ilant'* L 322, 332; *høi-* L 387; *høilant* Q 98; **hooibeemd:** *høibān't* L 330; *høibā^ant* Q 97; **gras om te hooien:** *grās om tə hōjə* L 370; **gras voor te hooien:** *grās- vør tə hōjə* L 429a; Q 20; **gras voor het vee:** *grās- vør at- vē* L 374.

1.5 GRASSPRIET

Grashalm – blade of grass – brin d'herbe (N P, 4a; monogr.)

[Stengel of halm van de grasplant; een enkel smal blaadje.

Zie voor de fonetische documentatie van het woord(deel) [*gras*] het lemma GRAS.]

spier: *spīr* K 314, L 265, 332, P 57, 120, 176, 177, 188, Q 28, 72, 74, 100, 180; *spīr* Q 22, 72, 99*; *spēr* L 271, 318b, 322, 372, 381; *spēr* Q 20; **spiertje:** *spīrkə* L 416; *spīrkə* L 211, 332, P 114, 188, Q 157a; *spīr^a* P 176; *sperkə* K 359, P 56; *šperkə* Q 20; *spērka* L 289, 318, 318b, 360; *špērka* L 291; **spier gras:** *spīr [gras]* L 159a, 426, P 176a, 176b, Q 20, 35, 36, 39, 98, 106, 198b; *spīr* ~ L 299, 331, 387, 430, 431, Q 33, 101, 111*, 192; *spī.r* ~ L 331, 331b; *spēr* ~ L 269, 289, 289b, 317, 373, 374, 377, 427; *špēr* ~ L 270; **spiertje gras:** *spīrkə [gras]* Q 3; *spīrkə* ~ L 329, 330, Q 96a, 111*, 196, 198; *sperke* ~ L 316, P 51; *spēr^a* ~ P 211; *šperkə* ~ L 430, Q 33; *špērka* ~ L 271, 321, Q 15; *špē.rkə* ~ L 270; *sperkə* ~ Q 198a; **graspiet:** [*gras*/*spīr* L 414, 426, 432, Q 28, 35a, 71, 95, 95a, 112, 187, 193a; *-spī^ar* L 164, 282; *-spī^ar* K 278; *-spīr* L 290, 429, 432, Q 16, 20, 111, 112a, 113, 198; *-spēr* L 269a, 294, 316, 322a, Q 14, 18; **grasspiertje:** [*gras*/*spīrkə* L 214, 214a, 215, 245b, 246a; *-špīrkə* Q 96a, 97, 117a; *-sperkə* L 269b; *-šperkə* Q 20; *-sper^akə* Q 253; *-spērka* L 269a, 287, 288a, 292, 317, 320a, 322a; *-špērka* L 325; **spit:** *špīt* Q 201, 203; **spit gras:** *špīt [gras]* Q 202, 203; **spitje gras:** *špītjə grās* Q 117; **grasspit:** [*gras*/*špīt* Q 39, 111, 112b, 204a; **grasspits:** *grāsšpīts* Q 197, 197a; **spriet gras:** *špīrit jrās* Q 118a; **graspiet:** [*gras*/*spīrit* L 269; *-špīrit* Q 121, 203, 222; **grasspiertje:** [*gras*/*spretjə* L 330; *-sprītsə* Q 94b, 95; **graspijlte:** *grōspīlkə* L 312; **smeel:** *šmēl* Q 29, 97, 0112; **smeelde:** *šmēl'* L 382; *žmīl'* Q 30; **sleem:**

šlēm Q 204a; **grasje:** *grāska* P 114; *grēska* Q 95; *greska* Q 193, 197, 197a, 208; *grēska* L 253, 294.

2. Onderhoud van het grasland

2.1 GRAS ZAAIEN

Gras säen – to sow the grass – semer l'herbe [Gras wordt gezaaid bij de aanleg van nieuw grasland of wordt bijgezaaid op slechte plekken. Gras zaaïen behoort niet tot de seizoen-gebonden werkzaamheden in de landbouw. Zie het lemma ZAAIEN, ALGEMEEN in de aflevering over de Akkerbouw.]

2.2 NERF VAN DE WEIDE

Grasnarbe – turf – couchis d'herbe (N 14, 51; N 18, 12 add.; monogr.)

[Begroeiide bovenlaag van wei- of hooiland; grasmat, graslaag.

Zie ook de lemma's NERF VAN DE AKKER en GROES, MET GRAS BEGROEIDE GROND in de aflevering over de Landerijen.

Zie voor de fonetische documentatie van het woord(deel) [*gras*] het lemma GRAS.]

erf: *er^af* K 358, L 211, 266, 271, 289, 289a, 289b, 291, Q 204a; *ēr^af* L 282; *e.rf* L 288; **erft:** *erft* L 265, Q 9; **rus:** *rōs* K 278, 316; **ros:** *rōs* L 270; *rōs* (mv.) L 291; **ris:** *res* L 282, 288a, 317, 320a, 324, 369, 416; *reš* Q 20; *resə* (mv.) L 294; *reš* P 44, 48, 107a; *reš* L 422; *rēšə* (mv.) Q 117a; *rēš* P 222; *rējšə* Q 156; **rislaag:** *reslōx* L 370; **grasris:** *grā.s-rešə* (mv.) Q 20; **vilt:** *velt* L 366; *vōlt* K 318; **zode:** L 429; *zōj* L 163, 163a, 268, 282, 290, 318b, 320c, 382, 387, 426, 0426, 427; *zōj* L 247; *zō.j* Q 95; **graszode:** [*gras*/*zōj* L 159a; *-zōj* L 374; **zoog:** *zōx* Q 32a; **graslaag:** [*gras*/*lōx* L 163, 164, 165, 329, 429a, Q 113, 117a; *-lō^ax* L 312, P 175; **bovenste laag:** *byvəstə lōx* L 372; **grasmat:** [*gras*/*mat* L 295, 425; **zool:** *zōl* L 331; **graszool:** *grās-zōl* L 321; **weizool:** *weizōl* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; **grasbed:** *grās-bet* L 322; **grasplaaï:** *grasplāj* Q 204a; **gras:** [*gras*] K 358, L 215, 286, 314, 330, 371a, 386, 413, 420, P 176, 213, Q 100, 101, 193; **groes:** *grus* P 176a; Q 2b, 78; *g^arus* Q 71; *grūs* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, Q 156, 162, 178; *grūys* K 359; *grū^as* L 314, P 222, Q 2, 72; *grōs* L 268, 270, 318b, 325, 326, 332, 432, Q 22, 33, 94b, 96d, 0112, 112a, 112b; *grōys* Q 14, 18, 18a, 97, 98, 99*, 100, 111, 111*, 203; **waas:** *wās* Q 192, 197, 197a; *w^as* Q 200, 247, 247a; *wāš* Q 112b, 211; *wōs* Q 193; *wōs* Q 198b.

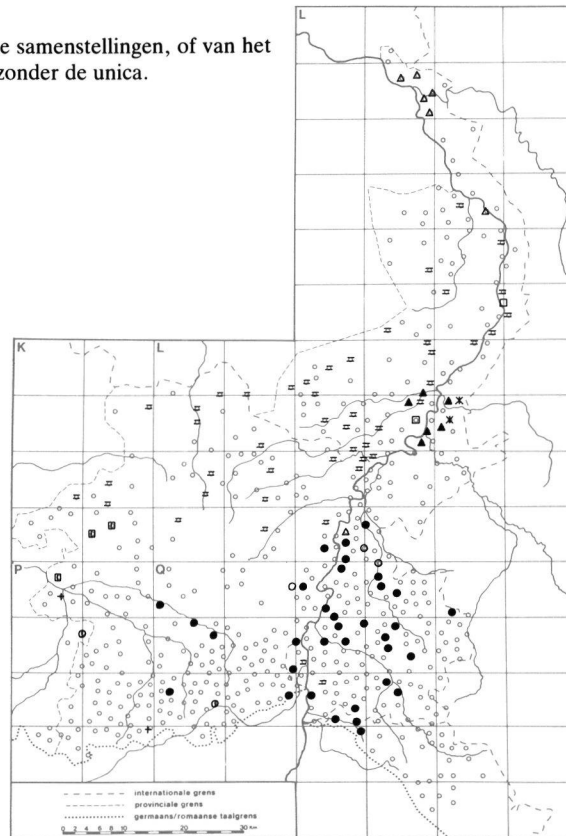
2.3 GRASPOL

Grasbüschel – clump of grass, tussock – touffe d'herbe (N 11A, 182 add.; monogr.)

Kaart 2. SCHITBOSSEN

Kaart van het tweede element van de samenstellingen, of van het simplex dat daarmee overeenstemt; zonder de unica.

- = (-)bossen
- (-)tussen
- ▣ (-)trukken
- △ (-)pollen
- ▲ (-)poezen
- (-)strobben
- ◊ (-)strokken
- (-)stroven
- + (-)mokken
- x (-)trossen

[Ruige bos opschietend gras in het weiland.]

ris: *res* L 382; *r_ēs* Q 3; **risje:** *reskə* L 382; **bos:** *bōs* L 318; **strof:** *strōf* Q 12; **struif:** *štrūvə* (mv.) Q 111, 207; **poes:** *pus*, *pūs* (mv.) L 330; **zodepol:** *zōp̄p̄l* (mv.) L 115; **osmuil:** *ōsmulə* (mv.) L 115.

2.4 SCHITBOSSEN (kaart 2)

in der Nähe von Kuhmist üppig aufschliessende Grasbüschel – tussocks shooting up near cowdung – touffes d’herbe qui poussent abondamment aux endroits couverts de bouse de vache (N 14, 85; N 14, 123 add.; monogr.)

[Bossen van welig opschietend gras in de weide, op plaatsen waar koedrek heeft gelegen. De koeien laten deze bossen vaak staan; ze worden dan later in het seizoen afgemaaid.

Overall is het meervoud opgenomen, behalve waar uitdrukkelijk anderszins aangegeven.]

schitbossen: *sxet-bōs* L 282, 314; *sxet-bōs* L 312; *sxet-bōs* (enk.) K 278; *sxōt-bōsan* K 314; **schitsbossen:** *sxets-bōs* L 286; *sxets-bēs* L 355; **schitbosten:** *sxōt-bōst* (enk.) K 318; *sxōt-bōstə* K 316;

schijtbossen: *sxūt-bōs* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 247, 266, 268, 289, 289a, 289b; *sxī.t-bōs* L 288; *sxit-bōs* L 244c; *sxūt-bōs* L 326; *šūt-bōs* L 270, 295, 318b, 320a, 320c, 321, 321a; *šit-bōs* L 370; *šit'-bōs* L 265; *šī.t-bō.s* L 290; *šī.t-bōsə* L 295; *sxūt-bōs* L 288a; *šit-bōs* L 317, 318b; *šī.t-bōs* L 291; *šī.t-bōs* L 371a; *sxūt-bōsan* L 282; *šit-bōsə* L 294, Q 95; *sxūt-bōs* (enk.) L 271; *šī.t-bōs* (enk.) L 369; **schijtpollen:** *sxūp̄l* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 215; **schijstrukken:** *šajststrōk* (enk.) Q 162; **schijttruizen:** *šī.ttrīs* L 331, 331b; **schijtpoezen:** *sxūp̄ys* L 322a; *šūp̄ys* L 329, 332; *šī.p̄ys* L 322, 330, 331; **schijtplaatsen:** *sxūplātsə* L 382; **schijthopen:** *šūthōp̄* L 270; **schijtelbossen:** *sxūtəlbōs* L 211; **schijtelbussen:** *sxūtəltōs* (enk.) L 268; **scheetbossen:** *sxī².t-bōs* L 314; **scheutbossen:** *šōut-bōs* L 420; **strontbossen:** *strōnt-bōs* L 265; *strōnt'-bōs* L 374; *strōnt-bēs* L 355a; *stront-bēs* L 416; *strōnt-bōs* (enk.) L 366, 413; **strontbosjes:** *strōnt-bōskəs* L 360; **strontstroven:** *strōntstrōvə* Q 96d; **strontstruiven:** *strōntstrufə* Q 2; *strōnt'strūvə* L 427; *strōntstrīf* Q 71; *strōntstruf* (enk.) Q 72; *štrōnt'-štrūf* (enk.) L 0426; **strontstrobben:** *strōntstrōbə* Q 9; **stronttrokken:** *strōnttrōkə* K 358; *strōnttrōkn*

K 357; **strontmokken:** *strontmøkə* P 48; **strontvlokken:** *strontvløk* L 414; **strontschoven:** *strontsxōfə* Q 2b; **strontwissen:** *strontwēs* (enk.) L 372; **strontplekken:** *strōnt'plēkə* L 387; **bossen:** *bōsə* Q 193; **boezen:** *bjēs* L 322; **toezen:** *tusə* L 325; **pollen:** *pōlə* L 425; *pəl* L 163, 163a; **strokken:** *strok* (enk.) P 107a; **stroven:** *strō'və* Q 94b; *strōvən* Q 198b; **struiven:** *strūvə* Q 18, 98, 112b, 197, 197a; *struvə* Q 200; *strūvə* Q 18a, 32a, 33, 98, 99*, 100, 111*, 0112, 203, 204a; *strū.və* Q 22; *struvə* Q 247, 247a; *stryf* Q 14; *stryf* Q 9 (enk.: *strūf*); *struf* (enk.) Q 156; *strūf* (enk.) Q 111; **grasstruiven:** [*gras*]*strūvə* L 429a; *–strūvə* Q 117a; **meststruiven:** *mēststrūvə* L 427; **flattestruiven:** *flatastrūvə* Q 97; **stinkstruiven:** *stēnkstrūvə* L 422; **stinkstruizen:** *stēnkstrūsə* L 432; **koerissen:** *kōreš* (enk.) L 423; **strobben:** *strōbə* L 429; *strubə* Q 20; **trukken:** *trøk* (enk.) P 44; **trukbuisten:** *trøk.bōstə* K 357; **mokken:** *møkə* P 222; *myk* Q 156; *smøk* Q 156; **huisten:** *hōs* (enk.) Q 77; **troepels:** *trūpəls* P 175; **frollen:** *frōlə* Q 0112; **stobben:** *styp* Q 178; **plakken:** *plākə* P 175; **plaggen:** Q 98; **zuurgras:** *zūrgrōs* P 213; *zūrgrās* Q 101; **bos gras:** *bōs-grās* Q 14; **mestkruid:** *mēskrūt* Q 20.

2.5 MOLSHOOP IN HET GRASLAND

Maulwurfshaufen – mole-hill – taupinière (N 14, 80a; N 14, 81 add.; JG 1a, 1b, 1c; A 18, 12; L 1 a-m; L 1u, 165; L B2, 212; S 24, monogr.) [Hoopje aarde, opgeworpen door een mol. Op de cultuurgronden en ook in het weiland zijn molshopen hinderlijk voor de boer, en hij zal proberen de mollen te vangen en de molshopen in het veld te verwijderen met de sleep (zie het lemma SLEPEN in aflevering I.2, p. 175-176) of met een ander werktuig (zie het volgende lemma: MOLSHOPEN VERSPREIDEN).]

De benaming van de molshoop is vaak in het meervoud opgegeven. Daarom zijn bij de onderstaande woorden overal waar in de enquêtes door de informanten ook de meervoudsvormen zijn vermeld, deze hier ook opgenomen.

In enkele streken worden de molshoop en de mol door hetzelfde woord benoemd. Daarom is in deze paragraaf ook het lemma MOL opgenomen. De plaatsen waar de woorden voor mol en molshoop hetzelfde zijn, zijn hieronder gekenmerkt door het teken = vóór de plaatscode; ze zijn in kaart 3, Mol, genoteerd.]

molshoop: *mōlshōp* (mv. *–hōp*) K 359, (mv. *–hōpn*), L 115 (mv. ook *–hōpə*), 159a, 163, 163a, 163b, 164, 381a, Q 117; *mōlshō'p* (mv. *–hō'p*) L 165; *mōlshō-p* (mv. *–hō-p*) Q 36; *mōlshōup* (mv. *–hōip*) L 269, 271, 292, 293, 294, 295, 298, 299, 316a, 318, 320a, 320c, 321, 321a, 322, 322a, 323, 325, 326, 327, 328, 330, 332, 374, 375, 378*, 379, 380, 381, 386, 387, 425, 426, 427, 431, 432, 434a, Q 14, 22, 94b; *mōlshōu.p* (mv. *–hōi.p*) L 291, 318b, 371, 371a, 377, 382, 419, 0426, Q 20; *mōls-*

(h)ōu.p (mv. *–(h)ōi.p*) L 369 (mv. ook *–(h)ōp*), 370, 372, 378; *mōlsōu.p* (mv. *–ōi.p*) L 420, 421, 422; *mōlshōu.p* (mv. *–hēi.p*) L 360, 361, 366; *mōlshōup* (mv. *–hōip*) L 382, 385; *mōlsōu.p* (mv. *–ōi.p*) L 423; *mōlshup* (mv. *–hip*) L 355; *mōlshūp* (mv. *–hūp*) K 358, 359, P 107a, Q 2b (mv. *–hip*); *mōlshuap* K 314 (mv. *–huapn*), 315, 316 (mv. *–hūpe*), 317a, 318, 353, 357 (mv. *–huapə*), 358 (id.), 359, L 191 (mv. *–hyap*), 265 (id.), 282 (id.), 312 (id.), 314 (id.), 315 (id.); *mōlshū'p* (mv. *–hū'p*) K 315 (mv. *–hū'pə*), L 244c, 245, 245b, 266, 286, 313, P 45 (mv. *–hū'pə*); *mōlshū'p* (mv. *–hū'p*) P 176; *mōlshūp* P 55; *mō.lshō.p* (mv. *–hē.p*) Q 81a, 82, 178 (mv. *–hō.p*); *mō.lshōup* (mv. *–hōip*) L 324, 373; *mō.lshōu.p* (mv. *–hōi.p*) L 287, 288, 288a, 289, 289*, 289a, 289b, 317, 319, 320, 356 (mv. *–hēi.p*), 417; *mō.lshōu.p* (mv. *–hēi.p*) L 416, 417; *mō.ls(h)ūp* (mv. *–(h)ūp*) Q 2; *mō.ls-ūp* (mv. *–ūp*) Q 2; *mō.lshuap* (mv. *–hyap*) L 316; *mōlshōup* (mv. *–hōip*) L 268; *mōlshuap* (mv. *–huapən*) K 278; *mōlshuap* (mv. *–hyap*) L 282; *mōlshū'p* (mv. *–hū'p*) L 286; *mō.lshōup* (mv. *–hōip*) P 118; *mōlshōu.p* (mv. *–hōi.p*) L 371, 371a; *mōlshōup* (mv. *–hōip*) L 300, 325, 332, 333, 381b; *mōlshōu.p* (mv. *–hōi.p*) L 331, 331b; *mō.ls-hōup* (mv. *–hōip*) L 329, 387; van de volgende drie varianten is het eerste lid een meervoudsvorm: *mōls-hōu.p* (mv. *–hōi.p*) Q 9; *mōls(h)ōu.p* (mv. *–(h)ōi.p*) L 419; *mō.lshōu.p* (mv. *–hōi.p*) L 318b; de volgende variant heeft een andere woordvorming dan het type „molleshoop”: *mōlshōup* L 328; *mōlshōf* (mv. *–hōf*) Q 121, 222; **molhoop:** *mōlhōp* (mv. *–hōpə*) P 48; *mōlhō.p* (mv. *–hē.p*) Q 3; *mōlhōu.p* (mv. *–hōi.p*) Q 9; *mōlhup* (mv. *mōlip*) P 57; *mōlup* P 51 (mv. *–upə*), 57 (mv. *mōlip*); *mōlhūp* P 46 (mv. *–hūpə*), 173 (mv. *–hū'p*), 176 (mv. *–hūp*), 224 (mv. *–hū'p*); *mōlūp* (mv. *–ūp*) P 50 (mv. *–ūpə*), 172 (mv. *–ū'p*), 174, 176, 176a, 178, 179, 180, 227; *mōlū'p* (mv. *–ū'p*) P 175; *mōlhuap* (mv. *–huapə*) P 49, 211; *mōlhū'p* K 357 (mv. *–hū'pə*), P 44 (mv. *–hūpə*), 47 (mv. *–huapə*), 48 (mv. *–hū'pə*); *mōlhūp* P 113 (mv. *–hū'p*), 115 (mv. *–hūpə*), 117 (mv. *–hūp*); *mōlūp* (mv. *mōlip*) P 52, 55; *mōlūp* (mv. *mōlūp*) P 179; *mō.lōp* P 196; *mō.lhōup* (mv. *–hōip*) P 120, 121; *mō.lhō-up* (mv. *–hō-ūp*) P 119; *mō.lhup* K 360 (mv. *–hupə*), P 56 (id.), 58 (mv. *–hyp*), Q 2 (mv. *mō.lip*); *mō.lūp* (mv. *–ūp*) Q 2; *mō.lhuap* (mv. *–hyap*) L 314; *mō.lhūp* (mv. *–hip*) P 53; *mō.lhōp* (mv. *–hōip*) P 192; *mō.lhōup* (mv. *–hōip*) P 177, 184, 186, 187, 188, 192, 195, 197, 220 (mv. *–hō'p*), 223 (mv. *–hō'p*); *mō.lhōp* P 186; *mō.lhūp* (mv. *–hyp*) P 118a; *mō.lūp* (mv. *–ū'p*) P 177a; *mu(ə).lōu.p* P 222; **molhoopje:** *mōlipkə* (mv. *–s*) P 55; **molle(n)hoop:** *mōlanhup* K 360; *mōlanūp* P 176; *mōlshōup* (mv. *–hōip*) L 316a; *mōlan(h)ūp* P 179; **molshouvel:** *mōlshōval* (mv. *–ə*) L 318b, Q 22; *mōlsōval* L 422, 423; *mōlshōval* L 325, 373; *mōlsūval* L 420; *mōlsyaval* L 423; *mō.lshōval* (mv. *–ə*) L 318b; **molheuv:**

mōlhøval Q 203; **molleshoop**: *mō.lashō.p* Q 83 (mv. *-hē.p*), =91 (id.), 171 (id.), 172 (mv. *-hø.p*), 175 (id.), 177 (id.), =178 (id.); *molashō.p* (mv. *-hø.p*) Q =179; *má.lashō.p* (mv. *-hø.p*) Q =182; *míu.lashō.p* (mv. *-hē.p*) Q 94; **molleshoophoop**: *mau.lasophō.p* (mv. *-hø.p*) Q 241; *máu.lásuophō.p* (mv. *-hø.p*) Q 242; **moorhoop**: *mōrhōp* Q 165; *mo.rhōp* (mv. *-høip*) Q 164; *muorhōp* (mv. *-høip*) Q 165; **moutwormshoop**: *mōtwor²mshōp* (mv. *-høip*) L 271; *moatwor²mshōp* (mv. *-høip*) L 290; *mōtwor²mshōp* (mv. *-høip*) L 290, 291; **moetwormshoop**: *mutwor²mshō.p* (mv. *-hø.p*) L 250; *mutwor²mshōp* (mv. *-høip*) L 269, 269a; *mutwor²mshōp* (mv. *-høip*) L 267; *mutwor²mshū²p* (mv. *-hū²p*) L 248, 250; *mutwor²mshō.ap* (mv. *-hø.ap*) L 216; *mutwor²mshō.p* (mv. *-hø.p*) L 213 (mv. *-hū²p*), 215, 215a, 217; *mutwor²mshōp* (mv. *-høip*) L 249; *mutwor²mshuap* (mv. *-hyap*) L 191, 215, 215a, 245b; *mutwor²mshū²p* (mv. *-hū²p*) L 246, 247; *mutwor²mshuap* (mv. *-hyap*) L 245; *mutwor²mshū²p* (mv. *-hū²p*) L 244c, 245, 246a; **moethoop**: *mūthōp* (mv. *-høip*) L 269; **moeltworm**: *multwor²mshōp* (mv. *-høip*) L 267, 268, 297; *multwor²mshū²p* (mv. *-hū²p*) L 266; *multwor²mshō.p* L 209 (mv. *-hø.p*), 210 (mv. *-hū²p*), 211 (mv. *-hø.p*); *multwor²mshū²p* (mv. *-hū²p*) L 246b; **moeltwormshoop**: *multwor²mshōp* (mv. *-høip*) L 269, 270; *multwor²mshōp* (mv. *-høip*) L 296; *multwor²mshōp* (mv. *-høip*) L 270; **woutwormshoop**: *wōu.twø.r²mshōp* (mv. *-høip*) L 317; *wōu.twø.r²mshōp* (mv. *-høip*) L 416; **woutwormshoop**: *wuātwor²mshuap* (mv. *-hyap*) L 316a; **woutwormsheuvel**: *wōu.twø.r²mshū²p* (mv. *-hū²p*) L 358, 359, 360, 361, 362, 363, 365, 366, 367, 368, 415, 416, 418; *wōu.twø.r²mshū²p* (mv. *-hū²p*) L 364; **wout(s)heuvel**: *wōu.thi²val* L =418; *wōu.t(s)hū²val* L 417; **mouteremshoop**: *mōutərəmshup* L 353; *mōu.tərəmshuap* (mv. *-hyap*) L 315; *mōutərəmshōp* (mv. *-høip*) L 356 (vroeger); *mōtərəmshuap* (mv. *-hyap*) L 352, 354; *mō.tərəmshuap* (mv. *-hyap*) L 353; *mōtərəmshū²p* (mv. *-hū²p*) L 354; *mōtərəmshup* (mv. *-hip*) L 355a; *mōtərəmshuap* (mv. *-hiap*) L 355; *mōtərəmshup* (mv. *-hip*) L 355a; *mātərəmshuap* (mv. *-hiap*) L 355; **mouterof**: *mōutrōf* Q =34; *mōutrōf* Q =32; *mōutrōf* Q =36; *mōtrōf* Q =34; *mō.trōf* Q =36; *mōtrōf* Q =35; **mouterofhoop**: *mōtərōfhōp* (mv. *-høp*) Q 33; **mouterop**: *mōutərōp* L =434; **mouteropshoop**: *mōutərōpshōp* (mv. *-høip*) L 429; **mouterophoop**: *mōu.tərōphōp* (mv. *-høip*) Q 20; **mouteropsheuvel**: *mōutropsheuvel* L 430; *mōutrapshōval* L 427; **moutheuvel**: *mōuthøval* (mv. *-ə*) L 316a, 427, 429, 433, 434a, Q =14, =18, 18a, =19, 21, 22, 29, 38, =94b, =96a, 96d, =97 (mv. ook -s), =98, =99, =99*, =100, =101, =101a, =102, =103, =104a, =105,

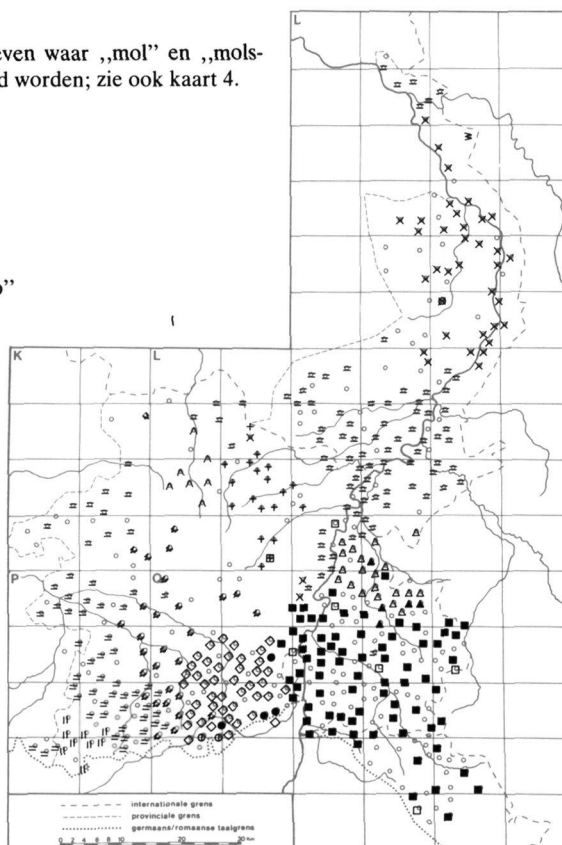
110, =112a, =187, =196, =198; *mōut(h)øval* Q =15, =31, 32a; *mōuthø²val* Q 27; *mōutøval* Q 16; *mōutø.val* Q 8; *mōu.thø.val* Q =20, =95; *mōu.t(h)ø.val* Q =88; *mōu.tø.val* Q 9, =10, =11, =12, =96c; *mōu.thøval* Q =284; *mōu.thi²val* Q =88; *mōuthøval* Q =204a, =247, =247a; *mōu.t(h)ø.val* Q 7; *mauthøval* L 429a; *mōuthū²val* Q =193; *mōuthū²val* Q =111, =111*, =201; *mōuthū²val* Q =32; *mōutyā.val* Q =13; *mōu.tū²val* L 424 (mv. *-ø²val*), Q 6; *mōu.thi²val* L 368; *mauthū²val* Q =39; *mōthøval* (mv. *-ə*) Q 33, =196, =198b, =203, =209, =210; *mōthøval* Q =255, =262, =263, =278; *mōi(h)øval* Q =188; *mōi(h)ø.val* Q =208; *mōthøval* Q =204a, =207, =222*, =253; *mō.thøval* Q =196, =222; *mō.thøval* Q =222; *moathøval* Q =259; *mō.thøval* Q =203; *mō.thø.a.val* Q =247, =247a; *mō.athøval* Q =197, =197a; *mōiøval* Q =96c; *mōiøval* Q =96; *mōiithøval* Q =96b; *mōihū²val* Q =116, =118, 121b, =0195; *mōi(h)ū²val* Q =113; *mōihū²val* Q =117, =117a, =198, =198b, =202; *mōihū²val* Q 30, =0112, =112b, =113, =192, =203; *mō.thū²val* Q =121, =211; *mō.thū²val* Q =117b; *mō.thū²val* Q =116, =121, =188; *mō.thū²val* Q =188; *mō.tiø.val* Q =199; *mō²thū²val* Q =193; *mō.thū²val* Q 112; *mō.thū²val* Q =200; *mutū²val* Q =211; **moutsheuvel**: *mōutshøval* L 425; **moutheuvelshoop**: *mōuthøvalshōp* (mv. *-høip*) Q 98, 99; *mōuthøvalshōp* (mv. *-høip*) Q 198; *mōuthū²valshōp* (mv. *-høip*) Q 201; *mōuthøvalshōp* (mv. *-høip*) Q 204a; *mōthøvalshōp* (mv. *-høp*) Q 204a; *mōi(h)ø.valshōp* (mv. *-høp*) Q 208; *mōihū²valshōp* (mv. *-høp*) Q 117a, 119; *mūt.dijvalshōf* (mv. *-høf*) Q 121c; **moutheuvelshoop**: *mō.thøvalshōp* (mv. *-høip*) Q 203; **moerp**: 'murup Q =2; **moerpshoop**: *mūr²pshō.p* (mv. *-hē.p*) Q 3, 4; *mūr²pshū.p* (mv. *-hēip*) Q 5; *mūr²pshup* (mv. *-hyp*) L 413, 414, Q 1; *mu.r²pshup* K 361, Q 2a (mv. *-hip*); *mu.r²pshup* (mv. *-høip*) Q 78; *moar²pshup* (mv. *-hyp*) Q 1; *mo.r²pshup* (mv. *-hyp*) L 413; *mo.r²pshōp* (mv. *-høip*) Q 73, 160; *mo.r²pshōp* (mv. *-høip*) Q 152; *mo.r²pshōp* (mv. *-høip*) Q 157; *mōr²pshūp* (mv. *-hū²p*) Q 1; *mōr²pshō.p* (mv. *-hø.p*) Q 71; *mōr²pshōp* (mv. *-høip*) Q 165; *mōr²pshōp* (mv. *-høip*) Q 74; *mō.r²pshōp* (mv. *-høip*) Q 74, 156; *mō.r²pshūp* (mv. *-høip*) Q 160; *mō.r²pshōp* (mv. *-høip*) Q 162; *mō.r²pshup* (mv. *-hip*) Q 2a; *mōr²pshō.p* (mv. *-hø.p*) Q 71; *mōr²pshōp* (mv. *-høip*) Q 78; **moerphoop**: *mo.r²pshōp* (mv. *-høip*) Q 159, 166; *mōuər²pshōp* (mv. *-høip*) Q 78; **moerkshoop**: *mūr²kshup* (mv. *-ə*) K 360 (vroeger); **merpschoop**: *mērpshōp* (mv. *-høip*) K 278; **marpschoop**: *mar²pshōp* (mv. *-høip*) K 278; **molpschoop**: *mōl²pshō.p* (mv. *-hē.p*) Q 93; *mō.l²pshō.p* (mv. *-hø.p*) Q 77, 80 (id.), Q 81a (mv. *-hē.p*), 82 (id.), 83 (id.), 84 (id.), 87 (id.), 89 (id.), 90 (id.), 168a (mv. *-hø.p*), 169 (id.), 170 (mv. *-hē.p*), 174

I.3

Kaart 3. MOL

Woordkaart, waarop ook is aangegeven waar „mol” en „molshoop” door hetzelfde woord benoemd worden; zie ook kaart 4.

- = mol
- o molleshoop
- id. „mol” en „molshoop”
- x mout(s)worm, moe(l)tworm
- id. „mol” en „molshoop”
- + woutworm
- ⊞ woutheuvel, „mol” en „molshoop”
- ^ mouterem, moutering
- △ mouterof, mouterop
- ▲ id. „mol” en „molshoop”
- moutheuvel
- id. „mol” en „molshoop”
- ↙ moerp, moorpet, moerk
- ↘ merp, marp
- ◇ molp
- || dol
- ≧ woelder

(mv. *-hø.p*), 177 (id.), 181 (id.); *mø.l²pshōup* (mv. *-hēip*) Q 72; *mø.l²pshou.p* (mv. *-høip*) Q 153, 163, 168 (mv. *-høi.p*); *mø.l²pashō.p* (mv. *-hø.p*) Q 80, 162, 167; *mø.l²pashou.p* (mv. *-høip*) Q 79; *mø.l²pashou.p* (mv. *-høi.p*) Q 167; *mø.lpashō.p* (mv. *-hø.p*) Q 75, 76, 77, 154, 155, 158, 158a; *mø.lpashou.p* Q 72 (mv. *-hei.p*), 79a (mv. *-høip*); *mø.lpashou.p* (mv. *-høi.p*) Q 162; *mø.lpashō.p* (mv. *-hø.p*) Q 157a; *mø.lpashou.p* (mv. *-hyø.p*) Q 240; **molpehoop**: *mø.l²pashō.p* Q 183; **molpelschoop**: *mø.lpashō.p* (mv. *-hø.p*) Q 161; **molpekoot**: *mø.l²pakū.t* (mv. *-kij.tar*) Q 162; **dolhoop**: *dølhūp* (mv. *-hijp*) P 219; *dølūp* (mv. *-ijp*) P 174, 213, 218; *døl(h)ūup* (mv. *-(h)ijp*) P 214; *døloup* P 175 (mv. *-øup* en *-ijp*); *do.lūp* (mv. *-ūp*) P 182; **heupel**: *høpəl* Q 99.

2.6 MOLSHOPEN VERSPREIDEN

Maulwurfshaufen zerstreuen – to scatter the mole-hills – épandre les taupinières (N 14, 81; monogr.)
[Om te voorkomen dat de groei van de wei door

de molshopen werd gehinderd en ook omdat het vee er last van had, werd de opgeworpen aarde van de molshopen verspreid. Dit gebeurde ofwel tijdens het slepen van de wei, met paard en weide- of sleepeg (zie aflevering I.2, p. 175-176), ofwel met handgereedschap. Dit laatste wordt in dit lemma behandeld.

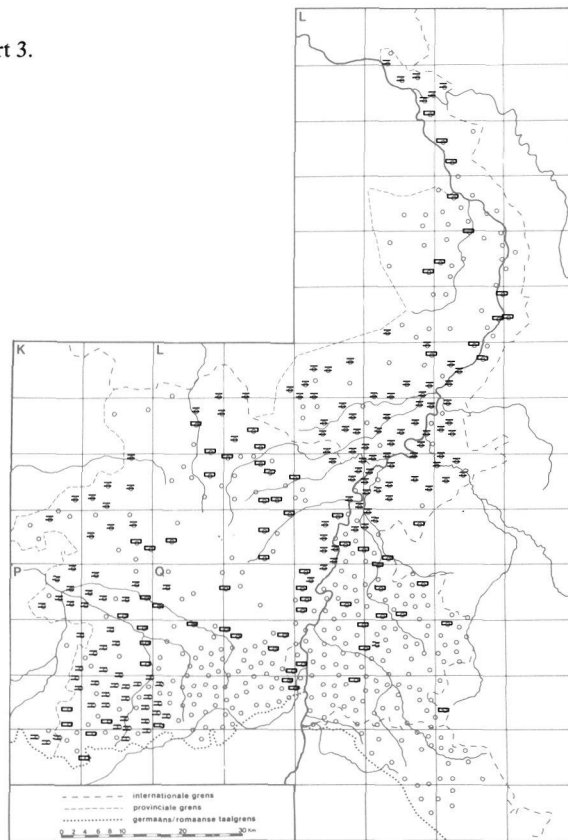
Voor alle opgaven geldt dat het voorwerp van het gegeven werkwoord „molshopen” is, vergelijk het voorgaande lemma. Zie ook het lemma MEST VERSPREIDEN in aflevering I.1, p.15.

Vaak hebben de zegsvlieden ook aangegeven welk gereedschap men voor dit werk gebruikte; dat zijn de **schup** in: K 278, 358, L 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165, 211, 214, 215, 244c, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 288, 288a, 289, 289a, 289b, 290, 291, 295, 314, 318b, 320c, 321, 321a, 322a, 324, 331, 331b, 332, 355, 366, 371a, 377, 387, 413, 420, 423, 425, 427, 432, P 107a, 175, 213, Q 2, 2b, 9, 14, 20, 32a, 72, 94b, 95, 98, 117a, 156, 178 en 204a; de „sjoet” of **schuit** (een platte schop zonder opstaande randen) in: L 265, 290, 322, 324, 332 en Q 14; de **troffel** (een grote schop) in: K 278, 314, 316, L 282, 286, 312, 355

Kaart 4. MOL

Binnendringen van *mol*; zie ook kaart 3.

- = nogmaals *mol* als eerste opgave
- = *mol* als tweede opgave

en Q 4; de **riek** in K 316, 318, L 211, 265, 269, 282, 288, 291, 295, 326, 355, 372, 413, 423, 0426, 429, 429a, P 107a, Q 9, 14, 18, 22, 71, 78, 97, 98, 100, 111, 0122, 112b, 156, 193, 197, 197a, 198b, 204 en 204a; de **schoffel** in L 416, Q 121c en 178.] **spreiden**: *sprejā* L 320a, 322, 377, 425, 427, 429a, 432, P 222, Q 9, 14, 96d, 98, 101, 112b, 197, 197a, 198b, 204a; *spr-ęā* Q 200; *šprejā* L 291, 329, 332, 0426, 429, Q 32a, 97, 99*, 100, 111, 111*, 112a, 203, 211; *špr-ęā* Q 247, 247a; *šprējā* Q 33; **uiteenspreiden**: *ātinsprejīn* P 176; **breken**: *brēkā* K 358, L 288, P 107a, 175; *brē.kā* L 289a; *brē^okā* Q 156; *brē^okān* L 413; *brējka* Q 156; *brējākān* Q 71; *brēka* L 282, P 44; *brēkā* L 314, P 48, Q 72; *brē.kā* Q 77; *brēka* L 159a; *breka* L 214, 247, 268, 289b, 295, 324, 325; *brajka* L 288a; *brīkā* Q 2; **breiden**: *brējā* L 317, 355a, 360; *brējā* L 371a, 416, Q 178; *brēn* K 357, 359; *brējā* L 414; *brājā* K 316, 318; **strooien**: *strōjā* L 372; **slichten**: *slextā* L 266; *slēxtā* L 265; *šlextā* L 330; **uiteendoen**: *utējndōn* L 370; *otęandyn* P 222; **uitereendoen**: *utrejndōn* L 318b; *ūtārejndūn* L 423; **uitereengooien**: *ytārejngyjā* L 366; *ytārēngujā* L 215; *oūtārejngujā* L 372, Q 4; **uitereenslaan**: *utri.aslō* L 244c; **uitereensmijten**:

utārejīnšmūtā L 322a; *utrej.nšmī.tā* L 331, 331b; **uitereenhouden**: *utrejnhouā* L 288a.

2.7 MOL (kaart 3 en 4)

Maulwurf – mole – taupe

(N 14, 80b; JG 1a, 1b, 1c, 2c; A 18, 12; A 7, 6; L 1 a-m; L 1u, 165; L 3, 7; L 14, 10; L 16, 3; L B2, 311; L A1, 228; S 24; R 3, 21; Gwn 6, 9; add. uit RND 48 en 84; monogr.)

[Het in de grond levend, zwart zoogdier iets groter dan een muis dat de molshopen opwerpt; het heeft een spitse snuit en graafklauwen: *Talpa europaea*. Hoewel niet alle mollesoorten blind zijn, wordt de mol algemeen voor blind gehouden.]

De boeren beschouwden het als een schadelijk dier op hun cultuurgrond, dat bestreden moest worden; bovendien was het bont van de mol gewild. Zie ook de toelichting bij het lemma MOLSHOOP.

Om de vergelijking van de lemma's MOL en MOLSHOOP te vergemakkelijken en daar in enkele streken hetzelfde woord voor mol en mols-

hoop voorkomt, is ook hier het woord in z'n geheel gedocumenteerd en is zoveel mogelijk dezelfde volgorde in de woordtypen en de varianten aangehouden.

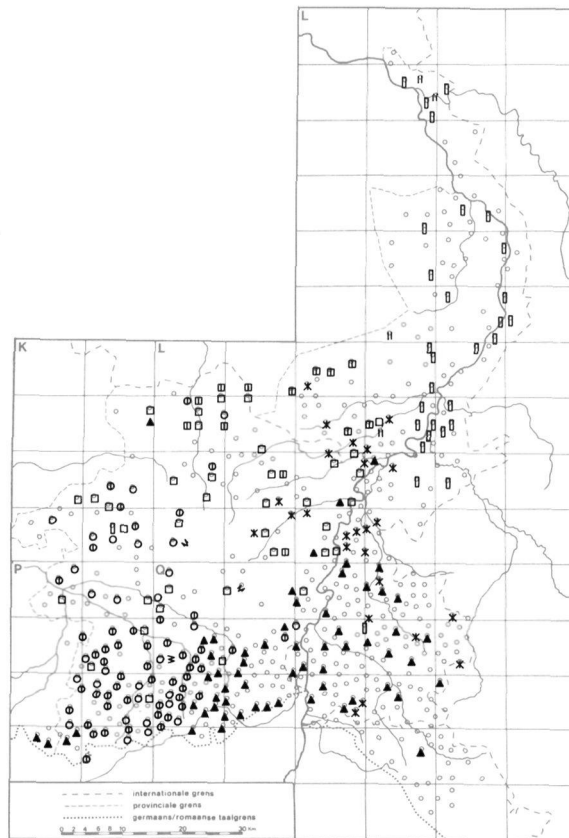
In kaart 3 is door middel van toegevoegd zwart in een symbool of door een combinatie van symbolen aangegeven waar de woorden voor *mol* en *molshoop* identiek zijn. In kaart 4 is aangegeven waar het algemeen Nederlandse type *mol* het dialectwoord aan het vervangen is.]

mol: *mpl* K 314, 315, 316, 317, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 361 (thans), L 115, 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165 (id.), 191 (id.), 192 (id.), 214a (id.), 244c (id.), 245 (id.), 245b (id.), 265, 269 (id.), 271 (id.), 282, 286, 291 (id.), 293, 295 (id.), 297 (id.), 298, 299, 300, 318, 320c, 321, 322, 322a, 326, 327, 330, 332, 355 (id.), 366 (id.), 367 (id.), 374, 377, 378, 381, 384, 387, 414 (id.), 426, 0426, 427 (id.), 431, 432, 434a (id.), P 44, 45, 46, 47, 48, 49, 107a, 113, 115, 117, 172, 173, 174 (id.), 175 (id.), 176, 176a, 178, 179, 180, 183 (id.), 189, 211, 211a, 212, 218 (id.), 224, 227 (id.), Q 2b, 3 (id.), 7 (id.), 11 (id.), 12 (id.), 19 (id.), 30 (id.), 36 (id.), 39 (id.), 71 (id.) 94b (id.), 95 (id.), 98 (id.), 101 (id.), 117 (id.); *mq.l* K 358, 359, 360 (id.), L 287, 288, 288a, 289, 289*, 289a, 289b, 312, 313, 314 (id.), 315 (id.), 316, 316a (id.), 317 (id.), 318b, 319, 320, 323, 324, 356 (id.), 360 (id.), 360a (id.), 361 (id.), 369, 370, 372, 373, 376, 381b, 382, 385, 415 (id.), 416 (id.), 417 (id.), 419 (id.), 420, 421, 422, 423, P 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57 (id.), 58 (id.), 119 (id.), 187a, 196, Q 2 (id.), 6, 9 (id.), 81a, (id.), 82 (id.), 88 (id.), 91 (id.), 110, 165 (id.), 172 (id.), 188 (id.), 192 (id.), 222 (id.); *m.pl* K 357; *mpl* L 268 (id.), 282, 286, 292, 292a, 294, 295, P 44; *mpl* L 318c, P 118, 118a, 120 (id.), 121 (id.), 177, 177a, 184, 186, 187, 188, 192, 195, 197, 220, 223, Q 164; *mpl* L 369, 370, 419, Q 8; *mpl* Q 159; *mol* L 293, 300, 382, 432a (id.); *mo.l* L 329, 331, 331b, 381a, 381b, 385, 386, 387, 424; *mō.l* P 118; *mōl* L 386; *mu(ə).l* P 222; **molle:** *mola* L 300, 319, 320, 320a, 321, 321a, 322, 322a, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 373, 374, 375, 378, 379, 380, 381, 381b, 429, 431, 432, Q 20 (thans), 32a (id.), 38; *mō.la* L 292a, 293, 371, 371a, 377; *mō.la* L 371, 371a; *mola* L 294, 323, 325, 331, 331b, 332, 333, 377a, 381b, 383, 432a; **molletje:** *mōlka* Q 19; **molleshoop:** *mō.lashō.p* Q 91, 178; *molashō.p* Q 179; *mau.l-asop* Q 241; *māu.lasūop* Q 242; *mā.lashō.p* Q 182; **moutworm:** *mōutwōr²m* L 316a; *mōu.twō.r²m* Q 9; *mōu.two.r²m* Q 7; *mōu.twō.r²m* Q 7; *mōū.twē.r²m* L 418; *mōtwōr²m* L 271 (vroeger); *moatwōr²m* L 291; *mōtwōr²m* L 290, 291; **mouts-worm:** *mōū.tswē.r²m* L 418; **moetworm:** *mutwōr²m* L 247, 249, 250, 267, 268, 269, 269a, 270, 271; *mutwō.r²m* L 266; *mutwōr²m* L 248; *mutwōr²m* L 165, 191, 192 (vroeger), 192a, 210, 211, 213, 215a, 216, 217, 245b, 246, 247; *mutwōr²m* L 214, 214a, 215, 217, 244c, 245, 245b,

246, 246a; *mūt²wōr²m* L 250; *mūt²wōr²m* L 245; **moet:** *mūt* L 269; **moetworm:** *multwōr²m* L 267, 268, 269, 270, 297; *multwō.r²m* L 266; *multwōr²m* L 246; *multwōr²m* L 209, 210, 211, 214a, 246b, 295; *multwōr²m* L 296; **moetsworm:** *mu²swōr²m* L 192a; **woutworm:** *wōutwōr²m* L 360a; *wōū.twō.r²m* L 317, 360, 362; *wōū.twō.r²m* L 367, 368; *wu²twōr²m* L 316a; *wōutwōr²m* L 356; *wōū.twē.r²m* L 358, 359, 360, 360a, 361, 362, 363, 365, 366, 367, 368, 415, 416, 417, 418; *wōū.twe.r²m* L 364; *wōū.twē.r²m* L 366; **wout-heuvel:** *wōūthi²vāl* L 418; **mouterem:** *mōu.tāram* L 315; *mōutarōm* L 353; *mōūtāram* L 356; *mōtāram* L 352, 354; *mōtāram* L 352, 354; *mō.tāram* L 353; *mōtrām* L 352; *mō²trām* L 353; *mōtrām* L 355a; *mō²tāram* L 355; *mōtrām* L 355a; *māt(a)rām* L 355; **moutering:** *mōūtāreŋ* L 314 (vroeger); **mou-terof:** *mōūtārof* Q 34; *mōutrōf* Q 14, 27, 29, 32, 33; *mōūtārof* L 434a; *mōutrōf* Q 36, 38; *mōūtārof* Q 27; *mōūtruf* Q 32, 32a; *mōutrōf* Q 32; *mōtrōf* Q 30, 34; *mōtārof* Q 33; *mō.trōf* Q 36; *mōtrōf* Q 35; *mōtruf* L 432a (vroeger); *mōtrōf* Q 33; **mouterop:** *mōūtārop* L 429, 433, 434, Q 16, 21; *mōu.tārop* L 430, Q 20; *mōutrōp* L 430, 433, Q 21, 22; *mōutrōp* Q 22; *mōūtrep* L 425, 427; *mōūtrap* L 425, 427, 428; *mōūtārap* L 429a; *maūtrap* L 429a; **mout-heuvel:** *mōūthōvāl* Q 14, 17, 18, 19, 94b, 96a, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 101a, 102, 103, 104a, 105, 112a, 115, 187, 196, 198; *mōū(h)ōvāl* L 419, Q 15, 31; *mōūthōvāl* Q 97; *mōu.thō.vāl* Q 20, 95; *mōu.i(h)ō.vāl* Q 88; *mōu.tō.vāl* Q 10, 11, 12, 96c; *mōu.thōvāl* Q 284; *mōū.thō.vāl* Q 88; *mōūthōvāl* Q 204a, 247, 247a; *mōūthūvāl* Q 193; *mōūthū²vāl* Q 111, 111*, 201; *mōūthyāvāl* Q 32; *mōūtyā.vāl* Q 13; *mōū.dūvāl* Q 96d; *maūthyāvāl* Q 39; *mōūthōvāl* Q 196, 198b, 203, 209, 210, 279; *mōūthōvāl* Q 255, 262, 263, 278; *mōū(h)ōvāl* Q 188; *mōū(h)ō.vāl* Q 208; *mōūthōvāl* Q 204a, 207, 222*, 253; *mō.thōvāl* Q 196, 222; *mō.th.ōvāl* Q 222; *moathōvāl* Q 259; *mō.thōāvāl* Q 203; *mō.thōā.vāl* Q 247, 247a; *mō.thō.vāl* Q 95; *mō²thōvāl* Q 197, 197a; *mōūthōvāl* Q 96c; *mōūthōvāl* Q 96; *mōūthōvāl* Q 96b; *mōūthūvāl* Q 116, 118, 0195; *mōū(h)ūvāl* Q 113; *mōūthū²vāl* Q 117, 117a, 119, 198, 198b, 202; *mōūthyāvāl* Q 0112, 112b, 113, 192, 203; *mōū.dūvāl* Q 121b; *mō.thū.vāl* Q 121, 211; *mō.thū²vāl* Q 117b; *mō.thūā.vāl* Q 116, 121, 188; *mō.thū²vāl* Q 188; *mō.tū²vāl* Q 199; *mō²thyāvāl* Q 193; *mō.thū²vāl* Q 200; *mutūvāl* Q 211; *mūt.dūvāl* Q 121c; **mouts-heuvel:** *mōūthōvāl* Q 99; **moutwelf:** *mōū.twe.l²f* Q 284; **moutwelp:** *mōūtwel²p* Q 284; *mōtwel²p* Q 278; **moerp:** *mūr²p* L 413, 414, Q 1, 3, 4, 5; *mūrūp* L 414; *mūrōp* L 414; *mu.r²p* K 361, Q 2, 2a, 78; 'murup Q 2; *mōr²p* P 58; 'mōrōp L 413; *moārāp* Q 1; *moārūp* Q 1; *mo.r²p* L 413, P 120 (vroeger), 121, Q 73, 152, 157, 160, 166; *mōr²p* Q 1; *mōr²p* P 119, 190, 191, Q 71, 165, 166; *mō.r²p* Q 2a, 74, 156, 160, 162; *mōūr²p* Q 78; *mōr²p* Q 78; *mōr²p* Q 78; *mōr²p* Q 71; **moorpet:** *mōrpat* P 57; **moerk:** *mur²k* K 360; **merp:** *mērp* K

Kaart 5. WILDE ZURING

- zuring
- ▨ zurik
- zurkel
- surkel
- ▣ zulker
- ⊙ sulker
- ▲ surelle
- × zuurmoes en andere sst. met zuur-
- ↵ wilde rabarber
- ∨ vuile kervel
- ≧ gauw-groot

278; **marp**: *mar²p* K 278; **molp**: *mol²p* Q 86, 87, 93, 94, 164a, 179, 183; *mq.l²p* Q 72, 75, 76, 77, 79, 79a, 80, 81a, 82, 83, 84, 89, 90, 153, 154, 155, 157a, 158, 158a, 161, 162, 163, 167, 168, 168a, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 177, 180, 181, 240; *mo.l²p* Q 167, 176a; **dol**: *dol* P 174, 175, 183, 213, 214, 218, 219, 227; *do.l* P 182; *dōl* in P 177a: „veldmuis”; **woelder**: *wjldər* L 192a.

2.8 WILDE ZURING (kaart 5)

Ampfer – sorrel – oseille

(N 14, 84a; JG 1b, 2c; L 34, 57; monogr.)

[Wilde zuring of veldzuring, een algemeen voorkomende plant met rood uitziende stelen en een losse aarachtige bloemtop die in de weiden en langs de sloten groeit: *Rumex acetosa* (tot 50 cm hoog) of *Rumex acetosella* (25 cm hoog). Botanici onderscheiden vele variëteiten, die ongetwijfeld tussen de onderstaande namen zijn terug te vinden.

Naamsverwarring met de klaverzuring (*Oxalis acetosella*), die van een andere familie is dan de veldzuring, slechts 10 cm hoog en met drietalige

blaadjes gelijkend op de gewone klaver, is zeker niet uit te sluiten. De meest voorkomende volksnamen voor deze plant bevatten het element *klaver-*; daarom zijn deze apart geplaatst (groep B). Onder C staan nog enkele volksnamen die doorgaans andere planten aanduiden, zoals *hazebrood* (voor *Luzula*, veldbies), *hondsribbe* (voor *Plantago lanceolata*, smalle weegbree) en *suikerrij* (voor *Taraxacum*, paardebloem); zie ook de toelichting bij het lemma OUDE GRASSOORTEN.

Wel moet onderscheid gemaakt worden tussen de hier behandelde wilde zuring die als onkruid wordt beschouwd en die de koeien niet eten (en dus moet worden bestreden) en de tamme zuring die als groente wordt gekweekt. De Limburgse volksnamen voor deze laatste plant komen ter sprake in de afleveringen over het Boerenhuis bij de moestuin.

Zie afbeelding 1.]

A. *Rumex*: **zuring**: L 211, 214, 215, 270, 325, 330, 382; *zyreŋ* L 159a; *zjreŋ* K 358, L 163, 163b, 164, 165, 247, 266, 322, 329, 331, 331b, 387, Q 94b, 98; *zðreŋ* L 244c, 268, 271, 295; *zøreŋ* L 290; *zøreŋ* L 291; *zøireŋ* L 322a; *zureŋ* L 269; *zöreŋ* L

Afb. 1. Wilde zuring

294, 295; **wilde zuring**: *wel'a zjrenj* L 332; **zurik**: *zyrek* L 163, 163a; *zjreg* L 326; *zurek* L 265; **zurkel**: K 318, P 218; *zørkal* L 314, 317, 321, 326, 352, 355, 368, 371, 372, 374, 413, 420, 422, 423, P 48, Q 9; *zørkal* K 358, L 360, 370, 371a; *zør'al* K 278; *zør'al* K 278, 314; *zør'kal* L 282, 286, 312, Q 2; *zørkal* Q 2b, 3; *zyrkal* L 366, 369, 370, Q 77; *zirkal* L 355, 355a, 366; *zerkal* L 416, 418; *zørkal* L 360; **wilde zurkel**: *wel'a zørkal* P 116, 192; *weld'a zør'al* K 315; *wel'a zørkal* P 57; **hazezurkel**: P 192; **surkel**: L 313, Q 96c; *sørkal* K 360, P 45, 54, 114, 186, 188; *sør'kal* K 353, L 414; *sør'kal* K 357, 358; *sør'kal* Q 166; *sørkal* Q 1; *syrkal* P 175, 176a; *sjrkal* P 193; *syr'kal* Q 156; *sirkal* P 52; *serkal* Q 2; **wilde surkel**: K 357; *wil'a sørkal* P 175, Q 78; *wil'a* ~ Q 71; *wejl'a* ~ Q 156; *weld'a sør'kal* P 172; *wil'a sør'kal* P 197; *wel'a* ~ P 223; *wil'a syrkal* P 176, 222, Q 156, 156a; *weld'a syrkal* K 317; *wil'a ser'kal* Q 2; **dove surkel**: *douv'a sørkal* P 188; **zulker**: *zølkær* L 286, 289b, 313, 320c, 326; *zølkær* L 288, 288a, 312, 314; *zølkær* L 287; *zilkær* L 360; *zølkær* L 418; **zulken**: *zølkær* L 282; **sulker**: *sølkær* K 357; *sølkær* K 316, 318, 359, L 312, 413, P 44, 107a; *sø.l'kær* Q 88; *sø.l'kær* Q 157a; *sølkær* L 355; *sy.l'kær* Q 160, 164; *se.lkær* Q 83; *sel'kær* Q 2; **wilde sulker**: *wel'a sølkær* P 117; *wil'a* ~ P 121, 177, Q 156, 156a; *wel'a sølkær* P 113, 174, 175, 176a, 178, 179, 219, 227; *weld'a* ~ P 172, 173, 182, 218; *wil'a* ~ P 184, 186; *wil'a* ~ Q 71; *wel'a sø.l'kær* P 117, 118, 118a, 176b, 177a, 223, Q 73, 74, 79, 79a, 80, 152, 157; *wil'a* ~ Q 153, 157a, *wel'a* ~ P 187, 188, Q 75, 156, 159; *wil'a* ~ P 119, 120, 121, 177, 195; *wel'a syl'kær* P 197, Q 78; *wel'a* ~ Q 165; *wil'a sy.l'kær* Q 160; *wil'a* ~ P 220, Q 164; **koësulker**: *kouasø.l'kær* Q 159; **surelle**

(fr.): *sy'rel* K 278, Q 20, 204a, 253; *su'rel* Q 9, 113, 169; *su'rela* Q 177; *su'real* Q 10; *sø'rel* Q 101, 203; *sø'rel* L 374, 422, 429a, P 211, 213, Q 14, 20, 21, 33, 86, 88, 94b, 95, 96d, 97, 100, 105, 111*, 112b, 158a, 161, 162, 163, 193, 196, 196a; *sø'rel* L 372, Q 9, 14, 198b; *sø'rel* Q 72; *isø'rel* Q 211; *sø'rela* Q 240; *zu'rel* Q 18; *zu'rela* Q 182; *zou'rel* Q 179; *zu'ler* (metathesis-vorm) Q 178; **wilde surelle**: *wil'a su'rel* Q 168; *wel'a sø'rel* L 372; *wil'a* ~ P 214, Q 162, 168a; *wil'a sø'rel* Q 167; *wil'a sø'rela* P 212; *wel'a sø'rel* Q 76, 89, 154; *wel'a srel* Q 89; *wil'zür'el'a* Q 242; *wejl'zu'ler* (metathesis-vorm) Q 181; **zure surelle**: *zür'a sarel* Q 155; **paardssurelle**: *pëtssurel* Q 113; *përs'sorel* Q 101, *përtsarel* Q 9, 204a; *përs'sarel* Q 99*; *persarel* Q 101; *pë.šsarel* Q 32a; **koesurelle**: *kusarel* Q 84; **hondsurelle**: *hønsarel* Q 161; *hønsarel* Q 162; **schaapsurelle**: *šopsarel* Q 77; **zuur**: *zør* L 289a; **zuur** (dim.): *zjrk'a* Q 117a; **zuurmoes**: L 425; *zörmös* L 319, 321, 321a, 367, 368, 369, 370, 416; *zö.rmös* L 318b, 418; *zö.rmös* L 415; *zürmös* L 377, 0426, 427, 429, Q 22; *zür'mös* Q 197, 197a; *zür'mos* Q 121c; *zurmoes* Q 20; **wilde zuurmoes**: *wejl'tzürmös* L 432; **zuurloof**: *zørlouf* L 289a; **zuurgras**: *zörgräs* L 324; **zuurkruid**: *zürkrüt* L 426; **zuurmelk**: *zurmelk* Q 113; *zøurmèlk* Q 98; **wilde rabarber**: L 318b; *wel'a rabarber* Q 4; *wel'* ~ L 370; **vuile kervel**: *vøla kørval* L 414; **gauwgroot**: *gøugrojt* Q 78.
B. Oxalis: **hazeklaver**: K 316, L 312, Q 78; *hå'zæklaæv'r* P 58; *hå'zæklaæv'r* Q 168, 168a; *höz'æk'løv'r* P 114; *höz'æk'løv'r* P 195; **haasjesklaver**: *høskæsklæv'r* P 50; *haskæsklöv'r* K 353; **hazeklever**: *hazæklev'r* L 316, 355; *höz'æk'løv'r* K 318; **hazeklee**: *hå'zækli'a* L 288, 362, 364, 368, 371, 420, Q 7, 88, 101; *hå'zækli* Q 88; *höz'ækli* Q 83; *höz'ækli* Q 168, 168a; **konijnsklaver**: K 357; **klisklaver**: *kløsklöv'r* K 318; **steenklover**: *stj'nklaæv'r* P 56; **steenklee**: *stj'nkli'a* L 353; **steenklee**: *stj'nkli'a* L 415; *stj'nkli'a* L 368; **klaver**: *klajæv'r* P 176; **wilde klaver**: P 174; *wil'a klav'r* P 58; *wil'a klav'r* P 218; *wil'a klöv'r* P 121, 188; *wel'a klöv'r* P 181; **wilde klee**: *wel'a kli* Q 91; **kleegras**: *kløgrøas* Q 72; **klaverzurkel**: *klöv'ærzør'æk'al* P 119; **koekoeksla(ad)**: *kukukslä't* Q 1; *kukuksløt* K 361, Q 71.
C. Onduidelijk: **hazebrood**: *höz'æbrü.t* L 314; **hazebroodje**: *haz'æbrü'tj'a* L 317; **broodjesstruik**: *brj'tjastryk* L 356; **hondsribbe**: *hønsrøb'an* (mv.) K 360; **rietgras**: *rit-grøas* P 176a; **suikerij**: *suk'ør'ej* Q 198b; *suk'ør'el* (waarschijnlijk een contaminatie van *suikerij* en *surelle*) Q 0112; **portiel** (?): *pør'tjel* P 177a.

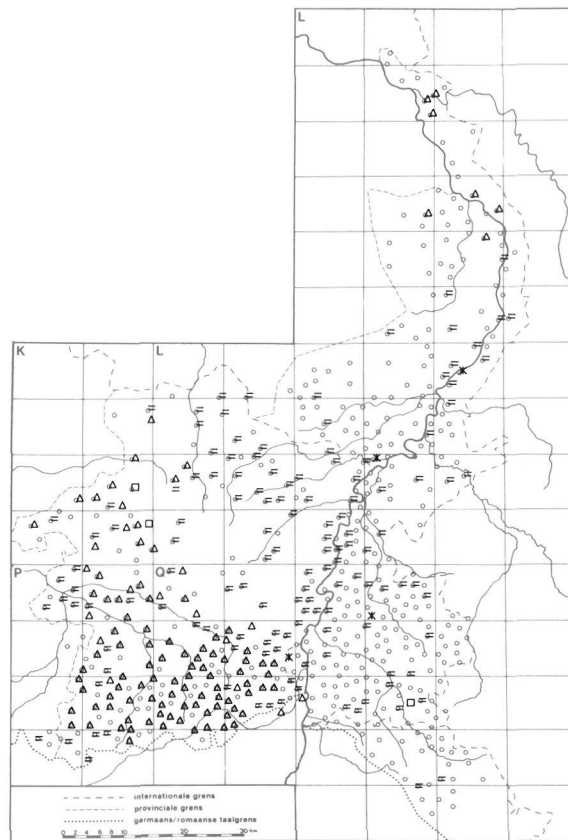
2.9 DISTEL (kaart 6)

Distel – thistle – chardon

(voor de opgaven in enkelvoud: N 92, 100; L 1 a-m; L 23, 12a; voor de opgaven in meervoud: JG 1b)

Kaart 6. DISTEL

- = distel (enkelv./meerv.)
- △ dissel (enkelv./meerv.)
- velddistel
- x stekel

[De distel (velddistel of akkerdistel, *Cirsium arvense*) is een hardnekkig onkruid dat zowel in de wei als in de akker bestreden moet worden. De plant heeft sterke, tot diep in de grond vertakte wortels, lange, tot 150 cm hoge stengels die, evenals de lancetvormige bladen, met stekels bezet zijn; de bloemen zijn rood-lila van kleur. De velddistel moet niet verward worden met de melkdistel (*Sonchus oleraceus*) die wordt geplukt, en soms gekweekt, als konijnvoer. Deze plant zal behandeld worden in de aflevering over het kleinvee.

Hier worden eerst de enkelvoudsvormen gegeven: de antwoorden op de vraag naar de naam van de plant. Vervolgens worden ook de meervoudsvormen vermeld; in de woordenschat van de boer zal het begrip immers voornamelijk in het meervoud voorkomen: „die wei staat vol met distels”, „distels uitsteken”, enz. Zie afbeelding 2.]

distel: *destal* K 278, 318, 353, 357, L 165, 265, 267, 269, 271, 282, 289, 295, 297, 298, 298a, 300, 313, 314, 315, 316, 318b, 331, 356, 360, 362, 364, 366, 367, 368, 370, 374, 381, 382, 386, 387, 415,

Afb. 2. Distel

418, 419, 420, 422, 423, 424, 425, 427, 429, 433, P 44, 48, 117, 211, 218, 219, Q 1, 2, 3, 4, 5, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 21, 27, 29, 32a, 35, 82, 96, 90, 94, 96, 98, 102, 168, 172, 177, 179, 188, 197, 197a, 201, 202, 208, 259; *dēstəl* L 248, 266, Q 196, 203, 207; *dēstəl* K 358, L 355, 416; *distəl* L 299, 312, 317, 319, 329, 371, 372, P 45, 46, 47, 50, 55, 176, Q 83, 88, 95, 179, 278; *dīstəl* L 286, Q 71, 113; **dissel**: *disəl* K 353, L 163, 164, 165, P 179, 188, 192, 197, Q 71, 89, 93, 168a; *disəl* K 358, L 213, 215a; Q 74, 156; *dējsəl* Q 80; *desəl* K 314, 315, 318, 357, 359, L 210, 246a, 352, P 50, 51, 54, 58, 117, 118, 119, 120, 121, 184, 195, Q 1, 2, 72, 77, 78, 83, 154, 158, 162, 167, 168, 173, 180, 183; **velddistel**: Q 208; **stekel**: Q 95; *stēkəl* L 299.

De volgende opgaven zijn in de meervoudsvorm gegeven: **distels**: *destəls* K 353, 358, L 286, 313, 314, 316, 317, 354, 355, 356, 358, 360, 362, 364, 365, 366, 368, 369, 413, 414, 415, 416, 417, 418, P 49, 214, Q 3, 5, 178; *distəls* P 47, 48, 227; **distelen**: *destələ(n)* L 267, 319, 331, 352, 361, 363, 367, 370, 371, 372, 416, 420, 421, 422, 423, 424, Q 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 87, 90, 91, 96c, 98, 113, 188; *distələ(n)* L 282, Q 177; **distel (mv.)**: *destəl* P 176, 176a, Q 72, 81a, 82; **dissels**: *disəls* P 45, 115, 187, 188, 195, Q 2a, 74, 165; *dī.səls* P 186, 197, 220, 223, Q 79, 152, 153, 154, 157, 160, 166; *desəls* K 314, 315, 316, 318, 359, 360, 361, L 353, P 50, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 113, 118, 118a, 119, 120, 121, 172, 173, 175, 176, 177, 177a, 178, 182, 192, 218, 219, 224, Q 2, 78; *de.səls* Q 172; *dēsəls* K 278, 317a; **disselen**: *dīsələ* K 357, P 46, Q 71, 72, 81a, 82, 158a, 163, 164, 171, 174, 241, 242; *dī.sələ* Q 75, 76, 77, 80, 83, 89, 94, 167, 168a, 169, 181, 182; *dī.sələ* Q 79a, 156, 240; *dī.slə* Q 157a, 161; *desələ* K 358, P 44, Q 1, 73, 84, 179; **dissel (mv.)**: *desəl* P 53, 57, 117, 174, 179, 184; *disəl* P 180, Q 159, 175; *dī.səl* Q 162, 168; **velddistels**: *vē.īl'dəstəls* L 317, 359; **stekelen**: *stēkələ* L 374; *stēkələ* Q 98.

2.10 DISTELSCHOPJE

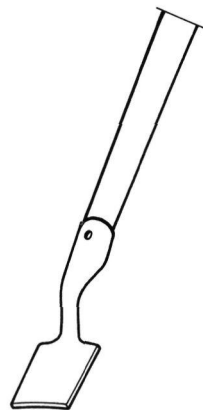
Distelschopje – thistle-trowel – bêche à chardons (N 18, 18a; monogr.)

[De kleine schop met een stevig, smal (4 à 5 cm) blad en een lange steel of een handvat, speciaal voor het uitsteken van distels.

Volgens de zegsman van K 278 voldoet dit gereedschap echter niet goed, want „distels steken is distels kweken; distels trekken is distels nekken”; hij gebruikt er dan ook een haak voor, om de distel met wortel en al uit te trekken. Uit Q 71 wordt nog gemeld dat dit schopje door de boer gewoonlijk zelf gemaakt wordt van een oude zeis; en uit L 330 dat, wanneer een boer wegens ouderdom met het boeren ophield, hij heel vroeger een distelschopje om zijn nek gebonden kreeg, als teken dat hij met het werk op het land stopte. In P 44 is „boomschopje” opgegeven; waarschijnlijk werd voor het uitsteken van dis-

tels hetzelfde gereedschap gebruikt als voor het ontschillen van geveldde bomen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*distel*] zie het lemma DISTEL. Zie afbeelding 3.]

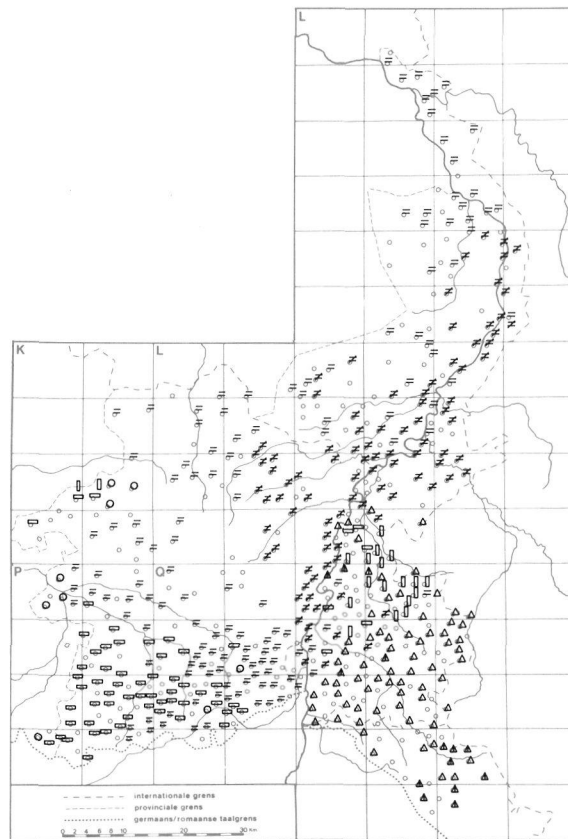
Afb. 3. Distelschopje

distelschup: [*distel*]*sxøp* K 278, 318, 357, 358, L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; *-sxøp* L 269, 271, 289, P 107a; *-šøp* L 382, Q 32a, 101, 117a, 211; *-šøp* L 321, 371, 372, 420, 422, 426, 427, 434, Q 9, 33, 102, 113a, 188, 193; *-šep* L 416, Q 4; **distelschopje**: [*distel*]*sxøpkə* K 278, L 286, P 48, Q 198b; *-sxøpkə* P 54, Q 2; *-šøpkə* L 332, 369, 386, 429, Q 204a; *-šøpkə* L 270, 294, 317, 322a, 325, 326, 329, 330, 360, 372, 377, 383, 384, 420, 426, 0426, 432, Q 14, 18, 19a, 94b, 95a, 96, 97, 98, 99, 111, 197, 197a, 203a, 209; *-šepkə* Q 93; **distelgede**: [*distel*]*gēj* P 176; *-gīə* P 186, 197; *-gē* Q 162, 178, 179; **distelgeetje**: [*distel*]*gējəkə* P 176; **distelmes**: [*distel*]*mēs* Q 2; **distelsteker**: [*distel*]*stēkər* L 360; *-stēkər* Q 2b; *-stē.əkər* Q 204a; **distelenschup**: *destələšøp* L 423, Q 9, 96c, 96d; *-šep* L 368b; **distelenschopje**: *destələšøpkə* L 295, 322, 331, 331b, 374; **distelensteker**: *destələstēkər* L 268; *-stēkər* L 331; *-stē.əkər* Q 39; **disselschup**: [*dissel*]*sxøp* L 163, 163a; **disselschopje**: [*dissel*]*sxøpkə* K 314, L 159a, Q 156; **disselgeder**: [*dissel*]*gēr* Q 79a; **disselgede**: [*dissel*]*gēə* Q 78; *-gīə* P 177; *-gī* P 222; *-gē* Q 77, 176a; **disselschoffel**: [*dissel*]*sxufəl* L 163, 164, 165; **disselschoffeltje**: [*dissel*]*sxøfələkə* K 361; **disseltrekker**: [*dissel*]*trəkər* P 51; **disselmes**: [*dissel*]*mēs* Q 71; **distelsteker**: [*dissel*]*stēkər* Q 156; **disselenschopje**: *desələsxøpkə* L 268; **schoffelschopje**: *šofəlšøpkə* L 381; **netelstek**: *nētəlstek* K 278; **boomschopje**: *bumsxøpkə* P 44; **bremenschup**: *brīməšøp* L 324 (voor distels en bramen).

Kaart 7. MAAIEN

Klankkaart

- /ā/ (en /ǫ/, /ō/)
- = /ē/
- × /ɛ/
- ◻ /ǣ/
- ∞ /e/
- ∩ /ē/
- △ /ī/
- ▲ /i/

3. Maaien en maaigereedschap

3.1. Maaien

[Vóór het verschijnen van de maaimachines werd het gras in het algemeen met de zeis gemaaid; de lemma's van deze paragraaf hebben dan ook alleen op het maaien met de zeis betrekking. Aan het slot van de paragraaf over de zeis komt de grasmaaimachine zelf nog ter sprake.]

3.1.1 MAAIEN (kaart 7)

māhen – to mow, to cut – faucher
 (N 11, add.; N 14, 86 add.; N 18, 67 add.; JG 1a, 1b; A 2, 70; A 3, 38, 40d; A 23, 16; L A2, 325, 483; L 4, 38; L 35, 85; L 39, 41; R 1; RND 122; S 22 add.; Wi 40; Lu 2, 34 II; monogr.)
 [Hieronder zijn opgenomen de algemene benamingen voor het maaien: het afsnijden van het gras, het koren of een ander gewas met de zeis. In dit lemma en in de klankkaart wordt het

woord **maaien** zelf gedocumenteerd; in het volgende lemma, GRAS (AF)MAAIEN, worden dan de specifieke of afwijkende woorden en woordvormen met betrekking tot het gras opgenomen. Zo zullen in de aflevering over de Akkerbouw de specifieke woorden voor het maaien van het graan en de andere gewassen worden gegeven. In de klankkaart is de klankkleur en de lengte van de klinker aangegeven; korte klinkers hebben een toevoeging aan het symbool. De aan- en afwezigheid van de *j*-klank is niet in kaart gebracht, maar uit de varianten in het lemma zelf te lezen; per aangegeven klankkleur staan steeds de varianten met *j*-klank vooraan. Wanneer er meer dan één variant voor een plaats was opgegeven, is bij voorkeur het materiaal van de mondelinge enquêtes in kaart gebracht.]
maaien: mājə(n) K 316, 317, 318; māə Q 167, 168a; mān Q 2; mǫjə K 317; mǫə P 44; mōjə P 211; mōə P 47, 48; mējən K 278, 278a, 317a, L 282, 286, 312, 313, 314, 315, 316, 352; mējə L 115, 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165, 191, 192, 192a, 209, 210, 211, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 216a, 217, 244c, 245b, 246, 265, 265c, 271, 288,

289*, 289a, 289b, 290, 291, 293, 300, 316a, 318, 318b, 323, 324, 328, 329, 356, 360, 363, 364, 366, 368, 372, 382, P 52, 57, 223, Q 5, 14, 15, 87, 88, 91, 92, 95a, 96, 104a, 172, 187a, 188, 201; *mē^on* L 413, 414; *mēā* P 46, 49, 52, 53, 55, 56, 57, 119, 121, 176, 197, 220, 222, Q 1, 2a, 3, 71, 72, 75, 79, 80, 81a, 82, 84, 86, 89, 94, 155, 158a, 161, 163, 165, 168, 169, 171, 174, 175, 176a, 177, 241; *mēn* K 357, 358, 360, L 115, 352, 353, 354, 355, 355a, P 45, 51, Q 2, 76, 77, 170; *m·ēn* K 359, 361; *mē* P 58, Q 35, 79a, 90, 93, 153, 154, 164, 178, 179, 240; *mejā* L 210, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246, 246a, 246b, 247, 248, 249, 250, 266, 267, 268, 269, 269a, 270, 271, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289*, 289a, 289b, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 316a, 317, 318, 318b, 319, 320, 320a, 320c, 321, 321a, 322, 322a, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 330, 331, 331a, 331b, 358, 359, 360, 360a, 361, 362, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 371a, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 381, 381a, 381b, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 431, 432, Q 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 28, 95, 96a, 96b, 96c, 99, 101, 105, 109; *m·ejā* L 329; *miejā* Q 17, 36; *mēā* L 325; *mē.ā* P 187a; *mējān* K 314, P 176; *mējā* L 249, 295, 425, 426, 429, P 50, 174, 176, 186, 193, 196, Q 32, 102, 247, 247a; *mēān* K 314, 315, 353, 357, 359; *mēā* L 428, P 50, 107a, 113, 115, 117, 118, 118a, 120, 172, 173, 174, 175, 176a, 177, 177a, 178, 179, 180, 182, 184, 186, 187, 188, 192, 195, 211a, 212, 214, 218, 219, 224, 227, Q 73, 74, 78, 83, 98, 152, 156, 156a, 157, 157a, 158, 159, 160, 162, 166, 180, 181, 182, 242; *mēn* P 176; *mējā* Q 18; *mējā* Q 99; *m(i)ējā* L 429a; *mēān* K 314, 315; *mē^onā* Q 207; *mēā* L 429, Q 18, 19, 21, 27, 29, 30, 32a, 33, 34, 36, 38, 39; *m·ēā* Q 20; *mē(ā)* L 430, 433, 434, 434a; *mijā* L 426, Q 117a, 195, 196, 197, 198, 198b; *mijā* L 425, 428, 431; *m·ijā* Q 247, 247a; *miejā* Q 19; *mijā* Q 112b, 113, 113a, 116, 117, 117b, 118, 118a, 119, 121, 121a, 121b, 121c, 201, 202, 203, 204, 204a, 205*, 206, 207, 208, 210, 211, 222, 249, 251, 252, 253, 259, 260, 262; *mīā* L 432a, Q 22, 28, 32, 33, 35, 39, 98, 100, 101, 101a, 103, 106, 109, 111, 111*, 112, 112a, 113, 117, 121, 192, 193, 193a, 199, 201, 203, 203a, 203b; *m·iā* Q 200; *mijā* Q 191; *miejā* Q 14, 15, 100, 101; *mijā* Q 21, 22; *mianā* Q 256, 257, 258, 261, 263, 278, 279, 283; *mijā* Q 115; *mīā* Q 284.

3.1.2 GRAS (AF)MAAIEN

Gras mähen – to mow the grass – faucher l'herbe (N 15, 15a add.; N 18, 79 add.; A 23, 16 add.; L 35, 85; RND 122 add.; Lu 1, 16 II add.; monogr.) [Hieronder worden de specifieke woorden voor het maaïen van het gras opgenomen; vergelijk de toelichting bij het voorgaande lemma. Het object is in alle gevallen „gras”. Het woordtype **afmaaïen** is hier het frequentst;

per variant van **af-** staan hier eerst de vormen waarvan het tweede element identiek is aan de in het voorgaande lemma fonetisch gedocumenteerde opgaven voor **maaïen**; daarna de daarvan afwijkende opgaven voor **-maaïen**.]

snijden: *snejā* L 163, 164, 165, 192, 215, 246c; *snejā* P 55; *snējā* K 358; *šneā* Q 262; *snijā* L 192a, 209, 214a, 215a, 216, 217, 245, 246b, 249, 268, 322; *šnijā* L 329, 330, 382; *šnijā(n)* L 291, 294, 295; *šniājā* Q 191; **afsnijden**: *āfsnijā* L 330; **scheren**: *šērā* Q 99; **afmaaïen**: K 316; *affmaaïen*] K 278, 318, 353, 357, 360, L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 312, 314, 316, 352, 355, 372, P 45, 121, 174, 175, 176, 186, 211, 212, 214, 219, Q 96c, 183; *afmajn* P 45; *afmējā(n)* P 46, 115, Q 83; *afmejā* P 56, 188; *afmējā* P 117, 218; *afmē* P 54, *afmōn* K 315; *āffmaaïen*] K 360, L 282, 286, 317, 352, 358, 363, 368, 371, 413, 414, 415, 416, 420, 422, P 57, 58, 184, 193, 196, 197, Q 2, 7, 9, 10, 88, 162, 253; *āfmaiā* Q 12, 83; *āfmejān* L 316; *āfmeā* Q 88; *āfmejā(n)* P 176, 177; *āfmēā* L 355; *āfmīā* L 414; *āfmōjā* Q 2; *ēfmējā* P 119; *ō.ffaïen*] Q 156; *ōffaïen*] Q 156a; *ōffaïen*] Q 3; *ōffaïen*] P 121, 223, Q 5, 72, 86, 92, 161, 180; *ōfmējā* P 119, 120; *ōfmejā* P 188; *ōfmēn* Q 89; *ōuffmaaïen*] Q 168a, 179; *ōuffmējā* Q 158; *ōuffmējā* P 192; **afdoen**: *afdun* K 358, P 116, 181, 211; *afdūn* K 353, P 50; *āfdun* Q 117a; *āfdun* Q 2; *ō.fdu.n* Q 156; **neerslaan**: *nī^orslōn* Q 191*.

3.1.3 MAAIER

Mäher – mower – faucheur

(N 15, 13d add.; JG 1a; Lu 1.16 add.; monogr.)

[Degene die het gras maait met de zeis.

Onder „voor(op)maaier” wordt verstaan degene die vooropgaat van een rij maaïers, die elk een volgend gezwad maaïen; de voormaaier is doorgaans de beste maaier die het tempo en de zwadbreedte aangeeft.]

maaier: *mējār* L 159a, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 415a, 416, 417, 418, Q 5; *mē^or* L 414, Q 1, 2a, 3, 71, 72, 81a, 82; *mējār* L 360a; *mējār* Q 71; *mijār* Q 95; *mijār* Q 191; **man bet de zeissem**: *mān bē dā zēsām* Q 2; ~ *bē dā zēsām* P 176a; **voormaaier**: *vōrmejār* L 292; *vērmejār* L 417; *vermē^or* Q 72; *vērme^or* Q 2a; **vooropmaaier**: *vārōpmē^or* Q 3; *vārōpmējār* Q 5; *vārōpmējār* L 416, 418; *vī^orōpmē^or* Q 82, 83; *vō^orōpmē^or* L 414, Q 1, 71.

3.1.4 ZWAD, HOUW (kaart 8)

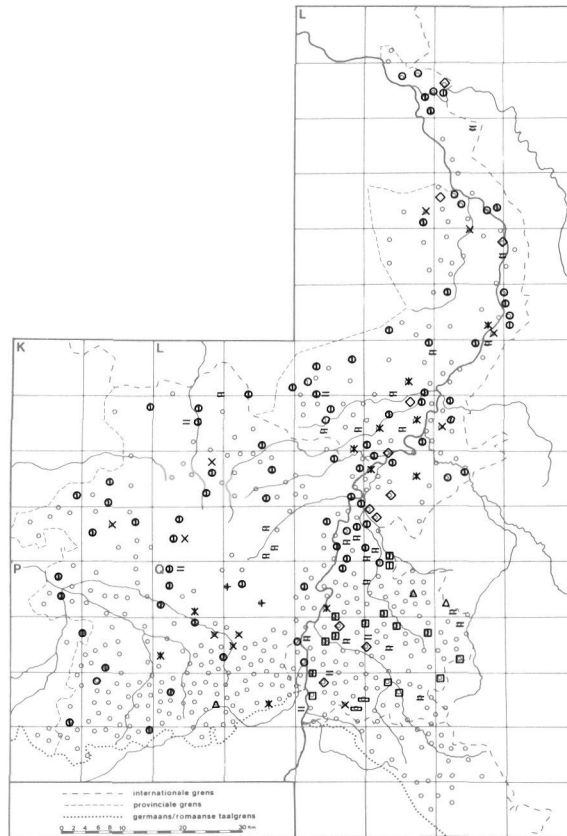
Schwade – swath – javelle d'herbe

(N 14, 92; JG 1a; A 16, 1a; Lu 1, 16 add.)

[De hieronder opgenomen woorden zijn van toepassing op de hoeveelheid gras die de maaier met één slag van de zeis afmaait en die links van hem blijft liggen. Het Algemeen-Nederlandse woord *zwad* betekent zowel deze reep afgemaaid gras

Kaart 8. ZWAD, HOUW

- zwad, zwade/zwaai, zwaard
- ◉ gezwad, gezwade/gezwaai, enz.
- gemad
- ▣ made/maai, gemade/gemaai
- × slag
- + houw
- × trek
- ◇ streek
- = snede, snid, snit
- ≡ zeissel
- △ jaan/gaan

alsook de regel of rij gras die op het veld ontstaat als men een baan gemaaid heeft. Dit laatste begrip, de regel afgemaaid gras, komt in het volgende lemma ter sprake, onder de titel GEZWAD. In sommige streken zijn de volksnamen voor beide onderscheiden begrippen aan elkaar gelijk. Deze gevallen zijn op kaart 9 aangegeven. Bij sommige woorden, zoals *schaar*, *riem*, *zeissel*, springt het betekenselement „hoeveelheid, opbrengst” in het oog. Bij *schob* denkt men in de eerste plaats aan de graanoogst; daar betekent het doorgaans de hoeveelheid aren die men voor een halve schoof met één slag van de zicht of de zeis afmaait; hier is het waarschijnlijk overdrachtelijk gebruikt. Zie ook het lemma RIJ, WIERS. Voor de volledigheid van dit kleine woordveld vergelijk men ook het lemma GRAANZWAD in de aflevering over de Akkerbouw.]

zwad: *zwat* L 159a, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 425, P 176, Q 95; *zwāt* L 268, 318b; *zwōt* Q 96d; **zwade/zwaai:** *zwāi* L 163, 163a, 214, 214a, 271, 289a; **zwaard:** *swārt* L 387, Q 20; **gezwad:** *gazwat* K 278, 314, 316, 357, L 163, 164, 165, 211, 215a, 372, 420, P 44, 48; *gəzwāt* L 413, Q 2b;

gəzwāt L 266, 271, 287, 288a, 289, 289b, 317, 318b, 322, 322a, 355, 355a, 360, 366, 369, 370, 373, 374, 377, 423, 426, 429a, Q 2, 9; *gəzwā.t* L 414; *gəzwā.t* P 175; *gəzwāt* L 295, 324, 330, 429; *gəzwā.t* L 290, 331, 331b; *gəzwōt* P 222; *gəzwōt* Q 156; *gəzwōt* K 318, Q 77; *gəzwōt* L 286, 312, 314 (meestal in de betekenis van een baan gemaaid gras, soms ook in die van een enkele slag), P 107a, 176a, Q 4; *gəzwōt* Q 71; *gəzwōt* L 371a; **enkel gezwad:** *əŋkəl gəzwāt* K 359; *ə.ŋkəl gəzwō.t* Q 1; **gezwade/gezwaai:** *gəzwaɪ* Q 9; *gəzweɪ* L 321a; *gəzweɪ* L 265; *gəzwār* (mv.) L 0426; *gəšwēr* (mv.) L 386; **gezwaard:** *gəzwārt* L 268, 295, Q 14; **made/maai:** *māi* Q 20; *meɪ* Q 99; **gemad:** *gəmat* Q 203; *jəmat* Q 121c, 211; *gəmat* Q 204a; *gəmət* Q 198b; **gemade/gemaai:** *gəmə* L 434a, Q 20, 36, 0112; *gəməi* Q 98; *gəməi* Q 99, 99*, 113; *gəmeɪ* Q 18a; *gəməiər* (mv.) Q 187a; **gemaaid gras:** *gəmeɪt-grās* Q 95; **slag:** *slax* K 358, L 210; *slāx* L 246b, 332, 355, Q 196; *slā.x* L 414; *slāx* L 270; *slō.x* Q 72, 82, 83; **houw:** *haɪ* Q 5; *hō* Q 3; **haal** Q 90; **trek:** *trək* L 269a, 321, 325, 326, 377, 378, 382, Q 18, 71, 78, 178; *trik* L 293; **streek:** *strək* L 163, 163b, 214, 247, 322, 375,

=360, 361, 362, 363, 364, 365, =366, 367, 368, =369, =414, 415, Q =2, 8, =9; *gəʒwāt* L 270, =290, 291, 292, =295, 298, 323, =324, 381a, =429; *gəʒwā.t* L =290, 325, =331, =331b; *gəʒwāt* L 296, 327, 329, =330, 331; *gəʒwəʔt* L 282, 354, P =222, 223; *gəʒwəʔt* Q =156; *gəʒwəʔt* K =318, L 353, 414, P 50, 186, Q =1, 2a, 71, 72, =77, 82; *gəʒwəʔ.t* P 51, Q 83, 84, 87, 89, 90; *gəʒwəʔ.t* P 52, 53, 55, 56, 57, 58, 118, 118a, 119, 120, 121, 177, 177a, 184, Q 3, 5, 73, 75, 76, 78, 155, 160, 165, 168a; *gəʒwəʔ.t* L =314, P 49, =107a, 113, 115, 117, 172, 173, =176a, 178, 179, 180, Q =4, 80, 86; *gəʒwəʔət* Q =71, 74; *gəʒwəʔət* L =371a; *qəʒwəʔət* (mv.) L 216; **enkel gezwad:** *eŋkal gəʒwāt* Q =2; **lang gezwad:** *lāŋk gəʒwəʔ.t* L =286; **gezwade/gezwaai:** *gəʒwāi* L 249, 316, 326, 379, 380, 381, 425, Q =9; *gəʒwāi* L 426; *gəʒwəʔi* L 313, Q 91; *gəʒwəʔə* P 48; *gəʒwəʔi* L 321; *gəʒwəʔ.n* (mv.) Q 84; *gəʒwājər* (mv.) L 322, 325, 375, 427; *gəʒwəʔə* (mv.) L 286; *gəʒwār* (mv.) L 431; *gəʒwār* (mv.) L =0426, 428; *gəʒwār* (mv.) L =386; **gezwaard:** *gəʒwār* L 244c, 248, 250, =268, 269, 269a, =295, 300, 431; *gəʒwār* L 294, 331; *gəʒwār* L 329, 385, 386, 387, 432; **gezwaal:** *gəʒwəʔl* K 315; **gezwater:** *gəʒwəʔər* Q 85; **gemad:** *gəʒwāt* L 429, Q 111*, 112b, 118, 197, 197a, 202, =203, =204a, 278; *gəʒwāt* Q 96a, 99, 100, 101, 101a, 110, 111, 193, 196, 196a, 253; *gəʒwāt.t* Q 247, 247a; *gəʒwāt* Q 198; *gəʒwāt* Q =211; *gəʒwāt.t* Q 88, 96d, =198b; *gəʒwāt.t* Q 193; *gəʒwāt* Q 99; **gemade/gemaai:** *gəʒwāt* L 429, 433, Q =20, 22, 27, 32, 33, 34, =36, 111*, =0112, =113, 201; *gəʒwāt* Q 21; *gəʒwāt* L 434; *gəʒwāt* Q 12, 20, 32a, 96c, 97, =98, =99*, 103, 200; *gəʒwāt* Q 99; *gəʒwāt* Q =18a, 32a, 101, 103; *gəʒwāt* Q 88; *gəʒwāt* (mv.) L 381a, Q 99, 196; *gəʒwāt* (mv.) Q =187a; *gəʒwāt* (mv.) L 381a, Q 16, 18, 21, 30, 113, 208, 253, 284; **gemaal:** *gəʒwāt* Q 101; **gewade/gewaaai:** *gəʒwāt* L 434; **slag:** *slāx* L 372; *slāx* (mv.) Q 95; **trek:** *trəx* Q =178; **jaan/gaan:** *joən* Q 158a, 187; *jōʔn* Q 171, 178; *joən* Q 169; *jōn* L 293, 318, Q 15, 93, 101, 104a, 105, 172, 174, 175, 179; *jōn* L 293, Q 163, 181; *jyōn* Q 168; *jūn* Q 167; *juən* Q 27, 158, 161, 164; *juən* Q 167; *jūʔn* Q 164a; *ju.ən* Q 155a; *juən* Q 157a; *jūon* Q 170; *jēn* L 430, Q 29; *jēʔn* L 434a; *jīʔn* Q 30; *uōjən* Q =162; *uōjən* Q 162; *yōʔn* Q 242; *gōʔn* L 245, 246b, Q 94; *gōʔn* L 267, 294, 295, 300, Q 116; *gōʔn* L 211, 270, 271; **jaantje:** *jōʔntjə* Q 94b; **baan:** Q 38; *bōʔn* L 163, 163b; *bōʔn* P 175; **rij:** Q 102; *rēi* P 175; *rēə* P 213; *rīi* L 292, 320; **ril:** *rəl* L 323; *rələ* (mv.) L =291; **strouw:** *štrou* Q 102, 103; *štrouə* (mv.) Q =113; **schaar:** *šōr* Q 95, 101a; **pand:** *pant* (mv. *pən*) P 219; **bate (wa.):** *bat* P 227.

3.1.6 DUBBEL GEZWAD

doppelte Reihe hingemähten Grases – double swath – andain double
(N 14, 94)

[De dubbele reep gras die ontstaat als men een-

maal heen maait, omdraait, en vlak daarnaast weer eenmaal terug over het veld maait, zodat er twee regels gemaaid gras tegen elkaar aan komen liggen.

Zie voor de fonetische documentatie van de woorden tussen vierkante haken het lemma GEZWAD, REGEL GEMAAID GRAS.]

dubbel zwad: *dōbəl [zwad]* L 215; *dōbəl* ~ L 159a; **dubbele zwaard:** *dōbələ zwār* L 295; **dubbel zwade/zwaai:** *dōbəl zwəʔn* (mv.) L 312; **gezwad:** L 214; **dubbel gezwad:** L 425, Q 98; *dōbəl [gezwad]* K 357, L 163, 163a, 282, 286, 295, 370, P 176a, Q 14, 78; *dōbəl* ~ L 420; *dōbəl* ~ L 164, 165, 266, 268, 270, 271, 288, 289, 320a, 321, 322a, 329, 331, 331b, 372, 426; **dubbel gezwad:** *dōbəl [gezwad]* K 314, 316, 358, 359, L 247, 270, 282, 288a, 289b, 290, 291, 314, 317, 318b, 320c, 321a, 322, 324, 325, 326, 330, 332, 355, 355a, 360, 366, 371a, 374, 377, 382, 413, 414, 416, 422, 423, 427, P 44, 48, 107a, 175, 222, Q 2, 2b, 4, 71, 72, 77, 95, 156; *dōbəl gəʒwəʔt* Q 96d; *dōbəl gəʒwār* L 289a; *dōbəl [gezwad]* L 369; *do.bəl* ~ K 278; *dopəl* ~ K 318; **dubbel gezwade/gezwaai:** *dōbəl [gezwad/gezwaai]* (mv.) L 0426; **dubbel gezwade/gezwaai:** *dōbəl [gezwad/gezwaai]* L 265, 386 (mv.), Q 9; **dubbel gezwaard:** *dōbəl [gezwaard]* L 244c, 268, 294, 387, 429a, 432; **dubbel gemad:** *dōbəl [gemad]* Q 197, 197a; **dubbel gemad:** *dōbəl [gemad]* Q 100, 111*, 193, 198b, 204a; *dubəl* ~ Q 112b, 211; **dubbel gemade/gemaai:** *dōbəl [gemad/ge-maai]* Q 20; *dōbəl* ~ Q 32a; **dubbel gemade/gemaai:** *dōbəl [gemad/ge-maai]* Q 18 (mv.), 20, 22, 33, 97, 99*, 0112; *dubəl* ~ (mv.) Q 113; **tweede gemade/gemaai:** *twidə gəʒwāt* Q 98; **dubbel gemaaid:** *dubəl gəʒwāt* Q 117a; **gang:** *gəŋ* P 213; **dubbele jaan:** *dōbələ [jaan]* Q 162; **dubbele jaan:** *dōbələ [jaan]* Q 101; **dubbel jaantje:** *dōbəl jōʔntjə* Q 94b; **twee banen:** *twē bōʔn* L 163, 163b; **dubbele pand:** *dōbələ [pand]* P 175; **op en af:** *op en əf* L 331; de volgende opgave is een werkwoord: **in-maaien:** *imīə* Q 115.

3.1.7 MAAIPAD

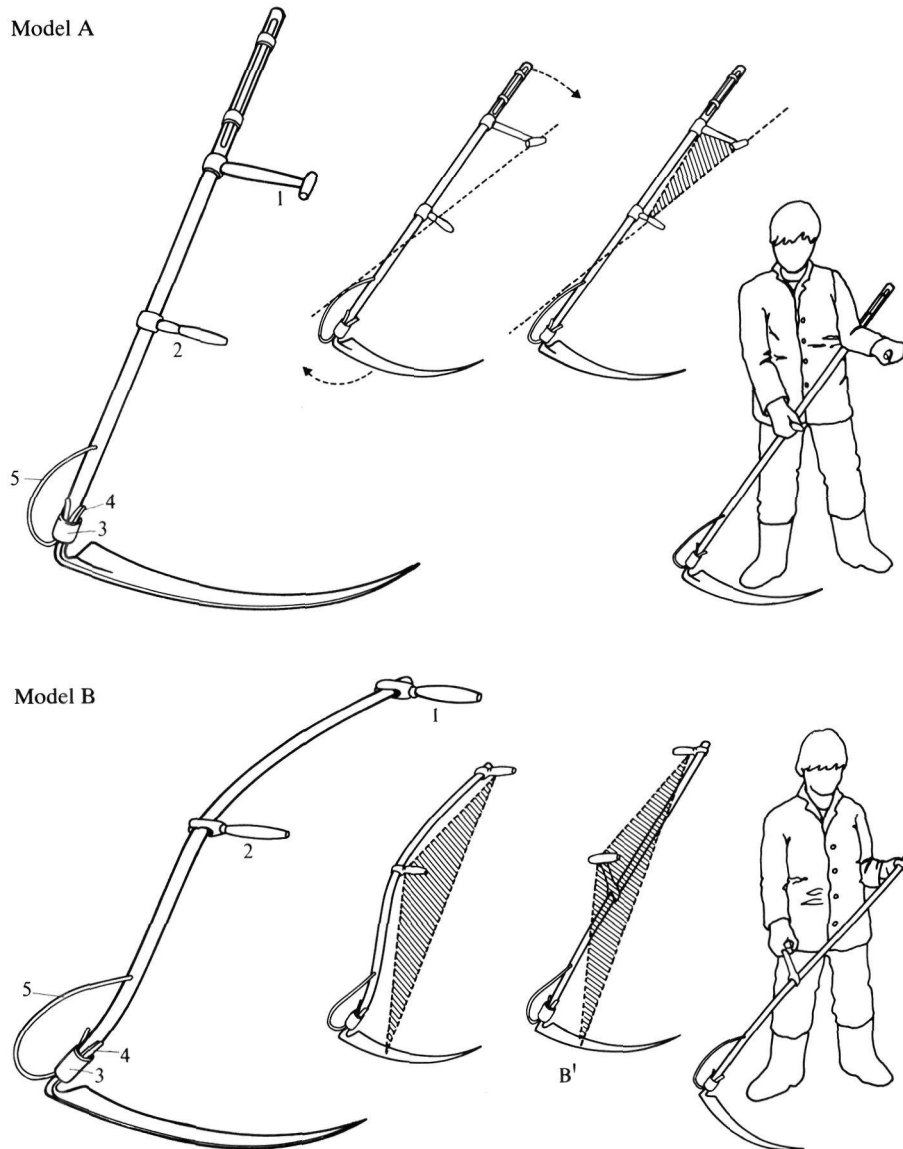
Gang – swath – bande fauchée

(N 14, 95; monogr.)

[Het pad dat in het veld ontstaat als men één regel gras heeft afgemaaid, het strookje kale veld dus, waar geen lang gras meer staat.

De zegsman van L 330 tekent bij zijn opgave *slorf* aan: „het werkwoord *slorven* betekent het afpassen voor het grasmaaien, het met de klompen plattreden van het gras om grenzen (als voren op de akker) te markeren”. Vergelijk ook het woordtype **getreed**.]

pad: *pat* K 357, L 163, 164, 165 (in de uitdrukking: *də pat mējə*); *pāt* L 321; *pəʔt* L 282; **padje:** *pəʔtjə* L 159a; *pēʔtjə* Q 33; **weg:** *wix* L 420; *wix* L 289a; *wix* Q 2; **gang:** *gəŋ* L 163, 163a; *gəŋk* K 359, L 322, 326, 429a, 432, P 48, Q 71; *gəŋk* L

Afb. 4. Zeis en manieren van voeren

Er zijn twee hoofdmodellen te onderscheiden, op afbeelding 4 „model A” en „model B” genoemd; daar is ook aangegeven op welke manier de maaier deze modellen voert.

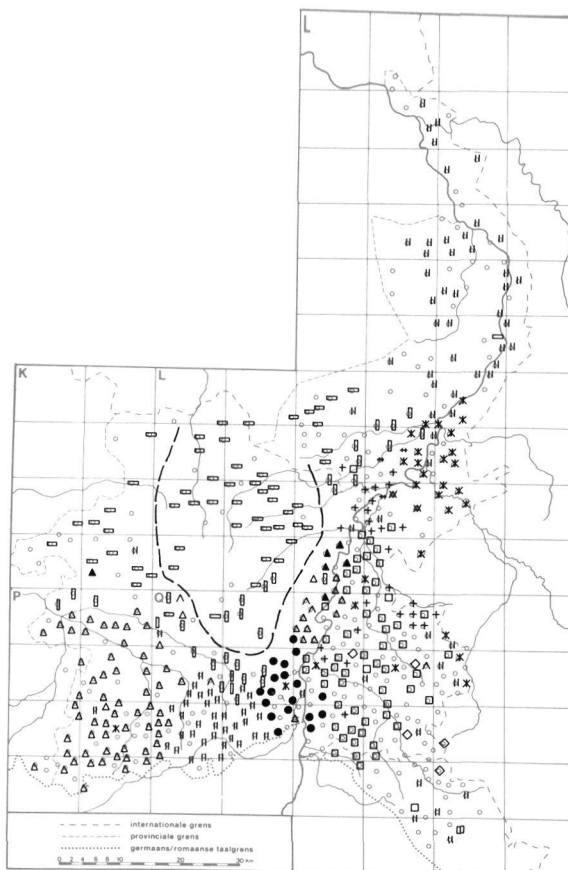
Bij model A wordt de zeis bovenhands gevoerd en in balans gehouden; met het oog op die balans heeft het een lange, uitstekende steel; aan het uiteinde is vaak de strekel met een leertje bevestigd ter verbetering van de balans. Het bovenste lange handvat heeft een dwarsgeplaatste kruk, waaromheen de linkerhand van de maaier grijpt, hetzij met de linkeronderarm op het lange handvat zodat hij de hoek van het blad op de grond

daarmee beïnvloeden kan, hetzij met de arm onder de steel door om beter te kunnen trekken bij stuggere gewassen. Het onderste handvat is een kort en recht en wordt door de rechterhand bediend. Dit model zeis en deze wijze van voeren komen in de Limburgen verreweg het vaakst voor.

Het andere model, en daarmee de andere manier van maaien, zijn met name in zuidelijk Limburg niet geheel onbekend, al komen ze niet vaak voor. Zie ook de toelichting bij het lemma STEEL VAN DE ZEIS. Op de kaart die bij dit lemma hoort, is aangegeven waar dit model B voorkomt. Het is

Kaart 10. ZEIS

- || zeis
- ▭ zeisse
- ▭ zeissie
- ^ zeissen
- ▲ zeissing
- △ zeissem
- zeissel
- ▣ zeissele
- + zeigsel
- * zeigse
- × zeigs
- x zicht
- zeins, enz.
- mej
- U binnen deze lijn wordt de zeis ook gebruikt voor de graanoogst

opvallend dat het concentratiegebied in Belgisch Limburg overeenkomstig vertoont met het gebied waar de zeis zelf *mej* wordt genoemd, zie kaart 10. Model B heeft een gebogen houten steel, korter dan die van model A, waaraan twee korte rechte handvatten zitten, die in de richting van het blad wijzen. Het bovenste handvat kan bij dit model echter ook ontbreken; de linkerhand omvat dan het uiteinde van de steel zelf. Bij deze manier van maaien is de balans van het instrument niet zo belangrijk; de rechterhand leidt direct de baan van de zeis die eerder wordt getrokken dan gezwaaid. De steel van dit model kan ook recht (en dan ook van metaal) zijn. Ten einde hetzelfde principe van voeren te behouden, is het onderste handvat dan verlengd en van een kruk voorzien. Deze verlenging vangt de uitslag van de kromming van de steel van model B op (zie afbeelding 4, model B'). Sinds de intrede van de maaimachine in het begin van de twintigste eeuw is de betekenis van de zeis als maaiinstrument sterk achteruitgegaan, al werd zij nog lang gebruikt voor het aanmaaien van het pad voor de maaimachine (zie boven), of

voor het maaien van kleine stukken grasland, bermen en slootkanten of voor de dagelijkse portie vers groenvoer voor de dieren. Zie verder de toelichtingen bij de lemma's.]

3.2.1 ZEIS (kaart 10)

Sense – scythe – faux

(N 18, 67 en 69; JG 1a, 1b, 1c, 2c; A 4, 28a; L 20, 28a; L 1 a-m, 1u, 84; S 12; Gwn 7, 7; NE 2, I; Wi 51, R 3, 69; Lu 2, 34 II; add. uit N 18, 69 en 75, N 11, 88; N 15; N C, 3a,b; A 4, 28b; A 14, 2; A 23, 16; L 20, 28b; L 42, 46; S 45; monogr.)

[De benaming van het instrument waarmee gras wordt gemaaid.

In het grootste gedeelte van de Limburgse Kempen (zie kaart) gebruikte men dezelfde zeis bij de grasoogst en bij de graanoogst, maar plaatste men er een andere zwadkeerder op. In het eerste geval spreekt men van „graszeis” (zie volgend lemma); in het tweede van „korenzeis” (zie Aflevering over de Akkerbouw). In deze gevallen is in dit lemma het algemene woord voor zeis opgenomen. Zie afbeelding 4.

Hoewel de zeis en de zicht in de algemene landbouwoordenschat duidelijk onderscheiden zaken zijn (de zeis met de lange, met twee handen bediende steel voor de grasoogst, en de zicht met de korte steel, te zamen met de mathaak, voor de graanoogst) is die scheidslijn in de Limburgse dialecten niet zo scherp. Graan werd, zoals gezegd, in de Kempen met de zeis gemaaid en onder de benamingen voor de zeis komen we ook het woord **zicht** tegen.]

zeis: *zējs* L 163a, 164, 165, 191, 192a, 210, 211, 213, 214, 215a, 216, 217, 244a, 244c, 246, 247, 248, 249, 250, 265, 265b, 266, 288c, 296, 299, 300, 321a, 329, 377, Q 92, 95, 101; *zējs* L 163, 164, 209, 372; *zējs* L 245; *zēs* P 176, Q 117a; *zēs* K 359, L 216a; *zēs* L 290; *zēs* Q 79a, 80, 157a, 158, 163, 164, 166, 176a, 180, 181, 182, 242; *zēs* Q 152, 157, 160; *zēs* L 269, 298, Q 93, 208, 255, 262, 278, 284; *zēs* Q 247, 247a, 252, 253; *zēs* Q 118, 121, 211, 259; *zēs* L 267, 268, 270, 271, 291, 292, 294, 295, 323, 381, Q 2, 20; *zēs* Q 75, 79, 81, 89, 153, 154, 155, 158a, 161, 162, 163, 168, 169, 170, 173, 174, 177, 178, 240, 241; *zēs* Q 167; *zēs* Q 35a; **zeisse:** *zēj.sə* L 417, 418, 422, Q 5; *zēs.sə* P 51, Q 1, 2a, 3, 3a, 4, 86; *zēs.sə* P 45; *zēs.sə* L 319, 369, Q 84; *zēs.sə* Q 2, 71, 83; *zēs.sə* L 292, 292a, 293, 320, 320a, 321, 322, 324, 326, 327, P 44; *zēs.sə* Q 72, 77, 81a, 82, 89, 90; *zēs.sə* Q 168a; **zeissie:** *zēj.si* L 269, 282, 286, 288, 288a, 288b, 289, 289a, 289b, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 318b, 354, 356, 358, 359, 360, 360a, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 415, 415a, 416, 417; *zēs.si* Q 2b, 3, 3a; *zēs.si* K 361, 361a, L 414; *zēs.si* L 353; *zēs.si* K 318, 357, 359, 360, L 352, 354, 413; *zēs.si* K 278, 314, 317a; *zēs.si* K 316, 358; *zēs.si* L 355; *zēs.si* K 314, 315, 353; **zeissen:** *zēj.sən* Q 7, 8; *zēj.sən* Q 113; *zēs.sən* Q 1; *zēs.sən* Q 76; **zeissing:** *zēj.sej* K 357; *zēj.sej* L 419, 420, 421, Q 6; *zēs.sej* L 425; **zeissem:** *zēj.səm* P 49, 50, 107a, 113, 115, 117, 172, 173, 174, 175, 176, 176a, 176b, 178, 179, 180, 182, 218, 219, 227; *zēj.səm* L 422, 423, 424, P 118a, 120, 177a, Q 9, 10, 11, 12, 13, 14; *zēj.səm* P 177, 184, 191; *zēj.səm* P 55; *zēs.səm* P 53, 55, 56, 57, 58, 214, 223, 224, Q 2, 2a, 2b; *zēs.səm* P 52, 54, 118, 119, 121, 186, Q 73, 74; *zēs.səm* P 187, 222, Q 156; *zēs.səm* P 192, 195, 197, 211, 213, 220, Q 78, 159, 165, 188; *zēs.səm* P 46, 47, 48, 179, 183, Q 15; *zēs.səm* P 187a, 188; **zeissel:** *zēj.səl* Q 20, 32, 100; *zēj.səl* Q 102; *zēs.səl* L 428; *zēs.səl* Q 19, 96a, 96b, 109, 111, 116, 200, 209; *zēs.səl* Q 196, 196a, 203, 203a, 204a, 206, 278; *zēs.səl* Q 113a, 117; *zēs.səl* Q 247, 247a; *zēs.səl* L 321, 326, 373, 381b, 426, 0426, 427, 429, 429a, 430, 431, 432, 433, 434, Q 14, 15, 18, 21, 22, 30, 32, 32a, 33, 36, 39, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 103, 105, 112b, 113, 115, 191, 192, 195, 196, 197, 197a, 201; *zēs.səl* Q 39; **zeissele:** *zēs.sələ* Q 192; *zēs.sələ* Q 284; **zeigsel:** *zēj.xsəl* L 374, 431, 432, Q 19, 32, 32a, 96, 193b; *zēs.xsəl* Q 39; *zēs.səl* L 370, 371, 372, 374, 378; *zēs.səl* L 320, 328, 373, 375,

377, 378, 379, 380, 381, 381b, 432, Q 19a, 20, 28, 29, 99, 101, 102; **zeigse:** *zēs.sə* L 326, 327, 378; **zeigs:** *zēs* L 377, 382; **zicht:** L 327; *zēs* L 299, 300, 322 (vroeger), 322a, 323, 325, 329, 330, 331, 331b, 332, 333, 376, 383, 384, 385, 386, 387; *zēs* L 329, 429, Q 16, 96a, 105, 111, 121; *zēs* L 329; *zēs* P 179, Q 95; **maaizeis:** *mī.zēs* Q 118; **maaizeissie:** *mēj.zēj.səm* Q 12; **maaizeissem:** *mēj.zēj.səm* Q 12; **maaizeissel:** *mēz.səl* L 434; *mēj.zēsəl* L 0426, 428; *mēz.səl* Q 21; **maaizeigsel:** *mēj.zēj.səl* L 434a; *mē-* Q 27, 29, 30, 35; *mē-* L 429, 429a; *mī-* Q 30; *mī-* Q 33, 34; *mēj.zēs.səl* Q 21; *mē-* Q 22; **maaizicht:** *mī.zēs* L 432a, Q 117, 117a; *mī.nzē.x* Q 119; **ze(i)ns:** *zēs* Q 113, 116, 222, 255; *zēs* Q 113; **ze(i)nde:** *zēs* Q 208; **ze(i)nsel:** *zēs.səl* Q 97; **mej:** *mēj* Q 12, 94b, 95, 96c, 105; *mēj* Q 87, 88, 91, 95a, 172, 188; *mē* Q 93, 175, 179; *mē* Q 94, 171, 175, 179; *mī* Q 198b; *mī* Q 193; **mej** (dim.): *mēkə* Q 179.

3.2.2 GRASZEIS

Grassense – grass-scythe – faux d’herbe
(N 18, 67 en 69; JG 1a, 1b; A 4, 28a; L 20, 28a; monogr.)

[Zeis, speciaal bedoeld om gras te maaien, in tegenstelling tot de korenzeis, de heidezeis, enz. Zie toelichting bij het lemma ZEIS.]

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [zeis] zie het lemma ZEIS.]

graszeis: *grās[zēis]* L 323, 330; *grās.s-zējs* L 368; **graszeisse:** *grās[zēisse]* L 293; *grās.s-* L 418; *grō.s-* Q 3, 4, 5; **graszeissie:** *grās[zēissie]* L 316, 317, 318c, 355, 359, 363, 364, 365, 366, 415, 416, 417, 418; *grō.s-* L 353; *grō.s-* K 361; *grō.s-* L 414; *grō.s-* L 312, 313, 314, 315, 352, 353, 413, Q 3, 5; **graszicht:** *grās[zicht]* L 322, 325, 330, 331, 331b, 383, 384, 385, 386; **grasmej:** *grās.mēj* Q 102; *grō.s-* Q 172; **zicht:** L 267.

3.2.3 STEEL VAN DE ZEIS (kaart 11)

Sensenbaum – snaithe – manche, potence
(N 18, 67a; JG 1a, 1b, 2c; A 14, 6; L 45, 6; add. uit N 14, 131; N 18, 68 en 69; A 4, 28; A 14, 2; A 23, 16; L 20, 28; monogr.)

[De benamingen voor de steel van de zeis. Zie de algemene toelichting bij deze paragraaf en afbeelding 4.]

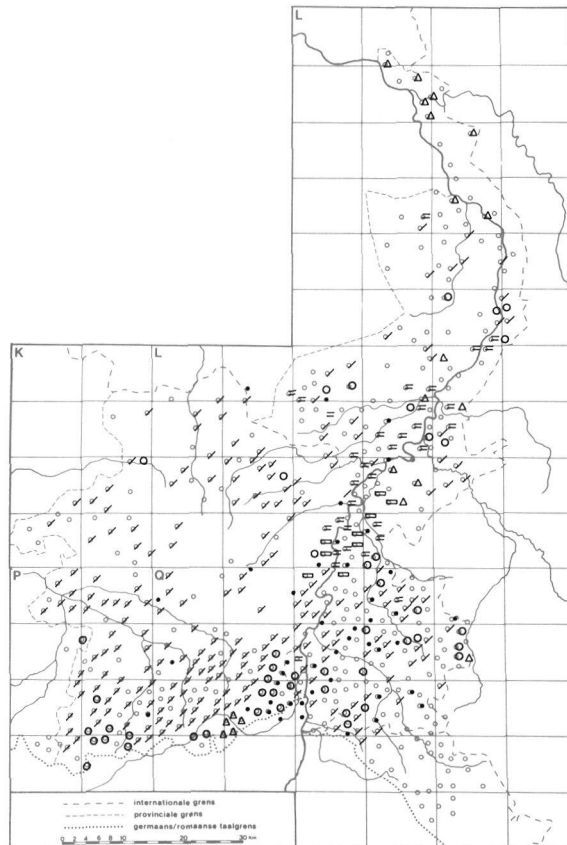
In de Nijmeegse vragenlijst 18 is gevraagd naar het voorkomen van de zeis met een steel als van model B. Van de 133 invullers kenden er 110 het model niet. Op een enkele uitzondering na (die wijst op het te maaien object: **taludzeis**, **serdelzeissem**) heeft het model geen aparte naam; soms wordt uitdrukkelijk opgegeven dat het bovenste handvat ontbreekt of vroeger ontbrak (in P 197, Q 94, 99, 171, 172, 174, 175, 178, 179, 179a en 188).

Het voorkomen van model B is ook nog af te

I.3

Kaart 11. STEEL VAN DE ZEIS

- ∕ snaad
- = snaar
- ≡ snaard
- steel
- △ boom
- model B

leiden uit de opgaven over de benamingen van de handvatten, nl. daar waar het bovenste handvat „kort” of het onderste „lang” wordt genoemd (in L 324 en 382). De twee invullers van L 318b beschreven kennelijk zowel model A als model B: de één noemde het bovenste handvat het lange en het onderste het korte; de ander deed dit precies omgekeerd.

Tenslotte is het voorkomen van model B af te leiden uit de antwoorden op de Nijmeegse vragenlijst C, waar is gevraagd naar het handvat van de zeis, „indien er maar één is” (zie het lemma ENKELVOUDIG HANDVAT); op deze vraag is bevestigend geantwoord in 16 plaatsen. Op grond van al deze gegevens is in kaart 11 aangegeven waar model B voorkomt.

Zie verder onder de lemma's over de handvatten van de steel van de zeis en afbeelding 4.

Met *werf* en *gewerf*, die in dit lemma voorkomen, wordt doorgaans de steel van de zicht aangeduid.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel *zeis* zie het lemma ZEIS.

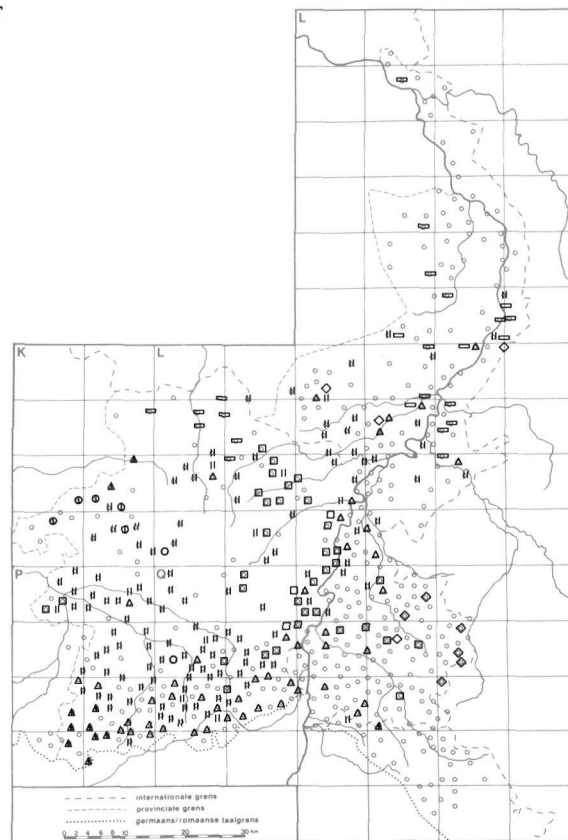
Wanneer er meer dan één variant voor een plaats

was opgegeven, is bij voorkeur het materiaal van de mondelinge enquêtes in kaart gebracht.]

([zeis]snaad: L 245b, Q 247; snaat L 372; snāt K 353; [zeige]snāt L 381a; snāi L 244c; snōt L 429; snōat K 278, L 354; snōut L 383; snōt K 314, 315, 316, 317a, L 210, 211, 288, 288a, 289, 291, 316, 317, 318, 318b, 319, 320, 320a, 352, 358, 359, 360, 361, 364, 367, 368, 369, 372, 374, 415, 416, 417, 418, P 221, 222, Q 2b, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 32, 35, 38, 77, 87, 88, 113, 113c, 117, 188, 198b; [zeissie]– L 362, 363, 366; [zeissem]– P 176, Q 17; [zeigsel]– Q 96a; snō.t L 416, 417, 418, 428; snō^{at} K 358, 360, L 282, 286, 312, 313, 314, 315, P 45, 117, Q 1, 86, 96c; snō^{at} K 357, L 365; snōt L 368b, 384, 386, 387, Q 19a, 20, 21, 32a, 33, 34, 39, 97, 99, 99*, 101, 102, 109, 111, 111*, 112b, 113a, 187a, 196, 196a, 197, 201, 203a, 204a, 209, 211; [zeissel]– Q 95, 96; snōt L 290, 291, Q 200, 247, 247a; snōi L 268, 269; snōi L 246, 246b, 268; snōt L 355, Q 2; snoat K 361, P 118, 118a, 174, Q 78, 158a; [zeissem]– P 175, 178, 214; sno L 265; sne L 248, Q 5; snōt K 318, L 353, 356, Q 3, 3a, 4, 90, 93; snō.t Q 3, 5; snō^{at} P 44, 46, 47, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 113, 115, 172, 173,

Kaart 12. BOVENSTE HANDVAT

- ▲ hand
- △ handva(s)t
- handhaaf
- ▯ kruik
- ▯ knab
- sluij
- ⊙ sleeuw
- ◇ greep, grif

177a, 179, 180, 181, 186, 187, Q 157, 159; [zeissem]– P 48, 176a, Q 156; *snō.ʔt* L 414, P 192, Q 1, 2, 2a, 71, 72, 81a, 82, 84; *šnō.ʔt* Q 201; *snōi* L 271; *snōjt* K 359, L 355, 413, P 213; *snōyt* P 50; *snuət* P 119, 120, 121, 177, 184, 188, 195, 197, Q 73, 75, 76, 78, 79, 79a, 80, 152, 153, 154, 157a, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 176a; [zeisse]– Q 77, 155, 160, 162; [zeissem]– Q 74; *snū.ʔt* L 414, P 51, Q 164a; *snūt* Q 96d; *snuət* Q 168a; *snujt* Q 169, 173; *snūjt* Q 170; *snujt* Q 89; ((zeis])snaar: K 353, L 370; *snōr* L 210, 289, 289b, 293, 295, 318b, 321, 327, 328, 370, 371, 372, 374, 378, 419, 420, 423, 424, 427, 429; [zeisse]– L 326; [zeigse]– L 331, 331b; [mej]– Q 95a; *šnōr* L 270, 294, 325, 330, Q 33; [zeisse]– L 322; [zeissel]– L 0426, 432, 433; *snor* L 296; zeisgesnaar: [zeis]gasnōr L 294, 325; (zeissel)snaard: *snōrt* L 381, 381b, 421, 422, 423, 0426, Q 14; *šnōrt* L 426; [zeissel]– L 428; *snōrt* L 431; [zeisse]snōʔrt Q 7; zeissiesnaak: [zeissie]snōk L 318; *snaap*: *šnōp* L 332; ((zeis])steel: *stēl* K 317a, 359, 361, 361a, L 268, 269, 271, 288c, 322, 355, 360, 371, 374, 377, 418, P 183, Q 14, 74, 79a, 94b, 101, 121b; [zeigsel]– L 370; *stēl* L 270, 329, 332, 386, 423, 430, 434, Q 22, 98,

101a, 105; *stēʔl* L 422; *stēʔl* K 278; *stēʔl* P 48, 55, 107a, 176, 176b, Q 72; *stēʔl* P 177, 182, 213, 218, 219, 227; *stel* L 266; *stīʔl* Q 3; *st-ial* P 186, 197; *stīl* L 358, 366, P 222, Q 156, 162, 177; *stīʔl* L 289, 420, 423, P 51; [mej]– Q 94; [mej]stī.ʔl Q 91, 171, 172, 175, 179; *stī.l* P 220, 223; [zeisse]– Q 240, 241; *stīl* Q 39, 119, 121; *stīʔl* Q 193; *stīl* Q 112, 113, 196; *stīʔl* Q 197, 197a; *stīʔl* Q 179; [zeisse]– Q 174; ((zeis])boom: [zeis]bom L 192a, 214a; [zeisse]bōm Q 121; [zeissen]– L 291, Q 180; [zeisse]bō.m Q 181, 182, 242; *bōm* L 115, 163, 163a, 164, 165; *bōʔm* L 248; *bōʔm* P 120; *baʔm* L 322a, 382; [zeige]baʔm L 331; *bōm* L 381b; [zeisse]bō.m Q 183; *buam* L 250; (zeisse)werf: *werf* P 215, Q 93; [zeisse]– Q 89; *werf* Q 178; **gewerf**: Q 36, 38; *gəwərʔf* Q 201; **maaibalk**: *mēba.lʔk* Q 178.

3.2.4 BOVENSTE HANDVAT (kaart 12)

oberer Handgriff – upper handle – poignée supérieure
(N 18, 67b; N C, 3b1; JG 1a, 1b, 2c; monogr.)
[Het bovenste handvat van de steel van de zeis,

dat in de linkerhand wordt gehouden. Door-
gaans is dit het lange T-vormige handvat, zoals
beschreven in de algemene toelichting van deze
paragraaf en in de toelichting bij het lemma
STEEL VAN DE ZEIS; daar zijn ook de opgaven
opgenomen waar het bovenste handvat kort en
recht is of waar dit bovenste handvat ontbreekt
(model B).

Om de varianten van de substantiva onder één
woordtype bijeen te houden en een vergelijking
met de opgaven voor het onderste handvat te
vergemakkelijken, zijn de adjectiva (bovenste,
lange, grote, enz.) als facultatief in het hoofd-
woordtype opgenomen.

Zie afbeelding 4, A1 en B1.]

(grote) hand: *hānt* K 317a, P 174, 175, 180, 218;
gruata – K 316; *hānt* P 182, 214, 218, 219, 227; **de
hand van boven:** *dā hant -va bōvā* Q 209; **(boven-
ste, rechtse) handvat:** *hant-vat* L 289; *bōvāstā* – L
355; *bōvānstā* – Q 96, 99*, 209; *hant'-vat* L 322,
324, 0426, Q 32a; *bōvāstā* – L 434; *bēvāstā* – L
384; *rextāstā* – L 326; *ha.nt.-vat* L 419; *hānt.-vat* Q
96d, 171, 172, 193, 197; *bōvāstā* – Q 197, 197a;
hēnt.-vat Q 9; *hēnt'-vat* L 427; *būvāstā* – L 372;
ānt.-vāt P 176; *hant.-vāt* Q 101; *ha.nt.-vōt* Q 181,
241; *ha.nt.-vūvōt* Q 182; *hānt.-vōt* P 186, 197, Q 162,
176a; *hānt.-vōt'at* P 172; *hā.nt.-vō.t* Q 152; *hānt.-vō.'at*
P 192, 220, 222, 224, Q 157a, 240; *hant.-vōyāt* P
55; *bōvāstā* – Q 79a, 156; *hā.nfō.'at* P 197, Q 165;
hā.mfāt Q 188; *būvāstā* – Q 179; **rechterhand-
vat:** *rextārhanj.-vat* L 295; **handvol:** *hā.mfāl* Q
175; **handvast:** *ha.nt.-vas* Q 88, 170; *hā.nfas* Q
177; *hāvas* P 219; **(bovenste, lange, tweede) hand-
haaf:** *hā.niof* Q 88, 96c; *ha.ntōf* L 419; *hantōf* Q
3a; *ā.niōf* L 422, 423, 424, Q 6, 8; *a.ntōf* Q 12;
bōvānstā hant'huf Q 22; *buvāstā antef* L 420;
hantōf Q 4, 9, 113a, 204a; *bōvāstā* – Q 97, 98, 111;
lanjā – L 416; *ha.ntāf* L 317, 359, 360, 365, 366,
367, Q 10, 91, 168; *hā.ntāf* L 361, Q 77; *lanjan* – L
362; *ā.ntāf* L 420, Q 13; *bū.vāstān* – L 368;
hanthō P 47; *twedā* – P 48; **handkruk:** K 318;
(bovenste, bovelste, lange, grote, achterste) kruk:
krōk K 357, 358, 359, 361, L 265, 270, 286, 288a,
289, 289b, 291, 318, 318b, 325, 330, 352, 353,
354, 374, 413, 0426, 429a, 432, P 46, Q 14, 18, 21,
22, 163, 197; *bōvāstā* – L 322a; *bōvāstā* – L 321,
374, 382; *lanjā* – K 358, L 268; *gruata* – L 320c;
krōk K 360, L 315, 319, 320a, 369, 370, 371, 372,
414, P 45, 48, 49, 50, 51, 58, 113, 115, 117, 118,
118a, 119, 120, 121, 172, 173, 175, 176a, 176b,
177, 178, 179, 184, 186, 187, 188, 195, 197, 223, Q
1, 7, 11, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 79a, 80, 152, 153,
154, 155, 156, 157, 157a, 158a, 159, 160, 161, 162,
164, 165, 166, 168a, 169, 241; *bō.vāstā* – Q 167;
grōtā – Q 77; *extārstā* – P 44; de volgende opgave
heeft betrekking op model B (vgl. afbeelding. 4):
kōrtā – L 318b; *krēk* L 355, 358 (vroeger), 416,
417, Q 5; *krēk* L 356, 361 (vroeger), 363, 364,
415, 418, P 52, 53, 54, 55, 56, 57, Q 2, 2a, 2b, 3,
3a, 71, 72, 81a, 82, 84, 87, 89, 93, 94; **langkruk:**

lanjkrōk L 386; *lanjkrōk* L 318b, Q 9; *lanjkrēk* L
360; **bovenkruk:** *bōvākrōk* L 426; **kruk-hand-
haaf:** *krēk-ha.ntāf* Q 90; **(bovenste, lange, grote)
knab:** *knab* K 278, L 244c, 265, 266, 269, 271,
312, 313, 314, 322, 356; *bōvāstā* – L 211; *bōvāstā* –
L 270, 295, 322a, 383; *bōivānstā* – L 159a;
bō.vāstā – L 331, 331b; *lanjā* – K 278, L 268, 290,
316; *grōtā* – L 332; *gruata* – L 282; **langknab:**
lanjknab L 282; **(bovenste) knak:** *knak* L 163, 164,
165; *bōvānstā* – L 163, 163a; **knar:** *knar* L 159a;
lange knag: *lanjā knax* L 163; **(bovenste) sluif:** *slōif*
K 361; *buvāstā slōif* Q 78; **sleeuw:** *sliaf* K 315; *slī'af*
K 314, 318, 353; *slī* K 358; **sloor:** *slor* L 421; **arm:**
erm L 294, 368b, 387, Q 15; **armvat:** *er'vat* Q
105; **(bovenste) greep:** *grēp* L 289, Q 39, 111;
bōvāstā grēp Q 35; **bovengreep:** *bōvāgrēp* L 270;
zwaai-greep: L 326; **(overste, lange, linkse) grif:**
ōvāstā gref Q 119, 211; *lanjā* – Q 121; *lenksā* – Q
121c; **bovenste houwer:** L 356; *bōvāstā hōwār* L
288; **linke wringer:** *lēnkā vrenār* Q 93; **kraan:**
krō'ān Q 169; **maaibeugel:** *meibōgāl* Q 96c; **dol:**
dōl Q 30; **bovenste gewerf:** Q 20; **lange snook:** *lanjā
snok* L 372; **trek:** *trēk* L 289.

3.2.5 ONDERSTE HANDVAT (kaart 13)

mittlerer Handgriff – lower handle – poignée du
milieu

(N 18, 67c; N C, 3b2; JG 1a, 1b, 2c; monogr.)

[Het onderste handvat van de steel van de zeis,
dat in de rechterhand wordt gehouden. Door-
gaans is dit het korte handvat van model A, zoals
beschreven in de algemene toelichting van deze
paragraaf en in de toelichting bij het lemma
STEEL VAN DE ZEIS; daar zijn ook de gegevens
opgenomen omtrent de localisatie van model B,
waarvan het onderste handvat in de kromming
van de steel zit of waar dit handvat lang en T-
vormig is.

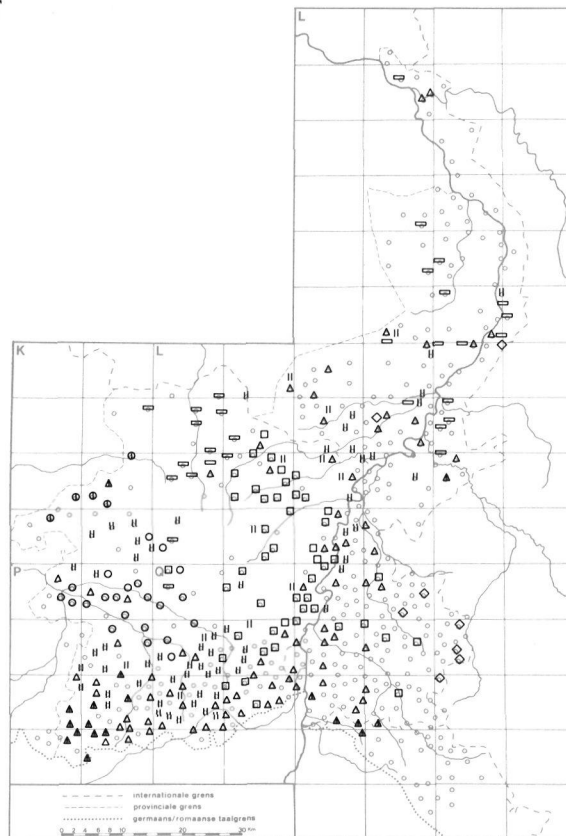
Om de varianten van de substantiva onder één
woordtype bijeen te houden en een vergelijking
met de opgaven voor het bovenste handvat te
vergemakkelijken, zijn de adjectiva (onderste,
korte, kleine, enz.) als facultatief in het hoofd-
woordtype opgenomen.

Zie afbeelding 4, A2 en B2.]

(onderste) hand: *hānt* P 175, 177; *hant'* L 387;
hānt P 174, 180, 182, 218, 219, 227, Q 198b;
ōnārstā – P 213; *ō.nāstā* – Q 209; *hā.nt* P 184, 214,
Q 200, 247, 247a; **kleinhand:** *klēnhānt* K 316;
(onderste, linkse, tweede, kort) handvat: *hant.-vat*
L 265, 270, 289, 289b, 317, 369, 422, 423, P 44, Q
21, 94b; *ōndārstā* – L 355, 360; *ōndāstā* – Q 96;
ōndārstā – Q 99*; *hant'-vat* L 288, 318b, 324, 330,
374, 0426, Q 22, 32a; *ōnāst'ā* – L 434; *ōnjāstā* – L
384; *lenksā* – L 326; *ha.nt.-vat* L 419, Q 88; *hānt-
-vat* L 159a, Q 105, 193, 197, 203a; *ōnjārstā* – Q
197, 197a; *twidā* – Q 96d; *hā.nt.-vat* Q 172; *hanjkt-
-vat* L 290; *hēnt.-vat* Q 9; *hēnt'-vat* L 427, Q 15;

Kaart 13. ONDERSTE HANDVAT

- ▲ hand
- △ handva(s)t
- handhaaf
- || kruk
- ▭ knab
- sluif
- ⊙ sleeuw
- ◇ greep, grif

ānt-vat L 420; *hant*-vāt L 163, 164, Q 101; *hant*'-vāt L 325; *kōt* *hant*-vāt Q 156; *hant*-vet Q 99; *ha*-nt-vōt Q 181, 242; *ha*-nt-vōt Q 182; *hā*-nt-vōt Q 241; *hānt*-vōt P 176, 176b, Q 162; *ōnār*stā – Q 176a; *hānt*-vōt P 52, 118, 172, 192; *ōnār*stā – P 55; *ōndār*stā – Q 79a; *hā*-nt-vōt Q 157, 163; *hānt*-vōt P 186, 187, 197, 220, 222, 224, Q 160, 240; *hā*-nfōt P 223; *hā*-nfōt Q 165; *hā*-mfōt Q 175, 178, 179; **linkerhandvat**: *leŋkārhaŋk*-vat L 295; **langhandvat**: de volgende opgave heeft betrekking op model B (afbeelding. 4): *laŋhant*'-vat L 324; **onderhandvat**: *ōndār*hānt'-vat Q 96d; **handvol**: *hā*-mfōl Q 171, 174; **handvast**: *ha*-nt-vast L 371; *ha*-nt-vas Q 170, 188; *hā*-nfas Q 177; *hāvas* P 219; *hāvā*.s Q 74; **handvast rechts**: *hant*vās rēs Q 93; **(onderste, korte) handhaaf**: *ha*-ntōf Q 1, 96c; *hā*-ntōf Q 88; *ha*-ntōf L 419; *ā*-ntōf L 422, 423, Q 6, 8; *a*-ntōf L 424; *a*-ndōf Q 11, 12; *ōŋā*stā *hant*'huf Q 22; *hant*af L 317, 358, 359, 360, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 415, Q 113a, 177, 204a; *ōndār*stā – Q 97, 98; *ōŋā*stā – Q 111; *ha*-ntōf L 416, 417, 418, Q 3, 3a, 5, 10, 82, 90, 168; *kōrtān* – L 362; *hānt*af Q 77; *hā*-ntōf L 361, Q 87, 91, 169; *ā*-ntōf L 420, Q 13; *hanthō* P 47, 48; **handkruk**: K

318; **(onderste, korte, klein(e), voorste) kruk**: *krōk* K 357, 358, 359, 361, 361a, L 265, 286, 322, 413, 425, P 46, 51, Q 18; *ōnār*stā – K 357; *kōrtā* – K 358, L 268; *klei*n – L 368; *krōk* L 289b, 291, 319, 320a, 369, 370, 371, 372, 429a, 432, P 45, 113, 115, 117, 121, 172, 173, 176a, 177, 178, 179, 186, 187, 188, 195, Q 14, 75, 78, 79, 79a, 80, 152, 153, 154, 155, 157, 157a, 158a, 159, 161, 162, 164, 168a; *ōŋār*stā – L 322a; *ō*-nārstā – Q 76, 77, 167; *ō*-nārstā – Q 166; *ōŋāl*stā – L 321, 374, 382; *kōrtā* – L 318b, Q 9; *klei*nā – L 320c; *klēn* – Q 77; *vī*stā – P 44; *kre*k Q 4; *kōrtā* – L 360; *kre*k Q 72, 81a, 82, 84, 89; *kōrtā* – L 416; **kleinkruk**: *klei*nkrōk Q 156; **langkruk**: de volgende opgave heeft betrekking op model B (afbeelding. 4): *laŋkrōk* L 318b; **onderkruk**: *ōŋār*krōk L 426; **sluifkruk**: *slō*fkrōk P 44; **(onderste, korte, kleine, rechtse) knab**: *knab* K 278, L 244c, 245, 265, 266, 271, 295, 312, 313, 314, 315, 322, 352, 353, 354, 355, 356, 414; *ōndār*stā – L 211, 282; *ōŋār*stā – L 270; *ōndār*stā – L 159a; *ōŋāl*stā – L 331, 331b; *ōŋār*stā – L 383; *kōrtā* – K 278, L 268, 282, 290, 316; *klei*nā – L 331, 332; *rē*xsa – L 383; **kleinknab**: *klei*nknab L 282; **sluifknab**: *slō*fknab Q 2b; **(onderste) knak**: *knak*

L 163, 164, 165, 266; *øndarstā* – L 163, 163a; **onderknak**: *øndarknak* L 163, 163a; **korte knag**: *kortā knax* L 163; (**onderste**) **knop**: *knop* L 265; *øñarstā* – L 295; **sluif**: *slojuf* P 119, Q 73, 78; *slouf* P 57, 58, 118a, Q 2, 2a; *sløjf* K 360, 361, P 120, Q 1; *sløfp* 46, 48, 49, 50, 53, 54; *sluf* Q 71; *sløjf* P 55; *sløjf* P 51, 56; *slajf* P 51; **sleeuw**: *sliaf* K 315; *slīʔf* K 314, 318, 353; *sliaʔ* K 317a; **sloor**: *slor* L 421; **sluis**: *slōs* P 48; **arm**: *erm* L 294; *erʔm* L 422; (**onderste**) **greep**: *grīʔp* Q 39; *øñaštā grēp* Q 35; **ondergreep**: *øñargrēp* L 270; **trekgreep**: L 326; (**onderste, korte, rechtse**) **grif**: *øñaštā gref* Q 119, 211; *kptā* – Q 121; *reʔsā* – Q 121c; **onderste houwer**: *øñaštā hoʔar* L 288; **wring**: *vrēp* Q 9; **draaijer**: *drejār* L 269; **maaibeugel**: *meibðgal* Q 96c; **dol**: *dpl* Q 30; **onderste gewerf**: Q 20; **korte snook**: *kortā snok* L 372; **trekker**: L 356.

3.2.6 HANDVATTEN

Handgriffe – handles – poignées

(N 18, 67 b en c add.; JG 2c; A 14, 5; L 45, 5)

[Beide handvatten van de steel van de zeis te zamen genomen. Zie de algemene toelichting bij deze paragraaf en de toelichtingen bij de lemma's STEEL VAN DE ZEIS, BOVENSTE HANDVAT EN ONDERSTE HANDVAT.

De opgaven moeten worden gelezen als meervouden of collectiva.]

handen: *hep* Q 247; **handvatten**: *hant-vat* L 271, 370, 372, 386, Q 32, 36, 112b, 113, 201, 208; *hantʔ-vat* Q 20; *hā.nt-vat* Q 187a; *hant-vatən* L 358, 416, Q 95, 96, 99; *hant-vātā* P 121; *hā.nt-vātər* Q 173; *hanʔk-vat* L 374; *hanʔk-vatər* L 290; *hant-vāt* L 381b, 418; *hentʔ-vāt* L 428; *hentʔ-vātā* L 430; *hentʔ-vātā* Q 14; *a.nt-vatā* Q 12; *hānt-vōʔ* Q 162; *hā.nt-vō.ʔtā* P 177a; **handvatset**: *hānt-vātšal* Q 196; **handvasten**: *hant-vast* L 387; *hant-vastā* Q 96a; *hant-vōst* Q 74; *hant-veštā* P 120; **handhaven**: *hantaf* L 362, Q 18, 35, 36, 90, 109, 112, 179; *hā.ntaf* Q 3; *hantavā* L 367, 416, Q 72, 86, 111*; *hantif* L 315, 368, 415, Q 170; *ā.ntaf* L 423; *hant-ufā* Q 101; **krukken**: *krøk* K 359, 361, L 352, 355, P 50, 53, 56, 119; *krøk* L 377; *krøkā* L 288a, 322, 366, 378, 431, Q 78; *krøks* P 176; *krøk* L 318, 320, 330, 428, 433, Q 20; *krøkā* L 289, 318, 318b, 320a, 328, 374, 381, 381a, 381b, 429, 429a, 432, P 178, 184, 195; *krek* L 415, Q 90; *kreʔ* Q 3; *kreʔā* Q 89; **handkrukken**: L 370; **knabben**: *knabā* K 278, L 210, 211, 214, 214a, 215, 217, 244c, 245, 245b, 246, 246a, 248, 250, 269, 271, 282, 291, 293, 294, 295, 296, 312, 314, 322, 331, 331b, 332; *knabāls* L 322, 325; **zeiseknabben**: *zeisaknabā* L 164; **knakken**: *knakā* L 163, 164, 165; **sluiven**: *sløjf* K 361; *sløfp* 53, 56; *sløfp* P 119; *slouf* P 50; **sleeuwen**: *sliaʔ* K 353; **armen**: *erm* Q 113c; **armvast**: L 387; **handgrepen**: *hant-grēp* L 115, 269; **griffen**: *gref* Q 121; **handgriffen**: *hanʔk-gref* Q 119; **houwer**: *hoʔar* L 288; **trekken**: *trekən* Q 83; **knevels**: *knēvāls* L 192a; **bomen**: *būʔm* L 214; **slagers**:

sløgərs L 317; **ellebogen**: L 359; **houwvast**: L 418; **houwvat**: Q 121b.

3.2.7 ENKELVOUDIG HANDVAT

Handgriff – handle – poignée

(N C, 3a)

[Handvat van de zeis, indien het er maar één is. Zie de algemene toelichting bij deze paragraaf en de toelichting bij het lemma STEEL VAN DE ZEIS.]

hand: *hānt* Q 198b; **handvat**: *hant-vat* Q 99*; *hānt-vat* Q 94b, 193, 203a; *hānt-vāt* Q 197, 197a; *hanʔk-vat* Q 117a; **handhaaf**: *hantaf* Q 97, 98, 111, 111*, 204a; **kruk**: *krøk* L 374; **handgreep**: Q 20; *hant-grēp* Q 204a.

3.2.8 ZEISRING (kaart 14)

Ring – ferrule – anneau

(N 18, 67d; JG 1a, 1b, 2c; A 14, 2; L 45, 2; add. uit L 26, 18; monogr.)

[Het los metalen onderdeel van de zeis, dat steel en blad te zamen houdt. Bij de ouderwetse zeis was dit onderdeel een metalen band of ring die om de zeissteel en de daartegenaan liggende arend van het blad sloot en die door middel van een spie tussen ring en arend of tussen ring en steel werd vastgeslagen. De ring was niet persé rond, maar vaak aangepast aan de vorm van het uiteinde van de steel en van de arend, en kon zodoende een vierkante of afgeplatte omtrek hebben.

Bij de moderne zeisen vindt men wel een ring in de vorm van een manchete die met imbuschroeven wordt vastgezet; benamingen als slot en manchete wijzen wellicht op deze vorm van de zeising.

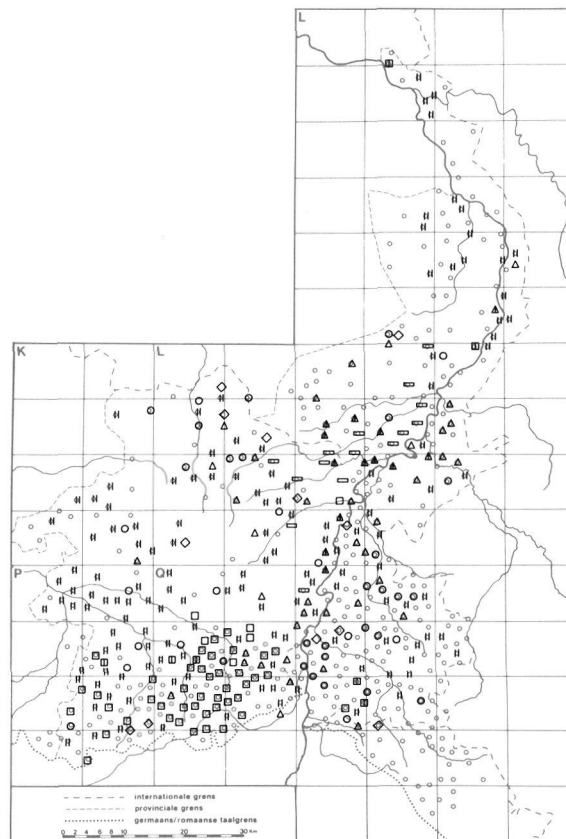
Zie afbeelding 4, nummer A3 en B3.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [zeis] zie het lemma ZEIS.]

band: *bant* K 316, 353, L 214, 214a, 268, 269, 282, 352, 355, 370, 386, 431, P 46, 47, 49, 54, 218, Q 18, 32, 38, 96c, 99, 101a, 111, 112b, 113, 113a, 118, 121b, 202; *bānt* K 315; *bantʔ* L 293, 294, 322, 330, 378, 381a, 381b, 426, 433, Q 20, 21, 32a, 33, 35; *ba.nt* K 318, 357, 358, 359, 360, 361, L 244c, 354, 413, 414, 416, 417, 418, 421, 423, P 44, 51, 53, 55, 57, Q 1, 2, 2a, 3, 3a, 5, 71, 72, 73, 81a, 82, 88; *bānt* K 278a, 314, L 163, 163a, 248, 282, 312, P 115, 172, 176, 176a, 180, Q 204a; *bā.nt* L 315, 316, 358, 360, 362, 363, 366, 420, 424, P 52, 58, 117, 118, 118a, 119, 120, 121, 177, 184, 192, 224, Q 7, 8, 9, 10, 13, 74, 78, 87, 152, 153, 174, 175, 179, 182, 188; *banʔ* L 270, 296, Q 121; *banʔt* L 291; *bent* P 214; *bentʔ* L 429, Q 14, 15; **bandje**: *bentšā* Q 94; [zeis] **band**: *zeisabant* Q 121; *zeisən-* L 245b, 246, 246b, 250; *zeəsən-* L 271; *zeisən-bānt* L 164, 211; *zeisəbanʔ* L 268; *zēsabant* Q 4;

Kaart 14. ZEISRING

- || (-)band
- (-)ring
- △ huis
- ▲ huist
- buis
- ▣ bus
- ▢ tuit
- ◇ slot

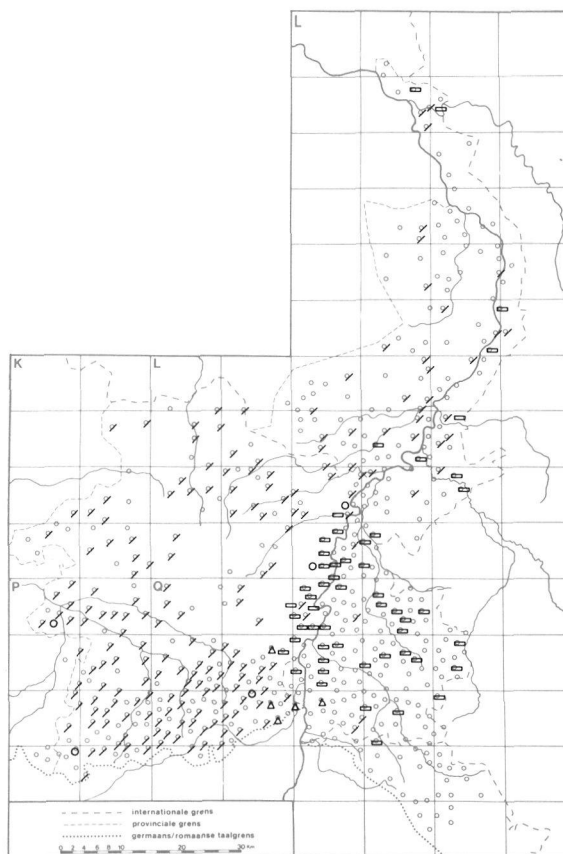
zē.səbā.nt Q 1; [zeissie]bant L 416; *-ba.nt* K 358; *-bā.nt* L 365; *-bejn* (mv.) L 415; [zeissem]bant P 48, 50, 56, 178; [zeissel]bant Q 197; **zeissieband-je**: *zejsibentjə* L 367; **zichteband**: *zextəbant* Q 201; **snaadband**: *snəi-t.ba.nt* K 358, L 317, 416, 417, 418; *snō²t-* P 186; *snuət-bā.nt* Q 165; *snəi-t.bant* P 45, Q 2b, 102; **huisband**: *husbant* L 250; **sluitband**: *sljūt-bānt* L 210; *slə̄.t-bā.nt* L 414; **knelband**: *knelbānt* Q 102; **klemband**: *klembent^l* L 426; **spieband**: *spibant* L 360; **drijverband**: *drē²vərbant* Q 78; **ijzeren band**: *īzərə bānt* L 163, 164, 165; *ε.zərə ba.nt* P 186, 197; **bandijzer**: *bant^līzər* Q 32a; **ring**: *reŋ* K 358, L 210, Q 201; *reŋk* K 278, L 312, 324, 358, 374, 377, 387, 422, 423, 428, P 55, 175, Q 18, 21, 32a, 34, 39, 95, 98, 99*, 109, 111, 197, 197a, 208; *re.ŋk* L 353, 367, P 177, Q 96a, 99, 102, 193; *rē.ŋk* L 286, 314; *reŋk* Q 74, 77; *re.ŋk* L 356, 434, Q 3; *reŋk* Q 156; *rē.ŋk* P 197; *raiŋ* P 120; [zeis]ring: *zejsənreŋ* L 291; *zesalərəŋk* Q 203a; *zexsalreŋk* Q 33; **sluitring**: *slutreŋk* L 356; *slə^treŋk* L 265; **klemring**: *klemreŋk* Q 111; **kijlring**: *kilreŋk* Q 187a; **huis**: L 416; *hus* L 318, 318b, 330, 332, 382, 384, 428, 432, Q 5, 18, 19a, 79a; *huš* L 383; *hu.s* L 288a;

huəs L 289, Q 22, 39; *hūs* L 429, Q 105; *hū.s* L 313, 331, 331b, 358, Q 95, 96c, 172; *ū.s* L 372, Q 11, 12; *hū.īs* L 364, 368; *hys* L 211; *høš* L 265; *həus* L 429, Q 89; *hə²s* Q 156; *həus* L 355; *hoīs* Q 93; *hōs* K 361a, Q 179, 247; *(h)ō.s* Q 84; **huist**: *hust* L 269, 318, 320a, 322, 326; *huəst* L 318b, 330, 374; *hüst* L 322, 369, 377; *hū.st* L 370, 371, 419; *ū.st* Q 6; *ū²st* L 422; **huls**: *həls* L 0426; **bus**: *bəs* L 115, 211; *bəš* Q 9; *bəs* L 295, 318b, Q 78, 192, 197a; **busje**: *bəškə* Q 168a; **tuitbus**: *təut-bəs* L 372; **buis**: *bəs* P 219, 227; *būs* Q 196; *bās* P 173, 174, 176b, 179; *bēs* P 113; *bəīs* Q 171; *bəīs* P 187, Q 79, 79a, 154; *bəus* Q 159; *bəus* P 186, 192, Q 71, 72, 76, 81a, 82, 84, 90, 157, 158a, 160, 164, 167, 169, 170, 241; *bəuas* Q 155; *bous* Q 91; *baus* Q 72, 75, 80, 83, 89, 156, 157a, 161, 162, 163, 168, 176a, 181, 240, 242; *bə²s* Q 77, 166; **zeissembuis**: *zej.səm-bəīs* P 177a; **tuit**: *tūt* L 318, 318b, 319, 320, 321, 327, 368, 368b, 371, Q 9; *tū.t* L 288a, 290, 293, 322, 325, 361, 369, 415, 422; *tū²t* L 328, 369; *tū.t* L 359, 361; **klem**: *klem* L 159a, 270; **beugel**: *bəgal* L 269, 270, 271, 370, 381, 381b, Q 30, 208; *bygal* L 0426; **mof**: L 416; **slot**: *slət* Q 209; *slə^t* Q 97, 113c; *slə^t* P 220; *slə^t* L 426, 428; *slō.t* L 313, P 197, Q

I.3

Kaart 15. SPIE

- ∕ (-)spie/spij
- = kijl
- △ pin
- cale

96a (als er in plaats van een beugel met wig een open beugel met schroef gebruikt wordt); *slūt* L 368b; *slū²t* L 317; **zeissieslot**: *zeïsislō²t* L 282; **sliet**: *slēt* Q 101; **slutel**: *slōtəl* K 278, L 314, P 48; **kap**: P 176; **manchet**: Q 198b; **aankoppeler**: *āṅkōpəlār* L 360; **houwke**: L 372; **breske**: Q 96d; **toemet** of **toemel**: L 374.

3.2.9 SPIE (kaart 15)

Keil – wedge – coin

(N 18, 67e; JG 1a, 1b, 2c; add. uit A 14, 2)

[De zeisring, die steel en blad verbindt, wordt vastgeslagen door middel van een spie, of door twee of meer spietjes.

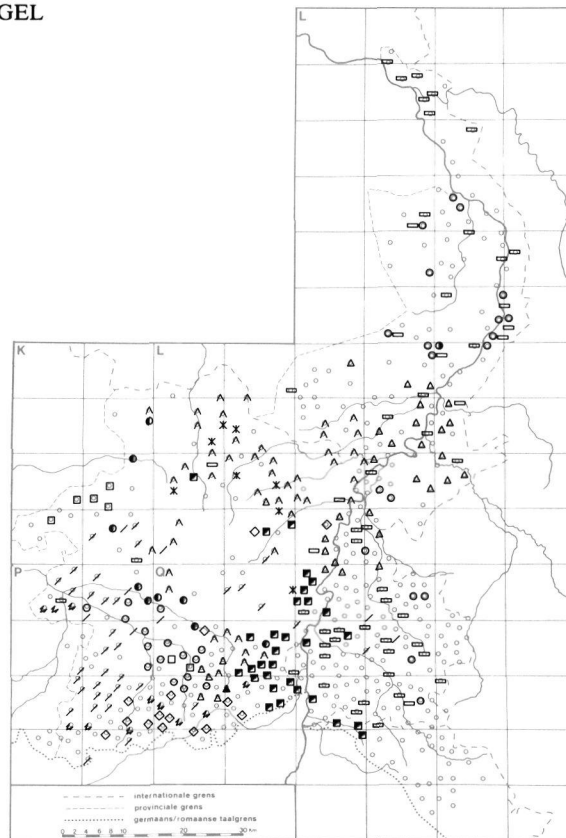
Doorgaans zijn ze van hout, omdat deze het beste vast blijven zitten; soms vindt men ook een ijzeren spie, vaak in combinatie met een houten. Zie ook de toelichting bij het lemma ZEISRING, en afbeelding 4, nummer A4 en B4.]

spie/spij: *spi(i)* K 278, 278a, 314, 315, 316, 353, L 163, 164, 165, 210, 211, 244c, 248, 265, 266, 271, 289, 289b, 293, 294, 295, 316, 318, 318b, 319, 320a, 321, 322, 352, 354, 356, 358, 359, 360, 361,

362, 363, 365, 366, 368, 368b, 369, 370, 371, 374, 415, 416, 417, 418, P 47, 48, Q 76, 77, 83, 84, 89, 91, 93, 154, 155, 157a, 161, 163, 167, 168, 168a, 169, 172, 178, 181, 182, 197, 197a, 209, 240, 241, 242; *spi* L 282, 312, 314, Q 72, 81a, 82, 162, 174, 176a; *spi(i)* L 290, 291, 322a, 324, 325, 331, 331b, 332, 383, 426, Q 19a, 39; *spe(i)* K 318, L 286, 313, 317, 372, 420, P 107a, Q 11 (kleinere spie die soms naast de kijl wordt gestoken), 13; *spē* P 54; *spej* K 358, 359, 360, 361, 361a, L 265, 288a, 315, 353, 355, 413, P 52, 53, 55, 56, 57, 58, 118, 118a, 119, 184, 186, 195, 197, 220, 223, Q 1, 2a, 3a, 4, 5, 71, 73, 74, 79, 90, 153, 157, 160, 164, 165, 166; *spē(i)* P 46, 49, 50, 113, 115, 117, 120, 121, 172, 173, 174, 176, 176a, 176b, 177a, 178, 179, 187, 188, 192, 218, 219, 227, Q 2, 2a, 75, 78, 152, 159; *spēə* P 177, 180, 224, Q 2b; *spej* Q 80; *spaj* K 357, P 45, 51, Q 76, 156; *spøj* Q 171; **spietje**: *spikə* L 382, Q 9 (kleinere spie die soms naast de kijl wordt gestoken); *spikə* L 0426; *spi.kə* P 222; *spajkə* K 357; **houten spie**: *hō.tə spej* P 51, Q 79a; *hutə spī* L 269; **krangspie**: L 322; **snaadspie**: *snōtspij* L 364; **sluitspie**: *slōtspej* P 44; *slø.tspej* L 414; **kijl**: *kil* L 372; *ki.l* L 424, Q 6, 7; *kil* L 163,

Kaart 16. ZWADKEERDER, BEUGEL

- △ jacht, jaag
- ▲ toejacht, -jaag
- ▲ bijjaag
- jager
- toejager
- zeisjager
- (-)beugel
- ∕ boog
- reep
- ◇ wis
- drijver
- ↖ kam
- × wolf

163a, 268, 270, 326, 330, 384, 386, 0426, 427 (vroeger), 429, 432, Q 18, 33, 35, 38, 39, 95a, 96, 99*, 101, 105, 111, 112, 113a, 121, 198b, 203a, 204a, 209, 211; *kī.l* L 331, 331b, 419, 421, 422, 423, Q 8, 9, 10, 11, 12, 13, 32a, 88, 96c; *kei.l* L 420; *kēl* L 293 (van ijzer), Q 102; **kijltje**: *kīlkə* L 270, Q 14, 22, 97, 119; **knijp**: *knip* Q 9; **slek**: *slək* K 314; **klamp**: *klām* L 360; **zeisseklem**: L 268; **krang**: *krəŋə* (mv.) L 322; **cale** (fr.): *kal* L 422, P 48, 213, Q 170; *kalə* L 372; **pin**: *pen* Q 179, 188, 193; **pin** Q 175; **houten pin**: *hō.tə pen* Q 87; **stekjes**: *stəkskəs* Q 94b; **slook**: *slök* L 426.

3.2.10 ZWADKEERDER, BEUGEL (kaart 16)

Sensenbügel – swath-turner – andaineuse (N 18, 67f; JG 1a, 1b, 2c, A 14, 3; L 45, 3; monogr.)

[De doorgaans metalen beugel, vastgemaakt onderaan de steel van de zeis, die dient om het afgemaaide gras, dat door de rug en de hak van het blad en door de steel wordt meegenomen, te ondersteunen, zodat het links van de maaier in

een gezwad komt te liggen.

Bij het maaien van gras is een dergelijke beugel niet onontbeerlijk en vaak ook jong of overgenomen van ander maaierwerk (graan, boekweit, evie).

De beugel is meestal een gebogen stuk stevig ijzerdraad, soms ook wel een tak of een gebogen latje. Zie afbeelding 4, nummer A5 en B5.

Grotere beugels, die derhalve doorgaans niet voor het maaien van gras, maar voor het maaien van graangewassen met name in de Belgische Kempen werden gebruikt, waren soms voorzien van een lap (vergelijk de opgave *drapeau*) of een stuk jute, of van haken of tanden; in het laatste geval werden ze *wolf* genoemd. Het lijkt niet onwaarschijnlijk dat, tenminste oorspronkelijk, ook de *kam*-benamingen voor de zwadkeerder zijn ontstaan vanwege dergelijke tanden of haken aan de beugel.]

jacht: Q 80; *jāxt* L 288a, 293, 294, 322, 326, 366, 419, 420, 421, Q 14; **jaag**: *jāx* L 322, 325, 328, 330, 331, 331b, 332, 374, 381a, 382, 383, 386, 387, 422, 424, 429, 431, 432, 433, Q 6; *jax* Q 20; *jəx* Q 77, 154, 157a (zeldzaam) 158a; *j'əx* Q 79;

toejacht: *tujaxt* K 361, L 282, 313, 316, 356, 368b; *toujaxt* L 315, 352, 355, 413, 414, Q 2b; *tujāxt* L 317, 318, 318b, 319, 320, 320a, 321, 358, 359, 360, 361, 362, 365, 367, 368, 369, 370, 371, 414, 415, 418; *toujāxt* L 312; *tujōxt* K 278; *toujōxt* Q 1; **toejaag:** *tujāx* L 372; *toujāx* L 286, 314; *toujā.x* L 353; *toujōx* Q 72, 76, 77, 89, 155; *toujō.x* Q 81a, 82, 84, 90; **bijjaag:** *bai.jox* Q 168; **jager:** *jāgər* L 210, 211, 214, 214a, P 50, 55; *jōgər* Q 155a; *jēgər* L 244c, 248, 265, 268, 269, 270, 271, 296, 381, 381b, 429, Q 34, 35, 112b, 208 (zeldzaam); *jēgər* L 290, 291, P 58, Q 2, 75; *jiagər* P 119, 120, Q 78, 157; *jiēgər* P 121, 186, Q 73, 74, 79, 79a, 152, 153; **toejager:** *tujāgər* K 278; *toujāgər* P 56, 57; *tujōgər* K 317a; *toujēgər* Q 86; *tujēgər* K 358; *tō.jiagər* Q 71; *toujī².gər* Q 2, 2a; **zeisjager:** *zēs.jēgər* L 290; **beugel:** *bōgəl*: K 361a, L 115, 159a, 163, 163a, 164, 165, 192a, 210, 211, 245b, 248, 250, 265, 266, 270, 271, 288a, 289b, 295, 322a, 324, 329, 331, 372, 378, 384, 420, 422, 426, 0426, P 48, Q 32, 32a, 79, 96, 98, 99, 99*, 102, 113a, 121b, 204a, 208, 209; *bōgəl*: Q 94b, 156, 197, 197a; *būgəl* Q 111, 113b, 193, 211; *bū².gəl* Q 12, 39, 111*, 201; *bēgəl* L 355; **beugeltje:** *bōgəlka* Q 97; **jaagbeugel:** L 211; **vangbeugel:** Q 111; **grasbeugel:** L 250; **zeissebeugel:** L 268, 291; **ijzeren beugel:** *izərə bōgəl* L 428; **boog:** *bōx* K 357, 358, 359, 360, 361, P 44, 45, 46 (zeldzaam), 51, 53, 119, 177, Q 3, 3a, 5, 201; *bōx* P 50; *bōux* P 52; *boox* P 188; *boux* P 115, 117, 118, 118a, 172, 173, 176a, 176b, 177a, 178, 179; *bou* P 174, 180, 219, 227; *bōax* Q 96c, 101; *buox* P 223, Q 80, 155, 161; *bōx* P 54, 55, Q 2; *bōx* Q 4, 98, 111; *bō.x* L 417, Q 5, 32; **boogje:** *bōxskə* P 176; **reep:** *rē.p* Q 84, 87, 90, 91, 92, 93, 168a, 170, 172, 175, 178, 179, 188, 198b; *rē².p* Q 94, 171; *rē.p* Q 200, 247, 247a; *rē.p* L 360, 363, 415, 416, Q 8, 11, 18, 88, 96a, 99, 201; *riap* L 354; **reepje:** *rēpkə* L 415, Q 87; *rēi.pkə* Q 7, 9, 10; **mejreep(je):** *mejreij.p(kə)* Q 96c; **wis:** *wes* L 416, 420, Q 72; *wis* P 184, 219, Q 163, 181, 241; *wī.s* P 186, 195, 197, Q 156, 164, 165, 240; **drijver:** *drēvər* K 314, 315, 316, 353; *drē.vər* K 318, Q 79; *drē²vər* Q 78; **draad:** *drōt* Q 32a, 101a, 198b; *druat* Q 160, 176a; **zeisendraad:** L 246, 246b; **snaar:** *snōr* L 289, 377, 422, 423, Q 14; *snōr* L 327; **zeigesnaar:** *zegasnōr* L 322; **kam:** *kām* P 47, 48, 49; *kāmp* P 175, 182, 219; *kā.mp* Q 166; *kā.mp* P 192, 220, Q 156, 159, 167, 169; **tegenhouder:** *iēgəhōuər* L 210; **graslegger:** *grāslegər* L 423; **gezwadkeerder:** *gəzwātke²rdər* L 427; **gezwadlegger:** *gəzwō².tənləxər* P 186, 197; **vanger:** *vəŋər* Q 15; **zeissehoorn:** *zē.səjōn* Q 81; **haak:** *hōk* Q 102, 112; **zwaai:** *zwōi* L 422; *zwōiə* (mv.) L 423; **ring:** *rēŋk* Q 9; **ring op de mej:** *rēŋ op -də mēi* Q 96d; **zwaadring:** L 326; **kennef:** *kenəf* L 364; **wolf:** *wō.ləf* L 313, 315, 316, 352, 363; *wōu.f* L 362, 367 (met tanden), Q 9; **stelling:** *stēlən* L 416; **drapeau (fr.):** *drapo* Q 10 (met stof); **roede:** *ruī* Q 182, 242.

3.2.11 BLAD (MES) VAN DE ZEIS (kaart 17)

Sensenmesser – scythe-blade – lame de faux
(N 18, 68; JG 1a, 1b)

[Onder het blad (of mes) van de zeis wordt het gehele metalen gedeelte van het gereedschap verstaan, dat door middel van de zeisring aan de steel wordt bevestigd; zie de toelichtingen bij de voorgaande lemma's.

Zie afbeelding 5.

Er zijn zeisbladen in verschillende formaten; voor de grasoogst wordt een smal blad gebruikt; de lengte kan variëren van wel 90 cm. voor het grotere werk op het hooiland tot een ongeveer 50 cm. voor het kleinere werk rondom de boerderij. Het staal van het blad moet van goede kwaliteit zijn, maar niet te hard; dan zou het blad gemakkelijk breken. Het zachte blad kan echter niet rechtstreeks geslepen worden; er moet eerst een harde baan langs de snede in worden gedreven: het haarpad (afbeelding 5, nummer 6); deze handeling, het haren, zal hieronder ter sprake komen. Tijdens het maaïen wordt de snede (afbeelding 5, nummer 4) scherp gehouden met de strekel en/of de wetsteen.

De buitenzijde van het blad heeft een min of meer opstaande rand, de rug (afbeelding 5, nummer 5), die het mes stevigheid verschaft en tevens dient om het afgemaaide gras mee te voeren naar het gewaad. Het scherp uiteinde van het blad is de punt (afbeelding 5, nummer 3), het andere einde loopt breed uit in de hak (afbeelding 5, nummer 2), met daarnaast het uitsteeksel dat het eigenlijke bevestigingspunt aan de steel vormt: de arend (afbeelding 5, nummer 1). Al deze onderdelen komen in de volgende lemma's ter sprake.

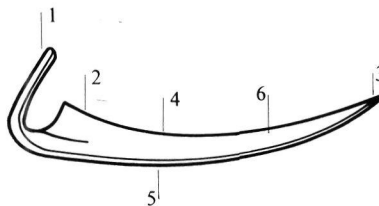
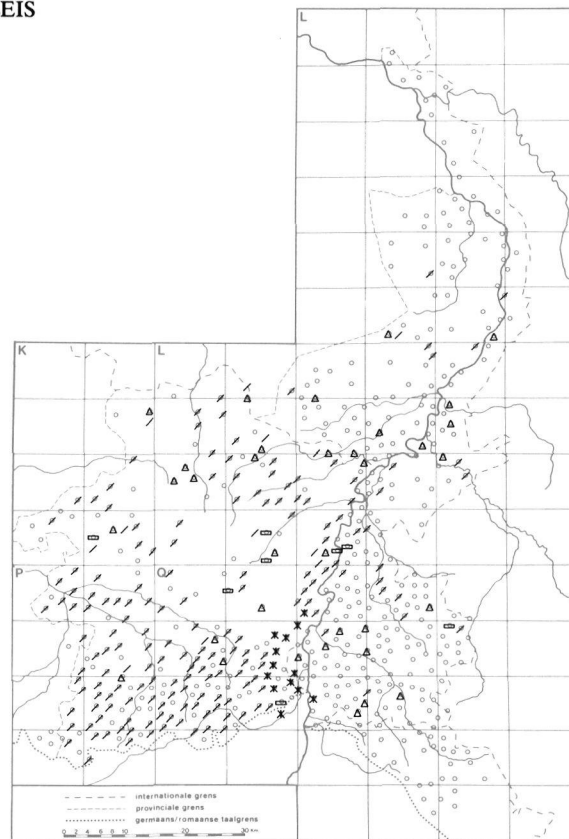
In dit lemma vinden we, naast de algemenere benamingen (*blad*, *mes*), een opvallend groot aantal *zeis-* (en ook *mej-*)benamingen. Het „werkende deel” van het gereedschap, d.w.z. het belangrijkste onderdeel dat het essentiële van de handeling verricht waarvoor het stuk gereedschap is gemaakt, krijgt hier de naam van het gereedschap als geheel. Een dergelijk verschijnsel doet zich ook voor bij andere gereedschappen die uit een steel en een „werkend deel” bestaan, zoals de dorsvlegel, waar de vlegelkop kortweg *vlegel* wordt genoemd, of bij de zicht waar het blad *zicht* of *pik* heet; zie de aflevering over de Akkerbouw.

Voor de fonetische documentatie van het woordtype *zeis* wordt verwezen naar het lemma ZEIS.]

blad: *blat* K 278, 358; *bla* L 265; *blāt* L 270, 289, 317, 321, 326, 383, Q 95a, 98, 99*; *blā.t* L 319, 331, 331b, 358, 370, 418, 422; *blā.ət* L 354; *blōət* P 177; *blō.t* Q 5, 72, 77; *blō²t* L 286; *blō.ət* L 352, 353; [**zeis**]blad: *zēisəblat* Q 204a; *zēsəl-* Q 197, 197a; *zēsəlāblāt* Q 97, 101; *zēgə-* L 330; *zē²xsəl-* Q 39; **bladzeissel:** *blat-zēisəl* L 0426; **snijblad:**

Kaart 17. BLAD (MES) VAN DE ZEIS

- △ (-)blad
 = mes, mets
 / (-)zeis
 x mej

Afb. 5. Blad van de zeis

snīblāt Q 35a; *mes/mets*: *mēs* K 357, L 416, 417, 423, Q 3, 179; *mets* L 427, Q 117; [*zeis*]: [*zeis*] L 244c, 265, 268, 290, 291, 295, 372, 377, Q 75, 79, 79a, 80, 93, 152, 153, 154, 155, 157, 157a, 158a, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 169, 170, 174, 177, 178, 181, 182, 240, 241, 242; *zēis* P 220; *zē̃s* Q 78; [*zeisse*] L 319, 369, 422, P 44, 45, 51, Q 1, 2, 2a, 3a, 4, 71, 77, 81a, 82, 84, 89, 90, 168a; [*zeis-sie*] K 278, 314, 315, 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 360, 361, L 282, 286, 289b, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 355, 356, 359, 360, 361, 362,

363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 413, 414, 415, 416; [*zeissen*] Q 7, 8, 76; [*zeissing*] L 419, 420, 421, Q 6; [*zeissem*] L 423, 424, P 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 107a, 113, 115, 117, 118, 118a, 119, 120, 121, 172, 173, 174, 175, 176, 176a, 176b, 177, 177a, 178, 179, 180, 182, 184, 186, 187, 188, 192, 195, 197, 214, 218, 219, 222, 223, 224, 227, Q 2, 2a, 9, 10, 11, 13, 73, 74, 78, 156, 159, 165; [*zeissel*] L 426, Q 14, 20, 32a, 33, 39, 203a; [*zeigsel*] L 371, 372, 381, Q 22, 39, 96; [*zeig*] L 384, 386; *zē̃ns* Q 119; *mej*: [*mej*] Q 12, 87, 88, 91, 94, 94b, 96c, 171, 172, 175, 179, 188, 198b.

3.2.12 AREND VAN DE ZEIS (kaart 18)

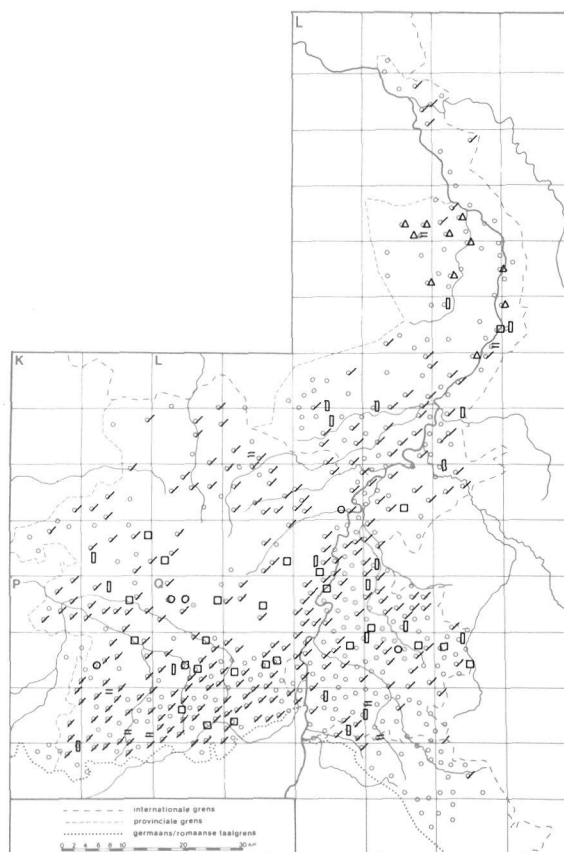
Sporn – angle – langue

(N 18, 68a; JG 1a, 1b; A 4, 28c; A 14, 1; L 20, 28c; L 45, 1; monogr.)

[Het blad van de zeis loopt aan de zijde waar het met de steel verbonden is uit in een smal, vaak extra versterigd, stukje staal, de arend, dat tegen de steel van de zeis aanligt en door middel van de zeisring daaraan wordt vastgemaakt. Aan het

Kaart 18. AREND VAN DE ZEIS

- / ang
- = angel
- △ ham
- ▯ pin
- staart(je)
- haak(je)

uiteinde is de arend voorzien van een nokje dat in een gat in de steel wordt gestoken of geslagen; soms zijn er twee dergelijke nokjes (vergelijk het woordtype **dobbelang**).

Voor de hoek die de arend met het zeisblad maakt, en het belang hiervan voor een goede „voering” van de zeis, zie de algemene toelichting bij deze paragraaf.

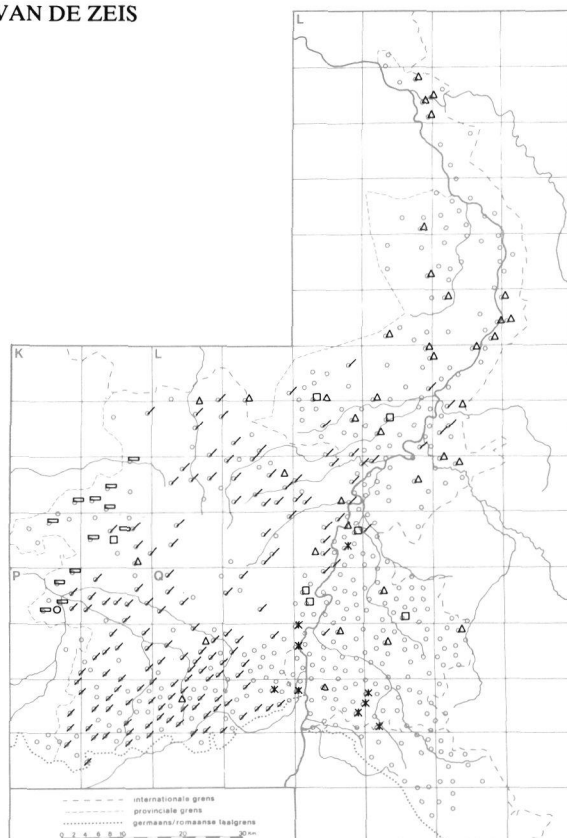
Zie afbeelding 5, nummer 1.]

ang: *āŋ* K 278, 314, 315, 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 361, 361a, L 163, 163a, 164, 165, 192a, 214a, 216a, 265, 282, 288a, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 296, 299, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 320a, 322, 322a, 325, 326, 327, 328, 330, 332, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 369, 370, 371, 372, 381, 381a, 381b, 382, 384, 386, 387, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 0426, 428, 429, 430, 431, 433, P 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 113, 115, 117, 118, 118a, 119, 120, 121, 172, 173, 174, 176, 177, 177a, 178, 179, 180, 182, 184, 186, 188, 192, 214, 218, 220, 222, 223, 224, Q 1, 2, 2a, 3, 3a, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18,

20, 21, 22, 29, 32, 32a, 33, 34, 35, 38, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 79a, 80, 81a, 82, 86, 87, 88, 89, 90, 94, 95, 95a, 96a, 96b, 96c, 96d, 97, 99, 99*, 101a, 102, 103, 109, 111, 111*, 112b, 113a, 113c, 116, 117a, 121, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 157a, 158a, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 168, 168a, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176a, 177, 178, 179, 182, 187a, 188, 196, 197, 198b, 200, 201, 202, 204a, 211, 240, 242, 247, 247a, 255, 262; *hāŋ* L 317, 318b, 319, 320, 321, 324, 326, 327, 331, 331b, 370, 371, 372, 378, 382, 420, P 176a, Q 7, 8, 9, 14, 19a, 30, 32; de volgende twee vormen hebben een aangehecht lidwoord: *dāŋ* K 353, 359, P 46, 175, 187, 195, 197, Q 159, 163, 166, 167, 168, 241; *nāŋ* L 292, 298, 317, 377, 431, Q 32a, 113, 172; **dobbelang:** *dɔbɔlāŋ* P 219 (met twee gaatjes in de steel); **angel:** *āŋəl* L 211, 270, 358, P 176, 186, 197, Q 121b, 203a, 209; **ham:** *hām* L 209, 210, 211, 214, 216, 244c, 245b, 246, 248, 268, 295; *hēm* L 270; **pin:** *pen* K 357, L 266, 271, 289, 292a, 318b, 331, 383, 420, 422, 423, 434, P 51, Q 21, 98, 119, 197, 197a; *pīn* Q 39; *pēn* Q 193; *pen* P 213, Q 78, 156; **staart:** *stārt* Q 2b; *start* L 372, 415; *stārt* Q 111; *stat* Q 2a, 72, 91;

Kaart 19. HAK VAN HET BLAD VAN DE ZEIS

- / vars
- = varsem
- voet, vot
- △ hak
- hiel
- x baard

staartje: *stetsə* P 113; **haak:** *hāk* K 359, 361, L 418, Q 118; *hōk* L 269, Q 15, 90, 91, 98, 99, 113, 121, 167; *hō^ok* P 55, Q 79a, 156; *hō^ok* P 119, Q 3, 5, 72, 74; *ō.k* L 423; *huək* K 361; *guōjk* Q 180; *wōk* Q 89; **haakje:** *hōkskə* L 381b; **nak:** *nāk* Q 93, 96c; **tap:** Q 36; **kennef:** L 213; **kruk:** *krek* P 52, Q 5; **huis:** *hū.s* L 286 (klein model), 373, 385; **zeissel:** *zesəl* Q 100; **mej:** *māi* Q 101.

3.2.13 HAK VAN HET BLAD VAN DE ZEIS (kaart 19)

Ferse – scythe-heel – talon de faux
(N 18, 68b; JG 1a, 1b; monogr.)

[Het brede uiteinde van het blad van de zeis, aan de zijde van de arend.

Zie afbeelding 5, nummer 2.

Sommige opgaven hebben betrekking niet alleen op het puntige uiteinde van de snede aan de zijde van de arend, maar op de gehele brede zijde van het blad, doorlopend tot de rug. Wanneer een dergelijke toevoeging werd gegeven, is de plaatscode hier van (R) voorzien.]

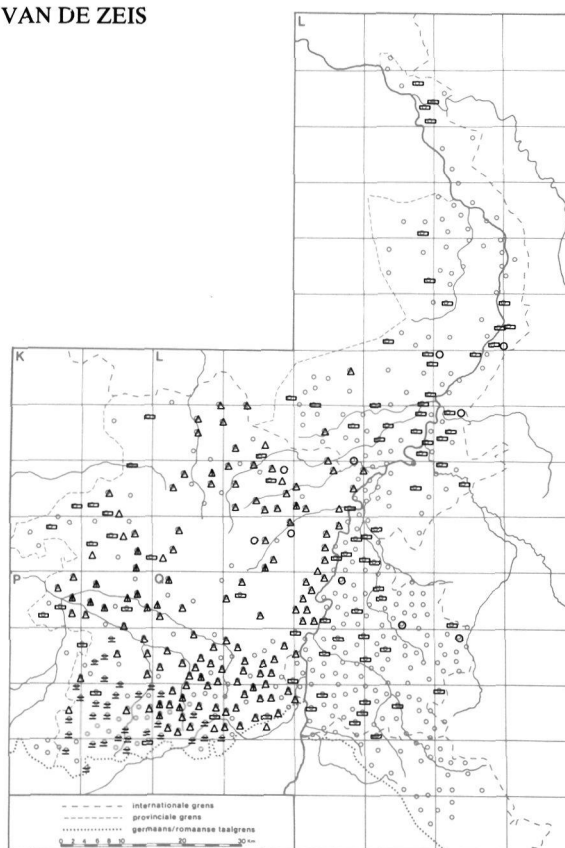
vars: *vars* K 359, 360, 361, L 315, 316, 317, 352,

353, 354, 355, 356, 358, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 372, 413, 414, 415, 416, 417, 418, Q 1, 2, 2b, 3, 3a, 5; *va.rs* L 314; *vęrs* K 358, L 282, 288a, 289b, 330; *vę.rs* L 312, 313; *vęrs* L 294, 322, 332; *vē.rs* L 331, 331b; *vī^o.rs* L 372; *vas* P 46, 49, 50, 51, 55, 57, 113 (R), 115 (R), 117 (R), 118, 118a (R), 119, 120, 172 (R), 173 (R), 174, 175, 176a (R), 178, 179 (R), 180, 182 (R), 214, 218, 219 (R), 227, Q 1, 81a, 82, 163, 167, 168a, 169, 181, 242; *va.s* P 53, 54, 56, 58, Q 2, 2a, 71, 72, 158a, 162, 177, 178; *vā.s* P 52, 121, 177 (R), 177a, 184, 186 (R), 187, 188, 192, 195, 197, 220, 222, 223 (R), Q 73 (R), 74, 75, 76, 77, 79, 79a, 80, 83, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 157a (R), 159, 160 (R), 161 (R), 164 (R), 166 (R), 240 (R), 241; *vęs* L 318b, 321, 374; *vę.s* L 319, 369, 370, 371; *vęis* L 0426; *vē.s* Q 78; *veęs* L 420; *vaęs* L 0426; *vęęs* L 419, 432; *vē^o.s* L 424, Q 6; *vī^o.s* L 421, 422; *vjas* Q 96, 179; *vjās* Q 87; *vjes* K 278; *vjos* Q 89; **varsem:** *vęsəm* K 314, 315, 316, 317a, 318, 353, 357, 358, P 44, 45, 47, 48; **voet:** *vut* K 358; *vū.t* Q 167; *vōt* L 419, 426, Q 11, 39; *vō.t* L 324 (R); *vo.at* L 420; **achtervoet:** *axtərvōt* L 289; **vot:** *vōt* L 426, Q 9; **hak:** *hak* K 361a, L 163, 163a,

I.3

Kaart 20. PUNT VAN HET BLAD VAN DE ZEIS

- punt
- = bek
- △ tip
- ▲ top
- spits

164, 165, 211, 244c, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 286, 289, 290, 291, 292a, 295, 312, 320a, 326, 331, 360, 372, 382, 383, 384, 422, 426, 432, 434, Q 32a, 77, 97, 111, 119, 193; *ak* L 420; *hok* Q 156; **hiel**: P 48; **het achterste**: *t ɛxtərstə* K 357; *ā.xtərstə* Q 91; **achterkant**: *ā.tərka.nt* Q 174, 198b; **baard**: *bārt* L 427, Q 96c, 197, 197a, 203a; *bārt* Q 209; *bōrt* Q 96d; *bō.t* Q 175, 188; **top**: *tōp* Q 8.

3.2.14 PUNT VAN HET BLAD VAN DE ZEIS (kaart 20)

Sensenspitze – point – pointe de la lame
(N 18, 68c; JG 1a, 1b, 2c; monogr.)

[De scherpe punt aan het blad van de zeis, aan het uiteinde tegenover de arend en de hak.

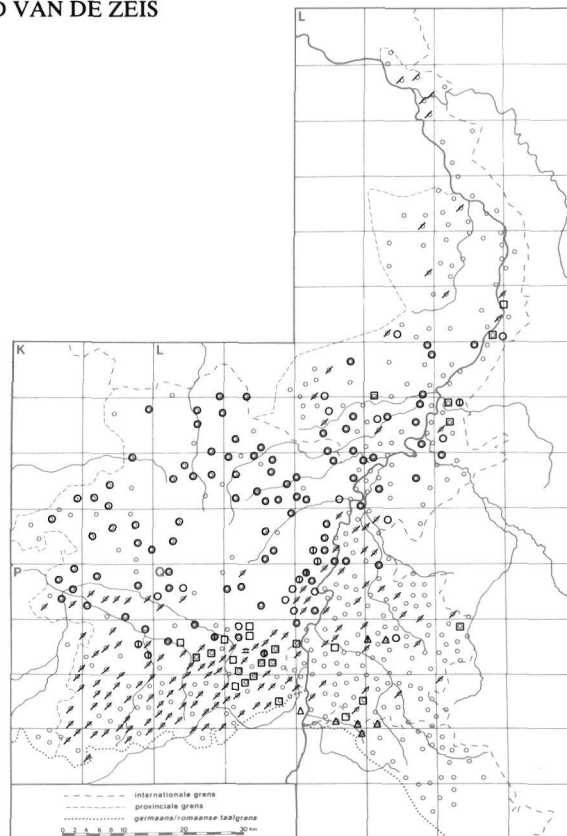
Zie afbeelding 5, nummer 3.]

punt: *pōnt* K 278, 314, 317a, 353, 357, 358, 361, L 211, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 289, 289b, 290, 291, 295, 317, 360, 372, 386, 420, 423, P 55, 107a, 176, Q 18, 19a, 22, 97, 98, 99*, 101, 111, 117a, 162, 197, 197a, 203a, 204a, 209, 211; *pø.nt* K 318, L 244c, Q 96c; *pōnt'* L 292a, 294, 320a, 322, 322a, 324, 325, 326, 329, 330, 332, 382, 383, 426, 0426,

427, 429, 434, Q 32a; *pø.nt'* L 331, 331b; *pōnt'* P 47, Q 198b; *pōjnt* L 432; *pōnt* L 163, 163a, 164, 165; *pōnt* Q 94b, 193; *pōjnt'* K 315; *pōnt* P 186, 197, Q 178; *pōjnt'* P 222; *pōjnt'* P 48; *pent* Q 4; **bek**: *bek* P 113, 115, 117, 118a, 172, 173, 174, 175, 176a, 176b, 177, 177a, 178, 179, 180, 184, 186, 187, 187a, 188, 195, 197, 214, 218, 219, 220, 223, 224, 227, Q 161, 165, 167, 240, 241, 242; **tip**: *tep* L 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 372, 415, 416, 418, P 49, 115, 118, 119, 120, 121, 173, Q 2, 2a, 3, 3a, 5, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79a, 81a, 82, 84, 91, 152, 153, 154; *te.p* L 282; *tip* Q 74, 78, 79, 89, 90, 94, 157a, 164, 169, 171, 177, 181, 188; *tōp* K 316, 318, 357, 358, 359, 361, L 286, 288a, 312, 313, 314, 316, 317, 318b, 319, 352, 353, 369, 370, 371, 372, 413, 414, 419, 420, 421, 422, 423, 424, P 44, 45, 50, 58, Q 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 88, 96c, 96d, 172; *tup* P 184, 192, 195, 224, Q 77, 155, 156, 158a, 160, 163, 164a, 166, 168a, 176a, 182; *typ* L 369, Q 93, 162, 174, 175, 178, 179; **top**: *tōp* K 361a, L 355, 368b; *top* K 360, L 417, P 46, 51, 52, 53, 55, 56, 57, Q 1, 2, 80, 156, 157, 159, 170; *toap* P 191; **tump**: *tō.mp* L 315, 354; **spits**: *spets* L 321, 360, 363, 415, 416,

Kaart 21. SNEDE VAN HET BLAD VAN DE ZEIS

- / snede, snid, snit
- = snits
- scherp
- waat
- gewaat
- △ haar
- ▲ gehaards

Q 13, 14; *špets* L 270, 290, Q 39, 119; *spjets* L 331; **kop**: *kop* Q 11; **pik**: Q 2b; **naas**: *nās* Q 22, 39; **snede**: *snēj* P 54; **zeigsel**: *zexsəl* L 429.

3.2.15 SNEDE VAN HET BLAD VAN DE ZEIS (kaart 21)

Schneide – cutting edge – tranchant, fil (N 18, 68d; JG 1a, 1b, 2c; add. uit N 17, 100; monogr.)

[De scherpe snijdende binnenzijde van het blad van de zeis.

Zie afbeelding 5, nummer 4.

Bedoeld is hier de algemene benaming voor de snijkant van de zeis. In sommige gebieden, met name in enkele dorpen tussen het *waat*-gebied (in het noorden van Belgisch Limburg) en het *snede*-gebied (in het zuiden ervan) wordt onderscheid gemaakt tussen de *eigenlijke snede* en het *haarpad*: de smalle rand die bij het haren op het zeisblad wordt geslagen en waarvan de snede het uiteinde vormt. Zie voor deze laatste het volgende lemma: HAARPAD.

Wanneer er meer dan één variant voor een plaats

was opgegeven, is bij voorkeur het materiaal van de mondelinge enquêtes in gebracht.]

snede: *snē* K 318, 357, 358, 361, L 292a, 326, 355, P 46, 47, 48, 49, 51, 54, Q 4, 14, 76, 85, 170; *snē*. P 57, Q 2, 2a, 3a; *snē*^a L 369, P 53, 55, Q 71; *snē*.^a P 118a, 222, 223; *snēj* K 278, 314, L 164, 165, 211, 288, 289, 318b, 422, P 50, 55, Q 1; *šnēj* L 426, 0426, 429, 434, Q 98; *snej* P 113, 115, 117, 172, 173, 176b, 177a, 178, Q 74, 78, 79, 80, 83, 152, 156, 157, 159, 164, 166; *snej* L 356, 360, 366, 372, 416, 419, 423, P 47, 48, 107a, 174, 175, 176, 177, 179, 180, 182, 187, 188, 192, 195, 213, 214, 218, 219, 224, 227, Q 88, 95a; *snej*.^a P 118, 120, 121, 177, 184, 186, 197, 220; *snēj* L 265, 266, 317, 420; *sni* Q 77, 154, 181; *sni*^j Q 75, 153, 157a, 160, 161; *sni* L 163, 163a, Q 79a, 155, 158a, 162, 163, 165, 167, 168, 176a, 182, 240, 241, 242; *sni*.^a P 52; *šni*. Q 119; **snid**: *snēt* Q 7, 18, 77; *snē.t* Q 9, 10, 11, 12, 88, 96c; *šnē.t* L 331, 331b, 332, 424, 0426, 432, Q 19a, 21, 32a, 35a, 97, 98, 99, 99*, 101; *snē.ət* Q 6; *snüt* Q 13, 77, 86; *šnüt* Q 33; *sni.t* Q 81a, 82, 83, 89, 90, 172, 174, 175, 177, 178; *sni.ət* Q 87, 91, 94, 171, 188; *šnēət* Q 193, 198b; **snit**: *snet* L 159a, 164, 165, 211, 214, 244c, 268, 269; *sneət* Q 1; *šnit* Q 39,

111, 112a, 113a, 117a, 197, 197a, 203a, 204a, 209, 211; *snejt* P 176a; *snits*: *snī.ts* Q 84, 179; *snijkant*: *snijkant* L 268, 269; *snikant'* L 384; *snikent'* Q 19a; *scherpe snede*: *šerpā snē* Q 4; *het scherp*: L 268, Q 74; *šerp* L 270, 292a; *šē.r²p* L 331, 331b, Q 76, 82, 83, 93, 99*, 119, 168, 169, 170, 179, 197, 197a; *šē.r²p* Q 79a, 84, 91, 94, 96d; *ša.r²p* Q 89, 168a; *waat*: *wāt* K 317a, 353, L 265, 270, 291, 295, 320a, 320c, 321, 322, 322a, 324, 326, 330, 332, 381, 382, 383, 429a, 432, P 45, Q 4, 7, 8, 20, 96c, 111; *wā.t* K 358, L 290, 316, 317, 318, 318b, 319, 325, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 369, 370, 371, 372, 373, 415, 416, 417, 418, 420, 421, 422, 423, 424, Q 2 (als het gehaard is), 2b, 9, 10 (id.), 11, 12, 13; *wā²t* L 374; *waṭat* K 278; *wṭat* K 278; *wṭt* K 314, 315, 316, 318, 357; *wṭ.t* K 359, 360, 361, L 413, 414, P 51, Q 1, 2, 2a, 3, 5, 71, 82, 83; *wṭ²t* P 44, 46; *wṭ²t* L 282, 286, 288a, 289, 312, 313, 314, 315, 352, 353, 354, P 56, 58, 119, Q 73; *wōt* P 48, 50; *gewaat*: *gawāt* L 331, 422, 423; *gawā.t* Q 7, 8; *gawṭt* Q 72, 90 (vroeger); *gawṭ²t* P 120, 121; *waard*: *wārt* L 294, 322, 383, 386; *snaad*: *snōt* Q 22; *snuṭ* Q 77; *snuṭ* K 361a; *snaad*: *snōt* Q 94b, 196, 196a; *haar*: *hār* Q 111, 209; *h'ār* Q 200, 247, 247a; *hōr* Q 198b; *gehaards*: *gahārs* Q 101; *mes/mets*: *mēs* P 48; *mēs* L 427; *blad*: *bla.ət* L 420, 422; *blōt* Q 193; *tip*: *tip* Q 87; *tup* P 54; *het voorste*: *vōstā* Q 93.

3.2.16 HAARPAD VAN HET BLAD VAN DE ZEIS

gedengelter Teil des Messers – whetted egde – bord battu de la lame

(N 18, 68f; JG 2c)

[De baan langs de snede van het blad van de zeis, die met de haarhamer wordt uitgeslagen. Zie de toelichting bij de lemma's SNEDE VAN HET BLAD VAN DE ZEIS en HAREN.

Zie afbeelding 5, nummer 6.]

haar: Q 39, 99*, 204a; *haarpad*: *hārpāt* L 247; *hārpāt* L 268, 269, 270, 271, 288, 295, 326, 382, 383, Q 9, 97; *hōrpāt* L 163, 163a, 214; *hōrpāt* L 372, Q 97a; *haarpadje*: *hārpētjā* L 211; *pad*: *pat* K 314; *snijpad*: *snēpat* L 0426; *haarsnij*: Q 88; *haarbaan*: L 427; *haarkant*: P 47; *haarwaat*: L 288a; *waat*: *wāt* L 268, 294, 372, 422, 423, 424, P 52, 54, Q 8, 96c; *wā.t* L 331, 331b; *wṭt* Q 2; *wṭ²t* Q 71; *wōt* P 55; *gewaat*: *gawāt* Q 96c; *gawṭt* Q 75; *zwaard*: *zwōt* P 118; *gezwad*: *gəzwet* P 118a; *gəzwō.t* Q 87; *gewerd*: Q 74; *snede*: *snē* P 57, Q 76, 78, 85; *snid*: *snēt* Q 77, 88; *snēt* Q 209; *snūt* Q 87, 89, 179; *snit*: *snet* Q 94; *snaad*: *snōt* Q 22; *hamerslag*: *hāmərslāx* L 360; *het scherp*: L 163, 164, 165; *šerp* Q 91, 94; *scherpe kant*: *šerpā kānt* Q 198b; *braam*: *brōm* Q 13.

3.2.17 RUG VAN HET BLAD VAN DE ZEIS

Messerrücken – back of the blade – dos de la lame

(N 18, 68e; JG 1a, 1b)

[De opstaande stevige rand aan de buitenzijde van het blad van de zeis.

Zie afbeelding 5, nummer 5.]

rug: *røx* K 278, 314, 315, 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 361a, L 159a, 163, 163a, 164, 165, 211, 244c, 265, 268, 282, 286, 312, 314, 352, 353, 354, P 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 107a, 113, 115, 117, 118a, 176a, 176b, Q 78, 161, 163, 169, 177, 182, 242; *rø.x* Q 77; *røx* K 360, 361, L 295, 313, 315, 316, 319, 413, P 58, 118, 119, 120, 121, Q 3a, 19a, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 155, 162, 168, 168a, 176a, 193, 240, 241; *røk* L 266, 268, 288a, 322, 326, 332, 369, 370, 382, 386, 429, P 115, 172, 173, 174, 175, 176a, 177, 177a, 178, 179, 180, 182, 184, 186, 195, 213, 214, 218, 219, 220, 223, 224, 227, Q 39, 95b, 98, 117a, 119, 157a, 164, 188, 198b, 203a, 204a, 211; *røk* Q 9; *røq* L 270, 290, 325, 419, 420, 421, 424, Q 111; *røk* L 269, 271, 289, 289b, 291, 292a, 317, 318b, 320a, 321, 322a, 324, 329, 330, 331, 331b, 371, 372, 374, 383, 414, 422, 423, 426, 0426, 427, 432, 434, P 187, 188, 192, 197, Q 1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 22, 32a, 33, 79, 79a, 88, 94b, 96, 96c, 96d, 97, 99*, 101, 111, 113a, 152, 153, 154, 156, 157, 159, 160, 161, 165, 166, 167, 172, 197, 197a, 203a, 209, 240; *rex* L 355; *rēx* L 356, 360, 417, P 52, 53, 54, 55, Q 2a, 3, 4, 5, 72, 81a, 82, 83, 84, 89, 90, 93, 94, 170, 171, 174, 175, 178, 179; *req* L 358, 359, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368b, 415; *rēk* L 360, 416, 418, P 56, 57, Q 2, 2a, 2b, 87, 91; *ryk* P 186, 197, 222; *waart*: L 384; *dikke kant*: *deka kant* L 355; *botte kant*: *bōtā kānt* P 176.

3.2.18 GRASMAAIMACHINE

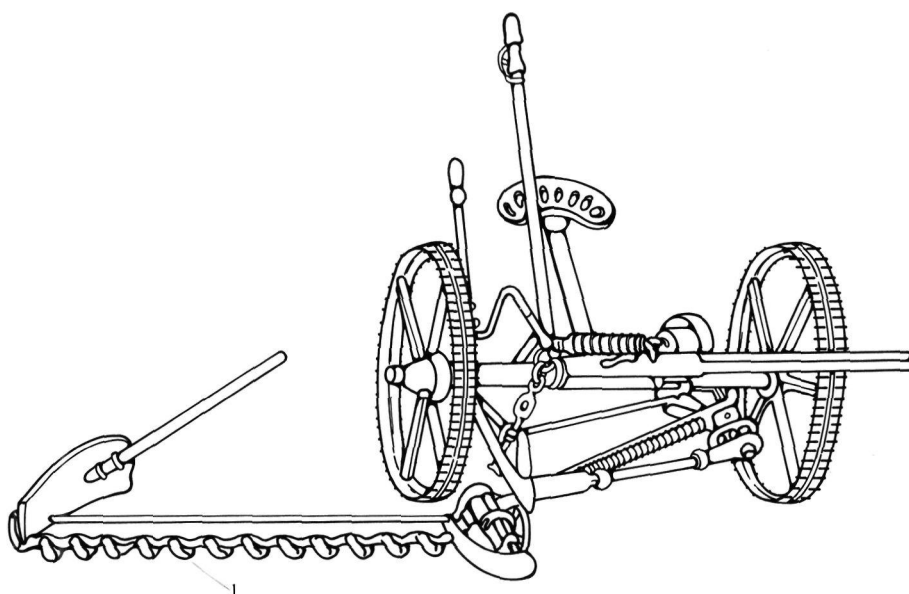
Mähmaschine – mower, mowing machine – faucheuse

(N J, 1a; JG 1a, 1b; monogr.)

[Het door één of twee paarden getrokken tweewielig werktuig uit het begin van de mechanisatie om gras te maaien.

Zie afbeelding 6.]

maaimachine: *mōjmašin* K 317; *mō*- P 48; *mēj*- P 223; *mēj*- L 271, 289b, Q 39, 180; *mē*- K 357, 358; *mēā*- P 174, 224; *mij*- Q 198b; *mējmašij* L 372; *mō²mašen* K 353; *mē*- P 176; *mēmašen* P 218; *mī²mašij* Q 197, 197a; *m'ia*- Q 247a; *mīnmašij* Q 204a; *mēmāsen* P 177; *mājmāksin* K 316; *mēj*- K 317a; *mē*- K 315; *mājmašin* K 318; *māj*- L 312; *mō*- P 47; *mō²*- P 44; *mū²*- P 48; *mēj*- K 278, L 269, 282, 286, 294, 312, 313, 314, 315, 316, 353, 356, 363, 364, 372, P 222, Q 5, 87, 88, 91, 172, 188; *mēj*- L 289, 317, 319, 320a, 321, 332, 358, 359, 360, 361, 362, 365, 366, 369, 416, 417, 418, Q 8, 9, 10, 12, 13, 94b, 95, 96c, 99*,

Afb. 6. Grasmaaimachine

104a; *mē*- K 359, 360, 361, L 159a, 352, 354, 355, 413, 414, P 44, 45, 46, 49, 50, 197, Q 1, 2, 71, 74, 76, 78, 153, 154, 163, 164, 168, 169, 170, 171, 174, 175, 176a, 177, 178, 179, 240; *mē*- K 361; *mēj*- Q 181; *mē*- K 315, P 184, 186, 195, Q 152, 156, 157, 157a, 159, 160, 161, 166, 182; *mē*²- P 178, 187, 192; *mēj*- Q 12, 242; *mē*²- K 353; *mēj*- L 427; *mī*- Q 193; *mī*²- Q 111*; *mī*- Q 39; *mij*- Q 18, 98; *mi*²- Q 97; *mēj*²- L 372a; *mē*- Q 75; *mē*- *mašī.n* Q 156; *mē*- Q 158; *mēj*²- P 178; *mā*- *mašīn* Q 167, 168a; *mēj*- Q 71, 72; *mē*- K 358, Q 2a, 3, 72, 76, 77, 79a, 80, 81a, 82, 84, 89, 155, 162, 241; *mēj*- L 270, 318b, 367, 368, 370, 371, 415, 419, Q 7, 9, 11; *mēj*²- L 371a; *mē*- Q 83, 162; *mē*- L 430, Q 20; *mē*²- K 314, Q 22; *mī*²- Q 33, 39, 111; *mē*²- *mašīn* Q 77; *mēj*²- L 421; *mī*- Q 204a; *mij*- Q 196; *mē*(*i*)*mašen* P 55; *mēj*- L 174, Q 7, 11; *mē*- P 46, 49, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 119, Q 79, 94, 165, 170; *mē*- P 52; *mē*- P 45, 51, 117, 120, 172, 173, 175, 176a, 180, Q 73; *mē*²- P 50, 113, 118a, 177a, 179, 182, 218, 219, Q 156; *mē*- P 176; *mēj*²- L 420, 422, 423, 424, Q 6; *mēj*²- L 165; *mēj*- P 107a; *moj*- P 108; *mij*- *mašīn* Q 196; *mēj*²- P 220; *mēj*- P 188; *mē*²- P 121; *mēj*- P 118; *mē*- P 115; *mē*²- P 177; *mēj*²- L 321a; *mēj*²- L 288a; **grasmaaimachine**: *grasmašīn* L 265; *grās*- L 289, 330, 382, 432, Q 30, 98, 192; *grō*²- L 312; *grāsmāšīn* L 299, 322, 322a, 330, 331, Q 39, 117a; *grā.smašī.n* L 290, 331, 331b; *grāsmāšīn* Q 204a; *grasmašīn* L 163, 163a; *grasmašōn* P 48; **grasmachientje**: *grō*²- *smašīntšā* Q 198; **grasmaaier**: *grāsmējār* L 377, 387, Q 94b; *grāsmiajār* Q 97; **maaier**: *mējār*

L 377, Q 94b; *mijār* Q 194, 247; **grasmaaimachine**: *grāsmējmašīn* L 269b; *jrāsmūnmašīn* Q 121c; **klavermachine**: *klōvārmašen* P 227; *klōvār*- P 218; **zichtmachine**: *zexmašīn* L 430, Q 28, 33; **machine**: *mašīn* L 419; **bamlet** (?): *bamlāt* Q 97.

3.2.19 MAAIBALK

Mähbalken – cutter-bar – lames de fauchage
(N J, 1b; monogr.)

[De lange arm aan de maaimachine, voorzien van naar voren stekende driehoekige messen.

Zie afbeelding 6, nummer 1.]

maai*balk*: *mājbal*² K 318, Q 113, 156; *mēj*- L 159a, 320a; *mēj*- L 288a, 289, 290, 294, 322, 331, 382, P 222, Q 11, 98, 99; *mē*- K 358, L 352, Q 72, 77; *mē*- Q 158; *mē*- Q 76, 80, 156; *mēj*- L 163, 163a; *mēj*- L 271, 318b, 321, 322, 322a, Q 7, 9, 11, 94b; *mē*- K 358, L 413, P 45, 51, Q 72, 77; *mē*- Q 158; *mēj*- Q 33; *mēj*- L 427; *mē*- L 430, P 45; *mī*- Q 204a; *mī*²- Q 28, 33, 111; *mī*- Q 39, 192, 193, 194; *mij*- Q 39, 198; *mi*²- Q 39, 247; *mi*²- Q 97; *mīn*- Q 204a; *mībāl*² Q 194; **messenbalk**: *mesəbal*² L 165, 289, 289b; *mesə(r)*- L 318b; *mesə*- L 265; *metsə*- Q 22; **messerbalk**: *metsərbal*² L 269b, 330, Q 111*; **snijbalk**: *snebal*² K 317; **grasbalk**: *grasbal*² L 352; **balk**: *bal*² L 331, Q 117a, 197, 197a, 203a; *bāl*² Q 198b; **maai***arm*: *mājər*² Q 170; *mēj*- L 270, 322a; **arm**: *ar*² L 420; *ər*² Q 176a; **maai***baar*: *mājbar* L 312; *mē*- P 54, Q 3; *mēbar* P 46, 54; *mēj*- P 107a; **snij***baar*: *snajbar* P 51; **baar**: *bār* Q

I.3

3; **maaimes:** *mēmēʒs* Q 71; **snijmes:** *snējmes* K 353, P 48, 178; **mes:** *mes* K 358, L 360, P 44, 48, 49, 108, 174; *mēs* P 55; *mesə* (mv.) P 176; *mēʒs* P 177; *mets* L 377, Q 94b, 121c, 196, 204a; **messer:** *metsər* L 332, 432; **maaizicht:** *mēzēx* Q 20; **zicht:** *zēx* P 218; *zēx* Q 162; **kam:** *kam* K 278; *kām* L 416; *kamp* K 361, L 317, 330, 372, P 46, Q 96c; *ka.mp* L 372; *kāmp* Q 12; *kāmp* Q 247a; **dobbele:** *dobala* Q 98; **zeis:** *zēʒs* Q 180; **oplegger:** *opləgər* Q 18; **handhaaf:** *hantaf* Q 170; **wipper:** *wypər* L 371a.

3.3. Haren

[Haren is het uitkloppen van de snede van de zeis langs het haarpad aan de bovenzijde van het blad, op een aambeeldje (haarspit) met een hamer (haarhamer), om de snede scherp te houden.

Het wordt buiten de maaitijd doorgaans 's avonds op de boerderij gedaan, soms op het haarblok (zie kaart 25).

Tijdens de maaitijd haart men enige malen per dag in het veld, ongeveer na drie uur maaien. Men zit dan op de grond, met gespreide benen, waartussen het spit in de grond wordt geslagen (afbeelding 7a). Soms wordt het zeisblad van de steel genomen; zie kaart 25, waarop het gebied is aangegeven waar dit gewoonlijk gebeurt en waarop ook de verspreiding van het haarblok in Belgisch Limburg is opgetekend. Het van de steel nemen van het blad zal met name voorkomen bij modernere verbindingen die dit gemakkelijk toelaten, zoals een zeisring met schroeven.

Indien men de zeis niet demonteert, heeft men als haargetuig, naast spit en hamer, ook een of twee haargaffels nodig, waarin de steel of een van de handvatten rust. Het blad wordt met de linkerhand en -arm in evenwicht gehouden op het haarspit. Soms gaat het mes daartoe onder het linkerbeen door.

Men begint te kloppen aan de hak van het mes, met de hamer in de rechterhand; de rechterelleboog blijft daarbij op dezelfde plaats op de dij rusten, zodat een regelmatige en vaste slag op dezelfde plek wordt verkregen. Intussen verschuift men met de linkerhand het zeisblad langzaam over het haarspit, van de hak tot de punt. De bewerking duurt ongeveer een half uur.

Het zachte staal van het blad wordt daarmee uitgedreven. De hamerslagen harden het staal en maken het dunner; beide effecten zijn nodig om het te kunnen slijpen. Haren is een minutieus werk. De scherpe bek van de hamer moet precies op de rand van het blad, het haarpad, vallen. Als de slag te ver naar binnen valt, krult het pad omhoog. Het pad mag ook niet te breed worden; het is dan kwetsbaarder voor beschadiging door

oneffenheden in de bodem of steentjes. Te lang of onregelmatig uitkloppen kan het blad onherroepelijk beschadigen.]

3.3.1 HAREN

dengeln – to whet – battre la faux

(N 18, 84; JG 1a, 1b, 2c; A 4, 28d; A 23, 16II; L 1a-m, 1u, 84; L 20, 28d; S 12; R 3, 67; Lu 1, 16II; add, uit N 11, 88; N 14, 131; L 26, 4; monogr.)

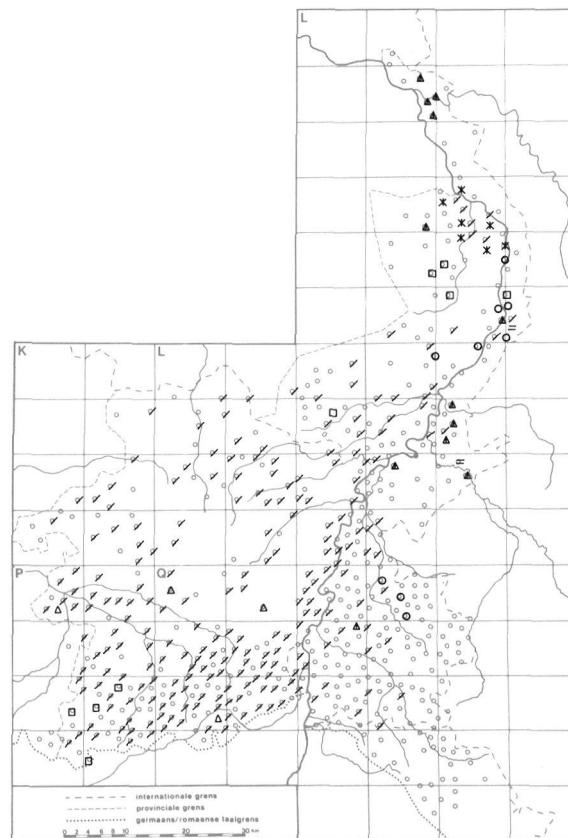
[De benamingen voor de handeling als geheel.

Voor enkele plaatsen zijn opgaven bekend die het in de algemene toelichting genoemde „verkeerd haren” betreffen; ze zijn aan het einde van het lemma opgenomen. Zie ook het lemma DA-VERWAAT.]

haren: *hārə* K 318, 358, 360, L 191, 192, 192a, 209, 210, 211, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 216a, 217, 244a, 244c, 245, 246, 246a, 246b, 247, 248, 249, 250, 265, 265b, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 288, 288a, 288b, 288c, 289, 289a, 289b, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 318, 318b, 318c, 320, 320a, 321, 322, 322a, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 331b, 332, 333, 360, 368b, 371, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 381b, 382, 382b, 383, 384, 385, 386, 387, 414, 415a, 416, 417, 418, 421, 423, 425, 426, 427, 428, 429, 429a, 430, 431, 432, 432a, 433, 434, 434a, P 55, 118, 119, 188, Q 2b, 10, 12, 20, 22, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 95, 95a, 96, 96a, 96b, 96c, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 101a, 102, 103, 104a, 105, 109, 110, 111, 111*, 112b, 113, 113a, 115, 116, 117, 117a, 117b, 118, 119, 121, 158, 178, 192, 195, 196, 197, 201, 202, 203, 203a, 204a, 207, 208, 209, 211, 222, 255, 262, 278; *hārə(n)* L 313, 316, 354, 355, 356, 418, Q 18; *hārən* L 315, 352, 413, 0426, Q 19, 19a, 71, 72; (*h*)*ārə* L 369, 372, Q 9, 32a; (*h*)*ārən* Q 14; (*h*)*ārə(n)* L 422, Q 7, 15, 21; *ārə* L 423, Q 6, 12, 13, 16, 31; *ārə(n)* L 420, 424, Q 11; *ārən* Q 8; *hā.rə* L 319, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 415; *hā.rən* L 312; *ā.rə* L 372; *hā.^(a)ra(n)* L 317, 419; *h.ārə* Q 118a, 200, 247, 247a; *hārə* K 361a; *hārə* K 357, 361, P 45, 51, Q 2, 4, 10, 88, 156; *hārə(n)* K 278; *hā^(a)ra* Q 2; *hōrə(n)* K 317a, P 214; *hō(ū)ārən* K 278, Q 71; *hōrə* K 357, 359, L 115, 159a, 163, 163a, 164, 165, 244b, 286, 355, 414, P 46, 48, 49, 50, 54, 107a, 113, 115, 117, 120, 173, 176, 176a, 179, 183, 192, 211, 213, 222, Q 2a, 3, 3a, 5, 71, 72, 77, 77a, 78, 81a, 82, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 93, 94b, 95, 154, 155, 156, 157, 157a, 159, 160, 162, 163, 165, 166, 168, 168a, 169, 170, 172, 173, 174, 175, 176a, 178, 179, 187, 188, 193, 198, 198b; *hōrə(n)* Q 1, 80; *hōrən* K 316, 318, L 286, 314, 353, Q 72, 76; (*h*)*ōrə* Q 83; *ōrə* P 175, 176, 186; *hōrn* Q 1; *hō.rə* K 360, 361; *hō.rə(n)* L 313; *hō.rən* L 282; *h.ōrə* P 47, 51, 56, 57, 58; *h.ō^(a)ra* P 44; *hō.rən* L 352, 413; *hō.rə* Q 2a; *hō^(a)ra* K 314, P 52, 57, 107a, 118, 118a, 119, 121, 172, 174, 177, 177a, 179, 180, 182, 184, 186, 187, 188, 195,

Kaart 22. HAARGETUIG

- ∕ (-)getuig
- = (-)tuig
- △ (-)gerief
- ▲ (-)gerei
- (-)getouw
- (-)geschie
- * (-)bullen

197, 211, 218, 219, 220, 224, 227, Q 5, 73, 74, 78, 79, 79a, 94, 152, 153, 158a, 160, 161, 164, 171; *hō²rān* K 315, 353, L 286, 353, P 223, Q 71, 75; (*h*)*ō²rā* Q 2; *ō²rā* P 178; *h²ō²rā* P 53, 55; *hō²rā* P 58; *hē²rā* L 296, 330, 379, 380, Q 32, 36, 38, 102, 202; *hō²dā* Q 167, 177, 180, 181, 182, 240, 241; *hō²tā* Q 242; **haarhameren:** *hārhāmərə* L 269; **harden:** *hē²dā* Q 121; **kloppen:** *klōpā* Q 206, 259, 284; *klōpā* Q 35a; **afkloppen:** *afklōpā* Q 253; **uitkloppen:** *ō²atklōpā* Q 71; *ūtklōpā* L 271; **dengeln (du.):** *deŋə²lā* Q 284; de volgende opgaven hebben betrekking op „verkeerd haren”: **hekelen:** *hī. ²kālā* Q 5; **kapothouwen:** *kāpōthōwā* Q 72; *-hō²* Q 2a, 71, 81a, 82; **kapotslaan:** *kāpōtslō. ²n* Q 1; *-slū. ²n* L 414; **daverwatig slaan:** *dā. vār wō. tēx slū. ²n* L 414; *dō. vār wō tēx slō. ²n* Q 71; *dō vār wō tēx slō. ²n* Q 1; **een zaag dervan maken:** *ən zēx. ²darvan mā. kē* L 418; **tandjes derin slaan:** *tēntšās. ²dərə. n slū. ²n* Q 3; **tanden ophouwen:** *tan ophōwā* L 416, 417, 418; **slecht haren:** *slē. x hō²rān* Q 82, 197, 197a.

3.3.2 HAARGETUIG (kaart 22)

Dengelzeug – whetting-tools – outils du faucheur (N 18, 85; JG 1a, 1b; add. uit N 18, 86, 87; A 4, 28e; L 20, 28e; R 3, 67; monogr.)

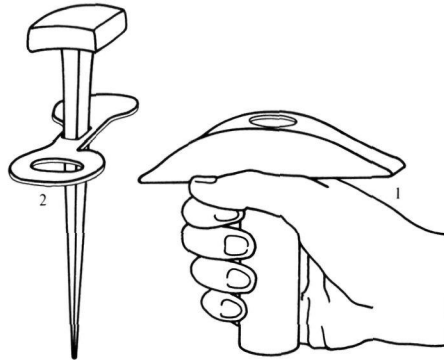
[Het haargetuig is het gereedschap dat men bij het haren gebruikt, met name het haarspit, de haarhamer en het haarblok, en, bij het haren in het veld, de haargaffel(s).

Soms zijn het haarspit en de haarhamer door een touw aan elkaar verbonden, en worden zo over de schouder gedragen. Het ene uiteinde van het touw zat aan het „oog” van het haarspit vast en het andere aan de steel van de hamer.]

haargetuig: *hārgät²yx* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 265; *hārgät²yx* L 268, 269, 270, 271, 288a, 288c, 289, 289b, 290, 292, 292a, 294, 318b, 320, 320a, 321, 322, 322a, 324, 326, 329, 374, 377, 423, 426, 0426, 427, 434, Q 14, 18, 19a, 97, 98, 99*, 101, 111, 197, 203a, 204a, 209; (*h*)*ār-* Q 32a; *hō²r-* L 422, Q 94b, 95, 95a, 172, 193, 198b; *hō²r-* L 286; *hārgät²y. x* L 315, 370, 371, 419, Q 10, 88; *hā. r-* L 317, 319, 369; (*h*)*ār-* Q 7; *ār-* L 422, 423, 424, Q 6, 8, 9, 11, 12, 13; *hār-* Q 96c; *hō²r-* L 286,

Afb. 7a. Haren

Afb. 7b. Haarspit en haarhamer

313, 314, Q 172, 188; *hō^or*- L 282; *hō^a.r*- L 353; *hārgatjī.x* L 316, 421; *ārgatjī.x* L 372, 420; *hārgatix* L 360, 368b; *hārgatīx* L 416; *hā.rgātī.x* L 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 415; *hōr*- Q 87, 91, 94; *hārgatī.x* L 356, 416, 417, 418; *hārgatōjīx* L 332, 0426, 429; *hār*- K 278; *hōr*- K 316, 318, P 107a; *hārgatōjī.x* L 353; *hōrgatōx* K 358, P 47, 48, 49, 50, 113, 115, 173, 222; (*h*)*ārgatōjīx* L 372; *hōr*- Q 77; *hō^ar*- P 213; *ārgatō(ū)x* L 420; *hārgatōx* Q 178; *hār*- K 278, 361a; *hōr*- P 117; *hō^argatō.x* L 352; *hārgatōx* K 318, P 45; *hār*- K 314, 315; *hār*- P 51, Q 156; (*h*)*ōr*- P 176; *ōr*- P 176, 176a; *hō^ar*- P 44, 46, 107a, 172, 182, 214, 218; *ōr*- P 178; *hārgatō.x* K 358; *hōr*- K 357, 359, 360, 361, L 414, P 44, 192, Q 1, 75, 76, 79, 79a, 80, 153, 154, 155, 156, 157, 157a, 158a, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 168a, 174, 175, 178, 179; *hō.r*- P 51; *hō.r*- L 413; *hō^ar*- P 58, 118, 188a, 119, 120, 121, 177, 179, 184, 186, 187, 188, 195, 197, 220, 223, 224, Q 71, 73, 74, 78, 152; *hō^argatōjīx* P 54, 55; *hārgatōjīx* L 360; *hārgatōjī.x* L 355; *hōr*- Q 3, 3a, 4, 81a, 82; *ōr*- Q 83; *hārgatōjī.x* P 57; *hā^or*- Q 2; *hōr*- P 56, 57; *hō.r*- Q 2, 84; *hō^ar*- P 52, 53, 55; *hō.r*- Q 2a, 72, 89, 90, 170; *hōrgatōx* Q 93; *hō^argatōjī.x* Q 171; *hōrgatōjī.x* Q 162, 163, 168, 169, 176a, 177; *hārgatōjīx* K 317a; *hērgatōax* K 353; *hōt-gatōjī.x* Q 241; *hōt-gatōjī.x* Q 181, 182, 242; **haregetuig**: *hārgatōjīx* L 267, 432, Q 96c; **haartuig**: *hārtjīx* L 271, 384, Q 39; **wetgetuig**: *wēt-gatōx* L 278; **haargerief**: *hōrgarēf* P 48; *hōrgarēf* Q 5; *hōrgarēf* Q 162; *hārgarēf* Q 2b; **haargerei**: *hārgarēj* L 211, 269, 331, 331b, 332, 377, 386, Q 39, 97; *hōrgarēj* L 163, 163a, 164, 165; *hārgarēj* Q 33; **haargetouw**: *hārgatōjī* L 244c, 245, 266, 268, 318b; *hō^ar*- P 174, 177a, 180, 227; **haargeschier**: *hārgasīr* L 248, 268, 269; *hārgasīr* L 270, 291, 295, Q 22, 33; **haarbullen**: *hārbōlā* L

214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 247; **haarmateriaal**: L 332; **haarsel**: *hērsəl* L 299, 325, 330, 331, 383; **haarbol met hamer**: L 289.

3.3.3 HAARHAMER (kaart 23)

Dengelhammer – whetting hammer – marteau à battre la faux

(N 18, 86; JG 1a, 1b, 2c; L 1 a-m; L 26, 4; S 12; add. uit N 11; N 14, 131; N 15; N 27; A 4, 28; A 23, 16; L 20, 28; Lu 1, 16; mongr.)

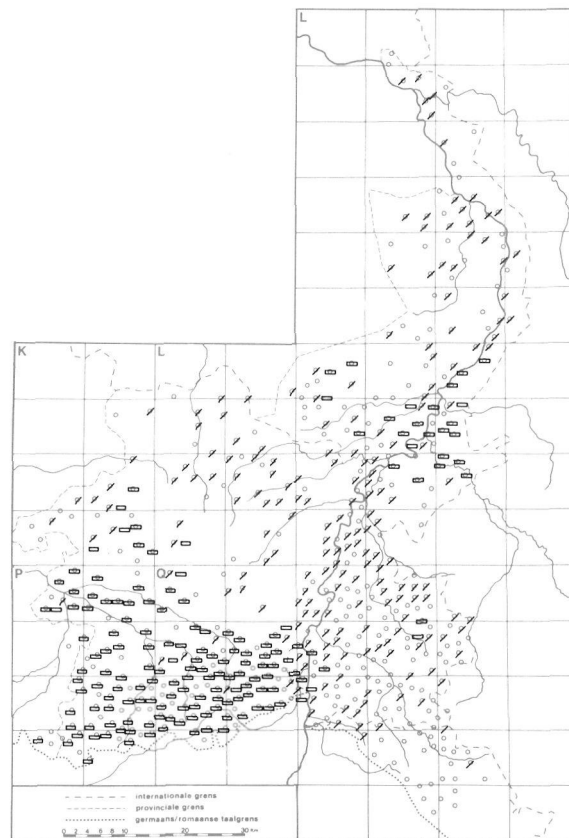
[De haarhamer is een vrij zware (ongeveer anderhalve kilo) ijzeren hamer met een korte houten steel, die speciaal wordt gebruikt om te haren. Het ijzeren deel loopt doorgaans aan beide kanten (soms aan één kant) uit in een scherpe bek van 3 à 4 mm. breed, die wel de baan wordt genoemd. De zuiverheid van deze baan is van belang om goed te kunnen haren. Van tijd tot tijd wordt de baan van de bek door de smid weer bijgesteld.

Zie afbeelding 7b, nummer 1.]

haarhamer: *hārhāmār* K 358, L 191, 209, 210, 211, 213, 214, 214a, 215, 215a, 217, 245, 245b, 246, 246a, 248, 250, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 287, 288c, 289, 289b, 290, 291, 294, 295, 298, 299, 313, 318b, 320a, 321, 322, 322a, 326, 328, 330, 331, 352, 355, 360, 372, 374, 377, 378, 378*, 379, 380, 381, 381b, 382, 387, 416, 425, 426, 0426, 428, 429, 430, 431, 432, 434, 434a, Q 15, 18, 19a, 20, 22, 27, 30, 32, 33, 34, 35, 39, 95a, 96a, 97, 98, 99, 99*, 101, 102, 103, 105, 110, 111, 111*, 0112, 113, 113a, 116, 117a, 117b, 196, 197, 197a, 202, 203a, 204a, 209, 255, 262; (*h*)*ār*- Q 14; *hā^ar*- K 357; *har*- L 216; *hōr*- L 159a, 163, 163a, 164, 165, 414, 422, Q 94b, 95, 96, 208; *hō^or*- L 282; *hē^ar*- Q 102; *hār(h)āmār* L 427; (*h*)*ār*- Q 32a; *ārāmār* Q

Kaart 23. HAARHAMER

- ∕ (haar)hamer
 = (haar)hamel

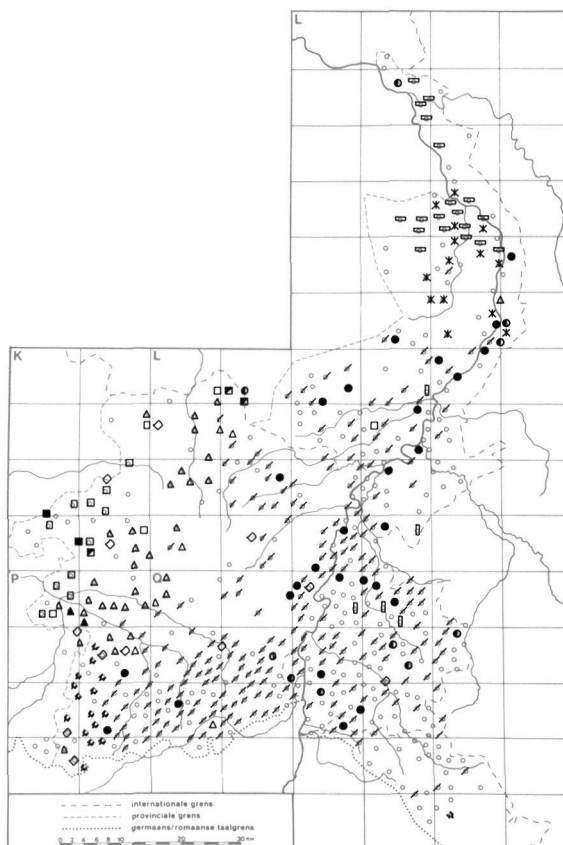

16; *hār̥hā.mār* L 315, 316, 355, 356, 364, 365, 368, 368b, 370, 413, 415, 416, 417, 418; *hā.r*-L 312, 319, 360, 361, 362, 363, 366, 367; *h·ā^(a)r*-L 317; *hōr*-L 313, 352; *h·ār̥h·āmār* Q 200, 247, 247a; *hār(h)ā.mār* L 371, 419, Q 10; *(h)ār*-L 369, 372; *hō^(a)r*-L 286; *hārā.mār* L 421, Q 7, 12; *(h)ār*-L 420, 422, 423, 424, Q 9; *ār*-Q 8, 12, 13; *hār̥hāmār* L 244c; *hōr*-Q 78; *hō^ar*-K 353, P 48; *hō^ar*-K 278; *hār̥hā.mār* Q 96c; *ārāmār* Q 9; *ha^ar̥ha^amār* Q 188; *hār̥hamār* L 265, Q 118, 119, 121, 197, 211; *har*-L 209; *hār̥hōmār* K 318, 353, Q 29, 88; *har*-K 278; *hōr*-K 318, 353, L 244b, P 218, Q 1, 3a, 74, 163, 168, 193, 198, 198b; *hō^(a)r*-K 314, 315; *hō^ar*-Q 72; *hōrhō.mār* L 314, Q 3, 5; **hamer**: *hāmār* Q 191; *hā.mār* L 282, 353, 358, 359, 368; *ā.mār* L 372, Q 6, 11; *hāmār* K 317a, Q 4; *hā.mār* L 354; *hōmār* K 316; **bikhamer**: *bekhōmār* Q 172; **hardhamer**: *herthāmār* L 296; *(h)ethōmār* K 315; **haarhamel**: *hār̥hāmāl* L 288, 288a, 289, 297, 299, 300, 320, 322, 323, 324, 325, 327, 329, 330, 331, 331b, 332, 333, 377, 382, 383, 384, 385, 386, 414, P 55, Q 2b, 104a, 105, 112a, 113; *hār*-Q 2; *ha^ar̥*-P 121; *hōr*-P 47, 48, 49, 50, 183, 211, Q 90, 95, 158, 187; *hō^ar*-P 44, 46, 54, 177, 184, 219,

Q 71; *hōrhā^amāl* P 119; *hō^ar*-P 121a; *hār̥hā.māl* K 358; *hōr*-K 359, 360, 361, L 414, P 56, 57, Q 2a; *hō.r*-P 51; *hō^ar*-P 52, 53, 55; *hār̥hāmāl* P 45, Q 156; *(h)ā^(a)r*-Q 2; *hōr*-Q 78; *ārāmāl* P 193; *ā^araēmāl* K 317; *hār̥hōmāl* K 358; *hā^ar*-P 50; *hār*-Q 96d; *hōr*-K 357, P 113, 179, 183, 186, 197, 213, 218, 222, Q 72, 86, 89, 93, 94b, 154, 162, 164a, 168a, 173, 176a; *(h)ōr*-Q 83; *hō^ar*-K 318, P 107a, 117, 174, 177, 188, 218, 219; *hō^ar*-K 317, Q 72; *hōr*-Q 77; *ō^ar*-P 188; *wōr*-Q 83; *(h)ō^ar(h)ōmāl* Q 83; *hār̥ōmāl* P 176, Q 88; *(h)ōr*-P 172, 176; *ōr*-P 176a; *ō^ar*-P 175; *hōrhō.māl* Q 1, 71, 72, 76, 77, 80, 81a, 82, 87, 155, 156, 157, 158a, 159, 160, 165, 166, 167, 168, 168a, 170, 172, 174, 175, 178, 179, 188; *(h)ōr*-P 192; *hō^ar*-P 58, 120, 177a, 184, 186, 187, 195, 214, 220, 223, Q 74, 75, 78, 79, 79a, 152, 153, 154, 157a, 161, 171; *hō^(a)rhō^(a)māl* Q 71; *hōrhō.māl* Q 91, 169; *(h)ōr*-Q 84; *hō^arhōmāl* P 118a; *hō^ar̥hō^amāl* Q 154, 156, 179; *hōthō.māl* Q 177, 181, 182, 241, 242; **hamel**: *hā.māl* Q 2a; *hōmāl* K 357, P 48, 115, 117, 173, 177, 180, 182, 227, Q 73, 78; *ōmāl* P 176, 178; *hō.māl* P 118, 118a, 119, 121, 188, 197, 224, Q 88, 89, 90, 94, 163, 164, 167, 171, 175, 240, 241; *ō.māl* Q 83;

Kaart 24. HAARSPIT

- / haarbol, harebol
- ▮ (haar)bolle
- ▭ (haar)bulle
- △ (haar)spit
- ▲ haarsplit
- haarijzer
- haarkruin, (hare)kruin
- ▣ (haar)kruin
- haarkruier
- haarpin, harepin
- ◊ slijppin
- × (haar)bout
- ◇ haar(ge)tuig
- ↵ haargetouw
- ∨ haargeschier

hamel voor te haren: *hōmāl vør tā hōrā* Q 77a; **mejhaarder:** *mējhār* Q 88; **haar:** *hō²r* P 177, 188; *(h)ō²r* P 176; **haarbil:** *hārbel* Q 30.

3.3.4 HAARSPIT (kaart 24)

Dengelamboss – whetting anvil – enclumette (N 18, 87; JG 1a, 1b, 1d, 2a, 2c; A 4, 28e; L 20, 28e; add. uit N 14, 131; N 18, 68f, 85 en 87; A 23, 16; Lu 1, 16; monogr.)

[Het haarspit is het draagbare aambeeldje waarop de zeis wordt gehaald. Het bestaat uit een ijzeren pin met een verstaalde enigszins bolle kop, die doorgaans vierkant van omtrek is en tot buiten de pin uitsteekt.

Het haarspit kan in de grond worden gestoken (in het veld), of in een haarblok (op de boerderij).

Om te verhinderen dat het haarblok te ver in de grond of het haarblok wordt gedreven, heeft men aan het haarspit, enkele centimeters onder de kop, een extra onderdeel vastgemaakt; dit kan bestaan uit enkele ringetjes, meestal twee of vier, een rond of vierkant plaatje, of uit twee

dwarspinnetjes (spieën, die doorgaans van hout zijn). Als men het haarspit in de grond steekt, legt men vaak twee blokjes, plankjes of stenen onder de ringetjes of de spieën. De door de informanten opgegeven benamingen voor dit onderdeel van het haarspit staan achteraan in dit lemma.

Zie afbeelding 7b, nummer 2.]

haarbol: *hārbol* L 244c, 246, 265, 266, 288a, 289, 289a, 289b, 290, 291, 292, 292a, 293, 295, 298, 299, 313, 316, 317, 318b, 319, 320, 320a, 321, 322, 324, 325, 326, 328, 331, 332, 360, 368, 368b, 369, 371, 372, 373, 374, 376, 382, 414, 415, 416, 417, 418, 423, 426, 428, 429, 429a, 430, 431, 432, 434, P 188, Q 3, 14, 18, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 71, 72, 74, 91, 92, 95a, 96, 96b, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 102, 103, 109, 111, 111*, 0112, 112a, 113, 113a, 116, 117, 117a, 118, 118a, 119, 120, 152, 153, 156, 191, 192, 195, 196, 197, 201, 202, 203, 204a, 211, 222, 255, 278; *ār*–L 420, 422, 424, Q 7, 8, 11, 20, 21, 31, 32a; *har*–L 425; *hār*–Q 4, 34, 95, 156; *āār*–Q 2; *hōr*–P 119 (jonger dan *hōrspō.t*), 120 (ouder dan *hōrspō.it*), 192, Q 2a, 3, 3a, 5, 71, 72, 74, 76, 77, 81, 81a, 82, 86, 87, 89, 90,

94, 102, 155, 156, 162, 168, 168a, 169, 170, 173, 176a, 180, 198b; *hō²r*- P 58, 177, 188, 195, 197, 244, Q 5, 74, 78, 161, 164, 167; *ō²r*- P 178; *hōr*- L 265, 422, Q 173; *hō(y)ar*- Q 71; *hā²(^o)rbōl* L 317; (*h*)*ār*- L 372; *hārb·ōl* L 360, 365, 366, 370, 419, Q 10; *hā·r*- L 359, 361, 362, 363, 367; (*h*)*ār*- L 421; *ār*- L 420, Q 6, 7; *hār*- Q 96c; *hōr*- Q 84, 91, 157, 159, 163; *hō²r*- Q 79a, 152, 153, 154; *ōr*- Q 83; *hō*- Q 177; *hōr*- Q 167; *hārb·ol^l* L 369; *hārb·ōl* L 356, 364, 378*, 381, 426, 0426, Q 88; *ār*- L 422, 423, 424, Q 11, 12; *hā·r*- L 317, 319, 358; *h·ār*- Q 200, 247, 247a; *hōr*- Q 157a, 160, 166; *hō²r*- Q 75, 79; *hōrbōl* P 186, 197; *hārbōl* Q 204a; *ārbo²l* L 372; *hārbōl* Q 96a, 209, 278; (*h*)*ār*- Q 9; *hārd*- Q 96d; *hōr*- P 185, 222, Q 93, 198b; *ārbo²l* Q 8, 9; *hōr*- Q 80, 172, 188; *hō²r*- P 121, 177a, 184, 186, 187, 220, 223; *hārbōl* Q 203a, 208, 262; *har*- Q 259; *ārbo²l* (mv.) Q 14; *hōt·bōl* Q 181, 240, 241; *hōt*- Q 242; *hōt·b·ōl* Q 182; *hārbal* Q 178; *hōr*- Q 93, 175; *hō²r*- Q 94, 171; *hōrbā²l* Q 174; *hōr*- Q 179; *hōrbēl* (mv.) Q 178; **platte haarbol**: *plata hārbōl* Q 113a; **harebol**: *hōrabōl* Q 158a; *hōrabō²l* Q 165; **bol**: *bōl* L 270, 288, 322a, 326, 427, Q 2a, 73; *b·ōl* L 368, 371, 372, 415, Q 3; **haarbolle**: *hārbōla* L 322, 432a, Q 19a, 22, 32, 33, 39; **bolle**: *bōla* L 294; **haarbulle**: *hārbōla* L 210, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 216a, 217, 244a, 245b, 246a, 247, 248; *hār*- L 211, 215a; *har*- L 209, 215; *hōr*- L 163, 163a, 164, 165; *hārbōlda* L 217; **bulle**: *bōla* L 163, 164, 191; **haarspit**: *hārspe²t* L 268, P 214; *hārspe²t* K 278; *hōr*- P 44, 48; *hō²r*- P 46 (ouder dan *hō²rkrōn*); *hārspe²t* K 361, L 352, 353, 413, 414, Q 2b; *hā²r*- P 57; *hār*- K 361a; *hōr*- K 361, P 54, Q 162; *hō²r*- P 58; (*h*)*ō²r*- Q 2; *hārspe²t* K 358, L 315, 355; *hā·r*- L 316; *hōr*- K 359, 360, L 313, 352, 413, P 56, 57; *hō²r*- P 53, 55; *hō·r*- P 51; *hārspe²t* Q 1; *hōrspe²t* L 414, P 118; *hō²r*- P 52; *hōarspe²t* P 54, 55; *hōrspe²t* Q 1; *hōrspe²t* P 50; *hōrspe²t* P 119 (ouder dan *hōrbōl*); *hō²r*- P 118a; *hārspe²t* P 58; *hōr*- P 120 (jonger dan *hōrbōl*); *hōrspe²t* P 107a; **spit**: *spe²t* L 314, 354; *spe²t* P 50; *spe²t* L 282, 312, 314, 353, 354; **haarspits**: *hārspe²t* L 214a; **haarsplit**: *hōrsple²t* P 49; *hōrsple²t* P 50; **haarijzer**: *hārežar* L 265; *hārežar* L 360; *hārižar* L 244c, 250, 269, 296, 299, 322, 329, 330, 377, 423, 426, 432, Q 14, 21, 22, 33, 105, 197, 197a; *ōr*- Q 9; *he²r*- L 330; *ārīžarā* (mv.) Q 8; *hōrežar* Q 156; *hōrežar* P 183; *hō²r*- P 177; *hārižar* L 288c, 289, 291; **haarkruin**; *harkrōjn* K 278; *hōr*- K 318, 353, 357, 359; *hārk²ō²(j)n* K 358; *hārk²ō²n* P 45; *hō²r*- P 44, 46 (jonger dan *hō²rspē²t*); *hārk²ō²n* K 314; *hōrkrōjn* P 48; *hārk²ō²n* K 314, 315; **harekruin**: *hōrkrōjn* P 47; *hōrkrōjn* P 48; *hārankrōjn* P 47; **kruin**: *krōjn* K 278; *krōjn* K 316, L 282; *krōjn* K 217a; *krōjn* L 326; **haarkrui**: *hōrk²rāj* K 357; *hōrk²rāj* L 282, 286; **krui**: *kry* L 282; **haarkruier**: *hōrk²rāj* K 357; *he²rkrō²r* K 353; **haarpin**: *hārpēn* L 246, 270, 271, Q 39, 111, 112b, 119; *hōr*- L 159a, Q 94b; *hō²r*- L 286; *hōrpēn* Q 193; **harepin**: *hōrapēn* L 286; **slijppin**: *slippe²n* Q 91; **haarbout**: *hārbōut* Q 102; *hōr*-

Q 95; *hārbōlt* L 213, 214, 214a, 215, 217, 244c, 245b, 246, 246a, 265b, 266, 267, 268, 269, 271; **bout**: *bōlt* L 248; **haarstok**: *hārstōk* Q 121; **haarkop**: *hārkōp* L 382; **kop**: *kōp* L 277, P 214; **haarpaal**: *hōrpōl* Q 172; **haarkijl**: *hārkil* Q 21; **haarge-
tuig**: *hārgatōix* K 358; *hōr*- K 316, 359; *hōrgatōix* P 215; *hō²rgatōix* P 107a, 182, 218; *ō²r*- P 175; *hōrgatēj·x* Q 83; *hārgatējāx* P 117, 118; *hārgatōix* Q 201; *ār*- Q 8; *hārgatōix* L 416; **haartuig**: *hārtōix* K 278; **haargetouw**: *hōrgatōij* P 115, 117, 172, 173, 218, 219; *ōr*- P 176; *hō²r*- P 180, 181, 227; (*h*)*ō²r*- P 174; *hōr*- P 182; *hōrgatōij* P 113, 179; *ōrgatōij* P 176a; **haargeschier**: *hārgæsxi²r* Q 284; **haar(aan)-
vilt**: *hārvēlt* Q 99; *hārvēlt^l* Q 14; **aambeeld**: *āmbēlt* L 163, 164; **amboss (du.)**: *ambōs* Q 117b; **haar**: *hār* Q 96; *hōr* K 360, P 44, 48; *hō²r* Q 79; **haarsel**: *hērsəl* L 330, 331, 331b, 332, 378, 378*, 381, 381b, 382; *hērsəl* L 384, 385, 386; *hērsəl* Q 20; **wetter**: *wētar* L 354; de volgende woordtypen hebben betrekking op het onderdeel aan het haarspit dat moet verhinderen dat het te ver in de grond of in het haarblok wordt gedreven: **spie**: *spī* Q 72, 82; *spej* L 424, Q 1, 71; **ijzeren spie**: *īzərə spij* L 416; **warsspie**: *wiā.sspej* Q 2a; **aardpal**: *ēripal* L 326; **ogen**: *ōgə* L 427; **oren**: *ōrə* L 163, 164; **stek**: *stēk* L 416, 417, 418, Q 3, 5, 81a; **stekje**: *stēkskə* L 416.

3.3.5 HAARGAFFEL (kaart 25)

hölzerne Furche mit der man die Sense beim Dengeln unterstützt – wooden fork which supports the scythe when being whetted – la fourche de bois soutenante la faux quand on la bat (N 18, 91; JG 1a, 1b, 1c, 2c; monogr.)

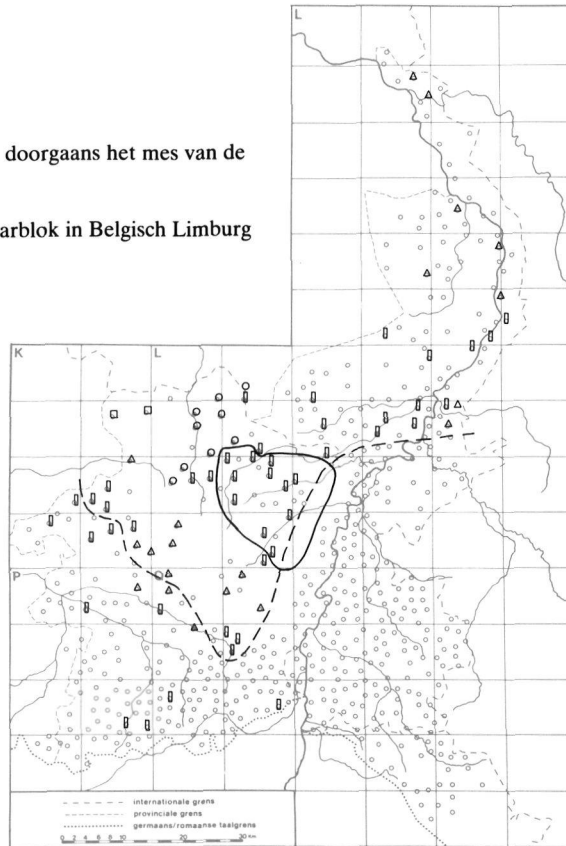
[De haargaffel is een houten gaffel waarmee men de zeis bij het haren in het veld ondersteunt. Meestal worden er twee, soms drie, tegelijk gebruikt. Soms gebruikt men voor dit doel twee stokken die in de vorm van een Andreaskruis in de grond gestoken worden. In veel plaatsen komt het gebruik van haargaffels niet (meer) voor, maar wordt het blad van de steel van de zeis afgenomen; zie kaart 25.

In L 288a gebruikt men een schudgaffel ter ondersteuning van de steel; in L 291 een ploegstok. Zie afbeelding 7a.]

haargaffel: *hārgafəl* K 318, L 265, 270, 295, 326, 331, 354, 355 (twee gaffels), 356 (zeldzaam), 360, 364, 416, 417, 418; *hā·r*- L 366, 368; *hōr*- Q 179; *hō²r*- L 286; *hārgafəls* (mv.) K 358, L 365, 368b, 416; *hā·r*- L 317, 319, 358, 359, 361, 362, 363, 367; *har*- K 314; *hār*- P 51; *hōr*- K 315, 316 (vroeger), 318 (id.), 359 (id.); *hā.rgafəla* L 360, 415; **haargaffeltje**: *hārgefəlkə* L 318b, 322, 325; **gaffel**: *gafəl* K 314 (vroeger), 353 (id.), L 389, 355, P 186, 197, Q 81a, 82, 83 (id.); *gōfəl* (contaminatie van **gaffel** en **gavel**) L 291; *gafəls* (mv.) K 357, L 271, Q 156; **gaffeltje**: *gefəlkə* Q 2; *gafəlkəs* (mv.) K 358 (vroeger); *gefəlkəs* (mv.) K 357

Kaart 25. HAARGAFFEL

- ▣ (haar)gaffel
- △ (haar)vork
- haarmik
- haarkruk
- ⋯ ten zuiden van deze lijn wordt doorgaans het mes van de steel genomen
- verspreidingsgebied van het haarblok in Belgisch Limburg

(vroeger), L 324, Q 90 (id.); **haarkruk**: *hārvør^{ak}* L 331, 331b; *hārvør^{ak}* L 268; *hōr-* K 361, L 163, 163a; *hōrvør^{ak}* L 413, 414, Q 1; *hōrvør^{ak}* (mv.) K 360 (vroeger); *hārvør^{ak}* L 244c; *hārvør^{ak}* Q 2b, 4; *hōr-* Q 3a; *hōrvør^{ak}* Q 3, 5; **vork**: *vør^{ak}* K 317a, L 214, 247, Q 71; *vør^{ak}* P 56; **haarmik**: *harmek* K 278a; *hār-* K 278; **haarkruk**: *hōrkrøk* L 312, 313, 314, 352, 353; *hōrkrøkən* (mv.) L 282; *hārkrøk* L 315, 316; *hōr-* L 282, 286; **haarstek**: *hārstek* L 417; (*h*)*ārstekə* (mv.) L 372; **haargeerdje**: *hōrgertjə* L 163, 164, 165; **haarspie**: *hōrspi* Q 77; **steungaffel**: *stōngafəl* L 422; **steungaffeltje**: *stōngefəl^{kə}* L 420; **stijpgaffeltje**: *stīp^gfəl^{kə}* L 422; **stijp**: *stīp* L 374; *stī^p* L 415; **stip**: *step* Q 156.

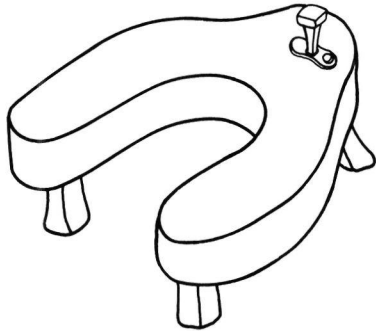
3.3.6 HAARBLOK

Holzblock in dem man den Dengelamboss festsetzt – wooden block in which the whetting anvil is put – banc pour battre la faux (N 18, 88; JG 1b, 1c, 1d, 2c; A 4, 28e; L 20, 28e; add. uit N 11, 85, N 15; A 23, 16)
[Het haarblok is het houten voorwerp waarin het

haarspit wordt vastgezet als men het niet in de grond zet. Soms heeft het haarblok een zodanige vorm en omvang dat men er tevens schrijflings op kan zitten; vaak heeft het dan de vorm van een hoefijzer.

Bij de mondelinge enquêtes in Belgisch Limburg is aangetekend waar het haarblok is aangetroffen; dit gebied is op kaart 25 aangegeven. Ook buiten dit gebied komen benamingen voor het haarblok voor, zoals uit het lemma blijkt. Zie afbeelding 8.]

haarblok: *hārbłok* K 318, 358, 361, L 265, 268, 270, 288, 288a, 288b, 289, 289b, 292a, 295, 298, 318b, 319, 320a, 321, 322, 322a, 325, 329, 331, 331b, 355, 356, 358, 359, 362, 363, 364, 365, 366, 368b, 371, 372, 374, 383, 384, 415, 419, 421, 426, 0426, 427, 429, 434, Q 3a, 7, 19a, 22, 33, 34, 35, 39, 95a, 96c, 97, 98, 99*, 101, 111, 113a, 119, 203a, 204a, 209; (*h*)*ār-* L 420, Q 32a; *ār-* L 422, 424, Q 14; *hā^r* L 360, 367, 368, 369, 416, 418; *hār-* L 317; *har-* K 278, 314; *hār-* K 357, 361a, P 51, Q 96d, 156; *hōr-* L 422, P 48, 107a, 186, 197, Q 96, 162, 178, 179; *hō^r* Q 71, 78; (*h*)*ō^r* Q 2; *hōr-* Q 77; *hōar-* P 177; *hōar-* P 54; *ārblōk* Q 9;

Afb. 8. Haarblok

haarsblok: (*h*)ārs-*blōk* Q 2b; **haarblokje:** *hā.rblēkskə* L 361; **blok:** *blōk* Q 39; **haarbok:** *hārbōk* Q 204a, 211; *hōrbōk* L 163, 163a; *hārbu.k* L 372; **bok:** *bok* L 321; **haarhout:** *hōrhout* P 186, 197; **haarezel:** (*h*)ārīzəl L 372; **haarklots:** *hārklot*s L 268, 291; **haarstoel:** *hārstōl* L 324; *hārstōl* L 326; *ār-* L 370; *hōrstūl* Q 93; **haarselstoel:** *hērsəlštōl* L 331; **haarvoet:** *hārvōt* Q 105; **voet:** *vōt* Q 39; **haargetuigbankje:** *hō²rgatjx-beņkskə* L 282.

3.3.7 DAVERWAAT

abgenutztes Sensenmesser – broken scythe blade – lame abimée (N 18, 89; monogr.)

[Blad van de zeis dat zijn spanning heeft verloren en „klappert” bij het maaien. Dit kan gebeuren wanneer het blad door veelvuldig gebruik en wetten te dun is geworden en de zeis versleten raakt. Maar een zeis kan ook „daverwätig” worden als er ondeskundig is gehaald, onregelmatig of te ver van de eigenlijke snede af, naast het haarpad, of wanneer er te lang op één en dezelfde plaats is geslagen.]

Men vindt in dit lemma substantieven (zoals *daverwaat* (subst. en adj.), *daverblad*, *klapzeis*), adjectieven (zoals *daverwätig*, *klapperwätig*, *versleten*) en uitdrukkingen (zoals *er zit de koekoek in* of *de zeis fronselt*) bijeen.]

daverwaat: *dāvərwāt* K 358, L 265, 269, 270, 289, 291, 292a, 294, 295, 318b, 320a, 321, 322a, 326, 330, 332, 360, 368b, 369, 372, 374, 381, 382, 416, 420, 426, 0426, 427, 429, 432, Q 9, 18, 19a, 20, 33, 39, 96, 97, 101, 111, 204a; *dāvərwā.t* L 290; *dā.vərwā.t* L 331, 331b; *dāvərwā²t* L 317, 422; *dāvərwāt* L 325, Q 96c; *dāvərwat* Q 196, 196a, 197, 203a, 209; *dāvərwā* L 0426; (*də*) *hāvərwāt* Q 14; *dāvərwōt* Q 113a; *dāvərwō²t* L 286; *dōvərwāt* Q 117a; *dōvərwōt* K 314, 318; *dō²vərwō²t* L 282; *doəvərwā.t* P 177; **daverwätig:** *dāvərwātēx* K 361, 361a, L 416; *dāvərwā²tēx* L 317; *dāvərwatēx* L 360, 362; *dāvərwatēx* K 357; *dāvərwātēx* Q 2b;

dāvərwētēx P 55, Q 2, 9; *dāvərwētēx* Q 4; *dāvərwōjētēx* P 48; *dōvərwētēx* P 107a, Q 71, 162; *dōvərwētēx* Q 77; *dōvərwē.tex* Q 78; *dōvərwētēx* Q 3a; **daverwaart:** *dāvərwārt* L 383, 386; **daverwas:** Q 95a; **daverwaats:** *dāvərwāts* Q 99*, 113; *dāvərwāts* Q 119; *dōvərwēts* P 107a; **daverblad:** *dāvərbliāt* L 322, 372; *dōvərbliōt* Q 193, 198b; *dōvərbliōt* Q 179; *tōvərbliōt* Q 96d; **daverslag:** *dāvərsłāx* Q 32a; **daverweer:** *dāvərwēr* Q 32a; **klapzeisse:** *klapzēsə* P 51; **klapperwätig:** *klapərwōjētēx* K 278; **tweewätig:** *twēwētēx* Q 93; **koekoek** (in de uitdrukking „er zit de koekoek in”): L 163, 163a, 164, 165, 211, 268, 271; **dun waat:** *dōn wāt* K 358; **versleten:** *vərsłētə* Q 156; **fronselen** (in de uitdrukking „de snede fronselt door het slechte haren”): K 314; **ontzet zijn:** *ōntsətə zēn* K 316a; **zwaaien** (in de uitdrukking „de snede is gezwaaid”): L 271.

3.3.8 METALEN TONGETJES

Züngelchen – lip-shaped folds – languettes (N 18, 90; monogr.)

[De onregelmatigheden aan de snijkant van de zeis, uitstulpingen in de vorm van metalen tongetjes of lipjes, die kunnen ontstaan bij ondeskundig haren.]

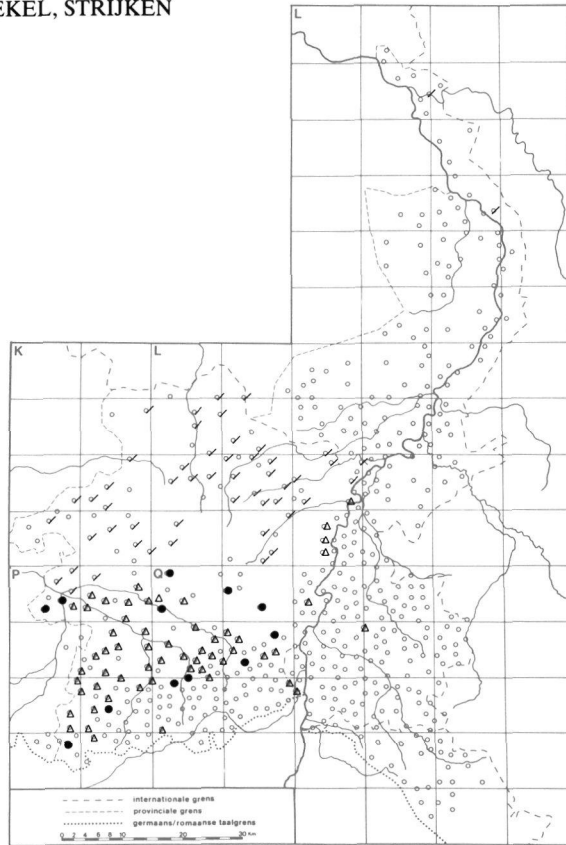
Het lemma bevat meervouden en enkelvoud(en).] **bramen:** *brāmə(n)* L 159a, P 51; *brām* L 269, Q 18, 101; *brōmə(n)* K 358, L 247, 288c, 289, 321, 324, 330, 420, 422, 0426, 427, 429, 432, 434, Q 2, 14, 22, 32a, 35a, 39, 95a, 96d, 97, 99*, 111, 117a, 119, 193, 197; *brōm* L 163, 164, 165, 270, 289b, 326, 360, 372, 377, 382, 423 (enkelv.), Q 2b, 19a, 94b, 96, 197, 204a; *brō²m* Q 1; *brōm* K 314; *brō²m* Q 96c; *brōm* L 372; *brōmə(n)* P 55, 176, Q 9; *brō²m* Q 204a; *brūōm* K 316a; *bruōm* L 186, 197; **zeigebremen:** *zēigəbrōjə* Q 9; **bramelen:** *brōmələ* L 383; **tanden:** *tān* L 282, 286, Q 3a; *tan* L 422, P 107a; *tan¹* K 278; *teⁿ¹* L 325, 332; **tandjes:** *teⁿ¹tsəs* L 372, Q 2; *teⁿks* P 48; *teⁿtəkəs* K 318; **memmen:** *mēmə(n)* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 211, 214, 214a, 215, 217, 244c, 245b, 246a, 265, 266, 268, 271, 290, 291, 292a, 294, 295, 318b, 320a, 322a, 331, 331b, 369, Q 111; *mēmks* (dim.) L 270, 330; **draad:** *drōt* Q 39; *drō²t* Q 78; *druōt* P 222; **baard:** L 269, 324; **schaard:** Q 101; *šērs* Q 4; *šōs* Q 179; **hakschaard:** L 288; **hakkēl:** L 318b, 322; **hak:** Q 71; *hakə* (mv.) L 317, Q 77, 99*; **haak:** *hōk* (mv.) L 322; **hap:** *hapə* (mv.) P 44; **lipje:** *lipkəs* (mv.) Q 93; **bekje:** *bekskəs* (mv.) Q 156; **fretsels:** Q 156; **zaag** (in de uitdrukking „de zeis is een zaag geworden”): *zāx* K 357; *zē²x* Q 71; *zēx* L 368b, 416, Q 203a; **(de zeis) is om:** *is<ōm* L 288a; **(de zeis) is verheerseld:** L 322.

3.4. Strijken en wetten

[De door het haren hardgeslagen snede van het blad kan daarna scherp geslepen worden door

Kaart 26. WETTEN MET DE STREKEL, STRIJKEN

- ∕ wetten
- (-)strijken
- △ slijpen

strijken of door wetten. Oorspronkelijk zijn strijken (met de strekel) en wetten (met de steen) twee verschillende bewerkingen; zie afbeelding 9.

Men *strijkt* met forse lange halen beurtelings aan de ene en aan de andere kant van het blad, van de hak naar de punt. Doorgaans houdt men daarbij de zeis recht overeind, met het puntige bovengeinde van de steel in de grond, of men zet de punt van het blad in de grond en houdt het blad bij de hak stevig vast. De oorspronkelijke strekel die bij het strijken werd gebruikt was een langwerpig, soms pyramide- of kegelvormig stuk hard hout, meestal eikehout, waarin met een els soms gaatjes geklopt waren, opdat het slijpzand, waarmee de strekel werd ingesmeerd, er beter aan vast bleef zitten. Als slijpzand diende wel de vochtige aarde die in het veld werd gevonden - een molshoop bij voorbeeld waarin de strekel werd gestoken-, of die speciaal voor dat doel in een hol voorwerp werd meegenomen. De strekel moest, wilde hij goed scherpen, bijna droog zijn; vandaar had men wel twee strekels bij zich die beurtelings in het vochtige zand werden gesto-

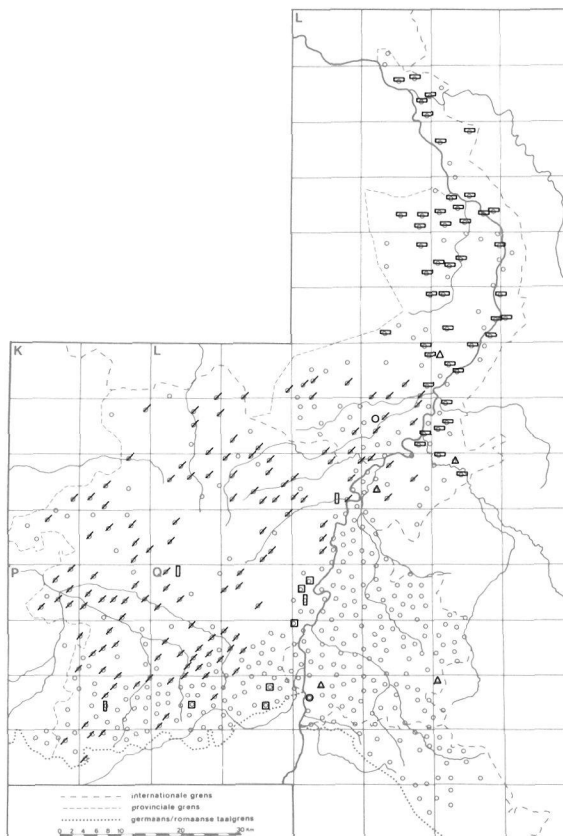
ken en te drogen gelegd, zodat één van beide altijd strijkklaar was. Zie afbeelding 9, nummer 1.

Men *wet*, als men daarnaast óók strijkt, wanneer de snede „omgeslagen” is, doordat men iets hards heeft geraakt. Dit gebeurt dan met een steen, met kleine schuifelende bewegingen waarbij eerst de ene kant van het blad helemaal wordt afgewerkt, en daarna de andere kant. De wetsteen was oorspronkelijk een plat stuk natuursteen, dat natgehouden moest worden. Soms ook (bij voorbeeld in L 369) tekent men aan dat in de beemd werd gestreken met de strekel die door een molshoop werd gehaald, maar in het veld werd gewet met de wetsteen, gesopt in een zinken potje met water. Zie afbeelding 9, nummer 2.

Tegenwoordig (sinds de vijftiger jaren) worden de handelingen van strijken en wetten door elkaar gehaald en worden andere materialen gebruikt. Met name de opkomst van de cementen strekel (afbeelding 9, nummer 4) heeft tot de vereenvoudiging van strijken en wetten bijgedragen en heeft bovendien de nadelen van elk

Kaart 27. STREKEL, WETSTOK

- ▭ strekel, wetstrekkel
- ∕ streek
- ▣ streekstok, -stek, -hout, -lat
- △ strijker
- slijper
- ◻ slijpstok, -lat, slijp, lat

van beide (de omslachtigheid van het hanteren van de houten strekel en de breekbaarheid van de wetsteen) ondervangen. De ondergrond van de moderne strekel is nog altijd hout, en daardoor is hij minder breekbaar dan de volle steen, maar dit platte latje is voor het grootste gedeelte aan beide zijden bedekt met „een laagje steen”: grijs of zwart en ook wel rood amaril, met lijnolie op het hout aangebracht. Er wordt met deze cementen strekel zowel „gestreken” als „gewet”.]

3.4.1 WETTEN MET DE STREKEL, STRIJKEN (kaart 26)

wetten mit dem Wetzstock – to sharpen with the strickle – aiguiser à la racloire (JG 1a, 1b, 1d; monogr.)

[De benamingen voor het wetten met de houten strekel, het strijken. Zie verder de algemene toelichting bij deze paragraaf en afbeelding 9, nummer 1.]

wetten: *wetan* K 278, 314, 315, 360, L 282, 286, 312, 313, 314, 315, 316, 352, 353, 354, 355, 356;

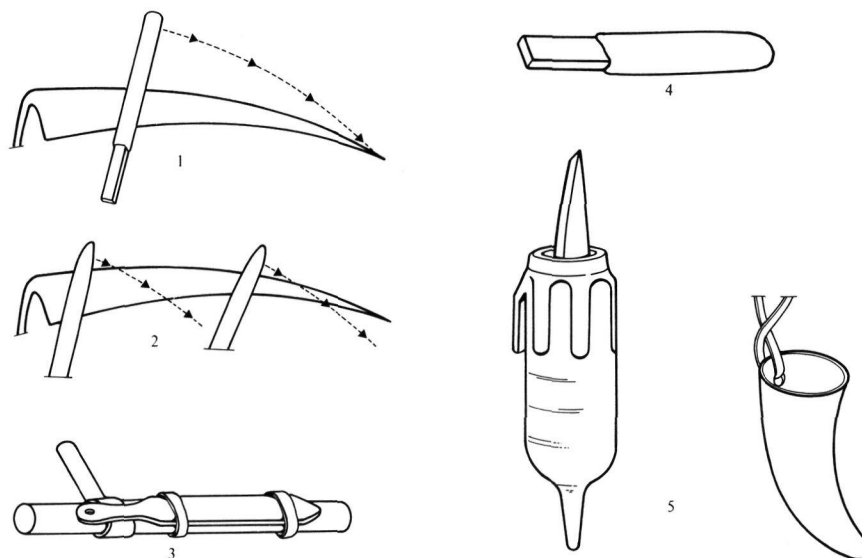
wetā K 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 361, L 163, 164, 165, 215a, 317, 319, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 413, 414, 415, 416, 417, 418, P 44, 45, 46, 51; **strijken:** *strēka* P 47, 48, 214; *strē.kā* P 179, Q 1, 153; *strēj.kā* Q 3; *strē.kā* Q 2, 152; *strī.kā* Q 5, 87; **aanstrijken:** *ōnstrē.kā* Q 89; **slijpen:** *slēpā* P 49, 50, 115, 117, 172, 173, 174, 175, 176, 176a, 178, 180, 182, Q 75, 79a; *slē.pā* P 53, 55, 56, 57, 113, 177a, 187, Q 2, 2a, 71, 72, 76, 79, 80, 154, 165; *slē²pā* P 218; *slē².pā* P 52, 58, 118, 118a, 119, 120, 121, 177, 188, Q 73, 74, 78; *slēj.pā* Q 77, 81a, 82, 83; *slēj.pān* L 420; *slē.pā* Q 90, 98; *slī.pān* L 421, 422; *slīj.pā* L 372; *slīpā* Q 172; *slī.pā* Q 11, 91, 188; **bet de streek derover (gaan):** *bē dā strejk-darōvār* P 227; **bet de streek eens derover gaan:** *bē dā strejg es taryā.vār gōn* P 118.

3.4.2 STREKEL, WETSTOK (kaart 27)

Wetzstock – strickle – racloire

(N 18, 80; N 18, 67g; JG 1a, 1b; A 4, 28f; A 23, 16II; L 20, 28f; Lu 1, 16II; Gwn 7 add; monogr.)

[Het gaat in dit lemma over de houten strekel of

Afb. 9. Strijken en wetten

wetstok, met uitsluiting van de cementen strekel en de wetsteen, die in de volgende lemma's ter sprake komen. Voor vorm en gebruik van de strekel, zie de algemene toelichting bij deze paragraaf. Daar werd al opgemerkt dat het oorspronkelijke onderscheid tussen strekel en wetsteen welhaast is verdwenen. Daar het hier uitdrukkelijk over de houten strekel gaat, zijn de opgaven en aantekeningen als „steen die zo in de handel is” of „met cement eraan” ondergebracht bij wetsteen of cementen strekel; de opgaven voor „strekkel” waarin het element „steen” voorkwam waren alle identiek aan de opgaven voor „wetsteen” in de betreffende plaats en zijn dan ook in het lemma WETSTEEN ondergebracht.

Veel informanten hebben aangetekend dat de houten strekel „heel oud”, „nu in ongebruik”, „vroeger een eikehouten pen, thans een slijpsteen” (Q 211) was, of dat het „de oudere manier” van strijken was, die nu niet meer voorkomt. In een zevental plaatsen wordt opgemerkt dat men streek met de mathaak; het gaat hier kennelijk om het strijken van de zicht. Het betreft de opgaven **mathaak** in Q 179; **zichtlat** in P 197, Q 166 en 242, en **zichthaak** in P 224, Q 167 en 174.

Zie afbeelding 9, nummer 3, waarop de strekel is vastgemaakt aan de steel van de zeis, zoals beschreven in de algemene toelichting bij de paragraaf over de zeis.

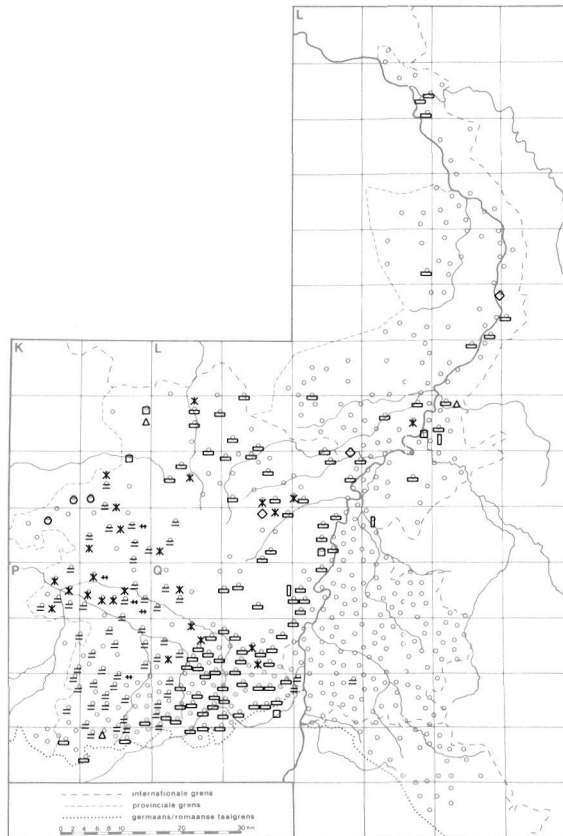
Opvallend is de afwezigheid van materiaal in zuidelijk Nederlands Limburg. Kennelijk zijn daar de strekel en het erbij horende zandblok ook uit de herinnering van de informanten verdwenen, of werd vanouds de zeis en de zicht met

de wetsteen alleen gewet. Dit laatste werd bovendien in Belgisch Limburg uitdrukkelijk opgegeven in L 419, 423, 424, P 192, Q 6, 7, 10, 12, 13, 88, 91, 94, 155, 156, 157, 159, 170, 171, 172, 179 en 188.]

strekkel: *strēkal* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 191, 192a, 209, 210, 211, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 217, 244a, 244c, 245, 246, 246b, 247, 265b, 266, 268, 269; *štrēkal* L 270, 290, 291, 294, 295, 298, 299, 329, 330, 331, 331b, 332, 383, 384, 386; *strējkal* L 216a; *strēkal* L 266, 267, 271; *strikal* L 386; **wetstrekkel:** *wetstrekal* L 265; **streek:** *strēk* K 278, 314, 315, 316, 317a, 353, 361a, L 265, 288b, 288c, 289, 289a, 289b, 318b, 319, 320, 321, 324, 326, 374, 377, 382, 422, P 45, 47, 54, 214, Q 1, 2b; *strē.k* K 318, 357, 358, 359, 360, 361, L 282, 286, 312, 313, 314, 315, 316, 352, 353, 354, 355, 369, 370, 371, 372, 413, 414, 421, P 44, 46, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, Q 2, 2a, 71, 75, 76, 77, 79, 79a, 80, 89, 152, 153, 154, 168a; *strēj.k* P 119, Q 73, 74; *štrēk* L 322, 322a, 324; *štrē.k* L 325, 330; *strēk* Q 93; *štrēk* L 292, 292a, 293; *strēj.k* P 107a, 113, 115, 117, 121, 172, 173, 174, 175, 176a, 177, 177a, 178, 182, 218, 219, 227, Q 165; *strēj.k* P 187, 188, Q 78; *strēj.k* P 48, 49, Q 78; *strēj.k* P 118, 118a, 120; *stri.k* L 381b, 416, 417, 418, 420; *stri.k* L 317, 356, 358, 359, 363, 364, 365, 366, Q 1, 84, 87, 164; *stri²k* Q 158a; *stri².k* L 360, 361, 362, 367, 368, 368b, 415, 416, 418, 420, Q 3, 3a, 4, 5, 72, 81a, 82; *stri².k* Q 83, 86, 90; **wetstreek:** *wetstrēk* K 318, L 322; **streekstok:** *stri.kstok* Q 11; **streekstek:** *strēkstek* L 372; *stri.kstek* Q 96c; **streekhout:** *strēkhout* Q 74; *štrikhout* L 298; **streeklat:** *strēklat* P 179, Q 1; **strijker:** *štrikar* L 291, 384, Q 193; *strikart* L 381; *štrixar* Q 211; **strank:** K 353c; **slijper:** *slipar* L 326; *slipart* Q 198b; **slijpstek:**

Kaart 28. ZANDBLOK, KLOMP

- ⊖ klomp (en sst.)
- = klonk (en sst.)
- blok (en sst.)
- * pot (en sst.)
- △ hoorn (en sst.)
- hol (en sst.)
- ▭ (-)bus
- + (-)doos
- ◇ (-)bak

slipstek Q 9; *slēpstek* Q 178; **slijplat**: *sliplat* Q 96c; **slijp**: *slēp* Q 175; **lat**: *lat* Q 8, 161; **wetspaan**: L 414; **spaan**: *spōn* (ouder dan *streek*) L 370.

3.4.3 CEMENTEN STREKEL

Zementwetzstock – cement strickle – raclaire cementée

(JG 1a, 1b; add. uit N 18, 80 en 82)

[Houten lat van ongeveer 40 cm, waarop aan beide zijden een laagje cement (amaril) is aangebracht. Zie de algemene toelichting bij deze paragraaf en afbeelding 9, nummer 4.

Waar het woord(deel) **streek** of **strekkel** identiek is aan de opgave voor „strekkel” in dezelfde plaats, wordt door middel van de notatie [*streek*] of [*strekkel*] voor de fonetische documentatie verwezen naar het lemma STREKEL.]

strekkel: [*strekkel*] L 163, 164, 326; *strēkal* L 248, 385; **streek**: [*streek*] K 315, 316, 357, L 286, 292, 318b, 319, 369, 370, 372, P 45, 48, 49, 51, 55, 57, 113, 117, 118, 118a, 119, 120, 121, 176a, 177, 177a, 178, 187, Q 2, 73, 75, 76, 77, 79, 80, 83, 84, 87, 89, 153; *strēk* L 320a, 328, P 50; *strē.k* L 419,

420; *streik* P 176; *strej.k* Q 155; *strī.k* L 421; *strī².k* L 422; **zandstreek**: *zānt[streek]* K 314; **zavelstreek**: *zā.vəl[streek]* P 57; *zāvəlstrēk* P 44, 46; **cementstreek**: *səmənt[streek]* P 54; *səmə.ni[streek]* K 358, L 358, 359, 361, 362, 363, 366, 413, 415, P 56; *səmə.n[streek]* P 53; **cementen streek**: *səməntə [streek]* P 47, 49, Q 2a; *səməntə strēk* K 318; *səmə.ntə [streek]* L 282, 313, 314, 315, 316, 317, 352, 354, 355, 360, 364, 365, 367, 368, 416, 417; **koopstreek**: *kuip[streek]* P 52; **gekochte streek**: *gəkox-də [streek]* P 58; **streeklat**: *strī.klat* L 371; **streekstek**: *strī.kstek* Q 96c; **lapstreek**: *lap[streek]* Q 78; **slijplat**: *slī.plat* L 371; **lat**: *lat* L 424; **slijpsteen**: *slēpstian* P 115; *slī.pstēj.n* Q 88; *slī.pstē* Q 91; *slīpšvē²* Q 33, 34; **droogsteen**: *drōxstē.n* Q 181; **droogslipper**: *drōxslaijər* Q 181; *drījxslī.pər* Q 188.

3.4.4 ZANDBLOK, KLOMP (kaart 28)

Sandbehälter – sandbox – sablière

(N 18, 83; JG 1a, 1b)

[Wanneer de maaier het natte zand of de leem die hij nodig had om de strekel „scherp” te ma-

ken, niet bij de hand had, bij voorbeeld in de vorm van molshopen of aan een slootkant, dan nam hij dat zelf mee in een hol voorwerp, en wel doorgaans in een (oude) klomp. In dit lemma komen de benamingen van dit voorwerp ter sprake. Het spreekt voor zich dat dit zandblok of deze klomp alleen daar voorkwamen waar men ook de strekel kende. Uit de verscheidenheid van de namen en uit de aantekeningen van de zegslieden is af te leiden dat vele soorten holle voorwerpen voor dit doel konden dienen; vandaar ook de vele dubbele opgaven die in dit lemma zijn verwerkt en de volgende aantekeningen: L 364: „in een emmer”; L 361: „ook wel in een zak gedaan”; Q 1: „het wetslijk werd op de grond gelegd”. In L 359, 361, 362, 363, 365, 366, 416, Q 1, 2a, 71, 85 en 171 werd uitdrukkelijk opgegeven dat het slijpzand níét in een klomp werd meegenomen naar het veld. Opmerkenswaard zijn nog de aantekeningen van de zegslieden van P 178: „werd aan de snaad (de steel van de zeis) vastgemaakt” en van L 423: „de slijpbus is een houten pot voor het zavel”.

Hoewel in feite etymologisch identiek, zijn de vormen *klomp* en *klonk* hier en op de kaart uit elkaar gehouden.

Zie verder ook voor de inhoud van het zandblok het lemma SLIJPZAND, ZAVEL.]

klomp: *klomp* L 270, 271, 332; *klō.mp* L 420, Q 161; *klomp* Q 89; *klōmp* L 163, 164, 165; *klo.mp* L 244c, 286, 289, 295, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 360, 364, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 415, 417, 418, 419, 421, 423, P 223, Q 3, 4, 6, 9, 10, 11, 12, 72, 74, 75, 76, 77, 79, 79a, 80, 81a, 82, 84, 88, 90, 91, 94, 96c, 154, 155, 157, 157a, 158a, 160, 162, 163, 164, 167, 168, 168a, 169, 172, 175, 177, 178, 179, 181, 240, 241, 242; *klō.mp* Q 174, 182; *klō.mp* Q 5; *ko.mp* L 319; *klump* P 175, 214, 218, 227; *klu.mp* P 197, Q 166; **klonk:** *klonk* P 45, 46, 47; *klo.ɲk* K 318, 357, 359, 361, L 413, 414, P 51, 52, 53, 57, 107a, 118, 118a, Q 2a, 74, 152; *kl·onk* P 58; *kluɲk* P 44, 48, 50, 113, 115, 117, 172, 173, 174, 176, 178, 179, 180, 182, 218, Q 2b; *klu.ɲk* P 121, 177, 177a, 184, 186, 195, 220, 224, Q 2, 78, 156, 159, 165, 192; *klū.ɲk* Q 187, 188; **oude klomp:** *āā klo.mp* Q 153; **oude klonk:** *āā klonk* K 316, P 55; *āā kluɲk* P 176a; **zandklomp:** K 318; *zant'klomp* L 324, 382; **zandklonk:** *za.ntklo.ɲk* P 119; *zantkluɲk* P 48; **zānt-** Q 2; **zavelklomp:** *zāvāklomp* L 322, 331, 368b; *zēvāklō.mp* L 315; **zavelklonk:** *zāvāklukɲk* P 49; *zā.vāklō.ɲk* K 358, 360, 361a, P 56; *zō.vāl-* P 120, Q 71, 73; **zandblok:** *zant-blōk* L 422; *zant'-* L 329; *zānt-* Q 179; **leemblok:** *lejāmblok* K 278; **blok:** *blōk* K 278, 317a; **zandpot:** Q 85; *zant'pot* L 325; *zānt-* Q 93; **zavelpot:** *zā.vālpot* K 358, 361, L 368b, P 48, 54, 55, Q 2a; *zōvāl-* K 316, 357; **leempot:** *lijāmpot* K 357; **slijppot:** *slēippot* Q 77; **pot:** *pot* L 312, 354, 367, P 48, Q 71, 78; **smeerpotje:** *smērpōtakā* P 44; **potje:** K 318, P 52, 53;

peṭjā L 366; *pōtakā* P 46, 51; **leemhoorn:** *lējām-hōjārān* K 278; **zandhoorn:** *zant'hōrā* L 331; **hoorn:** *hōn* P 219; **zandhol:** *zanthōl* K 315; *zānt-* K 314; **hol:** *hōl* K 353; **slijpbus:** *šlip-bōs* L 332; *šlī.bōs* L 432; **zavelbus:** *zāvālbōs* Q 9; **bus:** Q 165; **zaveldoos:** *zāvālduās* P 55; **doos:** K 359, P 51, 53, 177a; *dūs* P 52; **doosje:** P 57; **pint:** K 359, 361, Q 2a; **zandbak:** *zant'bāk* L 321; **zandbakje:** *zant-bēkskā* L 268; **bakje:** *bēkskā* L 366; **zavelzak:** *zī².vālzak* L 361; **spaan:** *spōn* L 330.

3.4.5 SLIJPZAND, ZAVEL

Tonsand, Schleifsand – scouring sand – (gros) sable

(JG 1a, 1b; N 80, 83 add.)

[Het zand (aarde, leem, slijk, modder) waarmee de strekel werd ingesmeerd en dat in het zandblok of de klomp werd meegenomen naar het veld.

In enkele plaatsen wordt toegevoegd dat men wat roggemeel door het zand mengde om het stroever te maken: P 115, 118a, 119, 176a, 188, Q 2, 2a, 73, 75, 76, 77, 78, 80 en 188. Ten einde het zand op de juiste manier vochtig te houden werd er in Q 9 appelsap en in Q 76 en 77 azijn aan toegevoegd; werd er in L 362, 363 en 367 op gewaterd en in P 176 op gespuugd. Uitdrukkelijk vermeld dat men geen slijpzand gebruikte, werd er in P 192, Q 152, 154, 155, 156, 157, 159 en 168a.

Zie ook de andere lemma's rond de strekel.]

zand: *zant* K 353, P 47, 48; *za.nt* L 419, P 118a, 119, Q 2, 2a, 71, 76, 82; *zānt* K 314; *zā.nt* L 370, P 58, Q 90; *zā.nt* Q 1; **scherpe zand:** *sxē.r²pā za.nt* Q 73, 80; **zavel:** *zāvāl* L 355, P 44, 45, 49; *zā.vāl* K 358, 359, 360, 361, L 313, 372, 413, 415, P 46, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, Q 2a; *zōvāl* K 318, P 113, 115, 117, 173, 175, 176, 176a, 178, 182, 219, 227; *zō.vāl* K 357, P 118, 120, 121, 177a, 187, 188, Q 72, 73, 74, 75, 79, 79a, 81a, 82, 83, 90, 153, 161, 165; *zē.vāl* L 312, 315, 316, 352, 354; *zī².vāl* L 317, 356, 359, 360, 361, 364, 366, 367, 368, 418; **scherpe zavel:** *sxē.r²pā zōvāl* P 177; **scherpzavel:** *sxēr²p-zōvāl* P 174; **slijpzavel:** *slēp-zōvāl* P 172; *slē².p-zō.vāl* Q 78; **streekzavel:** *stri² kzō.vāl* Q 72; **leem:** K 318, 357, 358; *liām* K 315, 316, 359; **slijk:** L 316, 356; *slejk* L 417; *slī.k* L 358, 360, 362, 416; **sladder:** *sladār* Q 3; **moos:** *mō.s* L 414; **drek:** *drek* Q 5; **smeer:** *smiērā* Q 75; **aarde:** *ērt* L 358; **grond:** *gro.nt* L 363.

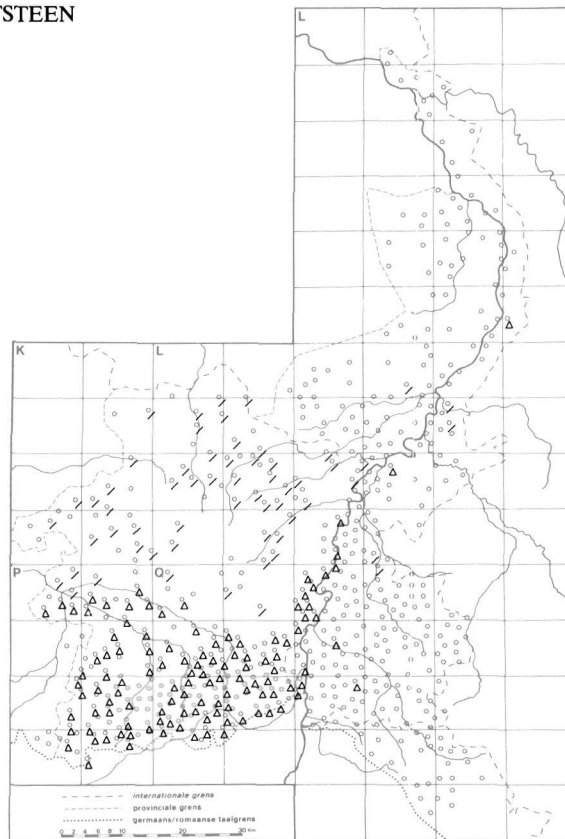
3.4.6 ZAVELEN

sanden, mit Tonsand streichen – to sand – sabler (JG 1a, 1b; add. uit N 18, 83 en L 20, 28f)

[De wetstok insmeren met de vochtige „scherpe zavel”; zie de semantische toelichting bij STREKEL en de daaropvolgende lemma's.]

Kaart 29. WETTEN MET DE WETSTEEN

- / wetten
 ▲ slijpen

zavelen: *zāvələ* L 355, P 44, 45, 49, 50; *zā.vələ* K 358, 359, 361, L 313, 413, 414, P 46, 51, 52, 53, 55, 56, 57, Q 2, 2a; *zā.vələn* K 360; *zōvələ* K 316, 318, Q 77; *zō.vələ* Q 1, 3, 5, 71; *zē.vələ* L 314, 315, 316, 353, 354; *zē.vələn* L 312; *zī.vələ* L 317, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 415, 416, 417, 418; **zavel opdoen:** *zō.vəl* *ō.ndū.n* K 357; **zand aandoen:** *zānt* *ō.ndūn* K 314; **het zand derlangs strijken:** *gēt* *zā.nt* *dərləns* *stri.kə* L 370; **leem aan de streek doen:** *liəm* *ōn* *ə* *strək* *du* K 315; **instrijken:** *ē.nstrēj.kə* Q 81a; *ē.nstrē.kə* Q 72; *ēj.nstrē.kə* P 58; **insmeren:** *ensmērə* K 316, P 47; *e.nsmērə* Q 76; *ē.nsmē.rə* Q 82; **opsmeren:** *ups-mē²rə* P 48; **vet maken:** *vət* *mō.kə* Q 90.

3.4.7 WIS GRAS OM TE ZAVELEN

Grasbüschel – tussock – touffe d’herbe (JG 1b add.)

[Enkele zegslieden gaven aan op welke manier het slijpzand op de strekel werd aangebracht, en wel meestal met een wis gras die in het zandblok werd bewaard; soms ook met een lap.]

wis: *wes* P 44, 113, 115, 172, 177a; *wes* L 317, P 46, 49, 58; **wisje:** P 118, 118a, 119; *weskə* P 52, 175, Q 2a, 90; **graswisje:** *grō²sweskə* P 50; **met handvol (dim.) gras:** *met* *hamfalkə* *grō²s* P 48; **met gras:** L 295, Q 83, 153; **smeerlap:** *smējə.rlap* P 120, Q 71; **stok met lapje:** Q 73; **stok met vodje:** P 173, 176a, Q 78; **met vod:** P 174, 177, 178, Q 75.

3.4.8 WETTEN MET DE WETSTEEN (kaart 29)

wetten, schärfen – to whet – aiguiser à la queue (JG 1a, 1b; add. uit: N 14, 131; N 18, 80; A 4, 28; A 14, 10; A 23, 16; monogr.)

[Het scherpen van de zeis of de zicht met de wetsteen.

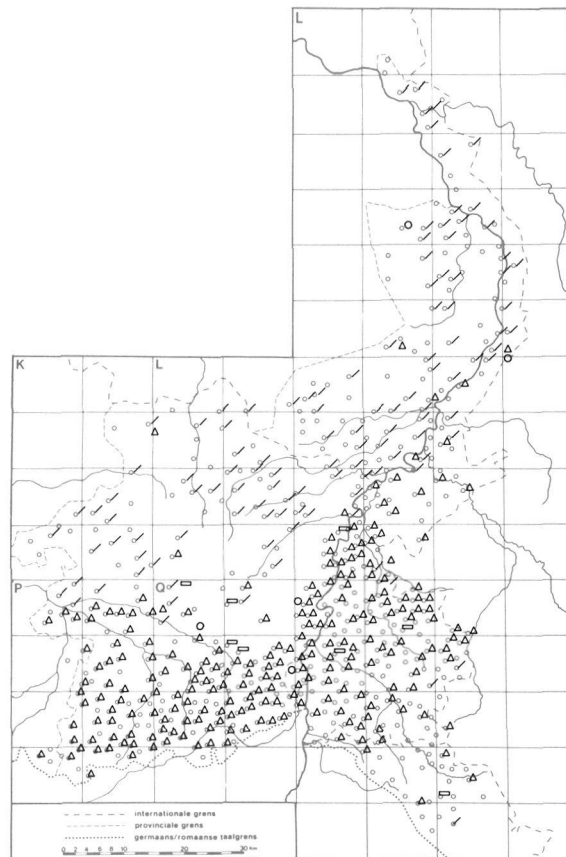
Zie de algemene toelichting bij deze paragraaf en afbeelding 9, nummer 2.]

wetten: *weten* K 278, 314, 315, 360, L 282, 286, 293, 312, 313, 314, 315, 316, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371; *wetə* K 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 361, L 317, 319, 331, 331b, 413, 414, 415, 415a, 416, 417, 418, 434, P 44, 45,

I.3

Kaart 30. WETSTEEN

- ∕ wetsteen, wet
- △ slijpsteen
- ▭ steen
- andere sst. met steen

46, 51, Q 1, 3, 5, 20; **slijpen**: *slēpā* P 47, 48, 49, 50, 115, 117, 172, 173, 174, 175, 176, 176a, 178, 179, 180, 182, 214, 219, 224, 227, Q 90, 157; *slē.pā* P 53, 55, 56, 57, 58, 113, 177a, 184, 186, 197, 220, 223, Q 2, 2a, 71, 72, 75, 76, 79, 79a, 80, 152, 153, 154, 156, 157a, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 187, 192; *slē²pā* P 218; *slē².pā* P 52, 118, 118a, 119, 120, 121, 177, 195, Q 73, 74, 78, 188; *slēj.pā* Q 77, 81a, 82, 83, 155, 158a, 167, 240, 241; *slēpā* Q 174; *slē.pā* Q 84, 89, 90, 168a, 170, 171, 175, 178, 179; *slaj.pā* Q 162, 163, 168, 169, 177, 181, 182, 242; *sli.pā* L 424, Q 6, 7, 8, 9, 10; *slipā* L 271, 377, Q 172; *slī.pā* L 419, Q 11, 12, 13, 87, 88, 91, 94, 95, 96c, 188; *sl-ipā* L 423; *slipā* Q 99; **aanzetten**: *ānzetā* L 271.

3.4.9 WETSTEEN (kaart 30)

Wetzstein – whetstone – queux, pierre à aiguiser (N 18, 82; N 18, 80 add.; N 14, 131 add.; N 15 add.; JG 1a, 1b, 1d; A 4, 28f; A 23, 16II; L 20, 28f; Gwn 7, add.; monogr.)

[De doorgaans in flauw-ovale punten uitlopende, platte korund (carborundum) steen van on-

geveer 20-30 cm lang, waarmee de zeis of de zicht gewet wordt in het veld. Zie de toelichting bij het lemma STREKEL en de algemene toelichting bij deze paragraaf. Daar het (oude) onderscheid tussen beide instrumenten (voornamelijk) in het materiaal lag, konden de opgaven met het element **-steen** hier worden ondergebracht.

Niet altijd was de wetsteen van de industriële carborundum-steen vervaardigd. De zegsman van L 434 voegt toe dat de wetsteen gewoonlijk een stuk harde Naamse steen was; die van L 269 en Q 101 dat het een stuk leisteen was en soms gebruikte men een stuk dakpan (zie het betreffende woordtype). Aangaande het onderscheid tussen de kennelijk naast elkaar gebruikte wetsteen en cementen strekel, merkt de zegsman van L 313 nog op dat „de wetsteen korter (is) dan de cementen strekel en wordt gebruikt als de zeis te bot is om ze te wetten (sc. met de strekel) en nog te scherp om ze te haren”.

Zie verder de toelichting bij het lemma SLIJPBUS.]

wetsteen: *wetstēn* K 361a, L 159a, 163, 163a, 164, 165, 191, 210, 211, 213, 214a, 215, 216, 216a, 245,

248, Q 4, 284; *-stē* Q 116, 121; *-stejn* P 51; *-stejan* K 278; *-stin* K 360, 361, L 413, Q 2; *-stian* K 314, 315, 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, L 214, 244a, 244c, 282, 286, 312, 313, 316, 353, 354, 355, P 44, 45; *-st-in'* Q 1; *-stīn* P 46, Q 2b; *-stī²n* L 246, 247, 250; *-stejn* L 265b, 266, 267, 268, 269, 271, 288b, 288c, 289, 289a, 289b, 292a, 294, 318b, 320, 320a, 321, 322, 322a, 324, 326, 328, 374, 376, Q 20; *-štejn* L 270, 290, 292, 295, 296, 324, 325, 330, 434, Q 19a; *-stej_i.n* L 317, 319, 331, 331b, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 415, 416, 418; *-stējn* L 368b; *wetstejn* L 288a; *wetstī²n* L 265; *-štejn* L 291, 293, 298, 299; *wištejn* L 322; *węstejn* L 360; **wet:** *wet* L 192a; **steen:** *stēn* Q 259; *stē.n* Q 3, 81a, 82; *štē* Q 39; *stī.n* Q 1; *stejn* Q 99; *stej_i.n* L 419; *štejn* Q 111*; **slijpsteen:** *slējpsstē.n* Q 83; *-sten* Q 3a; *-stīn* P 107a, 211, 213; *slēj_i.pstē.n* Q 158a, 241; *-stian* Q 240; *slējpsstēn* Q 4; *slaj_i.pstē.n* Q 173, 181, 182, 242; *slējpsstē.n* Q 75, 76, 77, 154, 155, 157a, 161; *-stē².n* Q 80; *-stejan* K 278; *-stejn* Q 79a, 153, 157, 176a; *-stej_i.n* Q 162, 163, 167, 168; *slēpstian* P 47, 48, 49, 50, 113, 115, 117, 172, 173, 174, 175, 176, 176a, 179, 180, 182; *-stī²n* P 218, 219, 227; *slē_i.pstē.n* Q 71, 72; *-stin* P 53, 54, 55, 56, 57, 58, Q 2a; *-stī.n* L 414, Q 2; *-stian* P 214, 224; *-stīn* P 46; *-stī²n* P 177a, 178, 183; *-stejn* P 186, 220, 222, Q 79, 152, 156, 159, 160, 166; *-stējan* P 223; *slē².pstīn* P 52, 118a; *-stejn* P 118, 119, 120, 121, 177, 184, 187, 188, 192, 195, 197, Q 73, 74, 78, 164, 165; *slējpsstē.n* Q 168a; *slējpsstējn* L 420; *slipstē.n* Q 177; *-stē².n* Q 169; *-stī²n* L 265; *-stejn* Q 12; *slī_i.pstējn* L 422, Q 13; *slīpstēn* Q 95, 95a; *-stē* Q 206; *-stejn* L 294, 374, 377, 378, 378*, 381, 381b, 382, 385, 429a, 431, Q 15, 18, 95, 96a, 96b, 96d, 198b, 201; *slī_i.pstē.n* Q 87, 172, 188; *-stē* Q 91; *-stē².n* Q 94; *-stej_i.n* L 372, 419, 421, 423, 424, 425, Q 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 88, 96c; *slīpstēn* Q 35a, 191, 197, 197a, 204a, 255, 262, 278; *-stē* Q 33, 35, 0112, 112b, 113a, 116, 117, 117a, 118, 119, 196, 202, 203, 203a, 204a, 209; *-štē* Q 34, 39, 117b; *-stīn* Q 195; *-stejn* Q 14, 19, 19a, 20, 29, 32, 94b, 192, 193; *-štejn* L 270, 299, 329, 330, 332, 381, 386, 426, 0426, 427, 428, 429, 430, 432, 432a, 434, Q 21, 22, 28, 30, 31, 32, 32a, 34, 38, 39, 96, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 102, 103, 105, 109, 111, 111*, 196, 201, 204a; *-stej_i.n* Q 27; *slī_i.pstē* Q 200, 247, 247a; *-stej_i.n* Q 7; *slī²pstē* Q 39; *slējpsstē* Q 93; *-stē².n* Q 89, 171; *slē_i.pstē.n* Q 84, 86, 89, 90, 170, 174, 178, 179; *-stē².n* Q 175; *slējpsstēn* Q 208; *slīfštē* Q 118a, 222; **slijpsteentje:** *slīpštēntjə* Q 113; **strijksteen:** *striksian* L 209; **aanzetsteen:** *ānzēt-štejn* L 270; **welsteentje:** *wēlstēnkə* Q 20; **haarssteen:** *hārstēn* Q 71; **vuursteentje:** *vūrstejnšə* Q 95; **slijpkei:** *slīpkēj* Q 9; **dakpan:** *dakpan* L 359, 362, 365; **pan:** *pan* L 416.

3.4.10 SLIJPBUS, HOORN (kaart 31)

Schleifbüchse – horn – coffin

(N 18, 81; JG 1a, 1b, 2c; A 23, 16II; monogr.)

[Om goed te kunnen scherpen moet de wetsteen vochtig zijn. Daartoe droeg de maaier de wetsteen in een bakje of busje met water aan zijn riem of broekband. Soms werd hiertoe een stevige koehoorn gebruikt, waaraan een haakje was bevestigd. Soms ook plaatste men de bus of de hoorn met de punt in de grond. Waar het gebruik van de houten strekel en van de wetsteen niet (meer) onderscheiden is, wordt de slijpbuis of hoorn (met vloeistof) die bij de wetsteen hoort, wel verward met het zandblok of de klomp (met zavel) die bij de strekel hoort. In de Belgische Kempen en in West-Haspengouw komt de slijpbuis niet voor.

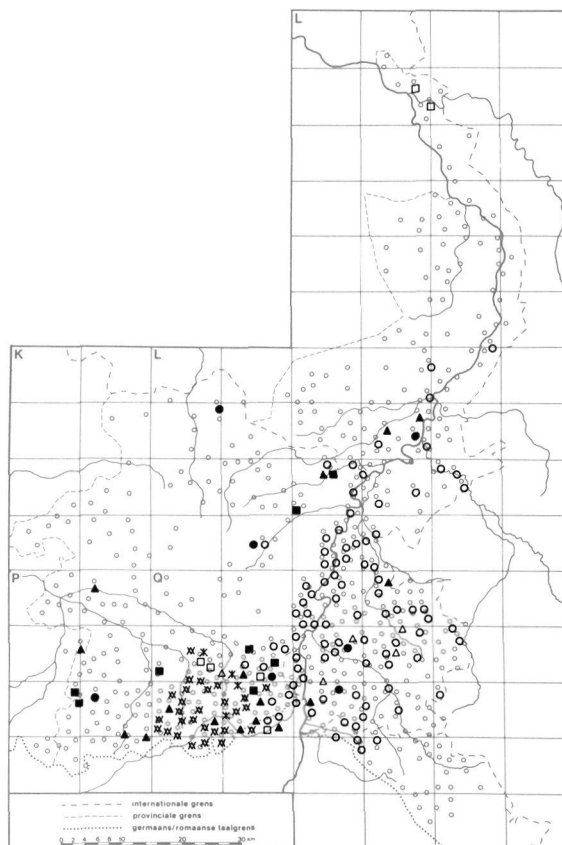
Zie afbeelding 9, nummer 5.

Zie ook het volgende lemma voor de inhoud van de slijpbuis.]

slijpbuis: *slēj_i.bøs* L 420; *slīp_i-bøs* L 319, 321, 326, 329, 378*, 381, 382, Q 15, 20, 94b, 95, 95a, 98, 198b; *-bøs* L 427, Q 14, 18, 35a; *slīp_i-bøs* Q 32, 117a; *slīp_i-bøs* L 270, 291, 294, 383, 384, 425, 426, 0426, 429, 434, Q 19a, 20, 21, 22, 32, 33, 34, 35, 39, 96, 97, 99, 101, 105, 111, 111*, 0112, 112a, 113a, 119, 192, 193, 196, 197, 197a, 203a, 204a; *slī_i.p_i-bøs* Q 200, 247, 247a; *slī²p_i-bøs* Q 201; *slībøs* L 416, Q 96d; *slī_i.bøs* L 370, 371, 372, 419, 421, Q 88, 172, 188; *-bøs* L 422, 423, 424, Q 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 96c; *-bēs* Q 87; *slībøs* L 386, 432, Q 99*, 209; *slē_i.bøs* Q 174, 175, 178, 179; *-bēs* Q 84, 90; *-bes* Q 171; *slīf_i.bøs* Q 211; **bus:** *bøs* L 325, Q 93, 99, 191; *bes* Q 170; **busje:** *bøskə* P 176; *beskə* Q 94; **tengelbus:** *tēŋəlbēs* L 416; **wetsteenbus:** *wetstianbøs* L 282; **slijppot:** *slēj_i.pōt* Q 77; *slē_i.pōt* Q 75, 76, 93; *slīpōt* L 163, 163a; *slēpōt* Q 178; *slē_i.pōt* Q 89, 90; **wetpot:** *wētpōt'* L 369; **streekpot:** *strē²kpōt* Q 78; **azijnpot:** *a'zī.npōt* Q 91; **edikpot:** *jīēkpōt* Q 84; *jīkpōt* Q 170; **pot:** *pōt* L 368b, Q 84; **blikken pot:** Q 78; **potje:** P 172, 173; **slijphoorn:** *slīphōrə* Q 97, 105; *-hōr* Q 111; *slī²phōrə* Q 39; **wetsteenhoorn:** *wētstējn_ihōrn* L 324; **waterhoorn:** *wētərjōn* Q 156; **koehoorn:** *kōuhōrə* Q 20; *kō_i-hō².n* Q 188; *kuwōn* Q 174; *-wō.n* Q 77; *-guō.n* Q 242; **hoorn:** *hōrn* P 51; *hōrə* L 369; *hōrən* L 322; *hōurə* P 107a; *hōrə* Q 39; *huə.n* Q 162; *huəjan* P 186, 197; *iūəjan* P 186, 197; *wōn* Q 169; *wō.n* Q 89, 171; *wōjn* Q 179; *gōn* Q 163; *gīōp_i.n* Q 167; *guō.n* Q 177; *guūə.n* Q 181; *guən* Q 176a; **slijptoe:** *slējptūt* Q 77; *slē_i.ptū.t* Q 89, 168a; *slājptūt* Q 163; **toet:** *tūt* Q 77, 176a; *tū.t* P 195, Q 75, 79, 80, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 157a, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 173, 181, 182, 240, 241, 242; **streekhoos:** *strēkōs* K 357; **huis:** *houəs* K 278; **wetsteenbakje:** *wētstējn_ibēkskə* L 268; **pījp:** *pē²p* Q 80; **petelle (fr.):** Q 284.

Kaart 31. SLIJPBUS, HOORN

- slijpbuis
- bus en andere sst.
- slijppot
- pot en andere sst.
- △ slijphoorn
- ▲ hoorn en andere sst.
- × slijptoet
- ✕ toet en andere sst.

3.4.11 VLOEISTOF IN DE SLIJPBUS

Flüssigkeit in der Schleifbüchse – liquid in the horn – liquide du coffin
(JG 1b, add.)

[Behalve in water, of ook urine (in L 371 opgegeven), werd de wetsteen vaak in azijn bewaard, om de vetigheid van de grond en van het slijpsel van de zeis of de zicht te houden; vaak werd de azijn dan aangelengd met water (hieronder door (*) achter de plaatscode aangegeven). Soms stak men wat stro in de slijpbuis opdat de steen dan wat steviger erin bleef zitten en niet onder het maaien uit de slijpbuis viel. Voor P 176 en 220 werd nog opgegeven dat men op de steen spuwde.

Naast de hieronder als lemma verwerkte opgaven voor „azijn” werd over de gewoonte om azijn te gebruiken nog gewag gemaakt in de plaatsen L 270, 291, 326, 425, 427, Q 7, 33, 34, 35, 93, 96, 99, 99*, 111*, 0112, 112a, 117a, 119, 163, 170, 178, 193, 197, 197a en 204a.]

azijn: *a'zin* Q 91; *a'zī.n* L 370(*), 372, 419(*), Q 9(*), 12, 13, 88, 96c, 188; **edik:** *ēk* Q 240(*); *ēik* P

195, Q 79, 152(*), 153, 156, 157, 157a(*), 159, 160(*), 161(*), 164(*), 166(*); *iēk* Q 84(*); *iēk* Q 155(*), 157, 162(*), 167, 177, 242; (*j)iek* Q 77, 163(*), 168(*), 168a(*), 182(*), 241(*); *jēk* Q 89(*), 169; **eetje:** *ētšə* Q 10(*), 90, 94, 171(*), 174, 175(*), 179; *ētšə* L 421, 423(*), Q 7, 11, 13, 18, 87, 88, 91, 96c, 97, 103, 170, 188; *ētšə* Q 200; *ētšə* L 424(*); *ētjə* L 422, Q 8(*), 9(*), 15, 19a; *ētjan* L 420(*), Q 6(*); **essig:** *ēsix* L 0426, Q 98; *ēsax* Q 247, 247a; *ēsəx* Q 39; **water:** *wē.tər* P 58, Q 79a, 156, 157.

4. Hooibouw, drogen van het gras

4.1. Hooi, algemeen

4.1.1 HOOIEN, HOOIBOUW

heuen, Heubau – to make hay – faire les foins, fenaïson
(N 14, 86; N 14, 87; JG 1a, 1b; A 10, 17; A 16, 4;

A 28, 1d; L 1 a-m; L 27, 18; S 12; monogr.)

[De woorden voor het geheel van bewerkingen in de hooibouw te zamen genomen: werken in het hooi op het land.

Doorgaans is het algemene begrip „hooien” door een werkwoord uitgedrukt. Soms ook werd het begrip door een zelfstandig naamwoord weergegeven met dezelfde algemene betekenis; deze staan achter in het lemma bijeen.

De varianten van het woordtype hooien zijn eerst naar klankkleur (eerst velair en daarna palataal) en dan op lengte (eerst lang, dan kort) geordend. Per klankkleur en lengte staan de diftongen steeds vooraan. Zie ook de klankkaart bij het lemma hooi (kaart 32).]

hooien: *hōiə(n)* K 278, 360, 361, L 244b, 289, 315, 317, 352, 354, 355, 356, 366, 413, 414, P 54, 55, 56, 57, 58, 115, 119, 121, 121a, 172, 177, 187a, 197, Q 77, 77a, 78, 83, 84, 86, 90, 93, 94, 154, 158, 161, 162, 164a, 166, 167, 168, 171, 174, 175, 177, 178, 179, 240, 241; *hō.ə* K 317a; *hō.əiə(n)* K 317, L 289, 289b, 314, 318, 355a; *hōu.əiə* K 278; *hōuiə* K 278; *o.ə* P 176; *hōən* K 353; *hoiə(n)* K 360, P 46, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 119, 120, 121, 177, 186, 187, 188, 192, 195, 197, Q 2a, 73, 74, 77, 78, 79a, 89, 152, 155, 156, 157, 157a, 158a, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 168a, 169, 170, 181, 182, 240, 241, 242; *h.oiə* P 188, 192; *ho.ə* P 118; *ōiə* P 193; *hoiə* L 265, P 184, 220, 222, 223, Q 71, 72, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81a, 82, 83, 153, 154, 156; *o.ə* Q 83; *wōiən* L 286; *wōiən* L 286; *hūiə(n)* K 278, 316, 318, 357, 358, L 288a, 289, 312, 313, 314, 316, 317, 368; *hū.əiə(n)* K 316, 318, 357, 358, L 282, 287, 288, 288a, 289, 318, 318b, 353, P 45, 107a, 213, Q 2b, 3, 71; *hūiən* L 314; *hūə(n)* K 314, 315, 353, P 47, 48; *hūiə(n)* K 359, L 270, 312, 414, 415, P 44, 46, 49, 50, 58, 113, 115, 117, 118a, 172, 173, 174, 176, 176a, 177a, 178, 179, 180, 182, 183, 211, 214, 218, 219, 224, 227, Q 1, 2a, 3, 4, 5, 87, 91; *hu.əiə* Q 2; *huin* K 359; *uiə(n)* P 172, 175, 176, Q 2; *huə* P 44, 176; *hūiə(n)* L 356, 358, 359, 360, 360a, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 415, 416, 417, 418, Q 2; *hijə* L 266, 269, 295, 360, 416, 418; *hij.əiə* L 244c, 245, 246, 246b, 248, 266; *hyiə* L 159a; *hōiə* L 191, 192a, 425, Q 33, 34, 36, 88, 168a, 203, 248, 254, 259, 278; *hōiə* L 328, Q 101, 112a, 112b, 113, 202, 203, 204a, 208, 222; *hōiə(n)* L 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165, 191, 192a, 209, 210, 211, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 217, 245b, 246a, 250, 286, 385; *hō.ə* Q 113, 201, 202, 284; *(h)hō.ə* L 369; *hōiə(n)* L 269, 282, 286, 296, 299, 330, 333, 369, 370, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 381a, 381b, 382, 385, 386, 387, 419, 421, 423, 425, 426, 0426, 427, 429, 429a, 430, 431, 432, 433, 434a, Q 9, 10, 12, 14, 15, 17, 18, 18a, 20, 21, 22, 27, 29, 30, 31, 32, 32a, 33, 34, 36, 38, 39, 71, 74, 88, 94b, 95, 96, 96a, 96c, 96d, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 101a, 102, 103, 104a, 105, 110, 111, 111*, 0112, 113, 113a, 116, 117a, 117b, 118, 119, 121, 168a, 172, 187, 187a, 187b,

192, 193, 195, 196, 197, 197a, 198, 198b, 202, 203, 204a, 207, 208, 211, 222; *hō.əiə(n)* L 247, 248, 249, 267, 268, 269a, 270, 271, 290, 291, 292, 292a, 293, 294, 295, 297, 298, 300, 320, 320a, 320b, 320c, 321, 321a, 322, 322a, 323, 324, 325, 326, 326*, 327, 328, 329, 331, 331b, 332, 371a, 428, 434, Q 7; *h.ōiə* L 319, 329, 371, Q 193; *hō.əiə* Q 188; *(h)hōiə* L 372, 420, 422, 423, 424, Q 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 16; **in het hooi werken:** *in t hōi wer.əka* L 381a, 434a; *in t hōi werkə* L 433, Q 35, 111*; *ejən hōiwer.əka* Q 222; **in het hooi zijn:** *in t hōi zēn* Q 101, 117a; **met het hooi bezig zijn:** *mit t hōi bēzeg zēn* L 382; **hooi maken:** *hōi mākə* Q 111, 111*, 117b; *hōi mākə* Q 121c, 211; **naar het hooi gaan:** *nau et hōi gēn* P 172; **weien:** *wēiən* L 269; **oogsten:** *ōstə* L 432a; *auštə* Q 101a; **oogst:** *ougs* Q 105; *us* Q 78; **hooioogst:** *hōiōgst* L 291; *-ōgs* Q 113; *-oūs* L 372; *hōiōgst* L 292, Q 7, 96, 202; *-ougs* Q 99, 101; **hooibouw:** *hōuibāu* K 278; *hōibou* L 244, 247, 268; *hōibou* L 266, 269, Q 94b, 95; **hooibouwent:** *hōibaut* L 159a, 191; *hōibout* L 163, 163a; **hooitijd:** *hōitai* Q 177; *hōitū* L 163, 163b, 294, 321, 325, 371, 373, 377, Q 95, 191, 192, 198b; *hōitū* Q 111; *hūitēit* Q 1; *hūitēit* L 360; **hooienstijd:** *hūiəstū* L 312, 366; *hūiəstū* L 368; **hooiens:** *hōiəs* L 355; **hooierij:** *hōiəri* Q 9, 18a, 97; **weiderij:** *wēiəri* L 295; **grazerij:** *grāzəri* L 282.

4.1.2 HOOI (kaart 32)

Heu – hay – foin

(N 7, 58; N 14, 88b en 128a; JG 1a, 1b; A 10, 17 en 20; A 16, 1-4; L 1 a-m; L 27, 17; L 34, 70; L 38, 35-36; RND 122; Wi 52; S 14; R (s); monogr.)

[Gemaaid en op het veld drogend of gedroogd gras.

In de klankkaart is de klankkleur (eerst velair, dan palataal) en de lengte van de linker aangegeven; korte klinkers hebben een toevoeging aan het symbool. De aan- en afwezigheid van de *j*-klank is niet in kaart gebracht, maar uit de varianten in het lemma zelf af te lezen; per aangegeven klankkleur en lengte staan steeds de diftongen vooraan. Wanneer er meer dan één variant voor een plaats was opgegeven, is bij voorkeur het materiaal van de mondelinge enquêtes in kaart gebracht.]

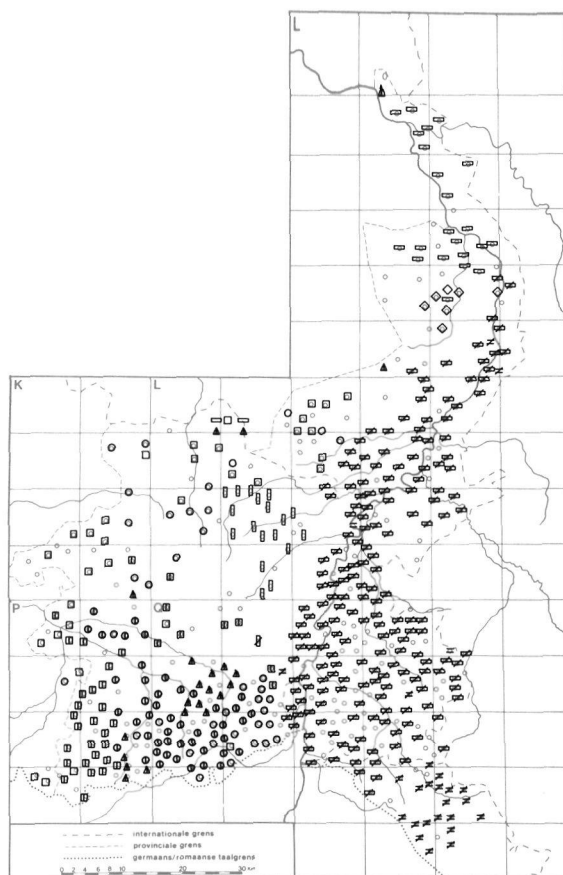
hooi: *hōi* K 278, 314, 357, 360, 361, L 289, 313, 315, 316, 352, 353, 354, 355, 355a, 356, 358, 366, 368, 413, 414, 417, P 45, 54, 56, 57, 58, 108, 115, 116, 117, 120, 121, 121a, 172, 176, 177, 187a, 188, 192, 197, Q 2, 71, 77, 77a, 78, 83, 84, 86, 89, 90, 93, 94, 154, 156, 156a, 158, 161, 162, 163, 164a, 165, 166, 167, 168, 168a, 171, 174, 175, 176a, 177, 178, 179, 180, 183, 240, 241, 243; *hō.ə* K 278a, 315, 317a; *hō.əi* K 278, 316, 317, 353, L 289, 289b, 316a, 318c; *ōi* P 193, Q 162; *ō.əi* K 317, P 176; *hōi* K 278, L 312, 360; *hōui* K 278; *hōi* L 355; *hoi* L 313, P 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 119, 120, 121, 121a, 177, 186, 187, 188, 192, 195, 196, 197, 222,

I.3

Kaart 32. HOOI

Klankkaart

- /ō/
- ◉ /o/
- △ /ō/
- ▲ /φ/
- /ū/
- ▣ /u/
- ▤ /ū/
- ⊞ /ū/
- ◇ /y/
- = /ō/
- × /φ/
- ◻ /ō/
- ⊞ /φ/

Q 2a, 73, 74, 78, 79a, 89, 152, 154, 155, 156, 156a, 157, 157a, 158a, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 168a, 169, 170, 181, 182, 240, 241, 242; *hou^əi* K 278; *ho^əi* K 278, L 286; *hoi* P 118; *hōi* L 282; *hōi* K 361a, L 115, 159a, 265, 282, 286, 414, P 119, 120, 121, 184, 186, 195, 220, 222, 223, Q 71, 72, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81a, 82, 83, 121b, 153, 154, 156, 160, 161, 166; *hu^əi* L 282, 286; *hōi^ə* P 195; *ōi* Q 83; *wōi* L 286; *wōi* L 286; *hūi* K 278, 314, 315, 316, 317, 318, 353, 357, 358, L 282, 287, 288, 288a, 289, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 353, 356, 357, 368, P 44, 45, 46, 107a, 113, 172, 175, 179, 211, 212, 213, 227, Q 2, 2b, 3, 71, 180, 181; *hū^əi* K 314, 316, 318, 353, L 282, 287, 288, 288a, 289, 289*, 289a, 314, 317, 318, 318b, P 45, Q 2; *ūi* P 172, 174, Q 2; *ūi^ə* P 175; *hūi* K 278, 315, L 314, 368, P 50, 211, 212, 214; *hū^ə* P 44, 47, 48; *hū* P 181; *huⁱ* K 359, 360, L 312, 313, 316, 358, 413, 414, P 44, 46, 49, 50, 52, 58, 113, 114, 115, 117, 118a, 173, 174, 175, 176, 176a, 177a, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 214, 218, 219, 224, 227, Q 1, 2, 2a, 3, 3a, 4, 87, 91; *hu^əi* K 357, 358, L 368; *h^əui* Q 3; *ui* P 176; *hu^ə* P 44, 115; *hūi* L 356, 357, 358, 359, 360, 360a, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367,

368, 368b, 415, 416, 417, 418; *hū^əi* L 416, 417; *ūi* L 359, 416; *hū^ə* L 367; *hūi* Q 5; *hūi* L 246, 246b, 266, 269, 295, 360, 364, 366, Q 5; *hū^əi* L 244c, 245, 246, 246b, 246c, 248; *hū^ə* L 266; *hōi* L 282, 326, 328, 329, 372a, 378, 382, 425, 432a, Q 32a, 33, 35, 36, 101, 112a, 113, 168a; *hō^ə* Q 117a; *hōi* L 266, Q 88, 112b; *hō^əi* L 269; *hōi* L 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165, 191, 192, 192a, 209, 210, 211, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 217, 244c, 245b, 246a, 282, 286, 331, 369, 371a, 385, Q 71; *hōi* L 269, 270, 271, 282, 296, 299, 330, 333, 369, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 381a, 381b, 382, 385, 386, 387, 419, 420, 421, 422, 423, 425, 426, 0426, 427, 0427, 429, 429a, 430, 431, 432, 433, 434a, Q 7, 9, 10, 12, 14, 15, 15a, 17, 18, 18a, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 32a, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 71, 72, 74, 94b, 95, 95a, 96, 96a, 96c, 96d, 97, 98, 99*, 101a, 102, 103, 104a, 105, 109, 110, 111, 111*, 112, 0112, 112a, 113a, 113b, 113c, 115, 118, 121b, 121c, 172, 187a, 188, 192, 195, 196, 198, 198b, 201, 205, 206, 208; *hōi^ə* L 330, 375, 378, 381, 382, 383, 384, 387, 431; *ōi* L 419, 420, 422, 423, 424, Q 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 103; *hō^əi* L 245, 246, 247, 248,

249, 250, 265c, 267, 268, 269a, 269b, 270, 271, 290, 290a, 291, 292, 292a, 293, 294, 295, 297, 298, 300, 318b, 319, 320a, 320b, 320c, 321, 321a, 322, 322a, 323, 324, 325, 326, 326*, 327, 328, 329, 331, 331b, 332, 369, 370, 371, 371a, 372, 373, 375, 376, 377, 381, 382, 386, 387, 420, 421, 425, 428, 434, Q 7, 9, 95, 100; *hø.ia* L 290, 292, 300, 320, 323, 325, 327, 328, 329, 331, 332, 370, 371, 432; *ø.ī* L 319, 372; *h.ø.ī* L 297, Q 91, 99, 101, 113, 116, 117, 117a, 117b, 119, 121, 187, 193, 197, 197a, 199, 202, 203, 203a, 203b, 204a, 207, 209, 210, 211, 222, 247, 247a, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 278, 278a, 279, 283; *h.ø.u* Q 200; *h.ø.* Q 282, 284.

4.1.3 DROGEN, DROOG WORDEN (VAN GEMAAID GRAS)

trocknen – to dry – sécher
(N 14, 90; monogr.)

[Het droog worden, gezegd van gemaaid gras.]

drogen: *drøga* L 163, 164, 165, 427; *drøga* L 312, Q 14, 162; *drøga* Q 22; *drøga* Q 9; *drøga* Q 156; *dryga* K 358. L 266, 314, 372, 413, 420, 423; *dryga* L 270, 320a, 370, 373; *dryga* K 316, 318, L 265, 295, 318b, 422, P 175, 213, Q 193, 198b, 204a, 211; *dryga* L 286, 290, 324; *drygan* Q 71; *drøga* L 369; *driga* L 366; **aandrogen:** *āndrøga* L 163, 163a, 322; **opdrogen:** *op-driḡa* L 360; **uitdrogen:** *ūt-driḡa* P 176; **droog worden:** *drøx wērā* L 329; *drix wērā* L 355; **het is dood:** *tes-dut* Q 96d; **kapotgaan:** *kapot-gøn* Q 77; *kapot-gøn* L 416, Q 2; *kapot-gøn* L 370; **sterven:** *stervā* K 278, L 215, 288, 355a, 429a; *stervā* P 222, Q 2b; *stervā* Q 18a, 32a, 0112; *stē.rvā* L 414; **versterven:** *vāstervā* K 359, L 268, P 44, 107a; *vāstervā* K 357, L 314; *vāstervā* L 270, 291, 331, 332, 429, Q 97; **verstorven** (volt.dlw.): *vāstervān* K 314; *vāstervā* L 271, 429a; **besterven:** *bāstervā* L 211, 294, 320c, P 48, Q 18; *bāstervā* L 159a; *bāstervā* Q 113; *bāstē.rvā* L 331, 331b; **afsterven:** *āfstervā* L 268, 282, 289a, 294, 295, Q 9, 94b, 95; *āfstervā* L 214, 247, 425, Q 112b; *āfstervā* L 330, Q 20, 97, 117a; *ōfstervā* Q 4, 72; *ōfstervā* Q 193; **afgestorven** (volt.dlw.): *āfstervān* L 289b; **uitsterven:** *ūtstervā* P 176a; *ūtstervān* L 282; *ūtstervā* L 244c; **dor worden:** *dor wērā* L 317; **bleken:** *blēka* P 175; **op de bleek liggen:** *op dā blēik lēga* Q 111; **hooien:** *hōia* Q 178; *hōia* P 222; *hōia* L 0426, 432, Q 100, 101, 197, 197a, 198b; *hø.ia* L 371a; **(het gras) hooit:** *hōit* L 387; *hūiāt* K 358; *hēt* Q 33; **(het gras) wordt hooi:** *wert* *hōi* L 322; **weren:** *wērā* Q 111*; *gawērt* (volt.dlw.) Q 196, 196a; **winnen:** *wenā* Q 178; **verslakken:** Q 9; **verslakkeren:** L 382; **versloeiëren:** *vārsliuārā* Q 99*; **verslaan:** L 326; **verslonsen:** *vārslōnsā* Q 97.

4.1.4 HOOINAT

Flüssigkeit die aus dem Heu sickert – brown

liquid that leaves drying grass – liquide brune qui sort du foin séchant
(N 14, 91)

[Het bruine vocht dat uit drogend gras trekt.]

sap: *sap* K 316, L 270, 282, 366, P 175, 222, Q 2; *sāp* Q 197, 197a; **grassap:** *grassap* K 358; **hooisap:** *huīsap* L 312; **damp:** *damp* K 278; **broei:** *brøi* L 331; *brøi* Q 111; **(het hooi is aan het) broeien:** *brøia* Q 198b; **broeinat:** *bruīnāt* L 268; **broeiwater:** *brøiwatēr* Q 20; **hooinat:** *hōin āt* L 330; *hūnat* P 48; **zweet:** *zweīt* L 332, 369, 371a, 425, Q 98, 156; *žweīt* Q 22, 100, 111; *žweīt* L 331, 331b; *žwēt* Q 112b, 117a; *šwēt* Q 203; *šwēs* Q 121c; *zwīt* K 359, P 176; *zwiāt* L 286; **hooizweet:** *hōizweīt* Q 33; *hōizweīt* L 326; *huūāizwiāt* K 357; **zeik:** *z.ēik* L 314; *sēik* L 370; **hooizeik:** *hōizeik* Q 9; **citerne (fr.):** *sētēr* L 159a; **zuur:** *zur* Q 193; **graszuur:** *grōs-zur* P 176a; **looi:** *loi* Q 18; *luoi* Q 99*; **schimmel:** *sxōmal* P 213, Q 78; *šōmal* L 322; **vocht:** L 163, 163a; **hooiwater:** *hōiwātēr* L 372; **het uit-zweten:** *utšweītā* Q 98.

4.2. Hooioogstgereedschap

4.2.1 HOUTEN GAFFEL, SCHUDGAFFEL (kaart 33)

Gabel – pitch-fork – fourche

(N 18, 30; A 28, 6; L 16, 18c; L B2, 243; Lu 6, 6; Av I, III, 5e; monogr.)

[Houten gaffel met twee lange en enigszins gebogen tanden en een korte steel. doorgaans uit een gevorkte tak gesneden; gebruikt om het hooi te spreiden en te keren, maar ook voor andere doeleinden zoals het opschudden van de graanhalmen bij het dorsen met de vlegel, of het strooien van strooisel en voeder voor de dieren in de stal.

Zie afbeelding 10a.

Hoewel in het algemeen de term *riek* een stuk gereedschap aanduidt met méér dan twee tanden, heeft het woord oorspronkelijk en nog in sommige dialecten ook wel de betekenis van een tweetandige vork, met name dan de vork waarmee het hooi wordt opgestoken (zie het lemma OOGSTGAFFEL); de opgaven in dit lemma zijn alle dubbelopgaven, naast *gaffel* of *vork*.

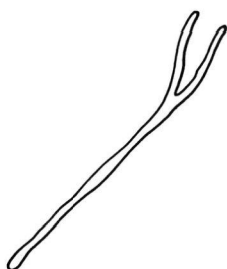
Buiten Haspengouw en het gebied rond Lommel duidt de combinatie van een lange klinker en de letter *f* in de varianten van het type *gaffel* wel op een contaminatie van *gaffel* en *gavel*; ze staan telkens aan het slot van de varianten onder het type *gaffel* bijeen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*hooi*] zie het lemma HOOI.]

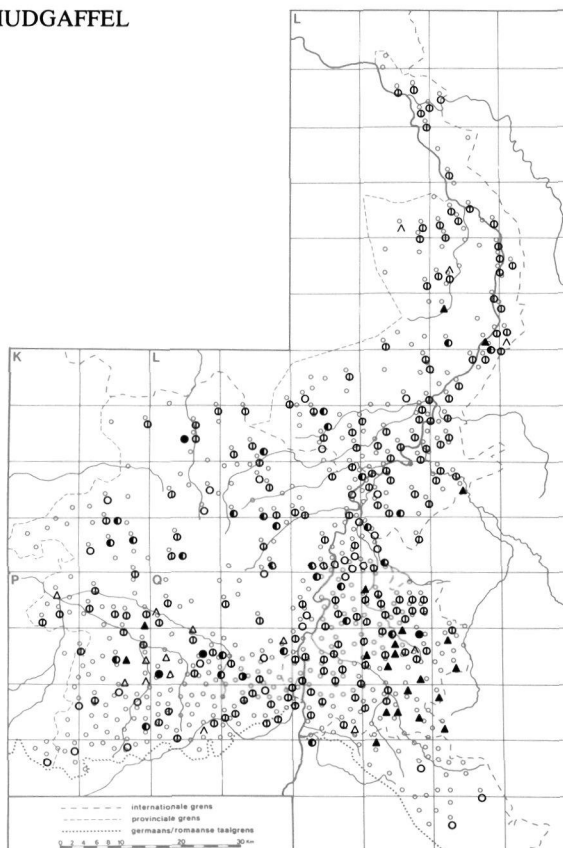
houten gaffel: *hōuta gafāl* Q 76, 163; *hōta* ~ Q 77; **gaffel:** *gafāl* K 278, 316, 318, 357, 358, L 265, 269, 270, 289, 289a, 293, 295, 299, 312, 314, 318, 318b, 322, 322a, 323, 324, 328, 329, 330, 331,

Kaart 33. HOUTEN GAFFEL, SCHUDGAFFEL

- gaffel, gavel, gabel
- ◉ schud(-)gaffel
- hooigaffel
- oogstgaffel
- andere sst. met gaffel
- △ vork
- △ hooivork
- ▲ andere sst. met vork

Afb. 10a. Schudgaffel

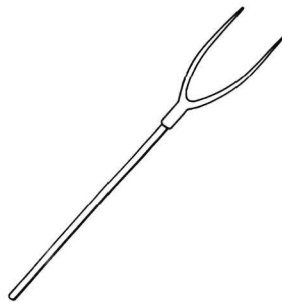

352, 355, 355a, 360, 360a, 366, 370, 371, 373, 374, 377, 378*, 381, 387, 417, 420, 422, 423, 426, 427, 428, 429, 429a, 431, 432, 433, 434, P 55, 107a, 173, 176, 177, 188, 212, 213, 220, Q 9, 11, 14, 17, 19, 20, 21, 22, 36, 77, 83, 86, 89, 98, 162, 171, 178, 179; *ga.fəl* Q 253; *ja.fəl* Q 211; *gā.fəl* L 372, Q 2, 5, 12, 15, 75, 156; *gā.fəl* Q 284; *ja.fəl* Q 263; **gavel:** *gā.vəl* L 163, 163b, 164, 165, 191, 209, 211, 246, 268, 0247; **schudgaffel:** *sxøt-gafəl* K 278, 318, 361a, L 214a, 282, 286, 288a, 289, 312, 314, 316, 352, 413, P 47, 48, 51, 54, 119, Q 2b; *sxø.t-* Q 9; *sxøt-* L 269, 269a, 270, 288a, 289, 289b, 294, 314, 414, P 48, 57, 58, 107a, 176, Q 2; *sxēt-* L 368, P 55; *sxē.t-* Q 2; *sxēt-* P 52; *šøt-* L 265, 295, 296, 299, 322, 324, 326, 327, 330, 332, 369, 375, 384, Q 15, 18, 18a, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 39, 98, 112, 113, 117a, 162, 198b; *šøt-* L 294, 316a, 317, 318b, 320, 320a, 320b, 321, 322a, 325, 326, 328, 329, 330, 360, 368, 372, 374, 377, 378, 381, 381a, 381b, 382, 386, 420, 422, 426, 432a, 434, Q 3a, 17, 19a, 21, 22, 27, 30, 32, 32a, 33, 38, 83, 94b, 95, 96c, 96d, 97, 98, 101, 102, 103, 111, 113a, 159, 162, 169, 172, 192, 196, 201, 204a; *š-øt-* L 383; *šet-* L 360, 367, 368b, 416, Q 72, 83, 93, 170,

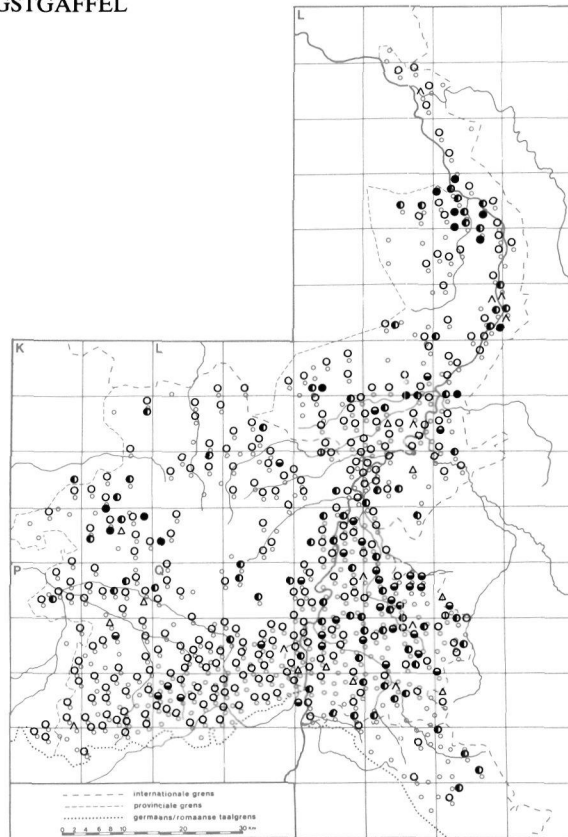
175, 178, 179; *šet-* Q 3; *sxøt-gā.fəl* Q 156; *šøt-* Q 71, 79a, 166, 167; *šøt-gō.fəl* L 290, 291; **schudgavel:** *sxøt-gā.vəl* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 192, 210, 211, 213, 214, 215a, 216, 216a, 245, 246, 247, 0247, 248, 249, 250, 266, 268, 271, Q 117a; **schud-delgaffel:** *šødəlgafəl* Q 187a; **schuddegaffel:** *šødə-gafəl* L 385; *šødə-* L 300, 331, 331b; **schuddegavel:** *sxødəgā.vəl* L 244c; **schudsgaffel:** *šøts-gafəl* Q 96a, 106, 198b; *šøts-* Q 99, 99*, 101a, 102, 188, 193, 196, 203, 203a; **schudsgaffeltje:** *šøts-gefəl-kə* Q 99; **opschudgaffel:** *øpsxøt-gafəl* L 289; **schutte-gaffel:** *šøtəgafəl* Q 163, 176a; **schuigaffel:** *šøigafəl* Q 204a; **hooigaffel:** *[hooi]gafəl* K 318, 358, 359, L 267, 269, 270, 289, 299, 317, 318b, 364, 366, 367, 370, 381b, 414, 418, 422, 423, 431, 434, P 118, 196, Q 14, 21, 33, 36, 77, 83, 88, 96d, 112b, 199; **oogstgaffel:** *oəgafəl* Q 89; **stro-!strooigaffel:** *strøi-gafəl* Q 78; *strøi-* Q 98; *strōu-* Q 78; *strō-* Q 77; *str-y-* L 420; **weergaffel:** *wergafəl* L 314; **koren-gaffel:** *kōrəngafəl* K 318; **vorkgaffel:** *vørək-gafəl* Q 112a; **vork:** *vørək* Q 21, 73; *vørək* P 44, 120, Q 71, 78, 167, 202; *vørək* Q 88; *vuərək* Q 197; *vērək* P 177; **schudvork:** *sxøt-vørək* L 266; *sxøt-* L 269a, Q 203; *šøt-* L 386, Q 117; *šøt-* Q 21, 0112;

Kaart 34. IJZEREN GAFFEL, OOGSTGAFFEL

- gaffel, gavel, gabel
- ◐ schud(-)gaffel
- hooigaffel
- ◉ oogstgaffel
- andere sst. met gaffel
- △ vork
- ^ hooivork

Afb. 10b. Oogstgaffel

sxøt-vør²k P 118; *sxøt-* Q 204a; *šøt-* Q 112b, 208, 211, 222; *šøt-* Q 101, 111, 111*, 113a, 204a, 209; **schudsvork:** *šøts-vør²k* Q 202, 211; **hooivork:** [*hooi*]vør²k L 271, P 121, Q 21, 113; [*hooi*]vør²k L 209, 210, 246, Q 167; [*hooi*]ver²k Q 2; **keervork:** *kīrvur²k* Q 39; **schepvork:** *šøpvør²k* Q 121; **stro-/strooivork:** *strōvør²k* P 118; *strōyver²k* P 57; **schudroe:** *sxøtrui* L 248; **schudmik:** *šø.tmek* Q 9; **schudder:** *sxødar* L 213, P 220; **opschudder:** *opsødar* Q 39; **hooischudder:** *hōisxødal* L 289; **hooitrekker:** *hōitrekār* L 414; **hooidraaier:** Q 2; **stroschudder:** *strūsødar* Q 95; **riek:** *rēk* Q 7; *rēak* Q 72; **hooiriek:** *hōirek* Q 168.

4.2.2 IJZEREN GAFFEL, OOGSTGAFFEL (kaart 34)

Heugabel – hay-fork – fourche à foin
(N 18, 27; JG 1a, 1b; A 28, 2; L 1 a-m; L 16, 18a; L B2, 241; Lu 6, 2; S 9; Wi 3; Av 1 III 5a, b; monogr.)

[Twee- of drietandige ijzeren vork, met lange, enigszins gebogen tanden en een lange houten steel, gebruikt om hooi of korenschoven op te

steken en op de wagen te laden.

Zie afbeelding 10b.

Voor het voorkomen van de term *riek* en van varianten van het type *gāfel*, zie de toelichting bij het lemma HOUTEN GAFFEL.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*hooi*] zie het lemma HOOI.]

gaffel: *gafəl* K 278, 314, 315, 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 360, 361, 361a, L 210, 214a, 217, 245, 265, 266, 267, 268, 269, 269a, 270, 271, 288, 288a, 288c, 289, 289a, 289b, 291, 292, 292a, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 312, 313, 315, 316, 316a, 317, 318, 318a, 318b, 319, 320, 320a, 320b, 320c, 321, 321a, 322, 322a, 323, 324, 325, 326, 326*, 327, 328, 329, 330, 331, 331b, 332, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 368a, 369, 370, 371, 371a, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 378*, 379, 380, 381, 381b, 382, 383, 385, 386, 387, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 429a, 430, 431, 432, 433, 434, 434a, P 44, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 107a, 108, 113, 115, 117, 118, 118a, 119, 120, 121, 173, 174, 175, 176, 177, 177a, 178, 179, 180,

183, 184, 186, 188, 192, 195, 197, 210a, 211, 212, 213, 214, 218, 219, 220, 222, 227, Q 2, 2b, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 16*, 17, 18, 19, 19a, 20, 21, 22, 27, 29, 30, 31, 32, 32a, 33, 35, 36, 37, 39, 72, 73, 74, 77, 78, 81a, 82, 84, 86, 88, 89, 93, 94b, 95, 95a, 96a, 96b, 96c, 96d, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 102, 103, 104a, 105, 106, 110, 111, 112, 112b, 113, 116, 117a, 118, 119, 121c, 156, 158a, 159, 162, 163, 164, 166, 168, 168a, 170, 174, 175, 176a, 177, 178, 179, 187, 187a, 188, 192, 193, 196, 197, 197a, 198, 198b, 199, 201, 202, 203, 203a, 204a, 207, 208, 247a, 278; *ga.fəl* L 282, 286, 314, Q 1, 2a, 71, 83, 87, 91, 94, 155, 169, 171, 172, 253; *g.afəl* Q 3, 159, 166; *gāfəl* K 314, 315, 316, 318, L 313, P 44, 45, 46, 51, 53, 55, 57, 172, 176, 179, 182, 187, 192, 195, 218, 220, 223, 224, Q 168, 181, 182, 242; *gā.fəl* Q 2, 74, 76, 89, 154, 156; *jafəl* Q 121, 211, 222; *gafala* (mv.) Q 19, 111; *gafaltən* (mv.) Q 95; *gāfəl* L 246, 314, 318a, 360, 416, Q 71, 74, 162, 176a, 178, 179, 284; *gā.fəl* Q 75, 79, 79a, 80, 152, 153, 156, 157, 157a, 160, 161, 166, 167, 240, 241; *gāfəl* P 58, Q 156; *gā.fəl* L 312, P 52; *gōfəl* L 290, 291, 292; *gō.fəl* Q 156; **gavel**: *gāval* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 191, 192, 209, 210, 211, 213, 214, 214a, 215, 215a, 216, 216a, 217, 245, 245b, 246, 246a, 246b, 247, 0247, 248, 249, 250, 266, 268; *g-āval* L 244c; **gabel** (du.): *gābəl* L 211; **gaffeltje**: *gefalkə* P 51, Q 5; *gefalkan* L 413; *'gefəlka* L 364; **hooigaffel**: *[hooi]gafəl* K 278, 314, 317, 318, 357, 358, L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 265, 269, 270, 271, 289, 290, 294, 317, 320a, 322, 324, 331, 355, 360, 372, 381, 381b, 420, 422, 423, 426, 429a, 431, 432a, P 48, 54, 55, Q 2, 3a, 4, 5, 9, 14, 16, 18, 20, 32, 32a, 33, 34, 35, 36, 39, 83, 95, 96, 97, 98, 101, 101a, 111, 112, 112b, 113, 113a, 117a, 119, 198b, 201, 202, 203, 203a, 204a, 207, 208, 247, 262, 284; *hūigafəl* L 384; *[hooi]ga.fəl* Q 200, 247; *[hooi]jafəl* Q 121, 209, 211, 222, 255, 262, 263; **drieschankige hooigaffel**: *drišenkəgə hōigafəl* Q 96; **hooigavel**: *hōi-gāval* L 209, 210, 214, 268; *hōi-* L 268; **oogstgaffel**: *ōxst-gafəl* L 332; *ōxs-* Q 102, 112b; *ōx-* Q 198b; *ōst-* L 426; *ōs-* Q 33, 35; *ōqs-* Q 159; *ōuxst-* Q 29, 36; *ōuxs-* L 429, Q 32a, 39, 97, 113a, 201; *ōust-* L 326, P 118, Q 30, 34; *ōus-* L 429a, Q 9, 17, 32, 101, 101a, 111; *ōxst-* Q 22; *auxst-* L 294; *auxs-* Q 22, 37, 99*, 111; *aus-* Q 32a, 101a, 111; *ōuxst-* L 360; *ōs-ga.fəl* Q 77; *ōs-* Q 90; *ōsjafəl* Q 211; *ōus-gāfəl* Q 156; *os-gā.fəl* Q 160; **oogstgavel**: *ōus-gāval* Q 117a; **schudgaffel**: *šōt-gafəl* L 432a, Q 30; *šōt-* L 369; *šōt-gāfəl* Q 117; **kleegaffel**: *kliəgafəl* Q 202; *kl-iəga.fəl* Q 247; **langgaffel**: *langafəl* L 322, Q 32a; **schobbegaffel**: *šōbəgafəl* L 331; **korengaffel**: *kōrəgafəl* K 318, 358, 359, 361; *kū²rə-* L 420; *kōrə-* L 431; **strogaffel**: *stryəgafəl* L 270; *stryjə-* Q 247; **steekgaffel**: *stēk-gafəl* L 289; *stēk-* Q 39; *stēk-* Q 32; *stuək-* Q 5; **opsteekgaffel**: *ōpšte²k-gafəl* Q 39; **opsteekgavel**: *opstēk-gāval* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; **drietand**: *dritānt* L 165, 209; *dritant* L 192,

Q 9; *drejšənk* Q 121; **drieschank**: *drejšənk* Q 193; *dri(i)šənk* Q 196; **drietander**: *dritəndar* L 191; **drietankel**: *dritənkəl* Q 202; **drieschanker**: *drišənkər* Q 202; **tweetand**: *twētənt* Q 9; *tswai-tsənk* Q 121; **tweetankel**: *twiatənkəl* Q 202; **tweschanker**: *twišənkər* Q 202; **vork**: *vør²k* L 328, 382, P 118a, Q 39, 117a, 192, 193, 196; *vør²k* K 358; *vør²k* Q 187, 222; *vø.r²k* Q 95; *vēr²k* P 57; **hooivork**: *[hooi]vør²k* L 210, 268, 269, 271, 329, P 213, Q 113, 204a; *-vø.r²k* Q 95; *-vø.r²k* Q 21; *-vør²k* L 164; **hooiriek**: *hōirēk* L 324, 330, 376, Q 14 (met drie tanden), 17, 98; *hō.irēk* Q 162 (met drie tanden); *huirēk* L 423; **oogstriek**: *ōxstrēk* Q 102; **riek**: *rek* Q 162; *rēk* Q 7, 11 (tweetandige riek), 21, 95, 113; *r-ēk* Q 200 (met drie tanden); *rēk* L 414, Q 71.

4.2.3 TAND VAN DE GAFFEL

Zinken des Gabels – teeth of the hay-fork – dents de fourche

(N 18, 30 add.)

[De lange tanden van de hooigaffel.]

schank: *sānk* Q 106, 111; **gaffelschank**: *gafəlsənk* Q 101.

4.2.4 HOOIHARK (kaart 35)

Heurechen – hay-rake – râteau de foin

(N 18, 92 en 95b; JG 1b; A 28, 1c; A 41, 26 add.; L 2, 13; L B2, 240; Lu 6, 1c; monogr.)

[Grote houten hark gebruikt om het op het land liggend hooi bijeen te halen. Zie afbeelding 11 voor de meest voorkomende vorm.

Aan de anderhalf tot twee meter lange steel (zie lemma STEEL VAN DE HOOIHARK hieronder) is, doorgaans schuins, een balk bevestigd (zie lemma DWARSBALK VAN DE HOOIHARK) van 60 tot wel 150 cm breed, waardoorheen 8 tot 15 houten pinnen als tanden zijn aangebracht die aan beide zijden 15 tot 20 cm uit de balk steken (zie lemma TANDEN VAN DE HOOIHARK). Vaak is ter versteviging van de constructie een verbinding tussen steel en balk aangebracht; soms wel twee van dergelijke verbindingstukken aan één zijde van de steel, of aan beide zijden één verbindingstuk (zie lemma STEUNHOUTJES TUSSEN STEEL EN BALK).

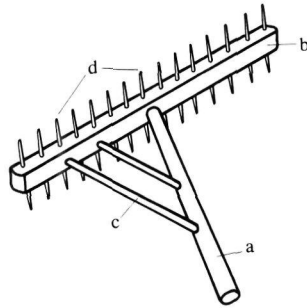
Behalve bij het hooien wordt de hooihark ook wel incidenteel gebruikt om losliggend stro bijeen te harken in de schuur of bij het aren lezen; zie daar.

In verschillende dialecten is het vocalisme van *reek* „hark” met dat van *riek* „meertandige vork” samengevallen. De twee termen zijn in betekenisfeer wel nauw verwant, maar etymologische verwantschap wordt meestal niet aangenomen.

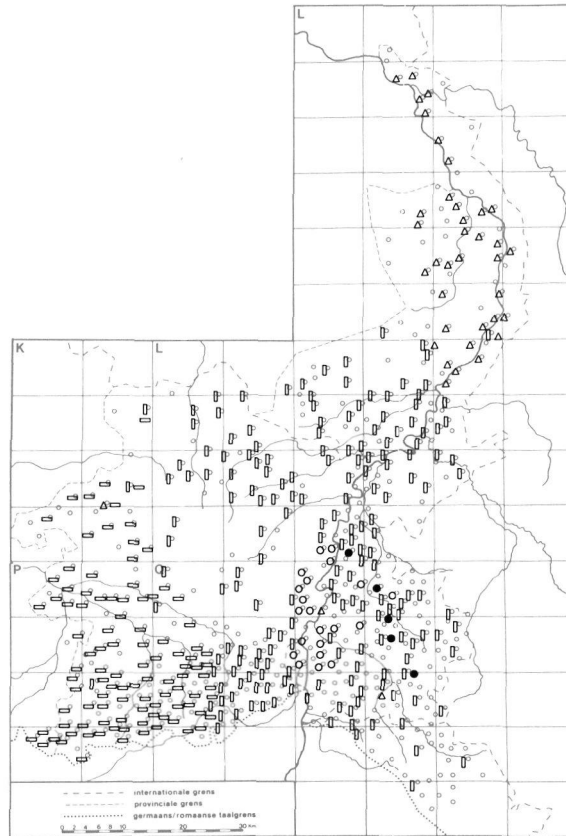
Voor de fonetische documentatie van het woorddeel *[hooi]* zie het lemma HOOI.]

Kaart 35. HOOIHARK

- ▭ reek en sst.
- kam en sst.
- kamreek
- △ hark en sst.
- ◊ gritsel en sst.

Afb. 11. Hooihark

reek: *re^ok* Q 32a, 284; *rej^ok* Q 1; *rēk* K 317, L 271, 290, 369, 372, 377, 419, 420, Q 9, 38, 95, 96d, 98, 99, 118; *rē.k* Q 10, 11; *rē^a.k* L 413, Q 96c; *rējk* P 176; *rēj^ok* Q 197, 203a; *rēa.k* Q 247, 247a; *rē.k* Q 179; *rē^ok* Q 113; *rē^e.k* Q 6; *rē^a.k* Q 1; *rēk* L 265, 270, 282, 286, 288, 288a, 288c, 289, 289a, 289b, 291, 292, 292a, 294, 298, 312, 313, 315, 316a, 318, 318a, 318b, 319, 320b, 321, 321a, 322, 322a, 324, 326, 326*, 328, 330, 352, 353, 354, 356, 360, 360a, 361, 364, 367, 368, 369, 370, 371, 374, 375, 376, 377, 378, 378*, 381, 386, 417, 0426, 429, 430, 432, 433, 434, Q 3, 3a, 12, 14, 15, 17, 19a, 20, 21, 34, 35, 36, 77, 83, 93, 94b, 101, 102, 103, 112, 121, 162, 163, 168, 171, 174, 176a, 178, 203, 204a, 210, 247a, 253, 278; *rē.k* L 319, 325, 354, 358, 360, 361, 364, 365, 366, 368, 369, 370, 371, Q 77, 83, 84, 87, 90, 91, 94, 163, 168a, 170, 171, 172, 177, 178, 182, 188, 242; *rē^ok* Q 278; *rē^a.k* Q 253; *rejak* Q 253; *rēk* L 355; *rek* L 360; *ri.k* Q 2; *ri^ok* Q 32, 200; *ri^a.k* L 372; *riā.k* Q 200; *ri^ok* L 414, 420, 421; *riē.k* L 419; *riak* Q 209; **grote reek:** *grū^otā rē^ok* Q 196; *rēk* Q 33, 112; *gruātā rē.k* L 370; *grōtā* ~ Q 171; *grū^otā rēj^ok* Q 192, 203; **houten reek:** *hōtā rēk* L 313, 316a, Q 101a, 103, 112, 192, 193, 202;

hōtā ~ Q 89; *hōtān* ~ L 354; *hōtā rējk* Q 112b; *hōtā rēj^ok* Q 204a; *hōltsā rēj^ok* Q 222; *hōtsā rāj^ok* Q 262; *hōtā ri^ok* Q 32a; **houteren reek:** *hōtā rēk* L 316, 383; *hōtā rē^ok* ~ L 286; *hōtā rē^a.k* ~ L 366; *hā.tārān rē.k* L 355; **schuinse reek:** *šōjnsā rē.k* Q 88; **hooireek:** [*hooi*] *rek* P 118a; *re^ok* Q 196; *rej^ok* Q 119; *reek* L 420; *reex* Q 121; *rēk* L 382, 422, 423, 426, Q 94b, 96, 96c, 97, 98, 99, 198b; *rē.k* Q 9; *rē^ok* Q 39; *rēj^ok* Q 117a, 203a; *rēk* L 265, 288, 289, 289b, 290, 292, 292a, 293, 294, 313, 314, 316a, 317, 318b, 320a, 321, 322, 324, 325, 326, 326*, 327, 328, 329, 330, 331, 331b, 332, 355, 368b, 372, 374, 376, 377, 381a, 382, 383, 384, 416, 422, 0426, 427, 428, 429, 432, Q 2b, 4, 9, 14, 16, 19, 20, 21, 31, 36, 37, 39, 93, 101, 111, 113, 117a, 193, 197, 197a, 208; *rē.k* L 282, 286, 352, 359, 360, 362, 363, 367, 415, Q 77, 89, 155, 168, 169, 174, 175, 178, 179, 181, 188; *rējk* Q 197; *rē^ok* Q 201; *rēj^ok* Q 204a, 209; *rēj^ok* Q 222; *rāj^ok* Q 262; *rēx* Q 222; *rēk* K 278; *rek* L 352, P 174, Q 9; *ri^ok* L 372; *ri^ok* L 421, Q 39; *ri^a.k* L 422; **grote hooireek:** *grū^otā hōj^orēk* Q 208; *grū^otā hōj^orē^ok* Q 196; **scheurreek:** *šōrre^ok* Q 113a; *rēk* Q 198b; *rēk* L 293; **schuurreek:**

šjǝrrek Q 97; *-rē.k* L 331, 331b; **schurenreek**: *šjǝrǝnrēk* L 381b; **overzijreek**: *ǝvǝrziǝrēk* L 320a; **oogstreek**: *ǝuxstrēk* L 318; **kleereek**: *kli^ǝrēk* Q 97; **kamreek**: *kǝmre^ǝk* L 422; *-rēk* Q 95, 96, 96a, 97, 98; *-rē.k* L 423, Q 7, 9, 11, 12, 13; *-rē.^ǝ.k* L 424; *-rēk* Q 12, 21, 33; *kemrēk* Q 95a, 99*, 102, 105; *-rī^ǝk* Q 106; **kammereek**: *kǝmǝrē.k* Q 7; *-r^ǝēk* Q 8; **scheefreek**: *šeiǝfrēk* L 291; **grasreek**: *grasrēk* L 318b; **scheidreek**: *šeiǝtrēk* L 291; **schoofreek**: *šǝf-rēk* Q 204a; **kam**: *kāmp* L 429a (grote ijzeren hooihark), Q 202, 204a; **kammer**: *kemǝr* Q 111; *kǝmǝr* Q 32a; **houten kam**: *hǝutǝn kǝmp* Q 202; **hooikam**: *hǝiǝkǝmp* Q 36; **hooikammer**: *hǝiǝkemǝr* L 0427; **rijf**: *reiǝf* P 55; **hooirijf**: *hǝiǝriǝf* L 326; **hark**: *hēr^ǝk* L 248; *hē.r^ǝk* L 210, 211, 214, 245, 247; *her^ǝk* L 269, 298, Q 18; *hēr^ǝk* L 192; **hooihark**: K 318, L 377; *[hooi]hēr^ǝk* L 247, 248; *-hē.r^ǝk* L 214, 214a, 215, 215a, 217, 244c, 245, 245b, 246, 246a, 246b, 250; *-hēr^ǝk* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 191; *-her^ǝk* L 266, 267, 268, 269, 269a, 270, 271, 290, 295, 297, 299, 300; **houten hooihark**: Q 203; **houteren hooihark**: *hǝltǝrǝ hǝiǝhēr^ǝk* L 163, 164, 165; **paardshark**: *pertshēr^ǝk* L 250; **gritsel**: *gretsǝl* K 278, 314, 315, 316, 318, 353, 357, 358, 360, 361, P 45, 47, 48, 49, 50, 52, 55, 57, 58, 107a, 113, 117, 118, 118a, 120, 172, 174, 175, 176, 176a, 177, 182, 186, 187, 188, 192, 210a, 211, 211a, 212, 213, 214, 224, Q 2, 2b, 71, 78, 156, 158a, 162; *gre.tsǝl* Q 154, 167; *gre.tsǝl* K 357, P 220; *gri.tsǝl* P 48, 188, Q 74, 152; *gri.tsǝl* K 353, 357, P 48, 118, 177, 179, 183, 188, 189, Q 74, 79a, 80, 157, 158, 160, 162, 164, 166, 241; *gri.tsǝl* Q 80, 161, 162, 240; **hooigritsel**: P 107a, Q 2; *[hooi]gretsǝl* K 314, 315, 318, 353, 358, 359, 361, 361a, P 44, 46, 48, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 115, 118a, 119, 176, 177, 179, 180, 218, 219, 220, Q 2, 2a, 73, 75, 78, 79, 79a, 81, 156, 157, 166; *-gre.tsǝl* P 121, 178, 184, 195, 223, Q 153; *-gri.tsǝl* P 55, 177a, 186, 196, 197, 222, Q 80, 152, 159, 160, 162, 240; *-gri.tsǝl* Q 157a; **houten gritsel**: K 317; *hǝuta gretsǝl* P 212, 220; *hǝtǝ* ~ Q 156; *hǝtǝ* ~ P 173; *hǝ.tǝ* ~ P 197, Q 76; *hǝ^ǝtǝ* ~ P 174; *hǝtǝ gre.tsǝl* P 227; *hǝ.tǝ gretsǝl* P 192, Q 165; *ǝtǝ* ~ P 176; **houteren gritsel**: *hǝtǝrǝ gretsǝl* K 358; **veldgritsel**: *velt-gretsǝl* P 176; **hooikrab**: *hǝiǝkrǝp* Q 179; *hǝiǝkrǝp* Q 78, 156; **schinderhannes**: Q 99*.

4.2.5 HOOI HARKEN

Heu reken, harken – to rake hay – râteler le foin (JG 1a, 1b; A 28, 1d; Lu 6, 1d)

[Het werken met de houten hooihark, zwelen. Zie ook de lemma's over het bijeenwerken van de rijen en de huikelingen in de volgende paragraaf.

Het object van de werkwoorden is steeds „het gemaaid gras”, „hooi”.

Voor de fonetische documentatie van het woordtype **hooien** zie het lemma HOOIEN.]

hooien: *[hooien]* K 314, 315, 357, 358, 360, L 164,

191, 245, 245b, 246, 246b, 250, 266, 267, 269, 269a, 271, 297, 300, 317, 326, 327, 329, 359, 360, 361, 362, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 371, 416, 419, 421, 422, 428, P 44, 45, 46, 49, 50, 52, 55, 57, 119, 184, 187, 188, 192, 197, 223, Q 10, 17, 18, 21, 31, 39, 73, 75, 78, 79, 83, 152, 166, 168a, 201, 240; **reken**: *rēkǝ* Q 99, 113; *rē.kǝ* Q 179; *rē.kǝ* Q 188; *rēkǝ* L 289, 289a, 290, 292, 293, 298, 318, 320b, 324, 326*, 328, 329, 360a, 367, 370, 375, 376, 378, 378*, 386, 417, 419, 429, 433, 434, Q 16, 19, 21, 34, 35, 36, 98, 103, 112, 112b, 121, 163, 171, 176a, 192, 193, 203, 208, 247; *rēkǝn* Q 15; *rē.kǝ* L 291, 319, 358, Q 3, 13, 84, 88, 89, 90, 91, 94, 96c, 171, 172, 174, 175, 178, 179, 181, 188; *rē^ǝkǝ* Q 196, 197; *rī^ǝkǝ* L 372, Q 32; *rēiǝšǝ* Q 222; *rāiǝšǝ* Q 262; **bijeendreken**: *bieiǝnrēkǝ* Q 37; *biǝrēkǝ* Q 112; **opreken**: *ǝprē.kǝ* Q 155; **kemmen**: *kemǝ* L 381a, Q 36, 99*, 101a, 102, 106, 111, 113, 117a, 202, 204a, 222; *kǝmǝ* L 381, 381b, 381c, 420, 423, 0426, 430, 434, Q 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 21, 95, 96a, 96c, 97; *kǝmǝn* L 421, 0427, Q 8; *kǝ.mǝ* L 424; **bijeenkemmen**: *bieiǝnkemǝ* Q 101; **kratsen**: *kratsǝ* L 324a, 330, 377, 378; **harken**: *hēr^ǝkǝn* L 248; *hē.r^ǝkǝ* L 211, 245; *hē.r^ǝkǝn* L 210, 214, 215a, 250; *her^ǝkǝ* L 268, 269, 271, 295; *hēr^ǝkǝn* L 165; **bijeenharken**: *bieiǝnhēr^ǝkǝn* L 250; **scharren**: *sxarǝ* L 248, 360; *sxarǝn* L 214; *sǝrǝ* K 316, 318, 353; *sǝrǝn* L 355; *šarǝ* L 330, 358, 361, 363, 366, 369, 370, 372, 415, 419; *šǝrǝ* Q 76, 77, 84, 161, 163, 167, 168, 169, 170, 182, 242; *šǝ.rǝ* Q 162; *sxp^ǝren*: K 278; *sxǝrǝ* P 113, 117, 121, 172, 173, 176, 176a, 179, Q 73, 156, 159; *sxǝ^ǝrǝ* P 118, 119, 120, 174, 177a, 178, 182, 184, 195, 218, 224; *sxǝ^ǝ.rǝ* P 118a; *sxǝ^ǝ.rǝ* Q 160; *sxē.rǝ* P 186; *sxērǝ* K 359, 361, P 48, 51, 53, 56, 58, 197, 220, Q 2a, 74, 165; *sxērǝn* L 286, 354, 413; *sxē^ǝrǝ* P 57; *sxerǝ* L 289, 289a, 289b; *šǝrǝ* Q 157, 166; *šǝrǝ* P 47, Q 75, 79a, 80, 153, 157a; *šerǝ* L 291, 292, 318, 318a, 318b, 320a, 320b, 323, 324, 324a, 326*, 328; *skǝrǝ* Q 164; **inscharren**: *insǝrǝ* Q 154; **meteen-scharren**: *matē.nšǝrǝ* Q 241; **nascharren**: *nuǝšǝrǝ* Q 79; **bijeenscharren**: *bieiǝnšǝrǝ* L 374; **opscharren**: *ǝpsxǝrǝ* P 48; **beteenscharren**: *bǝt-ǝnsxǝrǝ* P 115; **gritselen**: *gretsǝlǝ* P 118, 175, 176, 177, 179, 180, 210a, 212, 214, 219, Q 156, 162; *gretsǝlǝn* P 177, Q 2; *gre.tsǝlǝ* P 227; *gri.tsǝlǝ* P 168; *gritsǝlǝ* P 163, Q 240, 241; **optrekken**: *ǝptrēkǝ* Q 166; **bijendoen**: *biǝdǝ* Q 36; **rijven**: P 55.

4.2.6 STEEL VAN DE HOOIHARK

Stiel – handle – manche

(N 18, 92a)

[De steel van de houten hooihark; zie de toelichting bij het lemma HOOIHARK en afbeelding 11, a. Men vindt ook wel stelen die uit een gevorkte tak zijn gesneden, en daarmee de stevigheid verkrijgen die men anders door de verbindingstukken tot stand brengt; vandaar de **vork**-benamingen aan het einde van het lemma.]

steel: *stēl* K 314, 357, 358, 361, 361a, L 159a, 163, 163a, 164, 165, 244c, 265, 268, 269, 271, 282, 288a, 288c, 289b, 292a, 295, 317, 318b, 320a, 321, 326, 355, 369, 371, 382, 422, Q 2b, 9, 14, 77, 94b, 96c, 96d; *stēl* L 270, 291, 299, 324, 329, 330, 332, 383, 426, 0426, 429, 432, 434, P 44, 48, Q 19a, 22, 32a, 96, 97, 99, 204a, 209, 211; *stē.l* L 325; *stē²l* L 422, Q 2, 71, 78; *stēj²l* K 278, 318; *stēl* L 266; *stē²l* P 213; *stēj²l* P 107a; *stēj²l* P 48, 176; *stēl* Q 117a, 119; *stī²l* L 360, 420, P 51, 55, Q 4; *stīj²l* P 222; *stīl* L 372, 416, 420, P 186, 197, Q 2, 156, 162, 176a; *stīl* Q 33, 197, 197a; *stī²l* L 289, 317, 368b, Q 198b; *stī²l* Q 39, 111, 192, 193, 197, 197a, 203a, 204a; *stīj²l* Q 178, 179; **reeksteel:** *rēkstēl* Q 9; *rēk-* L 265; **rekesteel:** *rēkastēl* L 322, 322a, 360; *rēk-* L 355; *rēkastēl* L 384, 427; *rēkastēl* Q 93; *rēkastī²l* L 416; **hooirekesteel:** *hōj²rēkastēl* L 331; **harkesteel:** *her²kastēl* L 268, Q 95; **boom:** *hōum* Q 101; **vork:** *vēr²k* Q 3a; **rekevork:** *rī²kāvōr²k* Q 32a; **gritselvork:** *gretsālver²k* P 54; *-vōr²k* Q 78.

4.2.7 DWARSBALK VAN DE HOOIHARK

Querbalcken – crossbar – traverse
(N 18, 92b)

[De balk van de hooihark waarin de tanden zijn bevestigd; zie afbeelding 11, b. De instabiliteit van de heteroniemen wijst erop dat het begrip amper tot de eigenlijke landbouwterminologie is doorgedrongen.]

hoofd: *hōt* Q 211; **kop:** *kōp* K 278, 314, 357, 358, 361a, L 282, 317, 321, 360, 368b, 369, 372, 416, 420, 422, P 55, Q 3a, 32a, 71, 78, 96c; **rekkop:** *rēkkōp* Q 2b; **rekekop:** *rēkākōp* L 360, Q 4, 111; *rēk-* L 355; **rekkop:** *rēkskōp* L 286, 416; **gritselkop:** *gretsālōp* P 51, Q 2, 2b; **balk:** *bal²k* L 265, 270, 289b, 295, 318b, 326, 0426, 434, P 44, 107a, Q 39, 77, 93, 97, 156, 176a, 178, 179, 197, 197a, 204a, 209; *bāl²k* P 186, 197, Q 193; **balkje:** *bel²kškā* L 268; **dwarsbalk:** *dwarsbal²k* L 163, 163a, 164, 165, 271, 383, 422, 0426, 432, Q 113a; *dwērsbal²k* Q 94b; *dwēj²s-* P 48; **warzbalk:** *wē²šbal²k* Q 204a; *wēs-* L 382; **rekebalk:** *rēkabal²k* L 332, 384, 427, Q 19a; **tandbalk:** *tant-bal²k* L 268, Q 111; **gritselbalk:** *gritsālbal²k* P 222; **dwarshout:** *dwē²šhōt* Q 119; **warshout:** *wē²rshōt* L 329; **rekehout:** *rēkhōt* L 429; **brug:** *brōk* L 325; **streefboom:** *strēj²fbōm* L 423; **schei:** *šēj* L 322a; **stek:** *stek* Q 117a; **raam:** *rōm* Q 96d; **keper:** *kēpār* Q 9; **kam:** *kam* L 266; *kamp* L 420, Q 9, 22; **reek:** *rēk* L 322, 324; **rekepen:** *rēkāpen* L 289.

4.2.8 STEUNHOUTJES TUSSEN STEEL EN BALK

Verbindung zwischen den Stiel und den Querbalcken – supporting parts between the handle and the crossbar – jonction entre le manche et la traverse

(N 18, 92c)

[Het schuine verbindingstuk tussen de steel en de dwarsbalk van de hooihark, dat ter versteviging van de hark in zijn geheel dient. Vaak ziet men twee van dergelijke steunhoutjes; vandaar de meervoudsvormen in de opgaven. Voor de verscheidenheid aan benamingen, zie ook de opmerking bij de het lemma DWARSBALK VAN DE HOOIHARK. Zie voor de vork- en gaffel-benamingen de toelichting bij het lemma STEEL VAN DE HOOIHARK. Zie ook afbeelding 11, c.]

vork: *vōr²k* L 332; *vōr²k* Q 78, 204a, 209; *vēr²k* P 55, Q 2; **rekevork:** *rī²kāvōr²k* Q 32a; *rēkāvēr²k* Q 4; **reeksvork:** *rē²ks-vōr²k* Q 247, 247a; **gritselvork:** *gretsēlvōr²k* Q 78; *-vēr²k* P 54; *gritsēlvōr²k* P 222; **gaffel:** *gāfəl* P 107a, Q 18, 77; *gāfəl* Q 71; **vergaffeling:** *vərgafələj* P 51; **streef:** *strēf* L 317, 360; **strever:** *strēver* K 314, 358, L 321, 369; **strevortje:** *strēvōrkā* L 420; **trengel:** *trējəl* K 278; **spanner:** *spanār* L 317, 360, 416; **spanstek:** *spanstek* K 278, 361, 361a; **spanhoutjes:** *spanhōjtjās* L 322; **spanspieën:** *spanspējā* L 289; **steun:** *stōn* L 163, 164, 165, 326, 382, P 48; *stōn* L 270, 324, 384, Q 96, 193; **steunhout:** *stōnhōjt* P 186, 197; **steunhoutjes:** *stōnhōjtjās* L 268; **steunlat:** *stōnlat* L 282; **steunbalken:** *stōnbal²kān* L 0426; **steunspalk:** *stōnspāl²k* Q 113a; **steunstekken:** *stōn-stēkā* Q 2b; **steunstukken:** *stōnstōkā* L 295; **steunarm:** *stōj²ner²m* Q 156; **verbinder:** *vərbenār* K 357; **bindlat:** *bēn²lat* Q 9; **bindstekken:** *bēn²stekā* L 372; **dwarslegger:** *dweslēgār* P 48; **dwarsstekken:** *dwarsstēkān* Q 19a; **warshoutjes:** *wē²rshōjtjās* Q 197, 197a; **warzbalkjes:** *wē²šbel²kškās* L 383; **versterking:** *vərstērkej* Q 9; **zijstukken:** *zējstōkā* Q 96d; **latjes:** *letjās* Q 117a; **balkjes:** *bel²kškās* Q 117a; **stekken:** *stekā* Q 156; **stok:** *stōk* K 358; **stotertje:** *stōj²terkā* P 176; **schei:** *šxēj* P 186, 197; **spijlen:** *spīlā* L 291, Q 111; **kijlen:** *kīlā* L 163, 163a; **stijpjes:** *stīpkās* Q 22; **repen:** *rēpā* Q 93; **schoren:** *šōrā* Q 96c, 119.

4.2.9 TANDEN VAN DE HOOIHARK

Zinken – teeth – dents
(N 18, 92d)

[De houten pennen die aan beide zijden uit de dwarsbalk van de hooihark steken; zie afbeelding 11, d. Alle opgaven zijn in het meervoud.] **tanden:** *tant* L 244c, 268, 269, 271; *tānt* K 278, L 159a, 163, 163a, 164, 165, 265; *tan* K 314, L 317, 360, 368b, 372, 416, 420, 422, 423, P 48, Q 9, 18, 93, 94b, 95a, 96, 96c, 96d, 99*, 193, 197, 198b; *tān* K 278, 357, P 44, 48, 107a, 186, 197, 213, 222, Q 77, 78, 156, 176a; *r-an* Q 200; *tān* K 318, 358, 361, 361a, L 282, 286, 355, P 51, 107a, 176, Q 2, 2b, 3a, 4, 71, 77, 162, 178, 179; *tānā* K 278; *tān* P 55; *tañ* L 266, 288a, 288c, 289, 289b, 290; *ten²* L 318b; *ten²* L 292a, 294, 299, 318b, 320a, 321, 322, 322a, 325, 326, 329, 330, 331, 331b, 332, 369, 371, 372, 374, 377, 382, 383, 426, 0426, 427, 434,

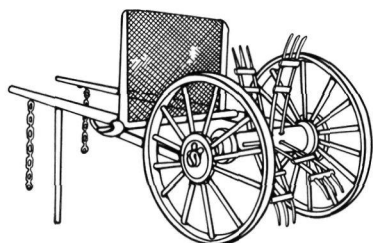
Q 19a, 20, 22, 32a, 33; *tejn*ⁱ L 432; *teŋ* L 270, 291, 295, 386, 422, Q 14, 39, 97, 98, 101, 111, 117a, 119, 197, 197a, 203a, 204a, 209, 211; *t: eŋ* Q 209; **reketanden**: *rēkatānt* L 265; *-tan* L 360; *-taŋ* L 289; *-ten*ⁱ L 324, 384, 429; **gritseltanden**: *gretseltant* P 54; *-tān* Q 78; **harketanden**: *her^akatay* L 268; **pinnen**: *pen* L 420, Q 111, 113a; **houteren pinnen**: *høltərə penə* L 163, 164, 165; **schanken**: *šenk* Q 197.

4.2.10 HOOISPREIDMACHINE, HOOI-KEERDER

Heuwendder – haytedder – faneuse
(N J, 5; N J, 6 add.)

[Het tweewielige werktuig, door paarden getrokken, met een stelsel van doorgaans in de richting van de as van het voertuig draaiende ijzeren harken, waarmee het drogende hooi gekeerd en uiteengespreid wordt.

Zie afbeelding 12, en de toelichting bij het volgende lemma voor de benaming **hooimachine**; **ratofan** is waarschijnlijk een merknaam.

Afb. 12. Hooispreidmachine

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*hooi*] zie het lemma **hooi**; het woorddeel is overal regelmatig, behalve in L 294 waar naast het verwachte *høi*, ook *hū*- wordt opgegeven.]

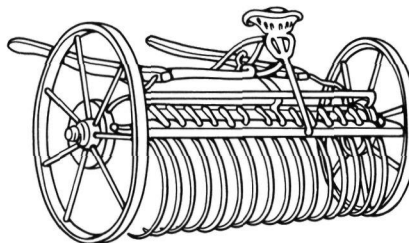
hooidraaier: [*hooi*]*drējər* Q 33; *-drēər* L 430; *-drējər* L 269b, 289b, 318b, 320a, 321, 321a, P 176; *-drējər* L 382; *-drējər* L 322a, 331, 331b, 332, P 107a, Q 96c; *-drējər* L 265, P 222; *-dri^ajər* Q 97; **hooidraaies**: *høidrējəs* Q 32a; **grasdraaier**: *grāsdreər* L 290; **draaier**: *drē(a)r* P 54, Q 156, 162; *dreājər* L 427; *drējər* L 322; *drējər* L 317, 387, Q 7; **draaimachine**: *drējmasin* Q 94b; *drējmasi.n* L 372; *drēmāšen* P 54; **hooikeerder**: [*hooi*]*kirdər* L 318b; *-kirdər* Q 113; *-ki^ardər* P 55, Q 76, 111*, 156; *-ki^aerdər* P 222; **keerder**: *kērdər* Q 94b; *kirdər* K 361, P 54; *kirdər* K 358; *ki^ardər* P 44, 45, 46, 48, 49; *kierdər* Q 99*; **keermachine**: *kērmasin* Q 176a; *kirmāšin* Q 3; *-masin* P 50; *-mās^aen* P 51; *kirmāšin* K 361; *-māšen* P 54; **hooiwender**: [*hooi*]*wēndər* Q 18, 18a, 22, 33, 94b, 97, 98, 111, 111*, 113, 193, 204a; *-wēnⁱdər* L 294 (naast *hū*-); *-wēnər* L 159a; *-wēndər* L 271; **wender**: *wēndər* Q 22, 39, 104a,

117a, 121c, 194, 197, 197a, 204a; *wēnər* L 165; *wēnər* L 163, 163a; **wendmachine**: *wēnmasin* K 278; **hooiwentel**: [*hooi*]*wentəl* Q 20, 28; **wentelaar**: *wentəlēr* Q 192; **hooispreider**: [*hooi*]*šprejər* Q 35; *-sprejər* Q 98; *-sprējər* Q 198b; **grasspreider**: *grāsšprejər* Q 30; **spreidmachine**: *sprejmasin* Q 12; *sprējmasiŋ* Q 196; *sprejmasin* Q 94b; **hooischudder**: [*hooi*]*sxødər* L 312; *-šødər* L 294, 377, Q 39; *-šødər* L 330; **schudder**: *šødər* Q 39, 117a; **hooibreker**: [*hooi*]*brēkər* L 289; *-brēkər* P 48; **breker**: *brēkər* Q 162; **hooier**: *hōjər* L 362; *hō^ajər* P 55; *højər* L 270, 432, Q 198, 247; **hooierd**: *højərt* Q 247a; **hooimachine**: [*hooi*]*masin* K 358, L 270, 288a, 289, 317, 360, 413, 416, 420, Q 80; *-masi.n* L 372, Q 158; *-masiən* L 372a; *-masin* L 371a, Q 72; *-mās^aen* P 51; *-masin* P 177; *-māsen* P 177; **ratofan** (?): Q 247a.

4.2.11 HOOIVERGAARMACHINE

Pferderechen – horserake – râteau mécanique
(N J, 6; N J, 5 add.)

[Het tweewielige door paarden getrokken werktuig met een reeks tot de grond reikende grote half-cirkelvormige haken, gebruikt om het uitgespreide hooi weer in rijen bijeen te sepen. Zie afbeelding 13.

Afb. 13. Hooivergaarmachine

De zegsman van Q 170 merkt bij zijn opgave **hooimachine** op dat dat het werktuig zowel diende „om het hooi te spreiden alsook om het weer samen te brengen”; het gaat hier, en bij enkele andere termen zoals **hooier**, maar ook **hooidraaier** en **wendmachine** kennelijk om algemene benamingen voor machines uit de eerste mechanisatie, zonder dat nog sprake is van de onderscheiden doelen die worden uitgedrukt in de lemmatitels van dit en het vorige lemma. Het algemene **hooimachine** komt ook in het lemma **HOOISPREIDMACHINE** voor. De algemene termen staan bijeen achter in het lemma.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*hooi*] zie het lemma **hooi**.]

hooireker: [*hooi*]*rēkər* L 318b; **hooireek**: [*hooi*]*rēk* L 430, Q 20, 39, 193; *-rēj^ak* Q 196; *-rējk* Q 192; *-rēk* L 290, 320a, 330, 332, Q 33, 111; *-rēk*

Q 39; *-re^ək* L 377, Q 113; *-rei^ək* Q 204a; *-rēk* L 294, Q 28, 198b; **wellereek**: *welərēk* L 331; **reek**: *rē^ək* Q 197, 197a; *rei^ək* Q 204a; *riēk* Q 247; *re.k* Q 117a; *ri^ək* Q 32a; **reekmachine**: *rēkmāšīn* L 269; **rekemachine**: *rēkamāšīn* Q 71; **hooihark**: *[hooi]hēr^ək* L 163, 163a; **hark**: *hēr^ək* L 159a; **harkmachine**: *her^əkmāšīn* L 163, 164, 165; **hooikemmer**: *[hooi]kōmār* L 430; **kemmer**: *kōmār* L 427, 430, Q 96c; *kōmār* Q 7; *kēmār* Q 99*, 204a; **kam**: *k^əamp* Q 247a; **kemreek**: *kōmrēk* Q 97; **kemmachine**: *kō.māšīn* Q 9, 11, 18; **hooigrütsel**: *[hooi]grütsəl* P 222; **hooikratser**: *[hooi]kratsər* L 269b; **kratser**: *kratsər* L 382; **hooischarder**: *[hooi]šardər* Q 76; *-sxērdər* P 107a, 176; *-sxerdər* L 288a, 289; *-šerdər* L 321; **rijenscharde**: *rejšsxērdər* K 358; *rāi^ə-* P 51; **kuisscharde**: *kōssxērdər* P 45; **scharde**: *sxērdər* K 358; *sxerdər* L 289b; *sxērdər* P 46, 49, 50, 54, 55, Q 156; *šerdər* L 322; *sxērər* P 48; **schar**: *sxēr* P 177; **scharmachine**: *šarmāšīn* Q 76, 176a; *-māšī.n* Q 158; *šarmāšī.n* L 372; *-māšīn* L 371a; *sxērmāšen* P 51; *sxērmāšīn* L 286, P 44, 50; *-māšen* P 54; *sxē^ərmāšīn* P 48; *šermāšīn* L 321a, 322a; **scharde**: *šerdər* L 322; **bijeenkeerder**: *binkirdər* K 361; **tijletrekker**: *tēi|lətrekər* K 278; **hooier**: *hōiər* Q 198; *hu^əiər* K 318; **hooimachine**: *[hooi]māšīn* L 265, 289, 312, 352, 427, Q 3, 12, 71, 80, 180; *[hooi]māšī.n* L 372; *[hooi]māšīn* Q 72; *[hooi]māšī.n* Q 170; **hooidraaier**: *[hooi]drejər* L 331, 331b, P 178; *-dreər* P 218; *-drōuər* P 108; **hooiwender**: *[hooi]wendər* Q 22; **wender**: *wendər* K 353, Q 39, 121c; *wenər* K 353; **wendmachine**: *wēnmašen* K 353.

4.3. Het spreiden en weer bijeenwerken van het hooi

[Om van het gemaaid gras bruikbaar hooi te maken past men een aantal bewerkingen toe, die tot doel hebben het gras zo snel mogelijk te laten versterven en verdrogen. Het aanwezige vocht moet kunnen ontwijken, terwijl voorkomen moet worden dat nieuw vocht opgenomen wordt. Bij droog weer overdag wordt het gras dus lichtig verspreid; 's avonds en bij vochtig weer wordt het contact met optrekkend vocht uit de bodem in de vorm van dauw of met neerslag in de vorm van regen beperkt door het gras in rijen of hopen (oppers) te verzamelen.

Aanvankelijk bevat het gras zelf veel vocht, zodat er geen grote hopen gemaakt mogen worden; later kunnen de hopen groter worden, omdat het gevaar van verstikken of schimmelen binnen in de hoop dan verdwenen is. Een bijkomend effect van het zetten van oppers is dat de nieuwe snee gras beter kan gaan groeien.

In het algemeen vormt men eerst dunne regels (rijen), daarna eventueel dikkere regels, vervolgens kleine hoopjes (heukelingen) en daarna

grotere hopen, tenslotte grote hopen (oppers) die wel 2 tot 3 meter hoog kunnen zijn en recentelijk meestal als laatste stadium nog de ruiters, houten constructies waarop meerdere grote oppers zonder contact met de bodem bewaard worden, totdat de oogst van het hele veld verzameld wordt in de schuur of, als er onvoldoende ruimte is in de schuur, in een buitenstaande hooimijt bij de boerderij.

In de praktijk echter is deze „mechanische” volgorde in de bewerkingen sterk afhankelijk van het weer. Bij droog en warm weer, als het gras snel droogt, kunnen één of twee stadia overgeslagen worden; bij regenachtig weer zal men een stadium nog eens herhalen totdat het hooi voldoende droog is om tot een volgend stadium over te gaan.

In deze paragraaf komen de vijf stadia in het veld, na het pasgemaaid gezwad (zie lemma GEZWAD in paragraaf 3), ter sprake: de rij, de heukeling, de hoop, de opper en de ruiter. De bij de boerderij staande hooimijt wordt behandeld in de paragraaf over het binnenhalen van de hooioogst.

Het gezwad wordt gespreid, gekeerd en weer bijeengewerkt tot een rij; deze rij wordt dan de volgende dag weer gespreid en 's avonds (of zodra het droog genoeg is om tot het volgend stadium te worden bijeengewerkt) samengebracht tot heukelingen, die weer worden gespreid en bijeengewerkt tot hopen, enzovoort.]

4.3.1 ZWADEN SPREIDEN (kaart 36)

Schwaden ausbreiten – to spread the swaths – répande les javelles

(N 14, 97a; JG 1a, 1b, 2c; monogr.)

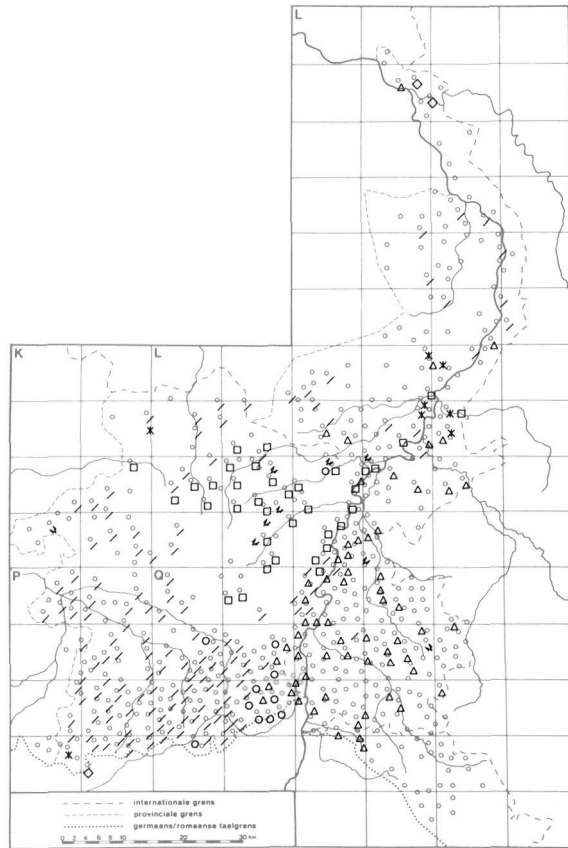
[Het uiteengooien van de versgemaaidde regels gras.

Het voorwerp van de overgankelijke werkwoorden is steeds: gezwaden of gras.]

spreiden: *sprejē* L 159a, 318b, 320c, 326, 371a, 377, 382, 420, 425, 426, 427, 429a, Q 13, 14, 18, 88, 91, 94b, 95, 96c, 96d, 98; *šprejā* L 270, 291, 329, 387, 0426, 432, Q 20, 22, 32a, 97, 99*, 100, 101, 111, 111*, 0112, 112a, 121c, 198b, 203, 204a, 211, 263; *sprējā* L 423, P 222; *sprejē* Q 6, 7, 12, 171, 174, 197, 197a; *sprējā* Q 172, 188; *spr^əēā* Q 200; *spr^əēā* Q 247, 247a; *sprējā* Q 9; *šprejā* Q 33, 193; *šprijā* Q 112b, 117a; **uiteenspreiden**: *utejīn-šprejā* L 386; **uit (het gezwad) spreiden**: *ut (het gezwad) šprejā* L 332; **op de spreij leggen**: *op^ə dā šprejē legā* Q 111; **breken**: *brēkā* L 211, 289a, 318b, P 45, 50, 107a, 172, 173, 174, 175, 176, 176a, 178, 180, 182, 219, Q 97; *brē.kā* K 358, L 282, 314, 315, 353, P 44, 46, 49, 52, 53, 55, 113, 117, Q 7, 8, 9, 10, 11; *brē^əkā* P 218, Q 156, 241; *brē.^əkā* K 359, L 413, 424, P 177a, Q 71; *brē^əān* K 315; *brē.^ə* Q 82; *bre.^əān* K 314; *brēkā(n)* L 312, 313, 422, P 47, 48, Q 72; *brē.kā(n)* L 356, Q 5, 72,

Kaart 36. ZWADEN SPREIDEN

- △ spreiden en afleidingen
- ∕ breken en afl.
- breien
- × smijten en afl.
- uit(er)eengooien
- ∕ uit(er)eendoen
- ∧ uit(enz.)slaan
- ◇ (uiteen)strouwen

76, 77, 81a, 83, 84, 155, 158a, 162, 163, 168, 168a, 180, 182, 242; *brē^əkā* Q 161; *brē^əkā* Q 167; *brēkā(n)* K 316, 318, L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 247, 266, 268, 271, 282, 288, 289b, 295, 324, 325, 330; *brē.kā(n)* K 357, L 286, 317, 352, Q 89, 90, 169, 181; *brēkā* L 244c; *brē^əan* K 278; *brī^əkā* P 222, Q 2b; *brī.əkā* K 360, L 414, P 51, 56, 58, Q 1, 2a, 71; *brī^ēkā* K 361; *brī^əkā* Q 165; *brī.əkā* P 57, 118, 118a, 119, 120, 121, 177, 192, 224, Q 73, 152, 156, 157, 159; *bri.ēkā* P 184, 186, 187, 188, 195, 197, 220, 223, Q 2, 74, 75, 78, 79, 79a, 80, 153, 154, 157a, 160, 164, 166; *brejkā* L 159a, 268; *braikā* L 289; **uitbreken**: *āt-brēkā* P 179; **uiteenbreken**: *o^{ti}ejā.nbri.ēkā* P 220; *ātian-brēkā* P 179; **openbreken**: *o^upabrēkā* P 115; *ō^upabrē^əkā* P 175; **breien**: *brejā* L 369, Q 87, 94, 178, 179; *brejā* Q 173, 175; *brējā* Q 72; *brē^ə(n)* Q 170, 240; *brē* Q 177; **opensmijten**: *o^upasmējā* P 175; *o^upasmētā* P 214; **uitereensmijten**: *utərəjn-šmī.tā* L 290, 291, 322, 322a, 331, 331b; **uit (het gezwad) smijten**: *ōt (het gezwad) smējā* K 278; **uiteengooien**: *ōtiaguā* K 317a; *ōtiaguān* L 352; *utiaguān* L 353; *udejngū.ijā* L 417; **uitereengooien**: *o^utəri^əngoijā* L 354, 355, 355a; *utərəjngōijā* L

294, 331, 374; *o^utərə.nguā* Q 3; *utərə.*– Q 87; *utərəjngūijā* L 421; *utərəj.n*– L 317, 321, 356, 370, 372, 418, 419, 422, 423; *utərəj*– L 416, 420; *utəriā*– L 316; *ū.ətərəjn*– L 362; *utərəj.ngū^əijā* L 371; *utərəj.ngūijā* L 358, 360, 361, 364, 365, 366, 368, 369, 415; *ū.ətərəj.n*– L 363; **dooreengooien**: *dūrēngūijā* Q 4; **uiteendoen**: *udej.ndō.n* L 359; **uitereendoen**: *utərəjndōn* L 429; *utərəj.ndō.nā* L 319, 321a; *ū.ətərəjndōn* L 416; *ū.ətərəj.ndō.n* L 366, 367; **uitslaan**: *ōtslāgā* K 353; **opeenslaan**: *o^upēslō* Q 113; **strouwen**: *strōuā* L 163, 163a, P 227; **uiteenstrouwen**: *āt^ənstrōā* P 182; **hooien**: *hūijā* P 213.

4.3.2 VERSPREID GRAS

ausgebreitetes Gras – spread grass – herbe ré-pandue (N 14, 98)

[Het resultaat van de handeling uit het voorgaande lemma: het gemaaid gras dat gelijkmatig op het veld ligt te drogen.]

sprei: *sprej* K 358, L 159a, 164, 165, 211, 214, 215, 244c, 247, 271, 294, 320c, 321, 332, 382, 420,

425, 426, 427, 429, Q 9, 14, 18, 94b, 95, 96d, 112b, 162, 193, 198b; *šprej* L 270, 291, 295, 329, 330, 331, 331b, 386, 387, 423, 0426, 432, Q 18a, 20, 21, 22, 97, 99*, 100, 101, 111, 113, 203, 204a, 211; *sprej* L 266, 312; *spreja* L 268, 314; *sprej* L 163, 163a, 265; *šprej* Q 33; *spreja* L 321a; *spre* Q 77; *sprej* K 278; *šprej* L 290; *spr-ε* K 357; *spraj* K 314; *šprii* Q 117a; **gesprei**: *gasprej* L 286, P 176; **gespreid**: *gasprejt* P 222; *gasprejt'* L 289a; **gespreid gras**: *gasprejt-grās* L 370, Q 197, 197a; **het gras (ligt) op de spreij**: *het-grās- (lik) op- da sprej* L 427, 429a; **brei**: *brēj* Q 71; *brē* K 359; *brāj* K 316, 318; **breekse**: *bri²ksal* P 176; **gebroken gras**: *gabrōka grās* L 324; *gabrōka grās* Q 2; **uitgebroken gras**: *ō²tgabrō²kagrō²s* Q 156; **gebroken gewad**: *gabrōka gəzwə²t* L 314; ~ *gəzwājən* (mv.) L 413; **uiteengegooid gras**: L 369; **uitereengegooid gras**: *outərējngəgujt-grās* L 372; **hooi**: *huj* P 213; *hūj* P 176; *hūj* L 366.

4.3.3 HOOI KEREN

Heu wenden, umstechen – to ted, to toss hay – retourner le foin

(N 14, 99; N 4.1 add.; JG 1a, 1b, 2c; A 34, 2; L 34, 70; monogr.)

[Als het gespreide gras aan de bovenkant droog is, wordt het omgedraaid. Dit gebeurde met de hooihark (voornamelijk in het noorden van Nederlands Limburg) of met de schudgaffel (voornamelijk in centraal en zuidelijk Limburg).

Het voorwerp van de overgankelijke werkwoorden is steeds: hooi of gras.]

wenden: *wendan* L 163, 163b, 192, 192a, 215, 217, Q 97; *wēnə(n)* K 278, L 163, 164, 165, 210; *wē.nən* L 286, 353; *wē.n'ə* L 282; *wənə(n)* K 314, 315, 316, 318, 353, 357, L 364; *wē.nən* L 312, 313, 314, 315, 316, 352; *wējnə* K 317a, L 159a; *wēnə* L 163a, 211; *wē.na(n)* L 355, 355a, 356, 360, 363, 364, 413; **omwenden**: *omwendə* Q 111; *omwēnə* K 358; *omwendə* K 318; *emwē.nə* L 354; **draaien**: *drēja* L 244c, 265, 289a, 289b, 290, 291, 295, 300, 324, Q 87, 88, 91; *drēə* L 429, P 197, 212, 220, 223, Q 14, 32, 32a, 93, 94, 153, 164, 165, 171, 174, 178, 179; *dr-ēə* Q 3; *drē* P 54, 58, Q 177; *drēn* Q 2; *dreja* L 214, 246b, 247, 250, 268, 270, 286, 288, 288a, 289, 316, 317, 318, 318b, 319, 320a, 320c, 321, 321a, 322, 322a, 325, 328, 329, 330, 331, 331b, 358, 359, 360, 361, 362, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 371a, 372, 373, 377, 378*, 381, 381b, 387, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 427, 429a, 432, P 120, 121, Q 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 18a, 96c, 182; *dreə* Q 175; *drjeja* Q 19; *drēja(n)* L 314, P 107a, 114; *drēə* P 113, 115, 117, 118, 118a, 121, 172, 173, 174, 175, 176a, 177, 178, 180, 181, 184, 186, 187, 188, 192, 195, 213, 214, 218, 219, 222, 224, 227, Q 74, 78, 79, 80, 81, 152, 156, 156a, 157, 158, 159, 160, 162, 242; *drē* Q 157a; *drēn* P 176, Q 89; *dreja* L 215, 266, 269, 269a, 271, 382, 426, 0426, P 57, 183;

drēja L 294, 313, 332, 372, 374, 434, Q 20, 94b; *drēə* P 179, Q 20, 22; *drēən* L 355; *drīja* Q 14, 18, 32a, 33, 100, 111, 111*, 112, 0112, 193; *dr-ija* Q 200; *drī²nə* Q 112b, 113, 204a; *drī²ja* Q 97, 98, 197, 197a, 198b, 203; *drīnə* Q 117a; *dr-ia* Q 284; **omdraaien**: *omdrāən* L 353; *omdrēja* L 366, 372, 416, 420, 423, P 116; *omdrēja* L 295; *omdrēə* P 182, Q 103; *omdrēə* P 177a, Q 162, 166; *omdrēja* P 117, Q 158; *omdrēja(n)* K 278; *omdrēja* Q 72; *emdrēə* Q 170; *omdrīə* Q 111; **keren**: *kērə(n)* L 215, 326, Q 77, 84, 86, 89, 112a, 168, 168a, 169, 179, 180, 181, 182, 183, 241; *kē.rə* Q 72; *kē²rə* Q 163; *kējərə* K 357, Q 71; *kiərə* P 120, Q 73, 192, 197, 197a, 202, 204a; *k-irə* Q 200, 247, 247a; *kiərə(n)* Q 74, 75, 76, 79a, 80, 81, 154, 158, 158a, 161; *kirə* K 318, L 318b, 355, P 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 55, 57, Q 2b, 37, 88, 90, 95, 96d, 99*, 102, 0112, 112b, 167, 170, 172, 188, 193, 198b, 203, 208, 211, 222, 240; *kī.rə* L 414, P 222, Q 2a; *k-irə* K 357, 358, 361, L 413, P 44, 51, 56, Q 3; *kī²rə* L 269, 381b, P 58, 119, Q 97, 98, 99*, 112, 117a, 121c; *kī²rə* Q 71; *kī.ərə* Q 1, 2, 3, 5; *kējərə* L 376, Q 81a, 82; *kējərə* Q 83; *kērə* Q 155; **omkeren**: *omkijərə* K 357; *omkirə* P 176, Q 4, 101; *imkirə* Q 2; *omk-irən* K 359, 360; **omleggen**: *uəmlegə* K 317; **omgooien**: *omgujə* P 117; **hooien**: *hōjə* Q 86, 168, 168a; *ōjə* P 193; *hōjən* L 420, Q 72; *hujən* L 312, P 121; *hūjə* L 246.

4.3.4 OP RIJEN ZETTEN (kaart 37)

zusammenlegen in Reihen – to windrow – rassembler en rangées

(N 14, 100; JG 1b, 1c, 2c; A 10, 18; L 38, 36; monogr.)

[Het uitgespreide gras dat de eerste droging heeft ondergaan bijeenwerken tot rijen of langwerpige heuveltjes.

Het voorwerp van de overgankelijke werkwoorden is steeds: hooi of gras.

Wanneer het resultaat van de handeling, i.c. de rij, in het woordtype voorkomt, wordt steeds door middel van [...] verwezen naar de woordtypen van het lemma RIJ, WIERS. Om de vergelijking te vergemakkelijken is in dit lemma dezelfde volgorde van woordtypen of afleidingen daarvan aangehouden als in het lemma RIJ, WIERS. Achter in het lemma staan dan de werkwoorden bijeen die geen formeel verband met de benamingen voor de rij hebben.

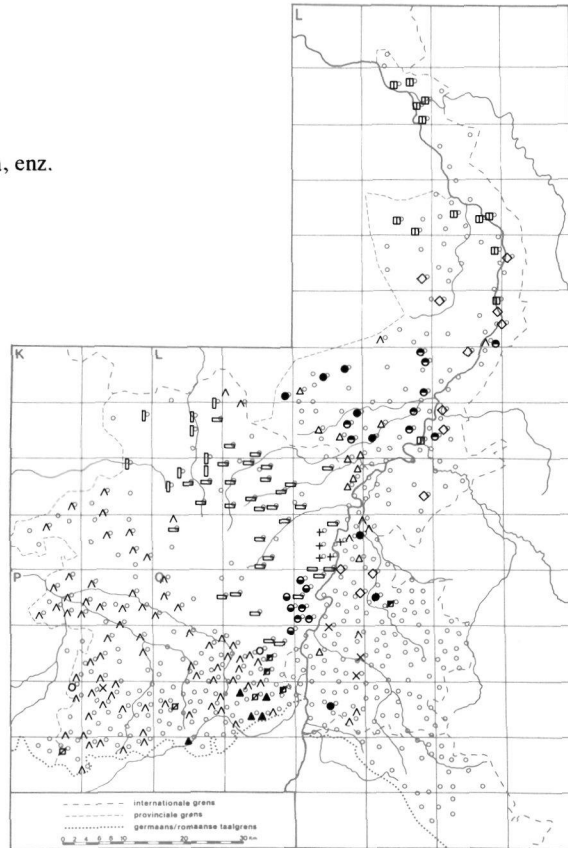
De kaart bevat de denominatieven van de heteroniemen voor *rij*, *wiers* en de werkwoordelijke uitdrukkingen met die heteroniemen, ook geordend zoals in het lemma RIJ, WIERS.]

roeden: *rujə* Q 3; *rojə* Q 6; *rōjə* L 317, 319, 356, 364, 365, 366, 415, 419, 423, 424, Q 87, 88; *rō-ja* L 418; *r-ōjə* L 358, 359, 360, 361, 362, 363, 367, 368, 369; **oproeden**: *oprōjən* L 313, 316, 355; *oprōjə* L 354, 355a; *oprō-ja* L 416, 417, Q 5; **roeden maken**: [*roeden*] *mō.kə* Q 3; **roeden scharren**: *rōjə sčərə*

Kaart 37. OP RIJEN ZETTEN

Naar substantief RIJ; zie kaart 38.

- ◻ (op)roeden, roeden maken, enz.
- ▣ (op)tijlen, tijlen maken, enz.
- ^ oprijen, inrijen, rijen/rijtjes maken, enz.
- roten
- rinnen
- ◉ rillen, rillen maken, enz.
- rollen, rollen maken, enz.
- △ sloten, in sloten trekken, enz.
- + schranken
- × strouwen, op strouwen doen, enz.
- ▲ opjanen, janen maken, enz.
- gangen maken, enz.
- ▣ banen maken, enz.
- ▣ (op)dijken, tot dijken doen, enz.
- ◇ (op)wallen, op wallen trekken, enz.

L 413; **op roeden leggen**: *op [roeden] legə* Q 4; **op roeden trekken**: *op [roeden] trəkə* Q 9; **in de roeden trekken**: *en də [roeden] trəkə* L 423; **op roedingen trekken**: *op rō.ij trəkə* L 372; **tijlen**: *tēlan* K 278, L 314; *tilən* L 312; **optijlen**: *optēlan* K 278, 317a, L 282, 314, 315, 352, 353; *optūlan* L 312; **tijlen maken**: *[tijlen] māka* L 282; **in tijlen zetten**: *en [tijlen] zētə* L 355; **oprijen**: *oprijə* L 265; *uprijə* P 44, 46, 48; *oprijə* P 52, 56, Q 1, 2; *oprijə* P 222, Q 2b, 98; *oprijə* Q 156; **inrijen**: *e.nrijə* P 58; *enrijə* P 47, 48, 49, 50; *enrijə* P 113, 115, 117; *e.nrijə* P 177a; *ei.nrijə* P 55, 119, 120; *ei.nrijə* Q 2; *ei.nrijə* P 118a; *enrijə* P 176; *ei.nrijə* P 53, 57; *ei.nrijə* Q 2a; **beteenrijen**: *bədiənrijə* P 176a; **panden rijen**: *pənd- rēə* P 197; **rijen maken**: *[rijen] mā.kə* L 282; *[-] mōkə* P 178; *[-] mō.kə* Q 77; **rijen trekken**: *[rijen] trəkə(n)* L 286, P 223; **in rijen trekken**: *en [rijen] trəkə* P 219; **op rijen trekken**: *op [rijen] trəkə(n)* L 286, 426, 431, 432, P 173, 176, 184, 192, Q 71, 85, 89, 90, 158a, 168a, 179; **op rijen zetten**: *op [rijen] zētə* P 180, 182, 218; *op [-] zētə* P 175; **rijen opeenzetten**: *[rijen] opī.əzētə* P 227; **op rijen stoten**: *op [rijen] stōtə* Q 84; *op [-] stuətə* P 175; **rijen scharren**:

[rijen] sxārən K 359; *[-] sxārə* K 314, 318, 353; *[-] sxērən* K 361, L 413; *[-] sxērə* K 360, P 46; *[-] šērən* Q 71; **(in) rijen scharren**: *(en) [rijen] sxērə* P 44; **in rijen scharren**: *en [rijen] šārə* Q 168; *en [-] sxērə* P 45, 51; **op rijen scharren**: *op [rijen] šārə* Q 161; *op [-] šārə* Q 72, 81a, 82, 83, 155, 163; *op [-] šērə* Q 79a, 80; *op [-] sxērə* P 177, Q 2a; **op rijen harken**: *op rijə herkə* L 270; **op rijen reken**: *op [rijen] rəkə* Q 181; **op bate-rijen leggen**: *op bə-tərijə legə* Q 170; **rijtjes maken**: *[rijtjes] māka* Q 197, 197a; **rijtjes trekken**: *[rijtjes] trəkə* Q 171; **op rijtjes trekken**: *op [rijtjes] trəkən* L 286; **rijtjes scharren**: *[rijtjes] sxārən* K 316; *[-] sxērə* K 358; **rotten**: Q 86; *roūtə* P 172; **rinnen**: *renə* Q 10, 96c; *reñən* Q 8; *reñə* Q 7, 9; **rillen**: *relə* Q 12; *reļə* L 290, 291, 320a, 322, 322a, 325, Q 11; **rillen maken**: *[rillen] māka* L 294; **rillen trekken**: *[rillen] trəkə* L 270; **op rillen trekken**: *op [rillen] trəkə* Q 13; **op rillen doen**: *op [rillen] dōn* L 320; **op rillen smijten**: *op [rillen] smūtə* L 332; **rollen**: *rolə* L 288a, 289b; **rollen maken**: *[rollen] māka* L 320b, 326, 326*; **op rollen doen**: *op [rollen] dūn* Q 195; **op rollen zetten**: *op [rollen] zētə* L 288; **in rollen trekken**: *en [rollen] trəkə* L 0426; **op rollen draai-**

en: *op [rollen] driā* Q 32a; *sloten: slūtā* L 370, 371, 371a; *slūjā* L 318b; *in sloten brengen: in [sloten] briṅā* L 321a; *in sloten trekken: en [sloten] trekā* Q 99*; *op sloten trekken: op [sloten] trekā* L 289a, 320c, 321, 429; *op sloten scharren: op [sloten] šerā* L 324; *op slootjes doen: op [slootjes] dōn* L 370; *schlauen (du.): žlōuā* Q 222; *schranken: šra.ḡkən* L 420, 421; *šra.ḡkā* L 422, 423; *op schranken maken: op [schranken] mākan* L 425; *strouwen: štrauā* P 176; *štrouā* Q 18a; *op strouwen doen: op [strouwen] dōn* Q 101a; *op een strouw leggen: op an [strouw] liḡā* Q 101; *gemaden maken: [gemaden] mōkā* Q 198b; *gamār māka* Q 117a; *jamadār māxā* Q 121c; *opjanen: oppwōnā* Q 177; *janen maken: [janen] mō.kā* Q 175; *op janen zetten: op [janen] zētā* Q 240; *op janen trekken: op juṅā trekā* Q 169; *op janen reken: op [janen] rēkā* Q 178; *gangen maken: geḡ mō.kā* Q 156; *op gangen trekken: op -geḡ trekā* Q 174; *in gangen zetten: en geḡ zētā* P 214; *banen maken: [banen] māka* Q 94b; *[-] mō.kā* Q 172; *op banen brengen: Q 33; in banen reken: i [banen] rē.kā* Q 91; *dijken: dīkā* L 209, 211, 214, 215a, 247, 268; *opdijken: opdīkā* L 159a, 215, 329; *tot dijken doen: tōt [dijken] dūn* L 163, 163a; *in de dijk zetten: in dan dīk -zētā* L 163, 164, 165; *wallen: walā* L 268, 271, Q 20; *welā* L 244c, 250, 266, 268, Q 14; *opwallen: opwelā* L 295, Q 21; *op wallen trekken: op [wallen] trekā* L 331, 331b, 429a; *up [-] trekā* L 381a; *op duinen trekken: op [duinen] trekā* L 265; *hallen maken: [hallen] māka* L 289; *op de hallen schuiven: op dā [hallen] sxīvā* L 289a; *vloten: vlōtā* L 325, 374; *vlūtā* L 330; *vlōtā* L 381, 382; *vloten trekken: [vloten] trekā* L 320b, 326, 326*; *bedjes trekken: [bedjes] trekā* Q 204a; *op bedjes leggen: op- betšārā le.jā* Q 263; *rengelen: reḡālā* P 186, 222; *perken: Q 18; inperken: enperkā* Q 96; *bijeenperken: biḡinperkā* Q 96; *ruggen maken: ryḡā māka* P 176; *strepen trekken: štrōpā trekā* Q 204a; *op strepen trekken: op štrīpā trekā* Q 117a; *op strepen reken: op štrīfā rēxā* Q 211; *scharren: sxarā* L 214, 214a, Q 7; *sxerā* L 288a, P 52, 56; *šare* L 317, 368, 372; *šerā* L 290, 318, 318b, 320a, 326, 328; *sxārn* Q 1; *šārā* Q 5; *šērā* Q 75; *opscharren: oppsxārān* K 359; *up-sxārān* K 315; *oppsxērā* K 357, 360; *inscharren: eiḡnsxērā* P 195; *ei.nšērā* Q 157a; *eiḡnsxārā* Q 2; *e.nšārā* Q 154, 161, 167; *eiḡnsxērā* Q 165; *e.nšērā* Q 79, 79a; *ei.ḡšērā* Q 156, 157; *ei.nsxērā* P 118, 121, 187, 188, Q 73, 74, 78, 152, 160; *bijeescharren: beḡeiḡnsārā* L 372; *beḡeiḡnsxērā* L 289; *beḡeiḡnsērā* L 291; *beteescharren: badāḡnsxērā* P 193; *reken: rēkā* L 431, Q 32, 102, 187, 201; *rēḡkā* L 358, Q 196; *rēxā* Q 211; *rēkā* L 292, 293, 318, 324, 327, 332, 367, 374, 376, 378, 385, 386, 387, 430, Q 15, 36, 98, 100, 177, 178; *reḡkā* Q 193; *rēkā* L 434a, Q 88, 119, 121; *rikā* Q 95; *opreken: opprēkā* Q 9; *opprēkā* L 366, Q 162; *opprēkā* Q 20; *bijeenreken: beḡeiḡnrēkā* L 269; *biḡeiḡnrēkā* L 295; *bīēnrēkā* L 432a; *beḡē.rēkā* Q 94, 101; *beḡeiḡnrēkā*

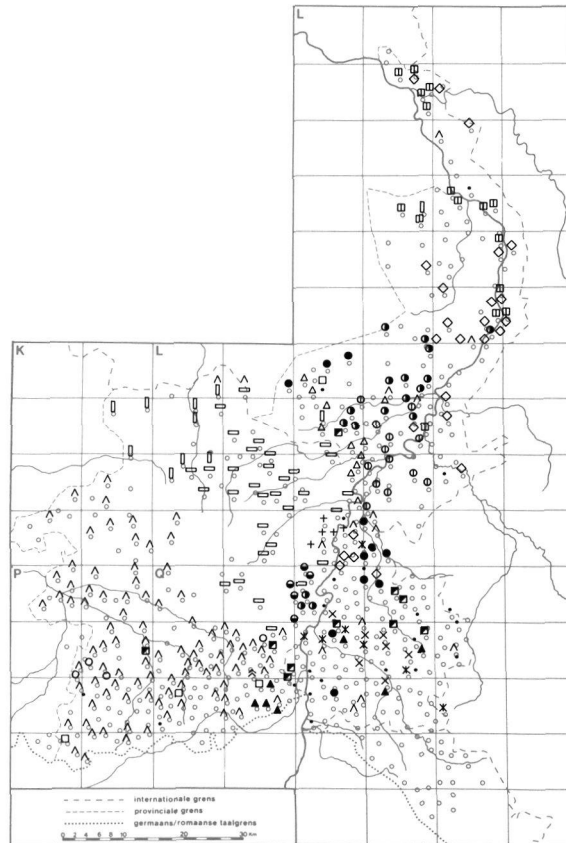
L 291; *biḡeiḡrēkā* Q 21, 36; *harken: herkā* L 269, 269a; *bijeenharken: biḡēnhērkā* L 159a, 191, 192a; *biḡēnhērkā* L 267, 268, 298; *kemmen: kōmā* L 373, 381, 381b, 422, 428, 431, 433, Q 15, 18, 32, 34, 96a, 99, 175; *kemā* Q 111*, 112a, 113a, 113c, 203, 208; *opeenkemmen: opeḡinkemā* Q 100; *bijeenkemmen: biḡēkōmā* Q 30; *kratsen: kratsā* L 377, 381, 382; *opkratsen: oppkratsā* Q 97; *opkrabben: oppkreba* Q 95; *gaderen: gōḡrā* P 174; *intrekken: ei.ntrekā* Q 153; *bijeeentrekken: beḡintrekā* L 248; *biḡintrekā* Q 99*; *beteentrekken: badē.ntrekā* Q 164; *opeentrekken: opeḡtrekā* Q 112b, 113; *pbē.-trekā* Q 168a, 199; *bijeeendoen: beḡēndūn* L 213; *biāndūn* K 314, 361; *biḡēndōn* L 318b; *opeendoen: pbē.dū.n* Q 188; *opmaken: upmō.ʔan* K 314; *bijeenmaken: biḡēimākā* Q 21; *instoten: ē.nstōtā* Q 182, 241; *e.nstōtā* Q 162; *ei.nstōtā* P 188, Q 159, 166; *bijeenstoten: biḡēiḡstōtā* L 429; *beteenstoten: batōnstuātā* P 224; *inslaan: inšlō* Q 0112, 112a; *ei.nslōy.n* P 195; *bijeeninslaan: beḡēiḡšlō* Q 208; *beteenstouwen: bateḡi.ānstōuān* P 220; *opeensmijten: oppāntsmḡtā* P 213; *ineenjagen: enē.nḡḡā* Q 242; *opzetten: op-zētā* Q 2; *ophooien: ophuḡā* L 414; *ophuḡā* K 318; *uphūḡā* K 316.

4.3.5 RIJ, WIERS (kaart 38)

Reihe – windrow – rangée, andain
(N 14, 101; JG 1b, 2c en Goossens 1963; A 10, 19; A 16, 2; L 38, 37; monogr.)
[De langwerpige heuveltjes of stroken waarin het nog niet geheel droge hooi wordt bijeengeharkt voordat het op hopen wordt gebracht.]
roede: *rūi* L 286; *ruj* L 313, Q 3, 4; *rōj* L 316, 317, 319, 354, 355, 355a, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 372, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 423, Q 5, 6, 87; *roḡ* Q 9; **tijl:** *tḡl* K 278, 317a, L 282, 314, 352, 353; *teḡl* K 278a, 355; *tail* K 278; *til* L 312, 318b; *til* L 210; **rij:** *reḡ* K 316, 353, 359, 360, 361, L 282, 286, 413, 414, P 44, 51a, 56, 176a, Q 72, 79a, 80, 81a, 88, 90, 94, 102, 121, 152, 153, 156, 157, 159, 160, 164, 179; *rḡi* P 118, 120, 188, 220, Q 74; *rē* K 314, 318, 357, 358, P 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 113, 115, 117, 118a, 119, 121, 173, 175, 176, 177, 177a, 178, 180, 182, 184, 187, 192, 215, 218, 219, 222, 223, 227, Q 1, 2, 2a, 71, 78; *reḡ* Q 75, 77, 84, 85, 154, 155; *rē* Q 158a, 168a; *rēi* L 191, 355a, P 214; *riḡā* L 292, 295, 322, 373, 426; *ri* L 422, 431, 432, 433, Q 98, 111*; *raḡ* P 45, 51, Q 82, 83, 89, 181, 182; *rāi* Q 156, 163, 168; **bate (wa.)-rij:** *batarāi* Q 170; **rijtje:** *reḡkā* L 282, 286, Q 171; *riḡkā* Q 197, 197a; **root:** Q 86; *roḡit* P 116, 172; *roḡiā* P 176; **rin:** *ren* Q 10, 96c; *reḡ* Q 7, 8, 9; **ril:** *rel* L 270, Q 11, 12, 13; *reḡ* L 265, 270, 290, 291, 292, 293, 294, 320, 320a, 320c, 322, 322a, 324, 325, 332; **rol:** *rol* L 288, 288a, 289b, 322, 373, 434, 434a, Q 21, 32a, 99, 195, 196; *rolā* L 0426, 429, 430; **sloot:** *slōt* L 321a; *sloḡt* L 318b; *slūt* L 289, 289a, 318b, 320c, 321, 324, 370, 371, 371a; *slōḡt* L 318; **slootje:**

Kaart 38. RIJ, WIERS

- ▭ roede
- ▭ tijl
- ^ rij, rijtje
- ⋈ bate-rij
- root
- rin
- ril
- rol
- △ sloot
- × schlaue
- + schrank
- × strouw
- ▲ jaan
- gang
- baan
- ▩ dijk
- ◇ wal
- ⊙ vlot
- = „gezwad”

sly²tjā L 370; **schlaue** (du.): *slɔuə* L 429, Q 96a, 99, 99*, 101, 202; *zlou* Q 222; **schrank**: *šraŋk* L 420, 421; *šrāŋk* L 422, 423a; *šreŋ* L 425; **schrankje**: *šreŋkskə* L 420; **strouw**: *strou* Q 18a, 101, 101a, 111, 111*, 112b, 203; **gezwad**: *gəzwat* L 213, 214a; *gəzwa²t* Q 165; *gəzwāt* L 266; *gəzwōt* P 176, Q 156; *gəšwāt* L 426; *gəšwā* L 386; **dobbel gezwad**: *dɔbəl gəzwāt* L 289; **gezwaard**: *gəšwert* L 387; **zwad**: *swat* L 213; *zwō.ts* Q 188; *zwājər* (mv.) Q 15; **gemad**: *gəmat* Q 202; *jəmat* Q 121c; *gəmət* Q 99, 113a; **gemade/gemaai**: *gəməj* Q 201, 203; *gəmər* Q 18, 21, 99, 112a, 117a, 119, 121b; *gəməjər* (mv.) Q 187a; *gəməjər* (mv.) Q 193, 198b, 199; **jaan**: Q 94, 240, 242; *jōn* Q 175, 177, 178, 203; *jōn* Q 113c; *jōn* Q 100; **dikke jaan**: *dikə jōn* Q 179; **gang**: *gaŋk* L 289, P 214, Q 156; *ga.ŋk* Q 174; **baan**: L 320, Q 33, 38, 97, 102, 113; *bōn* Q 91, 94b, 0112, 172; **hooibaan**: *hōj**ō**n* P 121; **pand**: *pānt* P 197, 213; **inslag**: *enslax* Q 1; *ej.nslōx* Q 73; **dijk**: *dīk* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 209, 211, 214, 214a, 215, 215a, 247, 269, 271, 329; **dijkje**: *dīkskə* L 210, 214, 268; **wal**: *wal* L 163, 163a, 192a, 214a, 386; *wāl* L 248, 250, 266, 267, 268, 269, 269a, 270, 271; *wəl* L 290, 295, 296, 329, 331,

331b, 381a, 428, 429, 429a, 430, Q 14, 22, 33; **raaswal**: *rāswələ* (mv.) L 244c, 266; **duin**: *dōn¹ə* L 265; *dōn* (enkelv., naar geherinterpreteerd meerv. „deun”) L 210; **halle**: L 289, 289a; **vlot**: *vlot* L 377, 378, 381, 381a, 381b, 382, 431; *vloot* L 375; *vlōt* L 320b, 326, 326*, 328; *vlōt* L 325; *vlūōt* L 326; *vluot* L 328, 330; **bed**: *bət* L 269, P 195; *bət* Q 208; **bedje**: *bətjə* Q 204a, 284; *b¹ətšə* Q 247, 247a; **heuvel**: *h¹yəvəl* L 244c; **huizel**: L 322; **vol**: L 374; **rabat** (fr.): L 385; *ra¹bat* Q 196; *ra¹ba.t* Q 200; *rabat* Q 193; **rengel**: *reŋəl* P 222; **perk**: Q 18; **ruif**: Q 21; **rug**: Q 20, 95; *rōq* Q 100; *rōk* Q 97; **rugbed**: *rōk-bət* Q 111*; **streek**: *štrīp* Q 30, 211; *štrōp* Q 208; **brei**: *brēj* Q 79; *brē* Q 78.

4.3.6 OP HEUKELINGEN ZETTEN, ZWELLEN (kaart 39)

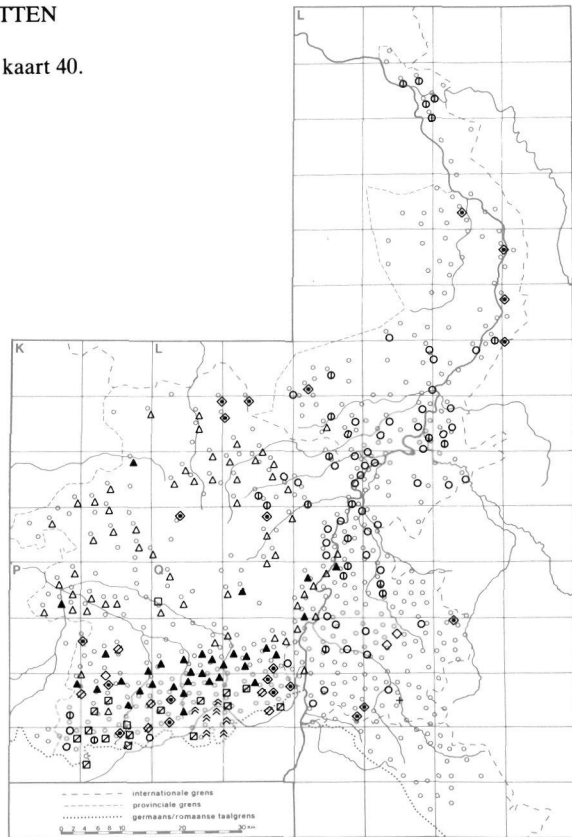
zusammenlegen in kleine Haufen – to gather into hay-cocks – rassembler en monceaux (N 14, 103; JG 1a, 1a, 1c; monogr.)

[Het bijeenwerken van de langwerpige heuveltjes tot de kleinste soort hopen: heukelingen of heukels.]

Kaart 39. OP HEUKELINGEN ZETTEN

Naar substantief HEUKELING; zie kaart 40.

- △ (op)heukelen
- ▲ heukels maken, zetten, enz.
- ⊗ heukelingen opzetten
- (op)opperen, hopperen
- ⊙ oppers maken, enz.
- ◇ (op)hopen
- ⊖ hopen maken, enz.
- ⊕ hoopjes maken, enz.
- (op)mijten
- ⊞ mijtjes maken, enz.
- + kastelen

Het voorwerp van de overgankelijke werkwoorden is steeds: hooi.

Wanneer het resultaat van de handeling, i.c. de heukeling, in het woordtype voorkomt, wordt steeds door middel van [...] verwezen naar de woordtypen van het lemma HEUKELING. Om de vergelijking te vergemakkelijken is in dit lemma dezelfde volgorde van woordtypen of afleidingen daarvan aangehouden als in het lemma HEUKELING.

In dit en in de volgende lemma's komen het woordtype **opper** en de afleidingen daarvan, zoals **opperen**, voor. Het type kent een achttal mogelijke typevarianten die onderling geen voorkeursvolgorde hebben: *opper*, *upper*, *oppel*, *uppel*, *hopper*, *hupper*, *hoppel*, *huppel*. In dit en in de volgende lemma's zijn de vormen met en zonder begin-*h* als aparte woordtypen behandeld; de andere vormen staan steeds in dezelfde volgorde.

De kaarten 39, 41 en 43, respectievelijk „op heukelingen zetten”, „op hopen zetten” en „op oppers zetten” hebben alle drie dezelfde opbouw, die weer in verband staat met de opbouw

van de kaarten 40, 42 en 44: „heukeling”, „hoop” en „opper”. Voor deze zes kaarten zijn ook dezelfde symbolen voor gelijke opgaven gebruikt.]

heukelen: *høkälän* K 316; *høkälä* K 318, 357, P 44, 46; *hø.kälän* K 360, L 312, 314, 315, 353; *hø.kälä* K 358, 359, 361, L 316, 352, 413, Q 10, 88, 95; *hø.kälä* Q 96c; *hø?älän* K 315; *hø?älä* K 278; *højkälä* P 49; *ø.kälä(n)* L 423, Q 8, 9, 13; *ø?kälä* Q 6; *høkälän* Q 1; *højkälä* P 47, 115, 179; *høkälä* L 355, P 50; *hē.kälä* P 53, Q 2a; *hē.kälä* P 52; *hī.kälä* L 356, 358, 359, 360, 363, 415; *hī?kälä* Q 72; *hi.kälä* L 362, 416, 417, 418, Q 81a; *hi.kälä* Q 87; *hij.kälä* L 317; **opheukelen:** *ophø.kälä* K 357, L 314, 318b, 354; *uphøkälä* P 45; *ophø?älä* K 278, 314; *uphø?älä* K 353; *ophøkälä* Q 1; *ophøkälä* Q 2; *ophē.kälä* L 355, P 55; *ophi.kälä* Q 3; *ophi.kälä* L 364; **heukels maken:** [*heukels*] *mākä* P 48; [-] *møkä* P 177, Q 76, 77, 79, 84; [-] *mø.kä* Q 157; **heukels opzetten:** [*heukels*] *op-zetä* P 117, 187, 188, Q 79; **op heukels zetten:** *op* [*heukels*] *-zetä* P 121, 172, 184, Q 74, 77, 78, 80, 83, 86, 89, 155; **in heukels zetten:** *en* [*heukels*] *-zetä* K 317a; *en* [-] *-zetä* P 176; **heukels opscharren:** [*heukels*]

opsxērā K 358; **heukeltjes maken:** *hekalkas mākā* L 355; [*heukeltjes*] *mā.kā* L 359, Q 7, 12; [-] *mō.kā* Q 75, 91, 152, 153, 160; **heukeltjes zetten:** [*heukeltjes*] *zētā* Q 72; **op heukeltjes zetten:** *op [heukeltjes] zētā* L 416, Q 9, 75, 160, 170; *op ø²kalkas zētā* L 424; *op hyø.kalkas zētā* Q 154; **op heukeltjes trekken:** *op [heukeltjes] trēkā* Q 4; **heukelingen opzetten:** [*heukelingen*] *op zētā* Q 162; **op heukelingen zetten:** *op [heukelingen] zētā* Q 158a, 161, 167, 177, 241; **heukelingetjes maken:** [*heukelingetjes*] *mō.kā* Q 242; **op heukelingetjes zetten:** *op [heukelingetjes] zētā* Q 182; **opperen:** *oparā* L 265, 289b, 294, 320a, 321, 321a, 322, 324, 325, 326, 330, 331, 331b, 332, 370, 371, 371a, 373, 374, 382, 421, 432, P 175, 214; *oparā* L 369, 419, 420, 422; *øparā* L 386; *øparā* L 387; *øparā* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 290, 291, 295, Q 98; **hopperen:** *hoparā* L 360, 0426, 429, Q 20; *hoparā* L 361; *hopalā* P 222; *hopalā* Q 18, 18a, 100, 112a, 193, 198b, 203; *hūpalā* Q 101; **opopperen:** *opøparā* Q 95; **ophopperen:** *ophypalā* Q 101; **op hoppers zetten:** *op [hoppers] zētā* Q 99*; *op [-] zētā* Q 198b; **oppers maken:** [*oppers*] *mākā* L 329, 332, Q 14; *oparā mākā* L 372, 425; **op een opper doen:** *op nā [opper] dōn* L 318b; **hoppers zetten:** *hopars zētā* L 365; **in oppers zetten:** *en [oppers] zētā* P 174; **op oppers zetten:** *op [oppers] zētā* L 319, 369; **op hoppers zetten:** *op [hoppers] zētā* L 366; *op hoparā zētā* L 429a; **oppers trekken:** *op oparā trēkā* L 372; **oppertjes maken:** [*oppertjes*] *mākā* L 270, 288, 320c; **hoppertjes zetten:** [*hoppertjes*] *zētā* Q 22; **op oppertjes doen:** *op [oppertjes] dōn* L 370; **op hoppertjes doen:** *op [hoppertjes] dō.n* L 368; **op hoppertjes draaien:** *op [hoppertjes] driā* Q 32a; **kleine oppers opzetten:** [*kleine oppers*] *op zētā* P 218; **op weeroppers zetten:** *op [weeroppers] zētā* L 159a, 163, 164, 165; **in weeroppers zetten:** *in [weeroppers] zētā* L 163, 163a; **hopen:** *hōpā* Q 111; *hōpā* Q 0112; **ophopen:** *ophū²pā* P 176a; **hopen opzetten:** [*hopen*] *op zētā* P 197; **op hopen zetten:** *op [hopen] zētā* P 172, 173, Q 174, 178; **kleine hopen maken:** [*kleine hopen*] *mō.kā* P 192; **op kleine hopen zetten:** *op- kleiⁿ hōip zētā* P 118; **hoopjes maken:** *hupkas mākān* L 413; [*hoopjes*] *mākā* L 214, 270, 286, P 176, Q 197, 197a; ; [-] *mā.kā* L 282, 313; [-] *mōkā* P 107a, Q 156; [-] *mō.kā* P 224, Q 164; **op hoopjes doen:** *op [hoopjes] dōn* L 370; **hoopjes opzetten:** [*hoopjes*] *op zētā* Q 156; **op hoopjes zetten:** *op [hoopjes] zētā* P 176a, Q 94, 117a, 156, 172, 175; *op [-] zētā* L 366; **in hoopjes zetten:** *in [hoopjes] zētā* L 268, 289a; **op kleine hoopjes zetten:** *op [kleine hoopjes] zētā* Q 171; **weerhoopjes maken:** [*weerhoopjes*] *mākā* L 247; **mijten:** *mē.tā* P 186; **opmijten:** *opmētā* Q 2; **mijtjes maken:** [*mijtjes*] *mōkā* P 180; [-] *mō.kā* Q 159, 164, 169, 240; **mijtjes zetten:** [*mijtjes*] *zētā* Q 179; **op mijtjes zetten:** *op [mijtjes] zētā* P 182, 213; **kleine mijtjes maken:** [*kleine mijtjes*] *mō.kā* P 220, Q 163, 168; **kleine mijtjes opzetten:** [*kleine*

mijtjes] *op zētā* P 219; **op kleine mijtjes zetten:** *op [kleine mijtjes] zētā* P 178, 223, Q 157a; **kleine mijtjes ineenzetten:** [*kleine mijtjes*] *eniānzētā* P 227; **heuveltjes maken:** [*heuveltjes*] *mō.kā* Q 159; **weerheuveltjes maken:** [*weerheuveltjes*] *mākā* L 423; **kastelen:** *kašū²lā* Q 204a; **vloten:** *vlūtā* L 322; **opharken:** *ophērka* L 295; **opkrabben:** *opkrabā* L 215; **opkrabberen:** *opkrēbarā* P 175; **optrekken:** *optrēkān* Q 1; **opeendoen:** *opēindōn* L 317; *obej.n-dō.n* L 367; **bijeendoen:** *bei²ndō* L 244c; *bi².ndū.n* L 286; *biēindō.n* L 366; *bi.ndū.n* Q 1; **opeenzetten:** *opiānzētā* P 179; *øbē.nzētā* Q 180; **opzetten:** *op zētā* P 51, 56, 57, 58, 107a, 113, 118a, 119, 120, 177a, 195, Q 1, 2, 2a, 71, 72, 73, 78, 79a, 82, 90, 165, 168a, 181; **ophooien:** *ophuijā* L 414; **vaardigen:** *verdīgā* Q 34.

4.3.7 HEUKELING (kaart 40)

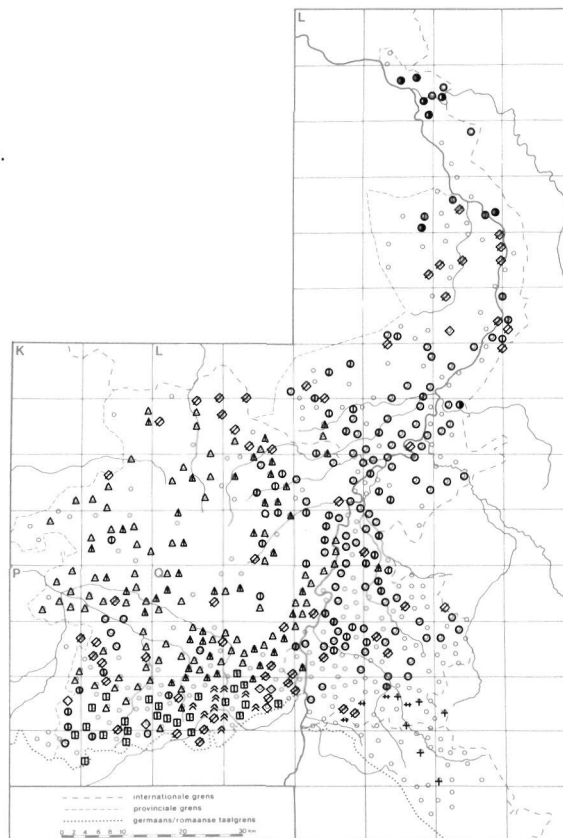
kleiner Haufen – hay-cock – monceau de foin
(N 14, 104 en 103 add.; JG 1a, 1b, 2c; A 16, 3a; A 42, 20a, L 36, 1; L 38, 38a; monogr.)

[Het kleinste hoopje halfdroog hooi dat men 's avonds maakt door het opwerken van de rijen, om ze 's anderendaags weer uiteen te gooien. De kaarten 40, 42 en 44, respectievelijk „heukeling”, „hoop” en „opper” hebben alle drie dezelfde opbouw, die weer in verband staat met de opbouw van de kaarten 39, 41 en 43: „op heukelingen zetten”, „op hopen zetten” en „op oppers zetten”. Voor deze zes kaarten zijn ook dezelfde symbolen voor gelijke opgaven gebruikt.]

heukel: *hōkāl* K 316, 317a, P 44, 45, 46; *hō.kāl* K 357, 359, 360, 361, L 312, 314, 315, 316, 318, 318b, 352, 353, 413, 414, P 51, 51a, Q 1, 10, 71, 72a, 73, 75, 79a, 88, 96c, 157, 165; *hō²āl* K 314, 315, 353; *hōkāl* K 318; *hō²āl* K 278; *ø.kāl* L 423, 423a, Q 7, 8, 11, 12, 13; *ø².kāl* L 424, Q 6; *jø.kāl* Q 77, 168a; *hōijkāl* P 47, 48, 49, 115, 117, 172, 177, 177a, 179, 184; *hōj.kāl* P 119, 120, 121, 187, 188, 195, Q 74, 78; *øijkāl* P 176; *hyø.kāl* Q 76, 80, 155, 164; *hēkāl* P 50; *hē.kāl* L 355, 355a, P 52, 53, 55, 56, 57, Q 2, 2a; *jēkāl* Q 86; *hī.kāl* L 356, 364; *hī².kāl* L 416, 417, Q 3, 5, 72, 81a, 82; *hī².kāl* Q 84; *iē.kāl* Q 83; *hī²kāl* Q 87; *jē.kāl* Q 89; *hū.kāl* L 317; *hyākāl* L 289a; **heuker:** *ē.kār* Q 2; **heukeltje:** *hō.kālka* K 357, 358, L 318b, 319, 354, 413, 414, P 51, Q 1, 75, 79, 88, 152, 153, 160; *hō²ālka* K 278; *økālka* Q 20; *ø.kālka* Q 2b, 7, 9; *jøkālka* Q 77, 155; *hōijkālka* Q 76; *økalšā* Q 95; *hyø.kālka* Q 154; *hē.kālka* P 55, 57, Q 2, 4, 72; *jēkālka* Q 85; *hē.kālka* Q 91; *jēkālka* Q 93; *hiē.kālka* Q 170; *jiē.kālka* Q 168a; *hī.kālka* L 358, 359, 360, 363, 366, 415, 416, Q 3; *hī².kālka* L 362, 367, 418; *hū.kālka* L 317; *ū.kālka* Q 12; **heukeling:** *hō.kālēj* Q 158, 161; *hyø.kālēj* Q 162; *juø.kālēj* Q 177; *jøkālēj* Q 169; *gjø.kālēj* Q 173, 182, 241; *hiēkālēj* Q 167; *jē.kālēj* Q 242; *hyākālēj* Q 158a; **heukelingetje:** *jøkālējskā* Q 168 (vroeger), 177, 182;

Kaart 40. HEUKELING

- △ heukel
- ▲ heukeltje, kleine heukel, enz.
- ⋈ heukeling
- opper, hopper
- ◉ oppertje, kleine, halve opper, enz.
- weer-, windopper
- ◇ hoop
- ◊ hoopje, kleine, halve hoop, enz.
- ▣ mijtje, kleine mijt
- + kasteel
- kasteeltje

jē.kalejska Q 242; **opper**: *opər* L 265, 289b, 290, 292, 293, 294, 295, 298, 319, 320, 320a, 321, 321a, 322, 324, 325, 327, 328, 329, 330, 331, 331b, 332, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 381a, 381b, 382, 425, 427, 431, 432, P 58, 58a, 118, 118a, 174, 214, Q 14, 15; *opər* L 369, 419, 420, 422; *opər* L 192a, 270, 386, 387, Q 75; *opər* L 163, 163b, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 291; *upər* L 428; **hopper**: *hopər* L 362, 366, 368, 0426, 429a, 433, P 173, Q 21; *hopər* L 361, Q 17, 96a; *hopər* Q 32; *hupər* L 360a; *hopəl* P 222, 223 (doorgaans voor klaver); *hopəl* Q 18, 21, 33, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 101a, 0112, 112a, 112b, 113, 117a, 118, 193, 198b, 201; *hō.pəl* Q 252; *hōpəl* Q 111, 166, 202; *hūpəl* Q 119; **oppertje**: *opərka* K 358, L 210, 214a, Q 156; *opərka* L 214a, 215, 318b, 419, 421, Q 7; *opərka* L 265, 270, 271, 288, 288a, 289, 318 (heel klein), 320a, 320c, 322a, 370, 378, 381b, 420, 421, P 175; *epərka* Q 5; **hoppertje**: *hopərka* L 360, 362, 365, 433; *hopərka* L 430, 434, Q 20; *hopərka* Q 22; *hepərka* L 367, 368, 416; *hopalka* Q 18, 18a, 97, 99, 99*, 101, 203; *hōpalka* Q 32a, 96d; **kleine opper**: *klejn opər* L 322a, 326, 381, P 174; *klēn* ~ P 218; **kleine hopper**: *klejn hopər* P 173,

176a; **halve opper**: *halvə opər* L 268; **droogopper**: *drōgopər* L 331; *drōgōpər* L 294; **weeropper**: *wēropər* L 377; *wēropər* L 211; *wēr-* L 163, 164, 165, 215a; *wējr-* L 159a; **kleine weeropper**: *klejnə wēropər* L 163, 163a; **wateroppertje**: *watərōpərka* L 214a; **hoop**: *hō.p* Q 174, 175, 178; *hūp* (mv.) P 172, 173; *hē.p* (mv.) Q 94; *hōip* (mv.) L 267, P 197; **kleine hoop**: *klejn hōup* (mv.) P 192; **hoopje**: *hōpkə* L 248; *hōpkə* P 107a, 117, 224, Q 3, 164, 241; *hōpkə* Q 166, 175; *hōy.pkə* Q 172; *ōpkə* P 176a; *hōpkə* K 316, L 214, 244c, 245, 246b, 247, 0247, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 286, 312, 313, P 113, Q 109, 111*, 117a, 156, 162, 196, 197, 197a; *hōpkən* K 278; *hōpkə* L 282; *hōipka* L 289, 289a, 317, 318b, 330, 372, 429, Q 38, 88, 94b, 102; *ōj.pkə* Q 13; *hēipka* L 366, 417; *hēpkə* Q 83; *hē.pkə* Q 94; *hēpkə* Q 159, 243; *hūpkə* L 316, 358; *ypkə* P 175; *hūpkə* P 176; *ū^apjə* P 175; **klein hoopje**: *klejn hō.pkə* Q 188; *klēn hē.pkə* Q 171; *klēn hu^apkə* P 121; ~ *hipkə* P 54; **weerhoop**: *wērhop* L 192a; **weerhoopje**: *wērhopkə* L 192a, 211, 247; *wējrhopkə* L 268; **mijtje**: *mēj.tšə* Q 159; *mētšə* Q 164a, 168a, 169, 173, 240; *mē^atjə* P 213; *mē.tjə* P 186; *mē.tšə* P

I.3

180, 182, Q 164, 166; *mē.tjə* P 192; *mē.tšə* Q 179; **klein mijtje**: *klēn mej.tšə* P 220, 223; *klejn mējtšə* P 219; *klēn mētjə* P 178; *klejn mētšə* P 227; *klejn mē.tšə* Q 157a, 163, 168; *klēn mi.tšə* Q 181; **kleine mijt**: *klejn mēʔt* P 195; **tijltje**: *tilkə* L 189a; **tros**: L 169; **heuveltje**: *hø.vəlkə* Q 159; **weerheuveltje**: *wēr(h)əvəlkə* L 423; **dratsje**: *dratskə* Q 86, 90; **stekeling**: *stē.kəleŋ* Q 181; **tas**: Q 203; **kasteel**: *kaštēl* Q 210; *kastiʔl* Q 208; *kastiʔl* Q 204a; *kaštʔl* Q 259; *krēʔziʔl* Q 222; *kersil* Q 253; *kerʔsiʔl* Q 263; **kasteeltje**: *kastilkə* Q 197, 197a, 203; *kastiltjə* Q 208.

4.3.8 HEUKELINGEN SPREIDEN

kleine Haufen ausbreiten – to spread the haycocks – répandre les monceaux (N 14, 105; JG 1a, 1b; A 34, 1; monogr.)

[Het uiteengooien van de kleinste soort hoopjes, zodat ze verder kunnen drogen.

Het voorwerp van de overgankelijke werkwoorden is steeds: heukelingen.

[...] wijst op identieke antwoorden als in het lemma ZWADEN SPREIDEN.]

spreiden: [*spreiden*] L 291, 318b, 377, 382, 387, 420, 425, 0426, 427, 429a, 432, Q 13, 14, 20, 32a, 88, 91, 94b, 95, 96c, 97, 98, 99*, 100, 101, 111, 0112, 112a, 117a, 171, 193, 203, 204a; *sprejə* L 292, 294, 322, 328, 373, 376, 381b, Q 10, 11, 15, 30; *sprejə* Q 21, 37, 99, 103, 112, 192, 208, 222; *šprijə* Q 202; **uitspreiden**: Q 197; *utsprejə* L 269, 271; *ušprejə* L 295, 329, Q 22, 102; *øtspr:en* K 357; **uiteenspreiden**: *utejnsprejə* L 378*; **op de spreid doen**: L 217; **breken**: [*breken*] K 278, 314, 315, 316, 318, L 214, 215, 244c, 247, 266, 268, 282, 286, 288, 289a, 289b, 312, 313, 314, 315, 324, 353, P 44, 46, 47, 49, 52, 53, 117, 119, 187, 219, 222, Q 2, 2a, 5, 9, 72, 75, 76, 77, 80, 81a, 82, 154, 156, 158a, 161, 162, 170, 241; *brē.kə* Q 3; *brēʔə* K 317a; *brēʔkə* Q 1; *brēkə* L 246, 246b, 291, Q 117a; *brajkə* L 288a; **uitbreken**: *ut-brēkə* L 266, 269, 322a; *øt-brēkə* K 358, P 44; *øt-brēʔə* K 353; *øt-brēkə* P 48; *øt-brīʔkə* Q 2b; *øt-brēkə* P 50; *øt-brīʔ.kə* P 58; *ø.t-brē.kə* P 177a; *øʔt-brīʔkə* Q 2; *øʔt-brīʔ.kə* P 118; *øʔat-brējʔkan* Q 71; *øʔ.t-brīʔ.kə* Q 153; *øʔt-brīʔ.kə* P 120, 177, 224; *øʔ.t-brīʔ.kə* Q 73, 74, 78; *ø.t-brīʔ.kə* P 56, 222, Q 152, 157; *øʔ.t-brē.kə* P 55; *øʔ.t-brīʔkə* P 57; *øʔ.t-brīʔ.kə* Q 156, 165; *øʔ.t-brīʔ.kə* P 121, 188, 195, 220, Q 164; *āt-brēkə* P 172, 174, 176, 176a, 178, 218; *ēt-brēkə* P 113; **uiteenbreken**: [*uiteenbreken*] P 179; *øtej.nbrīʔkə* P 118a; *øteʔ.nbrīʔ.kə* P 186; *øtej.nbrīʔ.kə* P 184; *ø.tē.nbrīʔ.kə* P 197; *øteʔ.nbrīʔ.kə* Q 166; *atiʔnbrēkə* P 173; **uitereenbreken**: *utrējnbrēkə* L 270; **heruitbreken**: *ʔherøʔt-brēʔkə* Q 156; *ʔherø.t-brīʔ.kə* P 223; **herbreken**: *herbrē.kə* Q 181; **openbreken**: [*openbreken*] P 115, 175; *øpəbrēkə* P 48, 213; **uitsmijten**: *øʔ.tsmē.tə* Q 160; **uiteensmijten**: *utejnsmitə* L 300; *øti.nsmē.tə* P 51; *øtejn*–Q 159; *otej.n*–

P 192; *øteʔnsmēj.tə* Q 240; *atiʔnsmēʔtə* P 180; *atiʔnsmējʔtə* P 175; **uitereensmijten**: [*uitereensmijten*] L 290, 322, 331, 331b; *utərəjnsmitə* L 386; *utərənsmūtə* L 163, 163a; *utʔərənsmiʔə* L 265; *øtarē.smē.tə* Q 76; *øtarē.smē.tə* Q 89; **opensmijten**: [*opensmijten*] P 175; *øpəsmēʔtə* P 182; *øpəsmēʔtə* P 47; **terug opensmijten**: *trøg øpəsmēʔtə* P 214; **uitgooien**: *øʔ.t.gøjə* Q 75, 79a; *øʔt.gūjən* Q 71; **uiteengooien**: [*uiteengooien*] L 352, 353, 355, 355a; *øʔtiʔngoʔjə* L 250; *ātjngujə* P 176; *udejngū.jə* L 417; **uitereengooien**: [*uitereengooien*] L 294, 317, 321, 331, 356, 358, 360, 361, 364, 365, 368, 369, 370, 371, 372, 419, 420, 421, 422, 423, Q 87; *øʔtarēgøjə* Q 77, 83; *øtrē.n*–Q 157; *øʔtarē.ngøjə* Q 155; *øʔtarēj.n*–Q 167; *ø.tarē*–Q 168a; *atrē.n*–Q 162, 163; *utrējngøjə* L 330; *utrējngjən* L 266; *øʔtarēngujə* Q 4; *ū.tarē.gujə* Q 172; *øʔtarējn*–Q 72; *utərəj.n*–Q 7; *utərə.*–Q 188; *utərəj.ngūjə* L 424, Q 10; *utərəj.*–Q 6, 8; *utrējngūjə* L 371a; *utərəj.n*–Q 9; *ūtərəjngūjə* L 416; *ū.tərəj.ngūjə* L 366; **uitereengooien op spreien**: *utrējngøjə øp-sprejə* L 332; **dooreengooien**: *durē.ngøjə* Q 168; **omgooien**: *ømgøjə* Q 19; **in (huistplaatsen) gooien**: L 325; **uiteengoezen**: *utejngušən* Q 32; **uitereenwerpen**: *ūt.ərənwe.rʔpə* Q 178; *øʔtarē.n*–Q 182; *øtarē.nwerʔpə* Q 84; *øtarē.*–Q 174; *øtarʔ.werʔpə* Q 175; *atarē.nwe.rta* Q 169; **afwerpen**: *øfwe.rʔpə* Q 242; **uiteendoen**: *utejndōn* L 370, 378*; *øtjandūn* K 318; *øtia.ndū.ə* L 352; **uitereendoen**: [*uitereendoen*] L 319, 321a, 366; *utərəjndōn* L 269a, 289, 317, 318, 318b; *utərəjndō.n* L 364; *ū.tərəjn*–L 418; *ūtərəj.n*–L 359, 363; *øtarindūn* L 413; *øʔtarʔnduan* L 354; *øtarē.ndūʔn* Q 90; **uitereenplaatsen**: *utərəjnplātsə* Q 97; **daaldoen**: *dā.ldu.n* K 357, 358; *dālduyn* P 45; *dōldun* K 359, 361, P 51; *dōldū.n* L 413; *dō.ldu.n* K 360; *dōʔ.ldu.n* L 414, Q 1; **omdoen**: *ømdoə* Q 197; **strouwen**: *strøʔə* L 159a, 163, 164, 165; **uitstrouwen**: *ūtstrøʔə* L 163, 163b; **breien**: *brejən* L 316; **uiteenbreien**: *utēnbryjə* Q 197, 197a; **uitereenbreien**: *ūtərəj.nbryjə* L 360; *utərə.bryjə* Q 196, 198b; **hooien**: *højə* L 192, Q 177; *højə* L 374; *højə* L 326; **openhooien**: *øpəhøʔə* P 227; **draaien**: *drējə* L 367; *dr:ejə* L 290; **uitereenschudden**: *utərəjnsøʔdə* L 320c; **op sloren trekken**: *øp sløʔrə trekə* L 320a; **uitzetten**: *ut-zetə* L 326; **terug uitzetten**: *trøg ut-zetə* P 219; **omstoten**: *ømsūtətə* L 270; **uitreken**: *utrēkə* Q 20; **uiteenreken**: *utēnrēkə* Q 30.

4.3.9 OP HOPEN ZETTEN (kaart 41)

zusammenlegen in Haufen – to stack into heaps – rassembler en meulons (N 14, 107)

[Het bijeenwerken in hopen die aanzienlijk groter zijn dan heukelingen, maar nog niet zo groot als oppers.

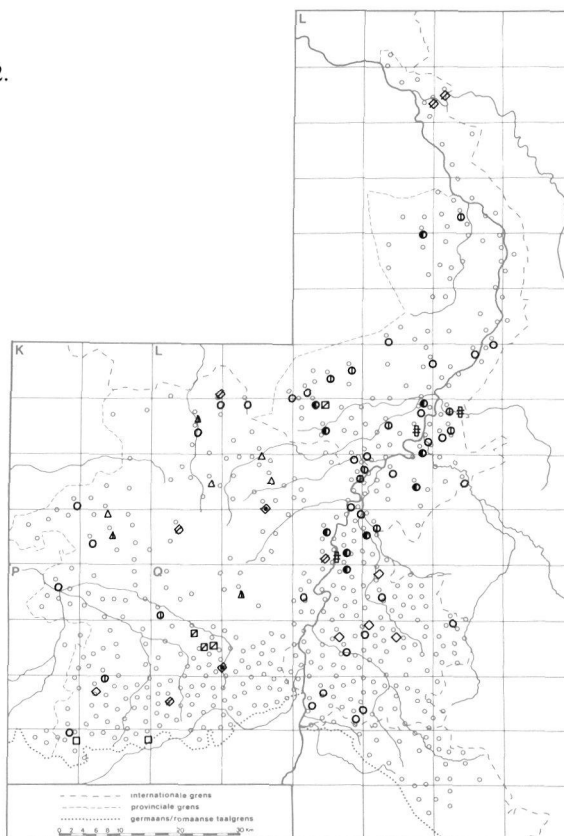
Het voorwerp van de overgankelijke werkwoorden is steeds: hooi.

Wanneer het resultaat van de handeling, i.c. de

Kaart 41. OP HOPEN ZETTEN

Naar substantief HOOP; zie kaart 42.

- △ (op)heukelen
- ▲ heukels maken, zetten enz.
- (op)opperen, hopperen
- weeropperen
- oppers maken, enz.
- ◇ (op)hopen
- ◊ hopen maken, enz.
- ◆ hoopjes maken, enz.
- (op)mijten
- ▣ mijtjes maken, enz.
- ‡ huisten maken, enz.

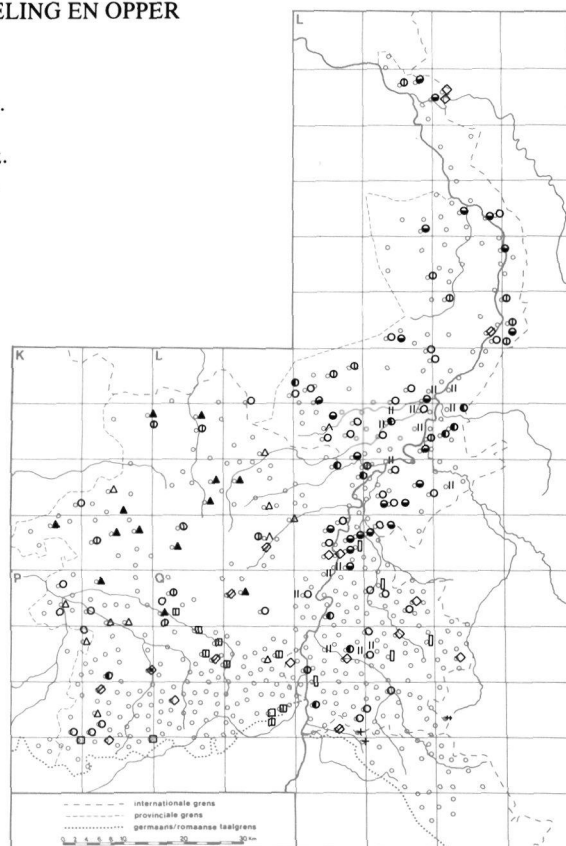

hoop, in het woordtype voorkomt, wordt steeds door middel van [...] verwezen naar de woordtypen van het lemma HOOP, TUSSEN HEUKELING EN OPPER. Om de vergelijking te vergemakkelijken is in dit lemma dezelfde volgorde van woordtypen of afleidingen daarvan aangehouden als in het lemma HOOP, TUSSEN HEUKELING EN OPPER.] **heukelen:** *hōkala* K 318; *hī.ōkala* L 360; *hij.kala* L 317; **opheukelen:** *ophēkala* L 355; **grote heukels maken:** [*grote heukels*] *mākā* K 358, L 312; **op grote heukels trekken:** *op* [*grote heukels*] *trēka* Q 4; **opperen:** *ōpərə* K 357, L 265, 286, 289b, 295, 314, 321, 321a, 322, 377, P 175, Q 98, 117a, 198b; *ōpərə* L 386; *ōpərə* L 270, 291, 372, 386, Q 197, 197a; **hopperen:** *hōpələ* Q 100, 193; **opperen:** *ōpōpərə* L 289a, 329, P 44; *ōpōpərə* L 373, Q 9; *upōpərən* K 314; **ophopperen:** *ophōpələ* Q 32a; **omhoogopperen:** *ōmūxōpərə* L 282; **dobbelopperen:** *dōbəlōpərə* L 332; **oppers maken:** *ōpərə mākā* L 370; **in oppers zetten:** *en* [*oppers*] *zētā* L 270; *en* [-] *zētā* L 314; **op oppers zetten:** *op* [*oppers*] *zētā* P 222, Q 2; **oppertjes zetten:** [*oppertjes*] *zētā* L 288a; **halve oppers maken:** [*halve oppers*] *mākā* L 288; **in grote oppers zetten:** *en* [*grote*

oppers] *zētā* L 331, 331b, 371a; **grotere oppers maken:** [*grotere oppers*] *mākā* L 324; **beteenscharren in middelbarige hoppers:** *bēdīnsxējərə in* [*middelbarige hoppers*] P 176a; **weeropperen:** *wēropərə* L 289, 318b, 382; *wēropərə* L 420, 0426, 427; *wēropərə* L 322a, 330; *wēropərə* L 211; **weerhopperen:** *wērōpərə* L 429a; **weeroppers maken:** [*weeroppers*] *mākā* L 214, 432; **hopen:** *hōpə* Q 0112; *hōjipə* Q 98; **ophopen:** *ophōpərə* Q 20; *ophōjipə* Q 97; *ōpōpərə* P 176; **hopen maken:** *hōp mākən* L 413; *hōjōp mā.kā* L 282; *ōjōp mākā* L 422; **op hopen zetten:** *op* [*hopen*] *zētā* L 163, 163b, Q 156; **hoopjes maken:** *hōpkəs mōkə* Q 77; **bijeenreken tot groter hoopjes:** *bējēnrēkə tōt grūtər hōjpkəs* L 366; **op halve huisten zetten:** *op* [*halve huisten*] *zētā* L 331; **in halve huisten zetten:** *in* [*halve huisten*] *zētā* L 325; **op hooihuisten doen:** *op hōjūstā dūn* L 423; **op heuken zetten:** *op* [*heuken*] *zētā* L 369; **mijten:** *mējətā* P 213, 222; **halve mijten maken:** [*halve mijten*] *mōkə* Q 77; **op halve mijten zetten:** *op* [*halve mijten*] *zētən* Q 71, 72; **kleine mijten maken:** *klejnā mūtā mākā* L 289; **opscharren:** *ōpsxārən* K 359; **meteenscharren:** *mētējnsārə* Q 162; **bijeenmijten:** *bējēnsmūtā* L 163, 163a;

Kaart 42. HOOP, TUSSEN HEUKELING EN OPPER

- △ heukel
- ^ heukeltje
- ▲ grote, dikke, dubbele heukel, enz.
- opper, hopper
- oppertje, kleine, halve opper, enz.
- grote, dikke, dubbele opper, enz.
- ◉ weer-, windopper
- ◇ hoop
- ◊ hoopje, kleine, halve hoop, enz.
- ⊠ groot hoopje
- mijt
- ▣ mijtje, halve mijt
- ▤ huist
- ▥ huistje, kleine, halve huist
- + kasteel
- ⊕ kasteeltje

opeenzetten: *opēnzeta* Q 197, 197a; **ophooien:** *uphūjə* K 316.

4.3.10 HOOP, TUSSEN HEUKELING EN OPPER (kaart 42)

Haufen – heap, mow – meulon
(N 14, 108; A 16, 3; A 42, 20d)

[De middelgrote hoop, doorgaans één meter hoog, waarop het bijna droge hooi wordt gezet, voordat het tot grote hopen worden bijeengewerkt.]

heukel: *høkæl* K 316, L 318, P 180; *hø.kæl* P 58, 58a; *ø.kæl* Q 9; *højkal* P 48, 107a; *hī.kæl* L 366; *hī².kæl* L 415, Q 90; *hīj.kæl* L 317; **grote heukel:** *grūta høkæl* K 353, 358, 359; *gru²ta høkæl* L 312; *grū²ta høkæl* K 278; *gruta høkæl* Q 4; *grūta hē.kæl* L 355, 355a; *grūjta hī.kæl* L 363; **dikke heukel:** *dika høkæl* Q 2; **dubbele heukel:** *døbala høkæl* K 318, L 414, P 51; **heukeltje:** *høkalka* L 318b; *ø².kalka* L 424; *hī².kalka* L 416; **opper:** *opær* K 314, L 265, 286, 289a, 289b, 290, 291, 292, 293, 318, 320a, 320c, 322, 326, 377, 381, 381a, 381b, 432, P 44, 50, 107a, 175, 222, Q 2, 2b, 5, 9, 21, 98;

opær L 419, 421; *øpær* L 215a, 270, Q 197, 197a; *opært* Q 101; **hopper:** *høpær* L 428, P 48, 181, 182; *høpæl* Q 203; *høpæl* Q 32a, 38; **oppertje:** *øpærka* L 288a; *epærka* Q 2; **hoppertje:** *høpærka* L 416; **kleine opper:** *klejna opær* L 266, 316, 329, 370, Q 95; *klēn opær* P 175, Q 2b; *klēna* ~ K 357, L 314; *klejna opær* L 159a, 244c; **klein oppertje:** *klēn opærka* L 413; **kleinere opper:** *klēndær opær* L 270; **halve opper:** *halvæn opær* K 278; *hal²f* ~ L 288; *hal²væ opær* L 268, 271; **dubbele opper:** *døbala opær* L 372; **dobbele opper:** *døbala opær* L 332; **grote opper:** *grōta opær* L 289b, 331, 331b; *gru²ta* ~ L 369, 371a; **grote hopper:** *gru²ta høpæl* Q 18, 100; **dikke hopper:** *dika høpæl* Q 198b; **grotere opper:** *gru²tara opær* L 324; **middelbarige hopper:** *medalbōrega høpær* P 176a; **weeroopper:** *wērøpær* L 289, 318b, 381, 381a, 381b, 382, 426; *wēr* L 420, 425, 0426, 427, 432; *wēr* L 321, 322a, 330, 331, 331b, 381; *wir* L 265; *wērøpær* L 387; *wērøpær* L 211, 214, 215; *wēr* L 247, 271; **weerhopper:** *werhøpær* L 429a; **grote weeropper:** *grōta wērøpær* L 163, 163a; ~ *wērøpær* L 159a; **windopper:** *wint¹opær* L 289a; *went¹*– Q 9; **hoop:** Q 34; *høp* (mv.) Q 0112; *hup* P 219; *høf* Q 121; *høip* (mv.) Q

9, 95, 103, 156; **hoopje**: *høpkə* Q 76; *hø.pkə* Q 200; *heipkə* L 416; *hē.pkə* Q 3; **hooihoop**: *høihøp* (mv.) L 163, 163b; *øiøyp* L 422, 423; **kleine hoop**: *klejn ij* P 176; **groot hoopje**: *gröt huəpkə* P 121; **halve hoop**: *haləf hüip* L 269a; **weerhoop**: *wērhü^əp* L 0247; **windhoop**: *wenthü^əp* L 282; **huist**: *hüst* Q 111*, 187a; *hü^əs* Q 113; **halve huist**: *hal^əf hust* L 294 (wanneer het weer niet erg meewerkt), 300, 322, 324, 325, 326, 375; ~ *hušt* L 290, 291; ~ *hü.s* L 331; *hawf hūs* Q 99*; **kleine huist**: *klejn hust* Q 101; ~ *huš* L 387, 433; *klejn hüzer* (mv.) Q 103; **losse huist**: *lōsə hust* Q 22; **huistje**: *ij^əeskə* L 424, Q 6, 9; **weerhuist**: *wērhüst* L 428; **weerkop**: *werkop* L 437; **huik**: *hük* L 369; **mijt**: *mē^ət* P 213, 222; *mēt* Q 178; **halve mijt**: *hāf mē^ət* Q 72, 77; *hāl^əf mēt* Q 2, 75; ~ *mē^ət* Q 71; **mijtje**: *mētšə* Q 178; *mē.tšə* Q 179; *mītšə* Q 91; **half mijtje**: *hāf mē^ə.tšə* Q 72; **opstoter**: P 118; **kasteel**: *kaštī.əl* Q 247, 247a; **groot kasteeltje**: *gru^əsə krē^əžī^ələ* (mv.) Q 222.

4.3.11 HOPEN SPREIDEN

Haufen ausbreiten – to spread the heaps – répandre les meulons
(N 14, 109)

[Het uiteengooien van de middelgrote soort hopen.

Het voorwerp van de overgangelijke werkwoorden is steeds: hopen.

[...] wijst op identieke antwoorden als in het lemma ZWADEN SPREIDEN.]

spreiden: [*spreiden*] L 291, 329, 387, 420, 0426, 429a, 432, Q 20, 32a, 94b, 100, 111, 0112, 117a; *sprejə* L 322, 422; *šprejə* Q 113; **uitspreiden**: [*utsprejə*] L 269, 271; *uštprejə* L 295; *ūšprejə* Q 9; *øšpren* K 357; **breken**: [*breken*] K 278, 314, 316, 318, L 214, 215, 244c, 247, 282, 288, 312, 314, 324, Q 156; *brēkə* L 291; *brēkə* L 355a; **uitbreken**: *øt.brēkə* K 358; *ø^ət.brī^əkə* Q 2; *ø^ə.t.brī^ə.kə* Q 78; *āt.brēkə* P 176a; **uitereenbreken**: [*utřejnbrēkə*] L 270; **openbreken**: [*openbreken*] P 175; **terug openbreken**: *tryk øpəbrēkə* P 213; **uiteensmijten**: *āti^ənsmjē^ətə* P 175; **uitereensmijten**: [*uitereensmijten*] L 290, 331, 331b; *utərəjnsmitə* L 332; *ūtərənsmitə* L 163, 163a; **uiteengooien**: L 369; **uitereengooien**: [*uitereengooien*] L 331, 360, 372; *øūtərəgōjə* Q 77; *utřejngōjə* L 318b, 332; *utřejn–* L 325; *øtaringōjən* L 413; *øūtərənguūjə* Q 4; *øūtərəjīn–* Q 72; *utřejngu^əjə* L 371a; *ūtərəjngūjə* L 416; *ū.tərəj.ngūjə* L 366; **uitereengoezen**: *utřejnguzə* L 289a; **uiteendoen**: *øtī^əndūn* K 318; *ūtēndūə* Q 197, 197a; **uitereendoen**: *utərəjīndōn* L 317; **daaldoen**: *dōldun* K 359; **strouwen**: *strouə* L 159a; **breien**: *brējə* L 321; **uitereenschudden**: *utřejnšødə* L 320c; **uitzetten**: *ut-zetə* L 326; **omstoten**: *ømštutə* L 270; **uitstoten**: *uštōtə* Q 9.

4.3.12 OP OPPERS ZETTEN, OPPEREN (kaart 43)

zusammenlegen in Schober – to gather into haystacks – rassembler en meules
(N 14, 111; JG 1a, 1b; monogr.)

[Het bijeenwerken in de grootste soort hooihopen, oppers, die in het veld en direct op de grond, worden gemaakt; ze kunnen wel tot 3 meter hoog worden opgezet.

Het voorwerp van de overgangelijke werkwoorden is steeds: hooi.

Wanneer het resultaat van de handeling, i.c. de opper, in het woordtype voorkomt, wordt steeds door middel van [...] verwezen naar de woordtypen van het lemma OPFER. Om de vergelijking te vergemakkelijken is in dit lemma dezelfde volgorde van woordtypen of afleidingen daarvan aangehouden als in het lemma OPFER.]

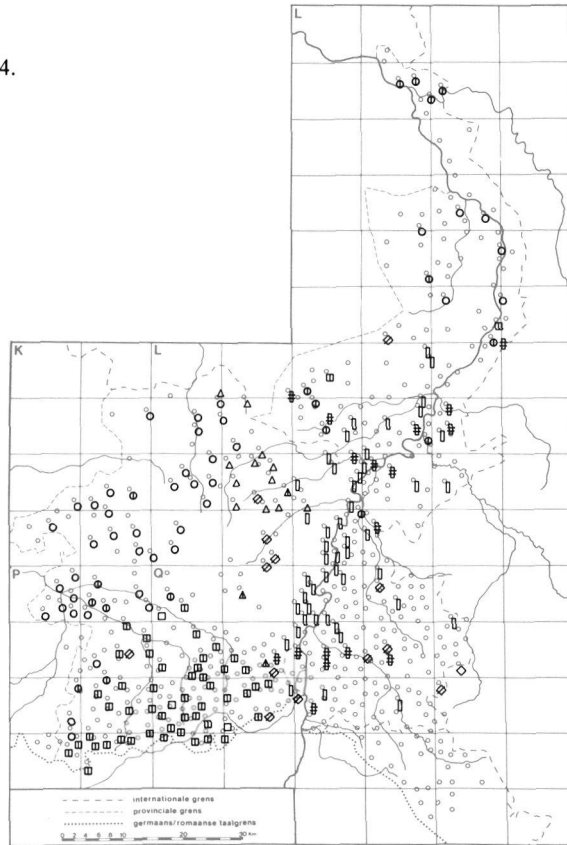
opperen: *øpəən* K 278, L 282, 312, 313, 314, 315, 316, 352, 353, 355, 355a, 413; *øpərə* K 314, 315, 316, 318, 357, 358, 359, 360, 361, L 354, P 45, 46, 47, 49, 50, 113, 115, 174, 175; *øpərə* P 48; *øpərə* L 215; *øpərə* L 211, 214, 247, 266, 268; **opperen**: *øpøpərə* L 414, P 44, 56, 57; *uøpəən* K 353; **oppers maken**: [*oppers*] *mākə* P 48; [–] *mā.kə* L 413, P 52, 53; [–] *mōkə* P 172; **oppers zetten**: [*oppers*] *zətə* P 51, 56; [–] *-zē^ətə* K 278; **in oppers zetten**: *en [oppers] -zətə* K 317, 318, L 314, P 175; **op oppers zetten**: *op [oppers] -zətə* L 163, 163a, 163b, 244c, 289a, 318b; *op øpərs -zətə* L 373; **oppers zetten**: *op [oppers] -zətə* Q 14; **aan de opper zetten**: *an dan [opper] zətə* L 159a; **grote oppers zetten**: [*grote oppers*] *-zətə* L 270; **op grote oppers zetten**: *op [grote oppers] -zətə* L 289, P 176a, Q 2b; *op [–] -zətə* L 329; *up [–] -zē^əan* K 314; **heukelen**: *høkalən* L 282; *hø.kələn* L 286; *hī.kalə* L 356, 358, 359, 363, 366; *hī^ə.kalə* L 360, 367, 368; *hū.kalə* L 317; **opheukelen**: *øphi.kalə* L 364; **heukels zetten**: [*heukels*] *-zətə* L 362; **op heukels zetten**: *op [heukels] -zətə* Q 90; **grote heukels maken**: [*grote heukels*] *mōkə* Q 4; **op grote heukels zetten**: *op grutə [heukels] -zətə* L 282, 317; *op grū^ə [–] -zətə* L 358; **mijten**: *māj^ətə* Q 182; **opmijten**: *øpmētə* Q 2, 156; **mijten maken**: [*mijten*] *mākə* L 288; [–] *mō.kə* P 118, 120, 177, 178, 182, 187, 220, 227, Q 75, 79, 79a, 89, 161, 182; **mijten zetten**: [*mijten*] *-zətə* P 119, Q 2a, 80, 171; **in mijten zetten**: *en [mijten] -zətə* P 214; **op mijten zetten**: *op [mijten] -zətə* P 176, 184, Q 71, 72, 77, 83, 96d, 154, 164; **opzetten in mijten**: *øp-zetən en [mijten]* P 58; **grote mijten maken**: *gro^ətə [mijten] mākə* L 269; *grōtə [–] mōkə* Q 77; **op grote mijten zetten**: *op grōutə [mijten] -zətə* Q 78; **dikke mijten maken**: [*dikke mijten*] *mōkə* P 218; [–] *mō.kə* P 192, 197, 213, 224, Q 157, 159, 160, 168, 240, 242; **dikke mijten zetten**: [*dikke mijten*] *-zətə* P 219; **op dikke mijten zetten**: *op [dikke mijten] -zətə* Q 157a, 165, 166, 167, 169, 170, 177, 241; **huisten**: *hūstən* L 421; *hūstə* L 320a, 320c, 321a, 322, 322a,

I.3

Kaart 43. OP OPPERS ZETTEN

Naar substantief OPPER; zie kaart 44.

- △ (op)heukelen
- ▲ heukels maken, zetten enz.
- (op)opperen
- ◉ oppers maken, enz.
- ◇ hopen
- ◊ hopen maken, enz.
- (op)mijten
- ▣ mijten maken, enz.
- ▤ (op)huisten
- ▥ huisten maken, enz.

324, 332, 382, 425, 0426, 427, Q 14, 18, 18a, 20, 33, 193, 198b, 204a; *hū.stā* L 319, 369, 370, 371, 371a, 419, Q 7, 10, 88, 96c; *hūstā* L 290, 291, 387; *hū.stā* L 361, 368; *u.stā* L 372; *ūstā* L 422, 423, Q 8, 13; *ū.stā* L 424, Q 6, 11, 12; *·ūstā* Q 9; *oustan* L 420; **ophuisten**: *ophūstā* Q 97; **huisten maken**: [*huisten*] *mākā* L 289b, 377; **huisten zetten**: [*huisten*] *zētā* L 270, Q 97; **in huisten zetten**: *in* [*huisten*] *zētā* L 318b; *en hūst* *-zētā* L 374; **op huisten zetten**: *op* [*huisten*] *zētā* L 319, 369, 370, 432, Q 14, 99*, 100, 204a; *op* [*huisten*] *zētā* L 325, 331, 331b, 423, Q 96d, 198b; **op huisten leggen**: *op* [*huisten*] *legā* Q 102; **huisten bijeendoen**: [*huisten*] *biēindōn* L 321; **huisteren**: *hūstārā* Q 117a; *hū.stārā* Q 172; **huisters opzetten**: [*huisters*] *op-zētā* Q 91; **op huisters zetten**: *op* [*huisters*] *-zētā* Q 111*, 117a; **hopen**: *hō.pā* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; *hō.pā* Q 252; *hōfā* Q 121c; **hopen maken**: [*hopen*] *mākā* Q 211; **hopen zetten**: *hēj.p* *-zētā* L 365; *hē.p* *-zētā* Q 94; **op hopen zetten**: *op* [*hopen*] *-zētā* Q 101, 178; *op* [-] *zētā* L 265, Q 111; *op* *hōjip* *-zētā* Q 22; **grote hopen maken**: *grūtā* [*hopen*] *mō.kā* Q 188; **op grote hopen zetten**: *op-grūtā* *hējip* *-zētā* L 416, 417, 418; **dikke hopen maken**: *dekā* *hōjip* *mākā* Q 204a; **op dikke hopen**

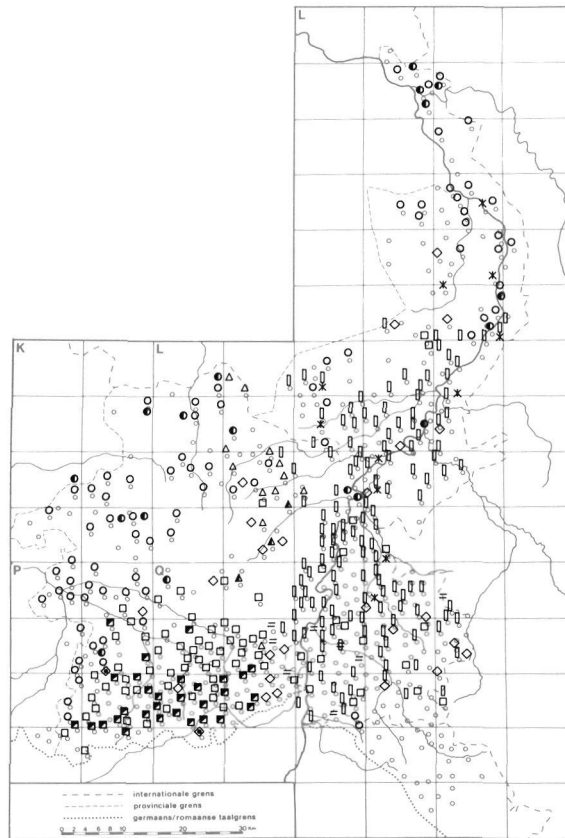
zetten: *op* *-dekā* *hōjip* *-zētā* P 118; **opeendoen**: *ōbej.ndō.n* L 415; **bijeendoen**: *bī.ndūn* K 360; **openzetten**: *ōbē.nzētā* Q 155; **opzetten**: *op-zētā* P 55, 117, 118a, 121, 176a, 177, 186, 188, 195, 223, Q 2, 73, 74, 76, 78, 82, 87, 91, 152, 153, 162, 168a; **bijeenstoten**: *bī.ənstū.tān* Q 1; **instoten**: *ēnstutā* Q 2a, 3, 71; **beteenbreken**: *bādejnbrejkā* Q 72; **bijenscharren**: *bejē.sā.rā* Q 81a; **inkeren**: *ē.nkieṛā* Q 158a; **optassen**: Q 98.

4.3.13 OPPER (kaart 44)

Heuschobcr – hay-cock – meule de foin (N 14, 112 en 111 add.; JG 1a, 1b, 2c; A 10, 20; A 16, 3b; A 42, 20b; L 38, 38b; monogr.)
[De grootste soort hooihoop in het veld.]
opper: *ōpār* K 278, 314, 315, 316, 317, 318, 353, 357, 358, 359, 360, 361, L 214a, 248, 269, 271, 282, 288, 288a, 289, 289a, 295, 312, 313, 314, 318, 318b, 319, 352, 353, 354, 355, 355a, 360, 364, 365, 413, 414, P 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 107a, 113, 115, 117, 119, 172, 173, 174, 175, 176a; *ōpār* P 48; *ōpār* L 192a, 209, 215a; *ōpār* L 159a, 163, 163b, 191, 210, 211, 213, 214, 244c, 246b, 247, 248, 250, 266, 268; *upār* L 269a; **hop-**

Kaart 44. OPPER

- △ heukel
- ▲ grote heukel, enz.
- opper, hopper
- grote opper, enz.
- ◇ hoop
- ⊙ grote, dikke hoop
- mijt
- dikke mijt
- ▭ huist
- ⊞ grote huist
- = huister
- × berm

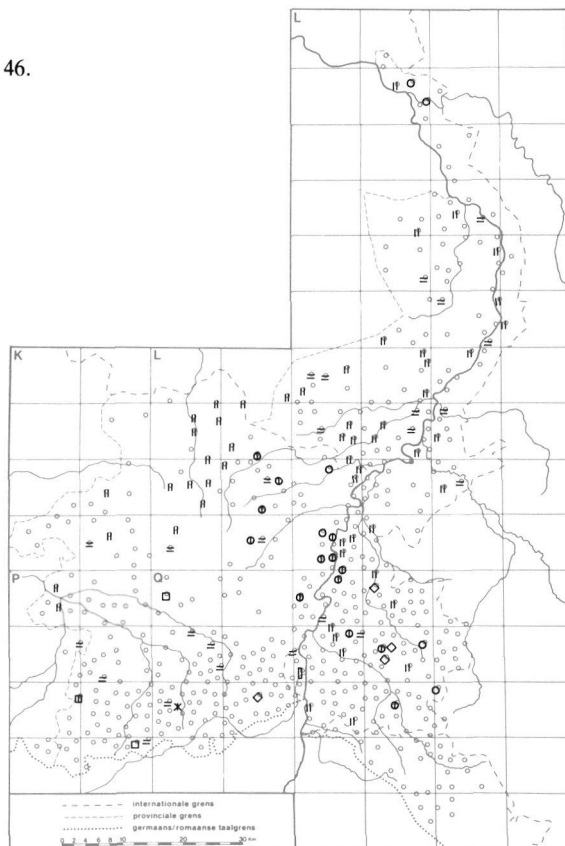
per: *hōpər* Q 14, 15; *hōpər* Q 284; *hō.pər* Q 247, 247a, 263; *hō.pəl* Q 247, 247a; **hooiopper:** *hōiōpər* L 209; **grote opper:** *grōtə ɔpər* L 372, 373; *grūta(n)* ~ K 358, 359, L 282; *grūu^ətə* ~ K 278, 314, L 314, 316, Q 2b; *grōtə ɔpər* L 163, 163a, 164, 165, 268, 270, 271, 322a, 329; **grote hopper:** *gru^ətə hōpər* P 176a; **ganse opper:** *gānsə ɔpər* L 271; **heukel:** *hōkəl* L 282; *hō.kəl* L 286, 316; *hōxəl* L 318b; *hē.kəl* L 361; *hī.kəl* L 356, 358, 359, 363, 366; *hī^ə.kəl* L 360, 362, 367, 368, 416, Q 90; *hū.kəl* L 317; **grote heukel:** *gru^ətə hī^ə.kəl* L 415, 418; *grutə hekal* Q 4; **huik:** L 289; **mijt:** *mējt* P 181, Q 3, 81a, 82; *mēj.t* Q 72, 83; *mējt* Q 4; *mēj.t* Q 77, 155, 158a; *maj.t* Q 162, 181, 182; *mēt* P 176, 214, 222; *mē.t* P 58, 182, 184, Q 2, 2a, 156, 161, 164; *mē^ət* P 213; *mē^ə.t* P 118, 119, 120, 177, 178, 187, 220, Q 71, 73, 74, 75, 76, 78; *mēt* P 180, 227; *mē.t* P 193, Q 76, 79, 79a, 80, 84, 85, 86, 89, 93, 152, 153, 154, 158, 168a, 171; *mūt* L 269, 288, 290, 291, 293, 366, 426, 429a, 434a, Q 15, 95, 96d, 97, 99, 101, 105, 113, 188, 197, 197a, 198b, 208, 222; *mī.t* Q 5; *mī^ət* Q 202; **mijtje:** *mē^ə.tʃə* Q 152; **dikke mijt:** *dekə mēt* P 218, 219; ~ *mē.t* Q 166, 170; ~ *mē^ə.t* P 118a, 121, 177a, 178, 186, 213, 223; ~ *mē.t* P 192,

Q 75, 157, 159; *dikə mēj.t* Q 240, 241; ~ *mē.t* P 224, Q 157a, 160, 165; ~ *mē^ə.t* P 188, 195, 197; ~ *maj.t* Q 163, 168, 177, 181, 242; ~ *mā^ə.t* Q 169; ~ *mōy.t* Q 167; **huist:** *hust* L 265, 269, 270, 271, 289, 289a, 289b, 292, 293, 294, 296, 299, 300, 318, 318b, 320, 320a, 320b, 320c, 321, 322, 322a, 324, 325, 326, 326*, 327, 328; *hušt* L 290, 291, 381c, 386; *hūst* L 360, 369, 371a, 375, 376, 377, 378, 381, 381b, 382, 425, 0426, 428, 429, 429a, 431, Q 14, 17, 18, 21, 22, 38, 96a, 97, 99, 99*, 101, 111*, 0112, 115, 117, 119, 121b, 187a, 193, 196, 197, 198b, 199, 201, 202, 203, 204a, 208, 222; *hū.st* L 319, 330, 331, 331b, 332, 369, 370, 371, 419, Q 7, 96c, 96d; *hū.st* L 361, 368; *hū^əst* Q 118; *h-ūst* L 421; *hus* L 295, 298; *hūs* L 373, 378, 381a, 381b, 382, 427, 430, 431, 432, 433, 434, 434a, Q 15, 18, 18a, 20, 21, 30, 31, 32, 32a, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 96, 97, 98, 99, 99*, 100, 102, 111, 112a, 113a, 117a, 187a, 192, 195, 196, 196a, 201, 208; *hūš* L 383, 385, 386, 387; *hū.s* L 329, 331, Q 10, 88; *ū.s* L 372, 422, 423, 423a, Q 8, 9, 11, 12; *ūst* Q 13; *ū.st* L 424, Q 6; (*h*)*ou.st* L 420; **grote huist:** *gruūtə hūzər* (mv.) Q 103; **huister:** *hūstər* Q 111*, 117a; *hū.stər* Q 87, 91, 96a, 101, 101a, 172; *hū.sart* Q

Kaart 45. OP RUITERS ZETTEN

Naar substantief RUITER; zie kaart 46.

- || (op)rui teren
- = ruiters maken, enz.
- ro ten
- ▣ op ro ten zet ten
- × op roosters zet ten
- (op)bo kken
- ◉ op bo kken zet ten, enz.
- ⌈ oppo ten
- ◇ huisten ma ken, enz.

200; **hoop**: *hō.p* Q 3; *hō²p* Q 113c, 119, 193; *hōyp* L 289, 332, 373, 376, 416, 417, 418, 434a; *hōyip* L 365, 366; *hōyp* Q 156; *hōp* (mv.) Q 98, 203; *hō.p* (mv.) Q 175, 178, 179, 188; *hūp* L 269a; *hūy²p* L 245; *hūp* (mv.) L 265; *hōip* (mv.) P 119, Q 95, 99, 100, 101, 102, 111; *hē.p* (mv.) Q 94, 171; *hōf* Q 121; *hōf* (mv.) Q 121c, 211; *hōuf* (mv.) Q 222; **grote hoop**: *grūta ūp* P 176; *grōta heip* Q 243; **dikke hoop**: *dika hō.p* (mv.) Q 177; **hooihoop**: *hōihōp* (mv.) L 192a; *hōihōyp* L 267, 271; **pile** (fr.): *pīl* Q 20, 193; **berm**: *berm* L 215, 249, 266, 269, 270, 289, 318, 331, 381, Q 20; *ber²m* Q 38; **hooiberm**: *hōiberm* L 378.

4.3.14 OP RUITERS ZETTEN, RUITEREN (kaart 45)

zusammenlegen in Heureiter – to put on fence-racks – mettre le foin sur des fanoirs (N 14, 113b; JG 1b add.)

[Het bijeenzetten van het gedroogde hooi op houten stellages, doorgaans ruiters of bokken genoemd (zie het lemma HOORUITER), zodat het zonder in contact met de bodem te staan, verder

kan drogen, voordat het van het veld naar de boerderij wordt gebracht.

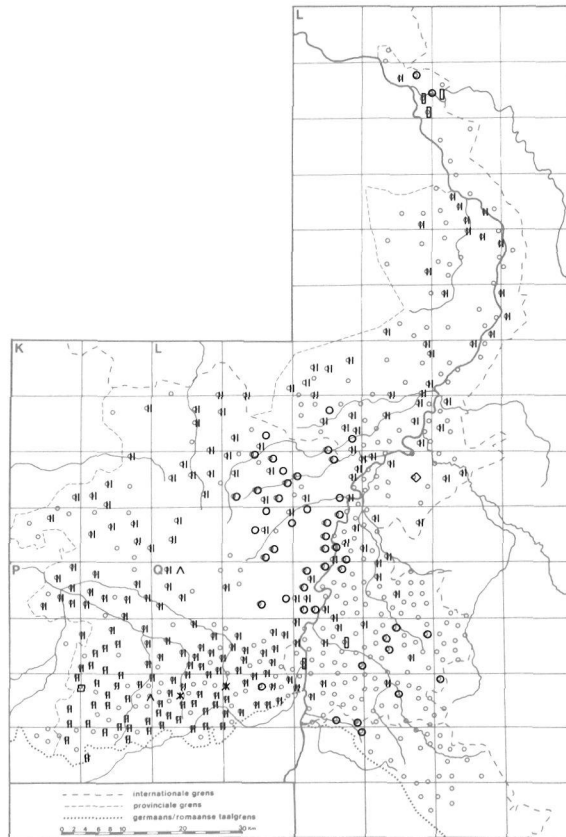
Het voorwerp van de overgangelijke werkwoorden is steeds: hooi.

Wanneer het resultaat van de handeling, i.c. de hooiruit, in het woordtype voorkomt, wordt steeds door middel van [...] verwezen naar de woordtypen van het lemma HOORUITER. Om de vergelijking te vergemakkelijken is in dit lemma dezelfde volgorde van woordtypen of afleidingen daarvan aangehouden als in het lemma HOORUITER.]

ruiters: *rōitārən* L 312, 313, 314, 352, 356, Q 112b; *rōitārā* L 159a, 211, 247, 265, 268, 271, 288a, 289b, 291, 294, 295, 314, 320, 320a, 320c, 321, 324, 330, 332, 355, 387, 425, 426, 427, Q 18a, 20, 33, 97, 100, 197, 198b, 203a, 204a; *rōitārən* L 282, 286; *rōitārā* L 370, 371a; *rōitārā* L 282, 355a, Q 204a; *rōitārən* L 413; *rōitārā* P 44, 48; *rōitārā* K 316, P 44; *rōitārā* L 214, 268, 290, 326; *ryi.tārā* L 316; *rytārā* L 432; **opruiters**: *opprōitārən* L 315, 354; *opprōitārā* L 289a; *opprōitārā* K 358; *opprej.tārən* L 355; **ruiters maken**: [*ruiters*] *mākā* L 288; **op ruiters doen**: *op* [*ruiters*] *dōn* L 318b; **op ruiters**

Kaart 46. RUITER

- ▯ ruiters, hooiruiters en sst.
- root
- × rooster
- bok en sst.
- △ pikkel en sst.
- ▮ poot en sst.
- ◇ huist

zetten: *op* [ruiters] >zēta K 358, L 215, 265, 270, 287, 295, 318b, 325, 330, 331, 386, 414, 416, P 107a, 222, Q 18, 71, 72, 77, 96d, 98; *up* [-] >zēta L 266; *op* [-] >zēta L 360; **op de ruiters zetten:** *op*-dā [ruiters] >zēta L 244c, 322, Q 156; **op houten ruiters zetten:** *op* hōta [ruiters] >zēta P 176a; **op ruiters brengen:** *op* [ruiters] breŋa L 321; **op ruiters stapelen:** *op* [ruiters] štāpələ L 332; **ruiters tassen:** [ruiters] tasā K 357; **roten:** rō.tā P 222, Q 2b; **op roten zetten:** *op* [roten] zēta P 173; **op roosters zetten:** *op* [roosters] >zēta Q 156; **bokken:** bōkə L 163, 163a, Q 211; bōkə L 420, Q 113; **opbokken:** *op*-bōkən L 369; **op bokken zetten:** *op* bōk >zēta L 317, 420, 422, 425, 429a, Q 9, 14, 97, 111, 204a; *op* bēk >zēta L 360, 366, 416; **op de bok zetten:** *op*-dā bōk >zēta L 423; **oppoten:** *op*utā Q 95; **oprekelen:** *op*rēkələ Q 2; **(op) paardjes zetten:** *(op)* [paardjes] >zēta P 175; **huisten maken:** [huisten] māka Q 111; **huisteren op bokken:** hō.stərə *op*-bōk Q 174; **huister maken:** hūstər mākən Q 22; **op huisteren zetten:** *op* hūstərə zēta Q 111*; **op de leren doen:** *op*-dā [leren] dōn K 359; **optassen:** *opt*astā L 289; **opstapelen:** *op*stāpələn Q 9; **op-zetten:** *op*-zēta L 289, 429, Q 94b; *op*-zēta L 366.

4.3.15 HOOIRUITER (kaart 46)

Heureiter ~ fence-rack, drying rack for hay – fanoir

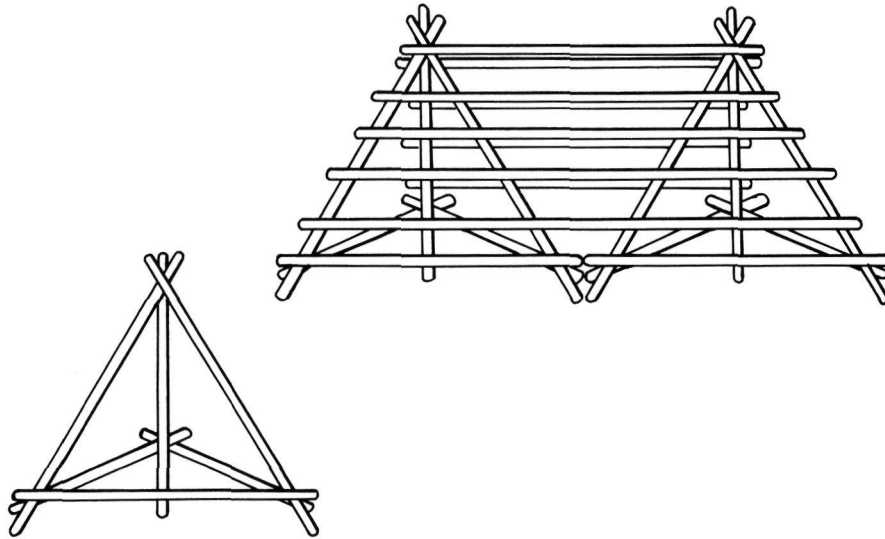
(N14, 113a; JG 1a, 1b; A 42, 20e; monogr.)

[Uit dunne palen bestaand rek waarop het hooi (en andere gewassen die worden gedroogd) in het veld wordt opgezet.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [hooi] zie het lemma hooi; het is in alle voorkomende gevallen regelmatig.

Zie afbeelding 14.]

ruiter: rōi.tər K 278, 358, L 159a, 211, 247, 265, 266, 268, 270, 271, 282, 286, 287, 288, 288a, 289, 289a, 289b, 290, 291, 294, 295, 312, 313, 314, 315, 317, 318b, 320, 320a, 321, 322, 322a, 330 (voor klaverhooi), 331, 332, 352, 353, 354, 356, 368, 370, 371, 372, 374, 386, 387, 415, 426, 427, 429a, P 176a, Q 18, 18a, 20, 87, 98, 99*, 100, 112b, 158a, 193, 198b, 200, 203, 247, 247a; rōi.tēš (mv.) Q 33, 98, 111; rōi.tər L 282, 363, 413, P 51, Q 10, 76, 77, 83, 84, 88, 89, 91, 94, 152, 153, 155, 156, 159, 163, 167, 168a, 169, 170, 171, 172, 175, 177, 179, 181, 188, 240, 241, 242; rōi.tər L 312,

Afb. 14. Hooiruiters

371a, 416, Q 72, 77, 161; *rō̄i.tār* P 177; *rō̄ūtār* L 360; *rō̄tār* L 413, Q 2b; *rō̄tār* K 315, 316, 353, P 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 107a, 113, 115, 117, 172, 174, 175, 176, 179, 180, 182, 214, 218, 219, 222, Q 1, 157a; *rō̄.tār* K 318, 357, 358, 359, 360, 361, L 414, P 52, 118a, 119, 120, 121, 184, 186, 187, 195, 197, 220, 223, 224, 227, Q 71, 72, 73, 74, 75, 78, 79, 79a, 80, 154, 157, 160, 162, 164, 165, 166; *rō̄tār* Q 2; *rō̄.tār* P 118, 188; *rō̄tār* K 314; *rō̄ūtār* Q 96d; *rō̄ūtār* Q 204a; *rō̄.tār* L 420, 429; *rō̄tār* K 317a, L 355; *rō̄ūtār* L 355a; *rō̄ūtār* L 372; *rō̄ūtār* L 314, Q 101a; *rō̄ūtār* L 292; *rō̄ūtār* L 434a; *rō̄ūtār* L 214, 214a, 215, 217, 244c, 245b, 246a, 268, 270, 290, 325; *rō̄i.tār* L 316; *rō̄tār* (mv.) L 432a; *rō̄tār* L 432, P 116; *rō̄.tār* L 424, Q 96c; *rō̄tār* L 355, Q 82; *rō̄i.tār* Q 90; *rō̄.tār* Q 3; *rō̄.tār* P 56, Q 2a; **hooiruiters**: [*hooi*] *rō̄ūtār* K 278, L 324; *rō̄i.tār* L 366, P 55, 57, Q 178, 182; *rō̄ūtār* Q 97; *rō̄ūtār* Q 178; *rō̄tār* K 316; *rō̄.tār* P 58, 177a; *rō̄tār* P 178; *rō̄.tār* P 53; *rō̄.tār* Q 11; *rō̄tār* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 268; *rō̄.tār* Q 8; *rō̄.tār* Q 2, 2a; **driepootruiter**: L 320c, 322; **klaverruiter**: L 377, Q 22; **dakruiter**: L 294, 332; **root**: *rō̄tār* (mv.) P 173; **rooster**: *rō̄stār* Q 156, 168; **hooirek**: [*hooi*] *rek* Q 9; **hooistaander**: [*hooi*] *stō̄ndār* Q 9; **bok**: *bok* L 364, 416, 417, 423, Q 5, 9, 10, 12, 13, 200, 247, 247a; *bok* L 163, 163a, 164, 165, 319, 358, 359, 360, 361, 362, 365, 366, 367, 368, 369, 415, 418, 419, 421, 422, 423, Q 6, 7, 174; *bok* (mv.) L 317, 318b, 372, 420, Q 14, 101a, 111, 0112, 204a, 211; **hooibok**: [*hooi*] *bok* (mv.) L 422, 429a, Q 111*, 113; **driebok**: *dribok* (mv.) L 321; **pikkel**: *pekal* Q 1; **driepikkel**: *drē̄pekal* Q 1; *drē̄pikal* P 192; **driepoot**: *dripō̄t* L 163, 164, 165; *dreipūt* Q 95; *dripō̄t* Q 100; **vierpoot**: *vē̄rpō̄t* Q 100; **zes-**

poot: *zē̄spō̄t* Q 100; **rekel**: *rē̄kal* Q 2; **hooistek**: [*hooi*] *stek* P 195; **heukel**: *ō̄ikal* P 176a; **paardje**: *pē̄daka* P 175; **huist**: *hūs* L 382; *hūzār* (mv.) Q 111; **houteren hek**: *hō̄ltārā hē̄k* L 163, 163b; **leer**: *lir* K 359; **droogsel**: *dreixsal* Q 81a; **schraag**: *srāx* Q 20.

5. Binnenhalen van het hooi

5.1. Hooi laden

5.1.1 HOOI BINDEN TOT EEN BUSSEL

Heu binden – to tie up hay – lier le foin
(N 14, 115a)

[Met name in centraal en zuidelijk Nederlands Limburg werd het hooi vaak, vóór het op de wagen werd geladen, met de hand tot bussels samengebonden, die dan gemakkelijker dan los hooi konden worden opgestoken en getast. In Belgisch Limburg is dit gebruik zo goed als onbekend; in K 314, 316, L 270 en 314 werd uitdrukkelijk aangegeven dat er vóór het laden niet gebonden werd.

Het woordtype **persen** duidt wel op de moderne techniek van het gebruik van de hooipersmachine, maar dit gebruik kan ook door het algemene **binden** worden aangeduid.

Het voorwerp van de overgangelijke werkwoord is altijd: hooi.]

binden: *bē̄ndā* Q 94b, 96d; *bē̄ndā* Q 193, 198b; *bē̄jā* L 429a; *bē̄nā* K 359; *bē̄nā* L 282; *bē̄nā* Q

2b, 72; *bēn'ā* L 420, 422, 0426, 429a (vroeger), Q 9, 14, 20, 22, 32a; *bēm'ā* Q 33; *bin'ā* L 289, 294, 318b, 321, 326, 331, 374, 425; *beyā* Q 98, 99*, 100, 101, 111, 0112, 112a, 112b; *bi.ηā* L 290; *beyā* L 423, P 48, 107a, Q 9; *beydan* Q 198b; *beyā* Q 156; **ophinden**: *qbēnā* Q 2, 178; *qbējnān* Q 71; *op-bin'ā* L 330; **beteenbinden**: *bādīnbeyā* P 176; **opperen**: *opāra* P 175; **busselen**: *bōsālā* Q 14, 204a; **persen**: *pēsā* K 278, L 371a; *pēsā* L 244c; *pēsā* L 429a (thans); *pēsā* Q 97; *pāsā* L 163, 163a; **pressen**: *prēsā* K 358, P 176a.

5.1.2 HOOIBAND

Heuband – hay-band – lien
(N 14, 115b)

[De band waarmee men het hooi bijeenbond vóór het geladen werd.

Soms werd alleen het materiaal gegeven, waarmee er hooi bijeengebonden werd; „met touw” werd opgegeven in L 163, 163a, 215, 244c, 289b, 371a, 429a, P 107a, Q 94b, 97; „met draad” in L 270, P 48; „met een ijzeren ring” in L 355; „met koord” in P 176a; zie verder achter in het lemma.]

strobant: L 321, 330, 331, 332, 423, Q 14, 18a, 32a, 98, 111, 0112, 193; *strōbey* (mv.) Q 98; *strōiban'* L 425 (van roggestro); *strōben'* (mv.) Q 9; *strōbānt* Q 71; *strō²bey* (mv.) Q 112a; *strō²ben'* Q 33; *strwōbant* Q 99*; *stru²bant* Q 111*; *strūibanda* (mv.) K 358; *stryban* Q 198b; *stryben'* (mv.) L 420; **strooien band**: *strōjā bant* L 289; *strōjā bēn't* L 429a; *strūjā bān* K 359; **strozeel**: L 325; **zeel van stro**: L 374; **zeel**: *zēl* P 178; **knoopzeel**: *knōipzēil* L 318b (van roggestro); **banden**: *bey* Q 101; de volgende opgaven hebben betrekking op het materiaal waarmee gebonden werd: **korenstro**: Q 112b; *kōrāstrōā* Q 22; **roggestro**: L 422; *rōgāstrō* Q 20; *rōqāstrū* L 290; **stro**: L 294, 320c, 332, Q 2, 2b, 100, 197, 197a; *strō* L 0426; *stry* Q 96d; *strj* Q 203, 204a.

5.1.3 BUSSEL HOOI

Heubüschel – bundle of hay – botte de foin
(N 14, 115c; monogr.)

[Samengebonden hoeveelheid hooi, klaar om opgeladen te worden.

Het woordtype **pak** duidt wel op mechanische persing. De grondbetekenis van **weeg** is „samengedrukte massa”; de meest bekende betekenisontwikkeling is die van „witbrood”.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*hooi*] zie het lemma *hooi*.]

bussel: *bōsāl* K 359, L 282, 314, 332, 371a, 420, 423, Q 9, 39, 96d, 98, 112a, 112b, 113, 193, 198b, 201, 203, 204a; *bō.sāl* K 358; *bōsāl* L 265c, 270, 289, 290, 292, 320c, 325, 326, 329, 331, 332, 422, 425, 429a, P 107a, 176a, Q 14, 19, 32a (groot), 33, 99*, 100, 101, 111, 111*, 0112, 112a, 178, 197,

197a; *bōšāl* Q 20; *bōšīsāl* Q 71, 156; *bōtsāl* L 374; *bēsāl* Q 2, 2b, 3, 72; **hooibussel**: [*hooi*]*bōsāl* L 294, 321, 0426, Q 22; **handvol**: *hampāl* L 366; **opper**: *opār* P 175; **tros**: *trōs* Q 32a (klein), 33, 98, 101, 111; **weeg**: *wēk* Q 117; **pak**: *pak* L 163, 163a, 215, 244c, 270, Q 94b, 97; *pek* L 289b; **pakje**: *pekškā* L 289b, 371a.

5.1.4 HANDVOL HOOI, PLUK HOOI

handvoll Heu – handful of hay – poignée de foin
(N 14, 116; N 14, 131 add.; monogr.)

[De kleine hoeveelheid hooi die men met de handen kan oppakken. Soms wordt uitdrukkelijk onderscheid gemaakt tussen de pluk hooi die men in de hand pakt en de hoeveelheid die men in de armen kan nemen, bij voorbeeld in L 295: een „tuske” is zoveel als men in de handen kan nemen, en een „erfel” is zoveel als men in de armen kan nemen; in Q 200, 247 en 247a is dit respectievelijk een „floes” en een „wis”. Soms geven diminutiva aanleiding tot klankschilderende woorden; ze staan achter in het lemma bijeen.]

handvol: *hāndvōl* Q 193; *hampāl* L 268, 269, 289a, 291, 292, 324, 331; *hampfal* Q 14; *hamsāl* P 222; *hafāl* L 163, 163b, 164, 165; **handvol** (dim.): *hempalkā* L 366; *hempalkā* L 427; *hefalkā* K 278; **armvol**: *er²vāl* L 265; *ervāl* L 266, 291, 295; *ervāl* L 366; *ē.rvāl* L 331; *ōrvāl* L 244c; *her²vāl* Q 111; *hervāl* L 0426, Q 9, 113; *el²vār* K 316; *he.l²vār* L 314; *hēlvār* Q 96d; **wis**: *wes* L 330, Q 198b; *we.š* Q 200, 252; *wōš* Q 9, 101, 111*, 0112, 113; *wōš* Q 20, 100; *wōš* Q 21; *wēš* L 429a; *wē.š* Q 247, 247a; **wisje**: *wēškā* L 429a; *wēškā* L 163, 163a; *wēškā* L 318b, 320a, 325, 371a, Q 95; *wējskā* Q 156; *wōškā* Q 111; **bussel**: *bōsāl* L 214, Q 113; **busseltje**: *bōsalkā* L 289, 289a, 290, 382; *bōsalkā* Q 22; *bōšsalkā* Q 156; *būšsalkā* L 270, 288a; **paardsbusseltje**: *pjārtšbēsalkā* Q 2; **weeg**: *wēk* Q 121c; **tuis**: *tūs* L 326; **tuisje**: *tōškā* L 282, 295, 321; *tō²škā* L 370; *tōškā* Q 2b; *tōškā* L 244c, 318b; *tūškā* L 332; **bosje**: *bōškā* L 265, 270; *būškā* L 247; **trosje**: *trōškā* Q 32a; *trjškā* L 265; **beetje**: *bitjā* Q 204a; *bitšā* Q 2, 78; **pluk**: *plōk* L 291; **plukje**: *plōksā* Q 97; **pluis**: *flū.s* Q 200, 247, 247a; **flokje**: *flōkskā* L 413; **poes**: *pūs* L 322, 322a, 331; **schoefel**: *sxufāl* L 159a; **prutsje**: *pretskā* K 318; **roffeltje**: *rōvālkā* L 288; **takje**: *tēkskā* L 355; **klatsje**: *klētskā* L 416; **bofje**: *bōfkā* Q 97; **struif**: *struf* Q 101; **watsch** (du.): *wātš* Q 252; (*k*)*wātš* Q 113.

5.1.5 HOOI OPLADEN, OPSTEKEN

Heu aufheben, aufladen – to load, to pitch the hay – passer le foin, charger

(N 14, 119; add. uit N 14, 121a; A 34, 3a en 11)
[Het op de oogstkar laden van het geheel gedroogde hooi. Dit gebeurt door (groepjes van) twee: de één (opsteker) steekt het hooi met be-

hulp van de oogstgaffel, van de opper of de ruiter op naar de wagen, waar de ander (optasser) het hooi aanneemt en op de wagen legt.

Het voorwerp is steeds: hooi.

Soms werd aan de voor- en achterkant van de wagen het hooi wat hoger geladen dan in het midden, om te voorkomen dat de hooiboom die strak met touwen werd aangetrokken, zou breken. Ook wel omdat zo'n „bol” geladen wagen de spotlust van de andere boeren opwekte. Die extra hoeveelheid hooi werd wel de **kuip**, in de betekenis van „verhoging”, genoemd (*kj̄p* in L 246, 246b, *kōp* in L 322, 378* en Q 203).]

opsteken: *opstēka(n)* K 358, L 163a, 211, 269a, 289a, 294, 318b, 320c, 373, 382, 423, 425, P 176, Q 9, 30, 94b; *upstēka* K 316, P 44; *upste.ʔan* K 314; *opstēʔka* Q 156; *opstēka* L 290, 326, 332, 426, Q 22, 97, 99*, 101, 112, 112a, 193, 198b; *opstēka* Q 113; *opstēʔka* Q 0112; *opstēiʔkan* Q 71, 78; *opstēka(n)* K 318, L 282, 286, 312, 314, 317, 355, 355a, 360, 366, 370, 371a, 416, 422, Q 4, 72, 96d, 178; *opstēʔkan* L 413; *opstēiʔkan* K 359; *opstēka* L 159a; *opstēka* Q 204a; *opstēka* K 357, L 163, 163b, 164, 165, 214, 215, 244c, 247, 265, 266, 268, 269, 289b, 320a, 322, 322a, 326, 328, 374, 377, 429a, Q 14, 98; *opstēʔa* K 278; *opstēka* L 270, 291, 295, 324, 325, 330, 387, 0426, 429, Q 20, 33, 100, 111, 111*, 197, 197a, 203; *opstē.ka* L 331, 331b; *opstēʔka* Q 112b; *opstēʔxa* Q 121c; *opstēxa* Q 211; *opstajka* L 321, 321a; *opstika* L 372, 420; *opstiʔka* Q 2; *opsti.ʔka* L 414; *opstika* Q 32a; **steken:** *stē.ka* Q 77, 162; *stiʔka* P 222; **opladen:** *oplōja* Q 188; *oplā.na* Q 204a; **laden:** *lājā* L 288a; *lōʔa* Q 156; *lānā* Q 263; **opgaffelen:** *op-gafala* Q 97; **gaffelen:** *gafala* P 48, 107a, 175, 176a, 213, Q 2b, 95.

5.1.6 OPSTEKER

Aufheber – pitcher – celui qui passe le foin
(N 14, 121a; A 34, 3a)

[Degene die het hooi met de oogstgaffel opsteekt naar de optasser op de wagen.]

opsteker: L 246; *opstēkar* K 358, L 163a, 192, 211, 265, 288, 289a, 294, 318b, 320c, 373, 382, 423, 425, Q 9, 10, 15, 94b, 95, 99; *upstēkar* K 316, P 44; *upste.ʔar* K 314; *opstēkar* L 290, 332, Q 97, 99*, 112, 192, 193, 198b; *opstēʔkar* Q 0112; *opstēiʔkar* Q 71, 78; *opstēkar* K 318, L 282, 286, 312, 314, 317, 318, 355, 355a, 360, 366, 370, 371a, 413, 416, Q 72; *opstēkar* L 422; *opstēiʔkar* K 359; *opstēkar* L 159a, 268; *opstēkar* Q 202, 204a; *opstēkar* K 357, L 163, 163b, 164, 165, 192a, 214, 217, 244c, 246b, 247, 250, 266, 268, 269, 289b, 292, 300, 320a, 322, 322a, 326, 374, 376, 381b, 429a, Q 18, 98, 208; *opstēkar* L 270, 291, 324, 325, 330, 387, 429, 434, Q 19, 20, 33, 100, 111, 111*, 203; *opstē.ka* L 331, 331b; *opstēʔkar* Q 112b, 197, 197a; *opstajkar* L 289, 321, 321a, 386; *opstikar* L 372, 420; *opstiʔkar* Q 2, 2b; *opsti.ʔkar* L 414; *opstēiʔor* Q 222; **stekker:** *stēʔkar* Q 156;

stē.ka Q 162, 178; *stēkar* Q 37; *stēʔkar* Q 113; *stiʔkar* P 222; **(man) die (het hooi) opstak:** *(man) de* (at hōi) *opstik* Q 101, 103, 111; **oplader:** Q 32a; **lader:** *lājār* L 268; *lōjār* Q 193; *lōʔar* Q 156; *lōjār* Q 77; **gaffelaar:** *gafalēr* P 175, 176a; *gafalēr* P 107a, 213; *gafalir* P 48; **aangever:** *āngēvar* Q 22.

5.1.7 HOEVEELHEID HOOI DIE MEN OPSTEEKT

Gabel Heu – amount of hay one pitches – fourchée

(N 14, 118; A 34, 5a)

[De hoeveelheid hooi die de opsteker in één keer met z'n gaffel aangeeft aan de optasser.

Zie voor het vocalisme van het woordtype **riek** de opmerking in de semantische toelichting bij het lemma HOUTEN SCHUDGAFFEL en bij het lemma HOOIHARK.]

gaffel: *gafal* K 278, 318, 357, 358, 359, L 265, 268, 269, 269a, 270, 282, 288, 289, 292, 295, 300, 314, 318b, 321, 322, 324, 326, 331, 360, 366, 371a, 372, 374, 378*, 387, 420, 429a, 434, Q 9, 14, 18, 20, 32a, 33, 98, 100, 111, 111*, 112, 112b, 113, 117a, 192, 193, 197, 197a, 198b, 203, 204a, 222; *gōfal* L 290, 291; *gaval* L 214; *jafal* Q 121c, 211; **riek:** *rēk* L 289, 295, 317, 325, 330, 360, 370, 374, 377, 381b, 416, 425, 0426, 429a, Q 10, 97, 98, 102, 193, 198b; *rēʔk* L 268; *rēik* Q 20; *rēk* L 355, 355a, Q 9; *rek* Q 2; *rik* L 314, 372; **armvol:** *erʔval* L 211, 247, 266, 267, 289a, 322, 325, 413, 414; *herval* L 318b, 382, 429, Q 112, 202; *ōrval* L 246, 246b; *elʔvar* K 316, 358, L 320a; *elʔvart* K 314; *helʔvar* L 282, 286, 314, 355; *helʔvar* L 312; **handvol:** *hamfal* L 314; **wis:** *wōs* Q 203; *wōs* L 386, Q 19, 21, 22, 32a, 94b, 99*, 102; *wōs* Q 204a; **flok:** *flōk* P 44, 107a, 175, 176a, 213, 222, Q 2, 2b, 71, 78, 96d, 156, 162; *fluk* Q 72, 77; *slōk* L 215, 268; *sluk* L 269, P 176; *slek* Q 9; **schoefel:** *suxfal* L 159a, 163, 163a, 192, 250; **vork:** *vōrk* Q 196; *vōirʔk* Q 95; **steek:** *stēk* L 291; *stēʔk* Q 37; **bussel:** *bōsal* Q 32; *bōsāl* L 376, Q 101; **poes:** *pys* L 366; **wap:** *wap* L 331, 331b; **portie:** *pārsi* L 332; **tros:** *trōs* Q 97; **pak:** Q 208.

5.1.8 OPTASSEN, VOUWEN

aufstapeln – to stack up the hay – charger, entasser

(N 14, 120; A 34, 6)

[Het eigenlijke laden van het hooi op de wagen. Vooral op de Kempense ladderkarren, zonder dichte zijschotten (zie het lemma HOOIKAR) is dit laden een zorgvuldig karwei: de bussels hooi worden dan met een draaiende slag, een „vouw”, vast tegen elkaar aan gestapeld. Om praktische redenen moest er met zorg geladen worden: er moest immers zoveel mogelijk hooi op de wagen geladen worden; maar ook om redenen van beroepstrots: een goedgeladen oogstwa-

gen is de trots van de boer. Om een slechtgeladen wagen zal hij worden bespot.]

laden: *lāj* L 250, 266, 268, 289, 294, 295, 300, 318, 322, 324, 328, 331, 366, 377, 378*, Q 10; *lāa* P 222; *lā* Q 20, 101; *lānā* Q 121c, 204a, 208; *lājā* L 269a, 312, Q 72, 96d, 193; *lōjā* L 371a; **opladen:** Q 203; **lagen:** Q 197; *lōgā* L 420; *lōgā* P 176a; *lōgā* P 175; *lōwā* P 107a; *lōūān* Q 71; **in lagen leggen:** *en lōgā legā* Q 103; *en lōgā leqā* Q 97; *en lōgā leqā* Q 112b; **in de laag leggen:** *en dā lōx leqā* Q 112; **vastleggen:** *vastlegā* L 269; **bermen:** *bermā* L 266, 267, 289, 318b, 373, 374, Q 14, 19, 20, 21, 22, 30, 32, 32a, 33, 96d, 98, 102, 111*, 112, 117a, 192, 193, 202, 204a; *bermā* Q 111, 197; *bōrman* L 246b; **neerbermen:** *nirbermā* L 265; **tassen:** *tasā* K 359; *tāsān* Q 71; *tastā* L 269, P 176a; **pakken:** *pakā* L 246b; **aanpakken:** *ānpākā* Q 2b; **aanzetten:** *ānzētā* L 292, 326, 355a, 429a; **opzetten:** *opzētā* Q 211; **ervels zetten:** *hervāls zētā* L 317; **ervelen:** *ervālā* L 291, 422, 425; *hervālā* L 0426; **omervelen:** *umōrvālā* L 426; **elveren:** *elvārā* K 357; **een ervel toeslaan:** *ēīnan ervāl tušlōn* L 325; **bijeen slaan:** *bējējn slōn* L 387; **in slaan:** *inšlōn* Q 97; **een slag geven:** *nā slāx gēvān* L 282; **rollen:** *rōlā* L 211, 214, 268, 286, 289a, P 48; **rol maken:** *rōl mākā* L 247; **wallen:** *walā* L 163, 163a, 268; *welā* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 266, 268, 270, 295; **wallen zetten:** *wel zētā* L 247; **een wal maken:** *ējn wel mākā* L 332 (meestal op de vier hoeken van de kar); **vleien:** *vlejā* L 270; **opvouwen:** *opvōuā* L 372; **omvouwen:** *ōmvōuā* L 290; **plakken:** L 192; **(een) kop zetten:** *kōp zētā* L 382; **een hoek zetten:** *nān huk zētā* L 282; **een hoek draaien:** *nān huk drōjā* K 316; **de flokken beteedraaien:** *dā flōk bātindrān* Q 2; **omeendraaien:** L 366; **de tomp draaien:** *dān tō.mp drē.jā* L 290; **tompen maken:** *tu.mp mā.kā* L 331, 331b; **ringen:** *riṅā* Q 99*, 100; *reṅā* Q 9; **rozen:** *rouzā* Q 80; *rouzā* Q 156; **rijen:** *rejā* Q 9; **inwringen:** *ēnvreṅā* Q 2; **neerduwen:** *nērdōjā* Q 204a; **aanstampen:** *ānštāmpān* L 413; **rondellen:** Q 95.

5.1.9 OPTASSER

Lader – stacker – celui qui entasse
(N 14, 121b; A 34, 3b)

[Degene die, staande op de kar, het hooi van de opsteker aanneemt en het er opstapelt.]

lader: Q 113; *lājār* K 357, 358, 359, L 192, 192a, 211, 214, 217, 244c, 246, 246b, 247, 250, 266, 268, 270, 288, 289a, 289b, 292, 295, 300, 318, 321, 326, 330, 331, 355a, 360, 366, 370, 373, 374, 376, 382, 387, 413, 414, 416, 420, 422, 425, 429a, 434, P 175, Q 2, 2b, 9, 10, 19, 97, 98, 99*, 197, 197a; *lājār(t)* L 318b; *lā.jār* L 290; *lāār* L 291; *lā.nār* Q 204a, 208, 211; *lāār* Q 222; *lājār* K 318, L 159a, 163, 163a, 269a, 282, 312, 314, P 175, Q 72, 94b, 95, 96d, 178, 193, 198b; *lōār* P 176a; *lōūār* P 107a, Q 71; *lōjār* P 213; *lōjār* Q 162; *lōār* P 48; *lōūjār* K 278; *lōjār* K 316, L 371a; *lōūjār* K 314; *lējār* L

318b, 320a, 320c, 332; *lējār* L 325, 331, 331b; **karlader:** *karlājār* L 266, 372; *kerlājār* L 288, 322; *karlōjār* L 163, 164, 165; **bermer:** *bermār* L 265, 266, 267, 289, 318b, 321a, 324, 429, 434, Q 20, 22, 30, 32, 32a, 33, 98, 102, 111*, 112, 112b, 117a, 192, 193, 202, 203; *bermār* Q 197; *bermār* Q 99*; **(degene) die bermt:** *de bermpt* Q 103; *de bermp* Q 111; **tasser:** *tāsār* L 282, 286, P 176; *tastār* L 317, 355; **optasser:** L 269; **aanpakker:** *ōnpakār* L 314; **hooipakker:** *hōipakār* Q 37; **zetter:** *ze.tār* Q 77; **rozer:** *rouzār* P 222, Q 156; **ringer:** *riṅār* Q 100; **stapelaar:** *stāpālēr* L 423; **voorman:** *vōrman* Q 101.

5.1.10 ROL GEVOUWEN HOOI OP DE KAR

Heurolle – roll of hay – rouleau de foin

(A 34, 5b; add. uit N 14, 120)

[De goed neergelegde hoeveelheid hooi op de kar.]

rol: *rōl* L 192, 217, 246, 246b, 378*, 434; *rōl* K 278; **rollaag:** *rōlōx* L 378*; **laag:** *lāx* Q 197; *lōx* L 318, Q 97, 112, 117a; **kopslaag:** *kōpslōx* L 250 (op de hoeken); **kop:** *kōp* L 322; *kōp* (mv.) L 331; **armvol:** *ervāl* L 289b; *hervāl* L 416, Q 112, 202; *ērvāl* Q 196; **ring:** *reṅk* Q 99*; **wis:** *wōs* Q 203; **wendel:** *wēndal* Q 204a; **wal:** *wel* L 159a; **welm:** *wēlm* L 163, 164, 165.

5.1.11 HOOIBOOM

Heubaum – beam – arbre, perche

(N 17, 71; A 13, 18; A 34, 7; Gwn 7, 11; add. uit N 18, 140)

[Als de wagen volgeladen was, legde men vaak een lange boom over de lengte boven op de met hooi geladen wagen. Door deze boom met touwen aan de wagenbak vast te sjoeren werd de lading stevig verankerd en kon er naar de boerderij gereden worden. Het boom werd dan met het touw (zie het volgend lemma) ofwel aan een vast aanhechtingspunt van de wagenbak verbonden, en door middel van een blok of een klos aangespannen (zie het lemma BLOK, KLOS), ofwel aan een draaiende andere boom die onder in de wagenbak was gemonteerd; zie de lemma's VREGELPAAL EN VREGELKNUPPEL.

Deze methode van laden met de hooiboom was echter niet overal gebruikelijk; in de volgende plaatsen werd uitdrukkelijk opgegeven dat men zonder boom, alleen met touwen de lading vastzette: L 192a, 267, 269, 269a (soms gebruikte men wel een boom), 292, 293, 294, 295, 300, 328, 374, 381, 381b, 434, P 55, Q 10, 15, 19, 30, 32, 99*, 102, 117a, 192, 197, 222.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [hooi] zie het lemma HOOI.]

hooiboom: [hooi]bōm Q 112a, 113a; *-bōm* K 278; *-bōm* L 326, 373, 382; *-bōm* L 269, 270, 295, 321, 322, 322a, 328, 330, 331, 331b, 422, P 186,

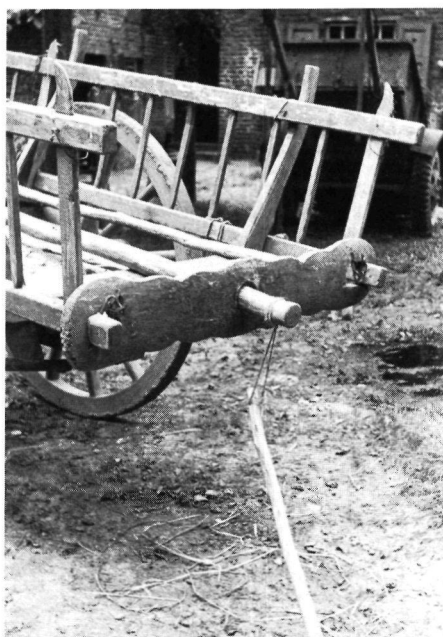
I.3

197, Q 98, 156; *-bum* K 361, P 51; *-bu^{am}* K 314, 318; **laadboom**: *lāibōm* L 266; *lāt-bōum* L 268; *lānbōm* Q 208; **wisboom**: *wesbōm* L 192, 217, 245, 248; *wesbō^{am}* L 211, 214, 246b, 250, 266; *wesbōm* Q 39; *wesbōm* Q 203a, 204a; *wesbōm* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 192a, 214a; *wēsbo^m* L 164; *wesbōum* L 268, 271, Q 111; *wesbu^{um}* L 210, 244c; *wesbūm* L 216a, 244b, 246; *wesbū^{am}* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a; *wēj^{as}-bōm* Q 209; *witsbōm* Q 113, 211; *wesbōm* Q 197, 204a; **wis-selboom**: *wesalbōm* Q 208; **disselboom**: *desal-bōum* L 269; **wishout**: *weshōut* Q 111; *weshōut* L 294; **hooiwis**: [*hooi*] *wes* L 295; **karboom**: *ker-bōum* L 324; **bindboom**: *beṅbōm* L 265; *bēnt'bōum* L 318b; *ben'bōum* L 331; *beṅbōum* L 290; *bentba^{am}* L 282; **boom**: *bōm* Q 121, 208; **hooibalk**: [*hooi*] *balk* L 115, Q 7; **bindhout**: L 291; *bentholt* L 271; *ben'hōut* L 322; *bīnhōt* Q 196; **hout**: *hōt* L 269a; **bindgeerd**: Q 101; **hooi-paal**: K 318; **wagenpaal**: *wāgəpāl* Q 37.

5.1.12 TOUW OM HET HOOI VAST TE SJORREN

Seil – rope – corde

(JG 1d, 2c; A 34, 8 en 12a; add. uit N 17, 71; N 18, 140; A 34, 7, 9 en 12b; Gwn 7, 11; monogr.) [Zowel om de hooiboom aan de kar vast te sjo- ren, alsook om de lading zelf vast te zetten als er geen hooiboom op de lading werd gelegd, wer- den er doorgaans twee lange stevige touwen ge- bruikt. Het één werd aan de voorkant van de wagen aan één van de burries (of aan beide)

vastgemaakt, of aan een speciaal daartoe aange- brachte ijzeren pin of ring. Aan de achterkant van de wagen werd het touw ofwel ook aan een haak of ring vastgezet en dan door middel van een blok of klos aangespannen of met een knevel aangedraaid, ofwel werd het door een soort windas gehaald, de vregelpaal die onder in de bak van de kar was gemonteerd en dan vast aangedraaid met de vregelstok; zie de toelichting en de afbeelding bij het lemma VREGELPAAL.] **lijn**: *līn* L 289, 292, 300, 318, 318b, 320a, 324, 381b, 415; **karlijn**: *karlīn* L 434; **bindtouw**: L 217, 250, 292, 320a; *ben'tōu* L 331, 377, 378*; *beṅtōu* L 246, 246b, 266, 267, 269a, 290, 291, 420, Q 97, 103; *beṅktōu* L 265, 290; *ben'tōu* L 322, 328; *bentōu* Q 193; *ben'tōu* L 373, 381b, 423; **trektouw**: L 192; **kartouw**: L 192a, 268, 0426, Q 14, 21, 97, 99*, 102; **karretouw**: Q 32a; **spantouw**: L 322; **hooitouw**: *hōitōu* L 269; **vregelstouw**: Q 98; **vregelstouw**: Q 32; **bindzeel**: *bent-zēl* Q 93; *ben- zēl* Q 197; *beṅzēl* Q 97, 192; *bīnzēl* Q 196; *biṅzēl* Q 112, 117a, 204a; *biṅzīl* Q 202; *bē.nzil* Q 2; *beṅzēl* Q 222; **karzeel**: *kērzī^{al}* P 48; **hooizeel**: *huīzīl* Q 1; *hou^{as}zēj^{al}* K 278; **vregelzeel**: *vreigalzīl* Q 112, 202; **zeel**: *zēl* Q 30, 121c, 204a; *zēl* Q 197, 197a; *zēl* L 422; *zēlār* (mv.) Q 222; **bindkoord**: *bentkōrt* Q 4; *bentkōrt* Q 93.

5.1.13 VREGELPAAL

unterer Heubaum – second beam – perche inférieure
(N 17, 14a; JG 1d, 2c; monogr.)

Afb. 15. Vregelpaal en vregelstok

[In de Kempen en in het zuid-oosten van het onderzoeksbied wordt een tweede boom voor het vastzetten van het hooi op de kar gebruikt. Deze vregelpaal is (doorgaans draaibaar) onder in de bak van de hoogkar gemonteerd en loopt door het midden van het verzwaarde dwarse sluihtout, de bril. Het bindtouw werd dan om deze vregelpaal heengeslagen en daarna werd deze door middel van een stok of knuppel, de vregelstok, aangedraaid. Zie ook de toelichting bij het lemma VREGELSTOK en afbeelding 15.

De foto's van afbeelding 15 zijn genomen in Mechelen aan de Maas (Q 9).]

vregel: *vregal* Q 119; *vreigal* Q 112a; *vrejäl* L 331; **vregelpaal:** *vrēgalpāl* Q 1, 39, 171, 198b; *vregal-* L 432; *vrejäl-* L 322a, 326, Q 22, 88; *vrējal-* L 360, 420, 423, Q 101; *vrejäl-* L 330, 332, 373, 382, 416, 432, Q 9; *vrejälpō^{al}* Q 96c; **vregelspaal:** *vrēgalspāl* L 426; **wringelpaal:** *vrenjälpō^{al}* L 422; **draaipaal:** *dreipāl* L 372, Q 9; **schemelpaal:** *š^{ra}mälpāl* l 322; **paal:** Q 9; *puäl* Q 77; **spil:** *spel* L 429a; *špel* L 429, 430, 433; **vregelspil:** *vrējälšpel* Q 20; **draaiboom:** *drejibōum* L 372; **boom:** *bom* P 186, 197; **kraanhout:** *krōnhōt* Q 91; **kraanstek:** *krōnstek* Q 93; **naald:** *nōlt* L 422, 424; *nōl^l* L 420, Q 7, 19a, 21; **tap:** *tap* Q 89; **rondhout:** *rōnt^lhōut* L 322; **houteren rol:** *hōutara rōl* L 317; **rolblok:** *rōlblōk* Q 78; **rolhout:** L 373; **rol:** *rōl* L 368b, Q 197, 197a, 203; *rōl* Q 113a, 222; *rēl* Q 156; **windas:** Q 196; **wind:** *wjñ* L 362; **koning:** *kōneñ* Q 18, 27, 113; *kōneñ* L 426, Q 33; *kōneñ* Q 35; *kōnex* Q 38; *kjñeñ* Q 117a; **bindhout:** L 358; *binhōt* Q 112; **bindshout:** *benushōut* L 317; **vregelhout:** *vrēigalhōut* Q 100; **treuil (fr.):** *trōl* Q 18, 88, 94b, 101a, 113; *trōl* Q 99*; *trōl* Q 96, 96c, 97, 98, 102, 103, 111, 193, 201, 204a; *tryl* Q 162, 178; *tru^{al}* Q 88; *trül* Q 112; **bind-treuil:** *beytrōl* Q 204a; **treuilhout:** *trōlhōut* Q 112, 201, 202.

5.1.14 VREGELSTOK

Spannstok – twist-stick – tordoir
(N 17, 14c; JG 1d, 2c; add. uit N 17, 140; monogr.)

[De stok waarmee de vregelpaal wordt aangedraaid of waarmee het bindtouw als een knevel kan worden aangespannen; zie de toelichting en de afbeelding bij het lemma VREGELPAAL. Voor enkele opgaven is niet vast te stellen of de lange vregelpaal of de korte vregelstok is bedoeld; ze staan achterin het lemma bijeen.]

vregel: *vregal* Q 21, 111, 193; **vregelbaar:** *vrēgalēr* Q 32a; *vrēgalir* Q 39; *vrējälēir* L 370; *vrējälēr* L 421; **vregeler:** *vrējälār* Q 99; **vregelstok:** Q 76, 80, 168a, 179; *vrēgalstōk* Q 94; *vrējälstōk* Q 209; **vregelstek:** *vrēgalstēk* Q 77, 87, 89, 92, 93, 169, 171, 172, 173, 175, 198b; *vrēgalstēk* Q 27, 33, 39, 119, 204a; *vrēgalstēk* Q 8; *vrēgalstēk* Q 117a, 162; *vrē.galstēk* Q 181; *vrējälstēk* L 294, 322a, 326, 360, 384, Q 9, 10,

11, 12, 13, 18, 19a, 79a, 88, 94b, 96a, 101, 102, 168, 176a, 178; *vrējälstēk* L 426, 429a, 433, Q 20, 97, 98, 99*, 111, 112a; *vrējälstēk* L 419, 422, 423; *vrējälstēk* L 0426, 432; *vrējälstēk* L 372, 373, Q 96c; *vrēlstēk* P 48; *vrēlstēk* K 361; *vrē^{al}stēk* P 55; **wringelstok:** *vrējälstōk* Q 96; **wringelstek:** *vrējälstēk* P 186, 197; *vrējälstēk* Q 102; **spanstok:** L 423; **spanstek:** L 421; **draaistok:** L 360; **draaistek:** *drejstēk* L 371; *drē.stēk* Q 84; **windingstok:** L 367; **stek:** *stēk* L 269; *štēk* L 332; **vregelknuppel:** *vrēgalknōpāl* Q 39, 119; *vrēgalklepāl* Q 6; *vrējälknōpāl* L 271, 434, Q 102; *vrējälklōpāl* L 369, 420; *vrējälklōpāl* Q 7; *vrējälknōpāl* L 378*, 423; *vrējälklōpāl* L 382, 386; *vrējälklēpāl* L 416; **vregelsknuppel:** *vrējälsklōpāl* L 429; *vrējälsklōpāl* Q 19a, 22; *vrējälsklōpāl* Q 21; **wringelknuppel:** *vrējälklōpāl* L 372; **wringknuppel:** *vrenjklōpāl* L 317; **spanknuppel:** *španklōpāl* L 332; **draaiknuppel:** L 365, 415, Q 15; *drājklōpāl* L 420; *drejklōpāl* L 419; *drejklēpāl* L 363; **knuppel:** *knōpāl* Q 204a; *klōpāl* Q 19; **knuppeltje:** *knepalka* Q 1; **wirvel:** L 331, Q 19; **wrevel:** Q 90; **gringel:** L 330; **wringel:** *vrjñl* L 319, Q 197; **wurmel:** Q 196; de volgende opgaven kunnen zowel op de vregelstok als op de vregelpaal betrekking hebben: **vregelhout:** L 288c, Q 105, 193; *vrēgalhōut* Q 113a; *vrējälhōut* L 381a; *vrēgälhōt* Q 198b; *vrējälhōt* Q 112; *vrējälhōts* Q 202; **vregelshout:** *vrēgälshōl* Q 39; *vrējälshōut* Q 111; **wringelhout:** Q 197.

5.1.15 BLOK, KLOS OM HET TOUW AAN TE SPANNEN

Knebel – swing-bolt – garrot
(N 18, 140; A 34, 10; add. uit N 17, 40; A 34, 9 en 12d; monogr.)

[Het hulpmiddel dat dient om het touw waarmee de lading gebonden is nog strakker aan de spannen. Het gaat hier om een los stuk gereedschap, een klos, een katrol of een willekeurig ander stuk hout waaromheen of waardoorheen het touw wordt gehaald en aangetrokken. Voor dit doel kan ook de vregelstok worden gebruikt waaromheen het touw als met een knevel wordt aangedraaid.]

klos: *klōs* P 51, Q 2, 76, 78; *klō^s* P 55; **hoefklos:** *hufklōs* Q 2b; **klomp:** *klōmp* K 358; **klamp:** *klāmp* L 270; **klamphout:** L 327; **drukhout:** Q 22; **klots:** *klōts* Q 2; **blok:** *blōk* K 361a, Q 4; **kram:** L 427; **wartel:** *wōrtal* L 427; **haspel:** L 282; **knevel:** L 159a, 163, 163a; *kneiväl* P 107a; **katrol:** *katrōl* K 357, L 192a, 359, Q 204a; *katrōl* P 176, 177; *kastrōl* Q 83; **katrolletje:** *katrōl^aʔan* K 278; **vregelhaak:** *vrējälhōk* L 384; **vregelskuil:** *vrēgälskijl* Q 117a; **ratel:** *ruōtal* Q 77; *rōtal* Q 77; *ruōtal* Q 156.

I.3

5.2. Hooikar

[In de aflevering over de voertuigen op de boerderij (Afdeling 4 van Deel I) zullen alle modellen karren en wagens en al hun onderdelen uitgebreid aandacht krijgen. In afwachting daarvan nemen we hier alvast drie lemmata op over het voertuig waarmee het hooi naar de boerderij wordt gebracht: de hooikar zelf en de twee soorten ladders waarmee het laadvermogen van de kar wordt vergroot.

Men kan niet van één enkel type voertuig spreken waarmee het hooi wordt vervoerd. In de tijd waarin het merendeel van het hier behandelde materiaal werd verzameld, kan men een drietal hoofdtypen onderscheiden. Ze staan in afbeelding 16 op de drie foto's.

De kar van foto a, genomen in Genk (Q 3), wordt wel de „oude kar met zijladders” genoemd; deze tweewielige kar heeft een planken bodem, waarop doorgaans drie rongblokken, waarin telkens twee rongen of hooipalen worden gezet en waartegen opvallend lange zijladders rusten. Hierbij kunnen nog andere hulpstukken worden gebruikt, zoals het „voorsel” (L 377) of het „kleine laddertje” (L 312) boven de rug van het trekpaard, of de losse lange hooipalen aan de uiteinden van de ladders. Bij dit soort ladderkarren komt de vregelpaal voor.

De kar van foto b heeft kortere zijladders, elk steunend tegen twee rongen en daarbij een voor- en achterladder, de botteriken. De foto is genomen in Neerpelt (L 312).

De kar uit Loksbergen (P 47) van foto c is een latere ontwikkeling; deze kar heeft een vaste bak en zijplanken in plaats van zijladders, die weer verhoogd kunnen worden met losse planken. Wanneer men met de oogst gaat rijden, kunnen ook hier grote ladder-achtige constructies aan de voor- en aan de achterkant van de kar geplaatst worden om de laadcapaciteit te vergroten.

Daarnaast vindt men ook karren met drie wielen: een aparte voortrein met een, doorgaans klein, wiel. Met name in de grote hooivelden van Zuidwest-Haspengouw is de tweewielige kar al vroeg vervangen door de vierwielige wagens, die ook voor de hooioogst worden gebruikt.

Deze laatste modellen en de andere onderdelen van de kar zullen in Afdeling 4 behandeld worden.]

5.2.1 HOOIKAR (kaart 47)

Karre – haycart – charrette
(N 17, 1; JG 1a, 1b, 2a, 2b; A 42, 7; add uit N 17, 11a, 11b en 15; A 42, 11; monogr.)

[De tweewielige kar waarop het hooi, eenmaal gedroogd, van het veld naar de boerderij wordt gebracht.

De drie hierboven genoemde typen zijn in dit

lemma samengebracht. Vaak is het type niet uit de benaming af te leiden (vergelijk de typen **hooikar**, **oogstkar**, **hoogkar**); voor **langkar** en **ledderkar** e.d. mag aangenomen worden dat het om het type van foto a gaat; **plankenkar** veronderstelt wel de planken zijschotten van foto c. In de kaart zijn alleen de typen **hoogkar**, **langkar** en **ledder-**, **leerkar** opgenomen.

Onder het woordtype **langkar** zijn ook opgaven als „lange kar” ondergebracht; het is in deze laatste opgaven uit de vorm van het adjectief niet op te maken of om een samenstelling dan wel om een woordgroep gaat.

Onder **wagen** en samenstellingen verstaat men het vierwielige voertuig; in P 214 is dit ook uitdrukkelijk opgegeven. Naar de breedte van de wielen worden de karren met smalle wielen wel aangeduid met **enkelkar** en die met brede wielen met **dubbelkar**.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [*hooi*] zie het lemma HOOI.

Zie afbeelding 16.]

hooikar: [*hooi*]kar K 278, 318, L 358, 359, 360, 373, 416, 419, 421, 422, 423, 434, Q 9, 21, 35a, 91, 99, 99*, 101, 197; *-kēr* K 358, 361, L 269, 269a, 270, 292, 295, 299, 300, 318, 320a, 324, 329, 330, 331, 370, 374, 377, 387, P 118, Q 74, 75, 76; *-kār* K 314, 318, L 265, 268, 355, Q 1, 2, 2b, 118, 161, 162, 174, 188, 204a, 208, 209; *-kēr* L 286, 352, 353, 354, P 48, 51, 119, 220, Q 2, 2a; *-kē.r* L 414; *-kē²r* Q 71, 78, 156; **oogstkar**: *ouxstkar* L 289, 290, 420, 422; *oyst-* L 370, 372; *ouxs-* L 423, 426, 429, Q 9, 10, 12, 13, 14, 18, 19a, 20, 22, 32a, 96c, 99*, 101, 201; *oixs-* L 373, 422, Q 111, 113a; *oxs-* Q 197; *ōxs-* Q 32, 91, 112a; *ōs-* Q 33; *oys-* L 419, 422, 424, 429a (vroeger), 432, 433, Q 11, 17, 21, 97, 98, 109, 111, 113; *ōs-* Q 39, 93, 117a; *ōx-* Q 198b; *oxs-* Q 204a; *oixstker* L 294, 321, 374, 377; *oixs-* L 271, 295, 331, 331b, 378, 381, 382, 383, 387; *oyst-* L 288c, 318, 381b, P 118b; *oys-* L 330, 369, 371, 384; *os-* Q 71, 75, 80, 153, 160; *ōxstker* P 47; *ōxstkār* Q 94b, 170; *ōxs-* Q 88, 94; *oixs-* Q 96d, 192, 193; *oys-* L 386, Q 95, 174, 178, 179, 240; *ōs-* Q 77, 83, 86, 89, 92, 94, 162, 166, 168, 168a, 170, 173, 177, 182, 183, 204a, 211, 241; *u²s-* Q 2; *ost-* L 265, Q 72, 76, 81; *os-* Q 119, 158a; *ōstkēr* P 177; *ōs-* P 120, Q 74, 76, 160; *us-* P 58, 196 (vroeger), 223, Q 78, 79a; *ustkēr* P 58a, 119; **hoogkar**: *hoxkar* L 416; *hōx-* K 278; *hux-* L 317, 368b; *hu²x-* L 415; *hū²x-* L 317, 359, 361, 362, 367, 368; *hūx-* L 360, 363, 364, 365, 366; *hūx-* L 416; *hōxker* L 326, P 55; *ho²x-* L 289b, 371; *hux-* L 288a, 289, 295, 318, 318b, 372; *hu²x-* L 288, 320a, 320c, 321, 324, 370; *hū²x-* L 288c, 319, 369; *ho²xkār* L 265; *hu²x-* K 314, 315, 316, 317a, 353, 359a, 361; *hūx-* L 355, 417, 418, Q 4; *houxkār* Q 82; *hūx-* Q 3, 5; *hōxkēr* Q 79a; *hu²x-* L 282, 286, 312, 313, 314, 315, 352, 353; *hūx-* K 357, 358, L 286, 354, 356, 422, P 44, 45, 47, 51, 56; *hū²x-* L 316, P 47; *huxkē.r* L 414, Q 1; *houxker* P 186,

a

b

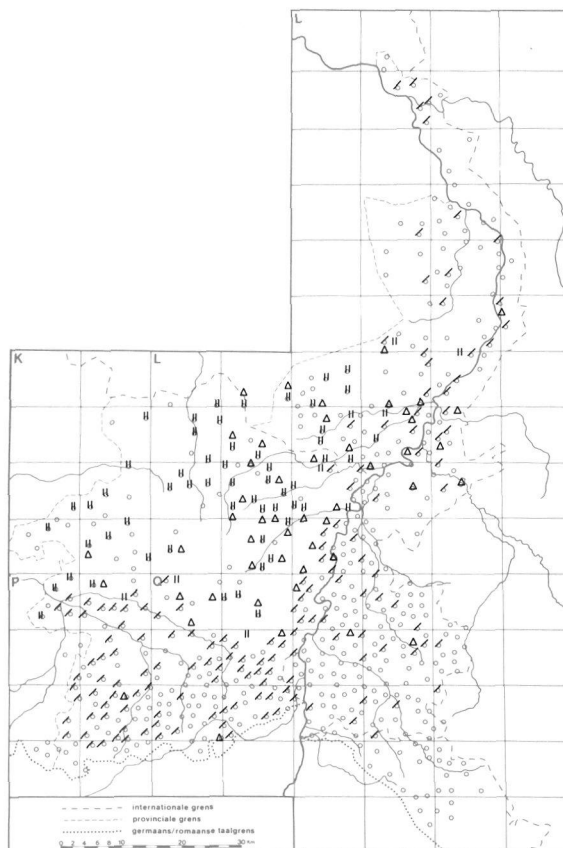
c

Afb. 16. Hooikarren

I.3

Kaart 47. HOOIKAR

- || hoogkar
 / langkar
 △ ledderkar, leerkar

197; **langkar**: *lanġkar* L 159a, 211, 214, 244c, 266, 268, 371, 372, 419, 420, 421, 422, 424, 426, 429, Q 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 18, 20, 21, 33, 72a, 96c, 97, 98, 101, 111, 112a, 113, 113a, 197, 198b, 203a; *la.ŋ*– Q 162; *lāŋ*– Q 32a; *lanġer* L 270, 271, 290, 291, 294, 295, 299, 300, 324, 330, 331, 331b, 332, 381, 387; *lanġer* L 322, 325, 369, 370, 377, 383; *lanġār* L 246, 0247, Q 1, 2, 76, 77, 82, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96d, 118, 155, 162, 163, 171, 172, 174, 175, 176a, 178, 179, 182, 183, 188, 204a, 209, 211; *lāŋ*– L 265; *lanġā.r* Q 72, 81a, 82; *lanġēr* P 46, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 115, 119, 172, 173, 176, 177, 187, Q 2, 2a, 78, 79a, 159, 166; *lāŋ*– P 117, 118, 121, 180, 197, 219, 220, 224, Q 165; *lanġē.r* Q 2a, 71; *lanġēʳ* P 113, 118a, 176a, 177a, 178, 179, 182, 184, 186, 187, 188, 195, 197, 218, Q 157; *lanġā kar* L 159a, 163, 163a, 164, 165, 266, 322a, Q 112a; *lanġā ker* L 270, 271, 320a; *lanġā kār* L 268, Q 88, 94b, 204a; *lanġā kēr* P 48; *lanġā kēʳ* P 174, 175; **belgelangkar**: Q 198b (met vaste planken); **ledderkar**: *lēdarġar* Q 113; *lējar*– L 268, 317 (vroeger), 372, 416; *lēdar*– Q 7, 13, 88, 96d, 97, 112a, 242; *lēdarġār* Q 3, 4, 5 (oud), 176a; *lēdarġer* L 331, 331b (zeldzaam),

332, 383, Q 2a, 71; *lējar*– L 288, 288a, 289, 289b, 292, 318b (vroeger), 319, 320c, 321, 322, 322a, 325, 330, 369, 371, 374, 382, 414, 420; *lējarġer* L 288c; *lējarġēr* P 189; **ledderekar**: *lējarġar* L 317, 318, 319, 368b, 416, 418, 423, 424; *lēj.ərā*– L 358, 359, 360, 361, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 415, 417, 419, 420, 421, 422, Q 6, 8; *lēdarġār* L 386; *lēdarā*– Q 96c; **leerkar**: *lēʳkar* L 244c; *lērkēr* K 357 (zeer oud), P 58; **lere(n)kar**: *lēʳkār* L 265; *lēʳā*– Q 1; *lēʳkēr* L 316, P 51; *lēʳān*– L 286; **geledderde kar**: *galedardā kār* Q 204a; *gələjardā* ~ Q 209; **kar met leren**: *kār met lēʳā* L 355; **kar bet leren**: *kēr bē lēʳā* P 54, 55; **kar bet haletten**: *kēr bēd aletā* Q 156; **plankenkar**: *plēŋkākēr* L 317, 360, 416; *plāŋkākēr* L 316; **breddenkar**: *brējārġer* L 321; **schemelkar**: *šēʳmālġer* L 322; **enkelkar**: *eŋkālġer* Q 75, 79, 152; *eŋkāl*– Q 79a; *e.ŋkālġār* Q 154, 155; *eŋkālġēr* P 118, 121, 176a, Q 73, 74, 78, 157a, 161, 164; *eŋkāl*– Q 156; *e.ŋkālġēʳ* P 120, 184, 186, 192, Q 156; **dobbelkar**: *dōbālġer* Q 75, 79, 152; *dōbālġār* Q 154, 155; *dōbālġēr* P 118, 121, 176a, Q 73, 74, 78, 157a, 161, 164; *dōbālġēʳ* P 120, 184, 186, 192, Q 156; **ossekar**: *ōsākār* L 416; **hooiwagen**: [*hooi*]wāġān L 271, Q 203;

–wōgā K 318; –wān Q 202; –wagā Q 196, 210, 222; **oogstwagen**: oṽswāgā Q 192; oṽ– Q 166; **wagen**: wōgā P 214.

5.2.2 ZIJLADDERS VAN DE OUDE KAR

Seitenleiter – side-racks – ridelles latérales

(N 17, 12a en 30b; A 26, 2a; Lu 4, 2a)

[De open ladderachtige constructies aan de zij-kanten van de oude hooikar. Zie de algemene toelichting bij deze paragraaf en afbeelding 16, de foto's a en b.

Het lemma bevat alleen meervouden.

Voor de fonetische documentatie van het woord-deel [hooi] zie het lemma hooi.]

ledders: Q 75, 94b; *ledars* L 329, 331, 331b, 332, 383, 384, Q 4, 71, 79a, 83, 87, 90, 117a, 118, 171, 178, 179; *ledarā* L 387, Q 3, 21, 39, 77, 90, 93, 113, 117, 117a, 119, 121, 176a, 202, 204a, 211; *lejárš* L 268, 270, 288, 288a, 288c, 289, 289b, 317, 318, 318b, 320, 320a, 320c, 321, 322, 325, 328, 330, 368, 368b, 369, 370, 372, 373, 374, 375, 377, 378, 378*, 416, 420, 422, 432, P 211, Q 7, 78, 156, 198b, 209; *lejárš* L 371; *lejárā* K 278, L 326, 366, 368b, 373, 377, 381, 381b, 382, 416, 419, 421, 422, 423, 424, 426; *lejárā* L 317, P 185, 186, 197, Q 156, 247a, 263; *lōdars* L 433, Q 14; *lōdarā* L 429, Q 15, 18, 19a, 20, 21, 32, 32a, 33, 34, 38, 97, 98, 99, 99*, 101, 112, 0112, 192, 193, 201, 203; *lōdars* Q 102; *lōdars* Q 105; *lōdars* Q 22; *lōdarā* Q 9, 16*, 36, 96a, 96c, 96d, 98, 103, 111, 112a, 112b, 162; *lōdarā* Q 7, 21; *ledarā* Q 162, 208; **leddertjes**: *lejárš* L 360a; **hooiledders**: [hooi]lejárš L 268, 295, 322; [–]lejárā L 322; **oogstledders**: oṽxslēdars L 331; oṽs– L 384; oṽslēdara L 386; oṽxstlejárš L 293, 375, 420; oṽst– L 326; oṽxstlejárā L 373, 422, 426; oṽs– L 432; oṽxslōdars Q 14, 019, 20; oṽxslōdara L 0426, 429, 430, Q 111; oṽs–Q 32; oṽ–Q 33; oṽslōdaran L 429a; oṽslōdars Q 94b; **karledders**: *karlejárš* L 317, 360; *ker–* L 288a, 289, 320a, 324; *karlejárā* L 416; *karlōdara* Q 7; **zijledders**: *zeifledarā* Q 4; *zī–* Q 204a; *zīlōdara* Q 111; **leren**: P 188, 220; *lērā* L 265; *lēr* K 278; *lirā* K 357, 361, L 266, P 107a, 118a, 119, 210a, 212; *li.rā* L 244c; *liṽrā* K 314, L 282, Q 2, 71; *lirā* L 316, 355, 414, P 51, 54, 55, 56, 57, Q 1; *lirān* L 286, 354; *lejár* Q 78; **karleren**: *kerliṽrā* L 282, 314; *kērlirā* L 316; **zijleren**: *zailirā* K 357; **horden**: *hōrdā* L 163, 163a; *hōrtā* L 215a, 248, 298; *hōrt* L 269a; **hekken**: L 269; *hēkās* L 163, 163a, 289*, 289a; **sponnen**: *spōnā* K 278, 318, 358.

5.2.3 BOTTERIKEN (kaart 48)

Leiter – racks – ridelles

(N 17, 70; JG 1a, 1b, 2a; add. uit N 17, 40 en A 41, 24; monogr.)

[De ladderachtige constructies die vóór en achter op de hooikar worden geplaatst om de laadcapaciteit te vergroten. Zie de algemene toelichting

bij deze paragraaf en afbeelding 16, de foto's b en c.

De term *ladders* („ledders” en „leren”) wordt zowel voor de botteriken als voor de zijladders gebruikt; zie het lemma ZIJLADDERS VAN DE OUDE KAR.

Het lemma bevat alleen meervouden.]

botteriken: *botarekā* K 316, 317a, 318, 353, 357, 358, 359, 360, 361, L 312, 313, 314, 315, 316, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 360, 363, 364, 368b, 369, 370, 371, 372, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 424, P 44, 45, 46, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 119, 120, 121, Q 1, 2, 2a, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 71, 72, 73, 76, 78; *bo.tarekā* L 282, 286; *botareṽā* K 314, 315; *boṽdarekā* L 361; *botarekā* L 359, 362, 365, 415, P 54, Q 2a, 71; *botarekā* K 278; **horden**: *hōrtā* L 270, 320c, 332, Q 98; *hō.rta* L 331, 331b; *hōṽrtā* Q 35; *hōrtā* L 266, 268, 271, 294, 322a, 324, 325; *hōṽrtā* K 278; *hūṽrtā* Q 39; **hordjes**: *hōrtjárš* L 383; **oogsthorden**: oṽxshōrtā L 331; **hooihorden**: *hōihōrdā* L 163, 163a; **karhorden**: L 292; **bokken**: *bōk* L 316, 317 (vroeger), 319, 371, Q 204a; *bok* L 367, 368; **haletten**: *ha'letā(n)* P 187, 188, 192, 195, 197, 219, 220, 223, 224, 227, Q 74, 76, 77, 78, 79, 79a, 81, 89, 90, 91, 93, 96c, 96d, 113, 153, 156, 157, 157a, 158a, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 176a, 178, 179, 181, 182, 188, 193, 197, 198b, 203a, 204a, 241, 242; *ha'le.ta* Q 177; *ha'le.da* Q 240; *a'letā* P 118, 121, 177, 178, 179, 184, 186, 187, Q 12, 13, 72, 75, 80, 81a, 82, 87, 88, 90, 94, 113, 152, 153, 156, 162; *da'letā* P 177a; *ša'letā* L 424; *rā'letā* Q 11, 94b, 152; *gā'letā* Q 8, 96c; *hō'letā* Q 155; *letā* L 361, Q 5, 10, 83, 154, 168a; **karhaletten**: *karleṽtā* Q 84; **ledders**: *ledarā* Q 38, 39, 90, 93, 117; *lejárš* L 288a, 295, 320a, 373; *lejárā* K 278, L 289, 322, 360, 421; *lēdars* Q 77; *lōdars* Q 14, 105, 192; *lōdarā* L 433, Q 19a, 21, 32, 32a, 89, 97, 98, 99*, 109, 111; **oogstledders**: *ōsledars* Q 118; *oṽxstlejárš* L 376; *oṽxs–* L 432; **hekken**: *hēkā* L 269, 289b, 318b; *hēkās* L 265, 288a, 320c; **galgen**: *galṽgā* K 314, 353; **ramen**: *rām* L 192, 250, 269, 291, 422, Q 99*, 222; **horens**: *hōrās* P 48; *hōurās* P 47; *hourās* P 48, 115, 172, 173; *hōiurās* P 117, 118a; *hōi.rās* P 49, 50, 58, 113; *hōurās* P 55; *ourās* P 176a; *hōṽn* P 175, 180, 214, 219; *hūṽn* P 182, 195; *hōṽn* P 218; *jō.n* P 117, 118; *bourās* P 210a; **karhorens**: P 47; **jukken**: *jō.kā* L 423, Q 6.

5.3. Hooi binnenhalen

5.3.1 HOOI BINNENHALEN

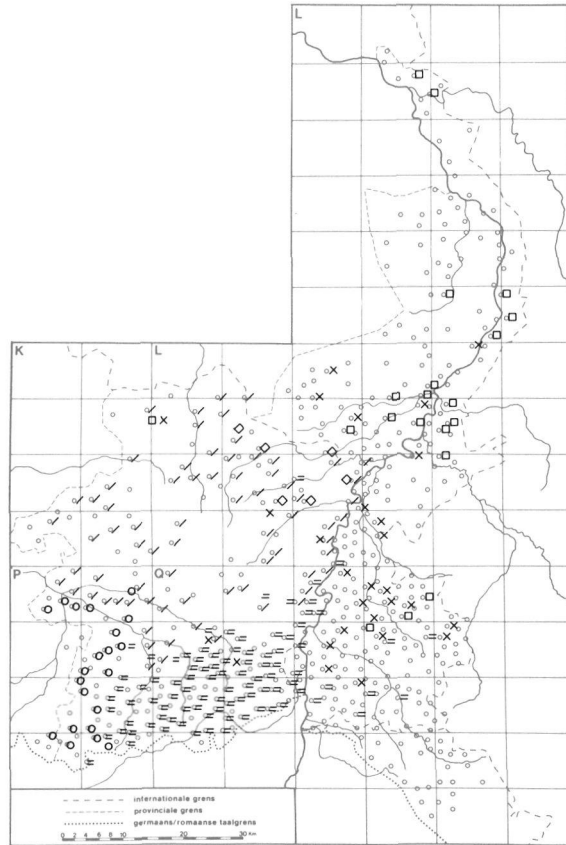
Heu einfahren – to bring in the hay – rentrer le foin

(N 14, 117; A 10, 17; A 16, 4b; L 38, 35; Lu 2, 34 II add.; monogr.)

[De algemene benaming voor het vervoeren van

Kaart 48. BOTTERIKEN

- ✓ botteriken
- horden
- ◇ bokken
- = haletten
- × ledders
- horens

het hooi, van het veld waar het is gemaaid en gedroogd, naar de boerderij waar het zal worden opgeslagen als wintervoer.

Het voorwerp van de overgangelijke werkwoorden is steeds: hooi.]

halen: *hāla* L 289; *hō²la* L 282; **binnenhalen:** *benāhāla* L 209, 215, 267, 289, 318b, Q 7; *benān-* L 316, 352, 355, 360; *benān-* L 290, 291; *binā-* L 244c, 355a; *benānāla* P 176; *benāhōla* K 278, 318, Q 113; *benān-* K 314, L 286, 314, Q 1; *benā-* L 292, 294, 382, 433; *benāhō²la* L 312; *benāhōla* Q 188; *benāhūla* L 372; **inhalen:** *enhāla* K 357, 360, L 210, 291, 296, 320, 320b, 326*, 358, 366, 368, 381a, 414, 425, P 56, 108a, 176, Q 102; *in-* L 211, 265, P 44; *en-* Q 2, 179; *ein-* P 222, Q 165; *ēn-* Q 162; *enhālən* L 413; *enhā²la* P 175; *enāla* Q 2; *enhōla* K 318, L 159a, 270, 293, 298, 314, 322, 324, 325, 326, 329, 331, 331b, 332, 373, 374, 378, 382, 385, 387, 426, 427, 429, 431, P 48, Q 1, 9, 15, 18, 20, 21, 22, 32a, 33, 80, 98, 99, 100, 111*, 113, 168a, 178, 201; *e.n-* Q 77; *en-* P 50, 107a, 117, 176a; *ein-* P 188, 195, Q 78, 159; *en-* Q 83, 96d; *i.n-* Q 156; *in-* Q 102; *ī-* Q 117a; *enhō²la* Q 197, 197a; *en-* P 213, 219; *ī-* Q 119; *enōla* L 422, Q 7;

enhō²la L 375, 377, 433; *enhōla* L 321, 321a, 322a, 370, 372, 423, 434a, Q 9, 14, 95, 99*, 101; *ēn-* Q 99; *ein-* Q 199; *enhō²la* K 358; *in-* Q 193; *ēn-* Q 196; *enhūla* L 372; *enhū²la* L 328; *in-* Q 193, 198b; **weghalen** (sc. van het veld): *wexhōla* Q 4; **thuishalen:** *tī²s-āla* Q 2; **voeren:** *vyrā* P 176; **va-** **ren:** *vārā* L 210, 214, 269, 295, 377, 386, 387, Q 101; *vōrā* L 163, 163a; **binnenvaren:** *benā(n)-vārā(n)* K 359, L 211, 214, 214a, 244c, 246c, 247, 250, 266, 267, 270, 291, 295, 298, 320, 330, 381a, Q 95, 100; *benāvārā* L 292, 355, 368, 372; *binā-* L 268, 289, 289a; *benāvōrā* L 163, 163b, 164, 165, 286; *benāvōrā* K 278; **invaren:** *envārā* L 268, 269, 269a, 270, 271, 290, 322, 327, 328, 330, 331, 332, 373, 377, 378, 381, 381b, 386, 413, 415, 420, 0426, 428, 429a, 430, 431, 434, Q 14, 18, 21, 32, 94b, 96a, 99, 100, 101, 101a, 103, 0112, 112a, 113, 113a, 113c, 121b, 187a, 197, 197a, 203, 208; *in-* L 215a; *en-* Q 2; *ī-* Q 33, 36, 101a, 111, 111*, 112b, 121, 121c, 195, 196, 202, 204a, 208, 211, 222; *ei-* Q 204a; *e.nvārā* L 414; *envōrā* L 192a; *en-* Q 72; *ein-* P 119, Q 71; *envōrā* L 371a; **opvaren:** *opvārā* L 290, 291, 293; **binnendoen:** *benāndun* K 316, 357, L 282, 312, 313, 314, 355,

364; *benə*– K 318, 353; *benədūn* L 286; *benədōn* L 271, 288, 288a, 289a, 289b, 318b, 319, 320a, 326, 360, 366, 416; *binə*– L 317; **indoën**: *ēindūn* Q 71; *endū^{ən}* L 355; *endōn* L 318, 360, 374, 415, 416, 420; **binnenrijden**: *benənrejan* K 315; **inrijden**: Q 3; **rijden**: *rejan* Q 95; **inschuren**: *ensxjran* L 282; *ensj(ia)rə* Q 97; **inbermen**: *enbermə* L 381b; de volgende opgaven zijn algemene uitdrukkingen voor het specifieke begrip „binnenhalen“: **oogsten**: Q 83; *ouxstən* L 317, Q 96; *uxstən* P 52; **hooien**: P 121, 193, Q 178, 243; *hōjan* L 372; *ōujə* P 176; *hujə(n)* L 312, 313, 368, P 214, Q 2, 88.

5.3.2 HOOI AFLADEN

Heu entladen – to unload – décharger
(N 14, 125)

[Het lossen van de lading hooi.]

afsteken: *afstəkə(n)* K 316, 358, L 163a, 265, 289a, 382, P 44, 175, 176a, Q 98; *āfstəkə* L 211, 288, 294, 295, 318, 318b, 320c, 373, 426; *ōfstəkə* Q 95; *afste.^{ən}* K 314; *āfstē^{əkə}* L 374; *āfstəkə* L 326, 332, Q 18a, 22, 32a, 97, 99*, 101; *ōfstəkə* Q 198b; *āfstē^{əkə}* Q 0112; *ōfstē^{əkə}* Q 71, 78; *afstəkə(n)* K 318, L 282, 317, 355, 355a; *āfstəkə* L 286, 312, 360, 366, 370, 371a, 416, 422; *ōfstəkə* Q 4, 96d, 178; *afstē^{əkə}* K 359; *afstē^{əkə}* L 159a, 268; *āfstē^{əkə}* Q 204a; *afstē^{əkə}* K 357, L 163, 163b, 164, 165, 214, 215, 247; *a.fstəkə* L 314; *āfstəkə* L 266, 268, 271, 289b, 322, 322a, 326, 377, 427, 429a, Q 14; *āfstē^{əkə}* Q 197, 197a; *afstē^{əkə}* K 278; *āfstəkə* L 270, 295, 325, 387, 0426, 429, Q 20, 33, 111, 111*; *āfstē.^{kə}* L 331, 331b; *āfstē^{əkə}* Q 112b, 113; *āfstē^{əkə}* Q 121c; *āfstē^{əkə}* Q 211; *āfstē^{əkə}* L 288a, 289, 320a, 321, Q 98; *āfstē^{əkə}* L 386; *āfstē^{əkə}* L 420; *afstē^{əkə}* P 222; *āfstē^{əkə}* Q 2, 2b; *āfstē.^{əkə}* L 414; **opsteken** (sc. direct van de kar naar de de hooizolder): *opstē^{əkə}* Q 156; *opstē^{əkə}* L 290 (sc. *nō dā šēl^əf*); *opstē^{əkə}* L 291; **afladen**: *aflājə* L 425; *aflājə* L 324, 372, 413, Q 9; *āflājə* L 291, Q 100; *āflā* Q 203; *aflān* P 176; *a.flōjə* L 314; *ōflōjə* Q 72, 77, 94b, 193, 198b; *aflō^{jə}* P 213; **ontladen**: *ontlōjə* Q 156; *ōntlōjə* Q 162; **lossen**: *lōsən* L 282; **leegmaken**: *lēxmākə* L 244c, 290; **afschieten**: *āfsxītən* L 314; *ufsxītə* P 107a.

5.3.3 HOOIPLUKKER

Heuhaken – hayhook – crochet à foin
(N 18, 66; add. uit N 18, 140)

[De dubbele ijzeren haak aan een lange houten steel, waarmee los-geladen hooi van de kar werd afgetrokken; zie afbeelding 17. Het werktuig is in de beide Limburgen weinig bekend.]

Afb. 17. Hooiplukker

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [hooi] zie het lemma HOOI.]

hooiplukker: [hooi]pløkər K 318, 357, 358, L 163, 164, 165, 317, P 48, 51, Q 179; *–plø.kər* L 372; *–plø^{ər}* K 278, 314; *–pløkər* K 361a; *–pløkər* L 331, 360, Q 111; *–pløkər* L 360, Q 2, 2b; **hooitrekker**: [hooi]trekər K 318, L 163, 163a, P 44; *–trekər* L 360; **hooihaak**: [hooi]høk K 278, 314, L 211, 295, 321, 329, Q 111; *–højək* K 361; *–hu^{ək}* P 186, 197, Q 78; *–hök* Q 71, 179.

5.3.4 HET HOOI IS BINNEN

die Ernte ist eingefahren – the hay is in – le foin est rentré

(N 14, 127)

[Gevraagd werd naar de dialect-weergave van de uitdrukking „Het hooi is binnen“. In Q 100 vult de zegsman dan aan: „Het hooi is onder de pannen ... en den erme man is oet de sjuur.“

Het onderwerp van de gegeven uitdrukkingen is steeds: hooi.]

is binnen: *es- benə* K 278, 316, 318, 358, L 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165, 211, 214, 244c, 247, 268, 270, 289b, 295, 312, 317, 318b, 320a, 322, 326, 332, 355a, 360, 366, 370, 377, 382, 387, 413, 425, P 48, 176, Q 95, 98, 0112, 117a; *es- benən* K 314, L 282, 286, 314; *es- benə* L 288, 289a, 414, P 44; *is- benə* Q 101; *es- bənə* L 325, 371a, 372, 373, 416, 420, 422, 423, 0426, 429, 429a, P 107a, 176a, Q 14, 20, 32a, 33; *es- bənə* L 291, 355; *es- bənə* L 331, 331b; *es- binə* K 357, 359; **is in**: *es- en* L 326, 386, 426, P 175, Q 18a, 94b, 99*, 111, 111*, 112b, 113; *es- en* Q 156; *es- ejn* P 222, Q 71; *es- ej* Q 204a; *es- ī* Q 204a, 211; *es- en* Q 2, 2b, 9, 72, 77; *es- en* Q 96d, 178; *es- in* Q 193, 197, 197a, 198b; **is af**: *es- af* K 358; **is bijeen**: *es- bejen* L 265; *es- bejejn* L 291; *es- bējejn* L 290; *es- biejn* L 294, 318b, 320c, 321, 332, 366; *es- biejnə* L 321a; **is beteen**: *es- bədīn* P 48; **is bij mekaar**: L 268; **is geruimd**: L 215, 266; *es- gərymt* L 269; *es- gərymt* L 320c; **is ingehaald**: *es- engəhōlt* Q 22, 112a, 162; *es- engəhōlt* L 324; **is onder de pannen**: Q 100; *es- ojnər dā panə* L 322a; **is onder de droge**: *es- ojnər dā drōgə* L 331; **is onder het droog**: *es- ojnər at drōx* L 429a; **is de schelf op**: *es- dā šēlf* Q 4; **het zit op de schelf**: *tset opə sxēlf* L 413; **is in bewaar**: Q 97; **het hooien is gedaan**: Q 98.

5.3.5 HOOIMIJT ZETTEN (kaart 49)

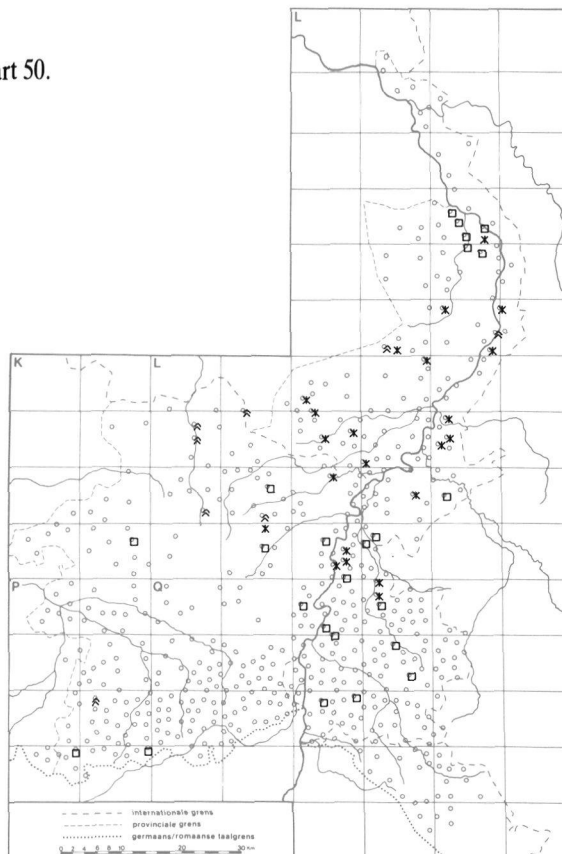
Heumiete anlegen – to set up a haystack – mettre la meule de foin
(N 14, 126b)

[Het opzetten en zorgvuldig schikken van de hooistapel bij de schuur van de boerderij. Zie het lemma HOOIMIJT. Er wordt door de informant uitdrukkelijk aangegeven dat er geen hooimijten werden gezet in: P 173, 174, 177a, 178, 179, 180, 182, 184, 197, 214, 218, 219, 220, 223, 224, 227, Q

Kaart 49. HOOIMIJT ZETTEN

Naar substantief HOOIMIJT; zie kaart 50.

- mijten
- × bermen
- ⋈ tassen, optassen

7, 154, 155, 160, 164, 165, 166, 167, 169, 171, 172, 174, 175, 177, 179, 181, 240.

Het voorwerp van de overgankelijke werkwoorden is steeds: hooimijt.

Wanneer het resultaat van de handeling, i.c. de hooimijt, in het woordtype voorkomt, wordt steeds door middel van [...] verwezen naar de woordtypen van het lemma HOOIMIJT. Vergelijk paragraaf 4.3 voor de opbouw van dit en het volgende lemma.]

mijten: *mēitā* L 420, P 222; *mēitā* L 360; *mētā* K 359; *mē²tā* P 213; *mitā* L 214, 214a, 215, 217, 245b, 246a, 387, 416, 0426, 429a, 432; *mītā* Q 9, 18, 18a, 22, 32a, 0112, 112b, 192, 193; **(hooimijt) zetten:** *([hooimijt]) zētā(n)* K 278, 316, 318, 357, 358, L 159a, 163, 163a, 163b, 164, 165, 214, 244c, 247, 268, 270, 282, 289b, 291, 294, 295, 317, 318b, 320c, 321, 322, 324, 326, 355, 370, 372, 373, 374, 386, 413, 414, 416, 422, 423, 425, 426, 429a, P 44, 48, 176a, Q 2, 2b, 4, 14, 20, 71, 78, 95, 96d, 97, 98, 112a, 113, 117a, 121c, 178; (-) *zē.tā* L 314; (-) *zētā* L 290; (-) *zetā* L 265, 322a, 325, 330, 331, 331b, 332, Q 101; **(hooimijt) aanzetten:** *([hooimijt]) ānzētān* Q 9; **opeenzetten:** *opēijnzētā* Q 72;

(hooimijt) maken: *([hooimijt]) mākā* L 326, 420, P 175, Q 33, 94b, 99*, 100, 111, 117a, 162, 192, 197, 197a, 204a; (-) *mōkā* P 107a, Q 77, 156, 178, 198b; (-) *māxā* Q 211; **(hooimijt) leggen:** *([hooimijt]) lēgā* Q 178; **tassen:** *tāstā* L 355a, 366; **(hooimijt) tassen:** *([hooimijt]) tasā* L 286, P 176; (-) *tāsā* L 312, 314; **optassen:** *optasā* L 265, 269; **(hooimijt) bermen:** *ber²mā* L 266, 289a, 318b, 320a, 321a, Q 22; *([hooimijt]) ber²mā* L 215, 268, 270, 289, 331, 331b, 332, 366, 369, 382, 425, 427, Q 20; *be.r²mā* L 290; *ber²mā* L 423; *bēr²mā* L 265.

5.3.6 HOOIMIJT (kaart 50)

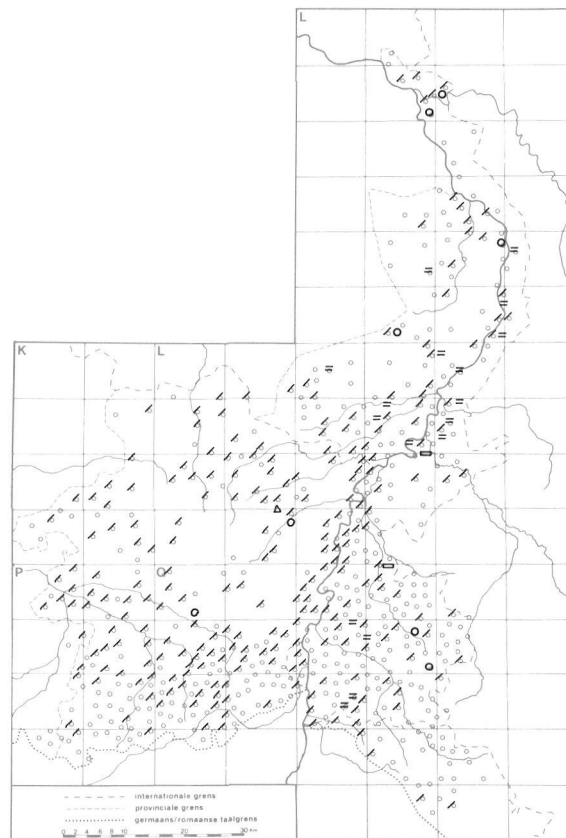
Heumiete, Heuschober – haystack, hayrick – meule de foin

(N 14, 126a; JG 1a, 1b; A 28, 14c; R 14, 23c; Wi 7; add. uit N 14, 126b; A 28, 14c; monogr.)

[Het hooi wordt bij voorkeur op de hooizolder, die doorgaans boven de koestal en naast de schuur ligt, geborgen. Als er echter op de hooizolder of in de schuur onvoldoende plaats is voor de wintervoorraad, bergt men ook hooi in een hooimijt. Het is een zorgvuldig gestapelde ronde

Kaart 50. HOOIMIJT

- ∕ mijt, hooimijt
- hoop
- △ heukel
- = berm
- ▬ berg

(of soms ook vierkante) hoop hooi, waarop soms een dak van stro wordt gelegd om het hooi tegen de regen te beschermen.

Bij de modernere uitvoeringen van de hooimijt is dit dak verschuifbaar en hangt het aan een speciale constructie, ofwel aan één stevige paal in het midden van de mijt waaromheen het hooi in de rondte wordt opgestapeld, ofwel tussen een stelling van vier tot zes palen. Dit soort hooimijten worden wel „hooibergen” genoemd; zie achter in het lemma. De constructie van deze mijten wordt behandeld in de aflevering over het erf.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel [hooi] zie het lemma hooi.]

mijt: *mējt* K 278, 315, L 372, 420, P 50, 176a; *mēj.t* Q 3, 83; *mējt* K 278, 358, L 355, 413, 414, P 176, Q 77; *mējt* P 175; *mājt* Q 162; *mēt* K 314, 317, 318, 357, 359, P 44, 48, 49, 50, 107a, 176, Q 2, 2b, 78, 178; *mē.t* L 413, Q 2a; *mējt* P 47, 172 (zelden), Q 1, 156; *mē².t* P 52, 120, 121; *mēt* K 316; *met* L 265; *mēt* Q 178; *mē.t* Q 84, 90, 168a, 170; *mīt* L 163, 163b, 214, 214a, 215, 217, 245b, 246, 246a, 291, 292, 294, 295, 320c, 321, 325, 326, 330, 332, 387, 423, 426, 427, 429a; *mi²t* L 164,

266, 360; *mīt* L 268, 271, 282, 286, 289, 289a, 289b, 312, 313, 318, 318b, 321, 322, 324, 331, 331b, 366, 371a, 373, 374, 378, 382, 417, Q 9, 12, 14, 18a, 19, 20, 21, 32a, 94b, 95, 95a, 96d, 97, 98, 99*, 100, 101, 112a, 113, 117a, 121c, 156, 178, 192, 197, 197a, 198, 198b, 199, 203, 204a, 207, 211, 249, 279, 284; *mī.t* L 314, 360, 367, 368, 370, 371 (zelden), 419, Q 11, 87, 88, 94, 96c, 188 (zelden), 200, 247, 247a; *mī²t* L 317, Q 12, 113; *mīj.t* L 353; *mōt* K 353; **dikke mijt:** *dikə mē.t* Q 75; **grote mijt:** *grutə mē.t* Q 2a; **mijt hooi:** *mējt* [hooi] L 355; *mūt* ~ L 425; *mūt* ~ L 270, 416, Q 198b; **hooimijt:** [hooi]*mējt* K 278, 317a, Q 72; *–mēj.t* L 354, 355, Q 3, 77, 81a, 82, 241; *–mējt* K 358, L 355a, 372, Q 4; *–mējt²* Q 71; *–mēj.t* L 420; *–mējt* L 360; *–majt* Q 182; *–maj.t* Q 162, 163, 168, 242; *–mēt* K 314, 315, 317, 318, P 44, 45, 46, 47, 48, 107a, 113, 115, 176, 176a, 222, Q 2b, 161; *–mē.t* K 357, 358, 359, 360, L 352, 413, 414, P 51, 55, 56, 57, 58, 117, 186, 187 (zelden), Q 1, 2, 2a, 71, 72, 74, 75, 76, 78, 79, 79a (zelden), 80, 152 (zelden), 153 (recent), 156, 157, 157a, 158a, 159 (zelden); *–mē²t* K 316, P 213; *–mē².t* P 53, 118, 118a, 119, 120, 121, 177, 188 (zelden), 192, 195,

I.3

Q 73; *-mē.t* Q 89 (zelden); *-mit* L 159a, 163, 163a, 163b, 211, 214, 215, 266, 269, 271, 288, 291, 294, 295, 320a, 320c, 321, 321a, 322a, 326, 330, 332, 382, 386, 423, 425, 426, 0426, 429a, 432, P 44; *-mūt* L 268, 289, 290, 318b, 322, 324, 325, 331, 331b, 371a, 373, Q 14, 18, 20, 22, 32a, 33, 94b, 95, 97, 98, 99*, 101, 111, 0112, 112b, 193, 197, 197a, 198b, 203, 204a, 211; *-mī.t* L 282, 286, 312, 313, 314, 316, 317, 319, 356, 358, 359, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 369, 370, 372, 415, 416, 417, 418, 419, 421, 422, 423, 424, Q 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13 (zelden), 91, 204a, 211; *-mī²t* L 314, 317, Q 113; *-mūt* L 315 (zelden); *-mū.t* L 353; *-mōt* K 353; *-mō.t* K 361; **oogstmijt**: *auxstmūt* L 381; **hoop**: *hōp* Q 71, 113, 116; *haup* L 268, Q 101; **hooihoop**: [*hooi*]/*hōp* L 163, 164, 165; *-hu²p* L 247; *-hūp* L 265; *-hōū.p* L 415; **heukel**: *hī².kal* L 367 (zonder staak); **berm**: *ber²m* L 250; *ber²m* L 288, 291, 299, 326, 330, Q 101, 196, 196a; **hooi-berm**: [*hooi*]/*ber²m* L 268, 270, 324, 330, 331, 331b, 332, Q 97; *-bō²r²m* L 244c; **hooiberg**: [*hooi*]/*ber²x* L 330, Q 20, 33.

6. Nagras

[Met hooi maaien vangt men doorgaans aan in het begin van de maand juni, als het gras in volle bloei staat en het meeste eiwit bevat. In vruchtbaar weiland is het gras dan tegen het einde van augustus of in het begin van september weer voldoende hoog opgeschoten, zodat men in die tijd een tweede keer het gras kan maaien, dat dan weer gehooid kan worden: het nagras of de toemaad. Het nagras is korter, maar mals en geuriger dan het hooi van de eerste oogst. Soms is er zelfs nog sprake van een derde hooioogst, maar doorgaans worden de koeien in de hooiwei gezet, als het gras na het maaien van het nagras nog voldoende is doorgeschooten in het najaar. Bij precieze navraag over de opeenvolgende hooi- en grasoogsten gaven sommige informanten ook verschillende opgaven voor de opeenvolgende stadia; zeer vaak echter ontbraken dergelijke specifieke benamingen.

Tenslotte zijn nog enkele lemmata opgenomen die betrekking hebben op werkzaamheden op het hooiland na het binnenhalen van de oogst.]

6.1 NAGRAS, TWEEDE HOOIOOGST (kaart 51)

Grummet – aftermath – regain (N 14, 128b; JG 1a, 1b en 2b; A 4, 26a; A GV, 2Gr.; L B2, 345; L 5, 8; L 14, 15; Gwn 7, 10; Wi 58; S 25; monogr.)

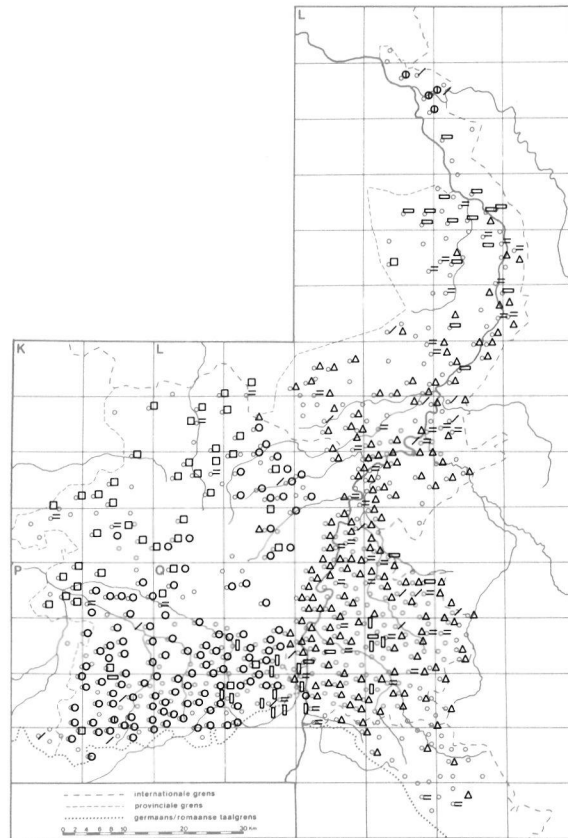
[De opbrengst van de tweede maal dat er gehooid wordt, doorgaans eind augustus; zie de algemene toelichting bij deze paragraaf.]

nagras: *nāgrās* L 355; *nāgrōis* Q 91; *nōgras* K 353,

358, L 214, Q 196; *nōgrās* L 214, 214a, 215, 217, 244c, 245, 245b, 246, 246a, 247, 249, 250, 267, 268, 269, 289, 290, 291, 297, 298, 299, 321, 322, 326, 329, 330, 331, 332, 333, 372, 373, 374, 378, 427, 429, 430, P 50, Q 15, 16, 21, 22, 29, 32, 32a, 33, 35, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 110, 111, 113, 118, 172, 187, 193a, 200, 202, 203, 207; *nōgrās* L 271; *nōgrās* L 378, 423, Q 2, 19, 20, 34, 105; *nō²grās* L 266; *nōgrōs* L 286, 314, P 176, Q 96d, 188, 198, 199; *nōgrōs* L 296; *nōgrōs* Q 83; *nōgrās* Q 284; *nō²gras* Q 279; *nōgrōus* Q 179; **tweede gras**: Q 175; **nahooi**: *nāhōi* L 211; *nōhōi* L 164, 165, 191, 209, 211, 215, 216; *nōhōi* L 210, 213, 215a, 217, 246a, 267, 268, 299, 434a, Q 95, 98, 101, 102; *nōhū²i* L 214, 246, 266; **achterhooi**: *axtār²hōi* P 176; **tweede hooi**: *twi²da hōi* Q 30; **nawei**: *nāwēi* L 381a; *nōwēi* L 373; *nōwēi* Q 116; **nasnit**: *nōsnet* L 266; **tweede snede**: L 362, Q 22; *twēda snēi* P 119, 175, 176, 179, 180, 186, 218; *twēda* ~ P 183, 218, 223, 224, 227; *twēda* ~ L 265; *twida* ~ P 182, 184, 195, 197, 213, 214, 219, 220, 222; *twi²da* ~ L 288, 289a, 322, P 211; *twid²a* ~ L 318b; *twida snēi* Q 95, 160; *twi².da snē* Q 2, 2b, 79; *twēda sni* Q 158a; **tweede snid**: *twēda snēt* L 426; *twēda snēt* L 330, 429, Q 27; *twi²da* ~ Q 28, 0112; *twēda snē²t* Q 34; *twē.da snē.t* L 331, 331b; *twi²da snū* Q 33; *twēda sni.t* Q 178; **tweede snit**: *twēda snet* L 163, 163a; *twida snet* Q 117a; **naschaar**: *nōšōr* Q 101, 188; **tweede schaar**: *twida šōr* Q 94b, 98, 101, 110, 198b; *twēda* ~ Q 203a; *twēda šō²r* Q 83; *twēda šōr* Q 175, 179; *twēda šō²r* Q 163, 171, 177; *twida* ~ Q 94; *twēda* ~ Q 158a; *twēda šūōr* Q 178; **na-maad**: *nōmō²t* P 182, 183; *nōmat* L 159a, 164; *nōmit* L 163, 164, 165; **achtermaad**: *axtār²mōt* L 316a, P 176, Q 4; *ā.tār²mōt* Q 90, 93; *ā.tāmōt* Q 175; *axtār²mō²t* K 358, 361, P 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 107a, 113, 115, 117, 172, 173, 174, 175, 176a, 177a, 178, 179, 182, 197, 214, 218, 219, 227, Q 2b; *ā.xtār²mō²t* L 414, P 52, 224, Q 1, 2a, 71; *ā.xtār²mō²t* P 118a, 184, 186, 197, 223, Q 72, 82, 83; *ātār²mō²t* Q 71, 72, 86; *ā.tār²mō².t* P 192, 195, 197, Q 83, 84, 156, 174; *axtār²mōt* Q 3; *ā.xtār²mō.ōt* Q 157; *ā.tār²mō²t* Q 152, 156, 158a, 159; *axtār²mō²t* P 196; *ēxtār²mō²t* P 186; *axtār²mōt* L 317, 358, 359, 360, 360a, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 414, 415, 416, 417, 418, P 118b, Q 2, 5; *ātār²mōt* Q 74, 78; *ā.tār²mōt* Q 87, 91, 172; *ā.tār²mōot* Q 165, 167; *ā.tār²mōot* Q 162, 242; *ā.tār²mōot* Q 168, 241; *ā.tār²mōot* Q 170; *ā.tār²mōot* Q 89, 180, 181; *ē.tār²mōt* Q 177; *ē.tār²mōot* Q 240; *ē.tār²mōot* Q 169; *ā.xtār²mō²t* P 119, 120, 180, 188, 220, Q 73; *ā.tār²mō²t* P 118, 121, 177, 187, Q 74, 75, 76, 77, 78, 79, 79a, 80, 153, 154, 155, 157, 157a, 158, 160, 161, 163, 164, 166, 168a; *ā.xtār²mō²t* Q 2; **toemaad**: *tomat* K 278, 317a, L 314, 315, 316, 352, 353, 354, 356, 413, 418; *tōmat* L 355a; *tōumat* L 355; *tumāt* K 314, 315, 353, L 244b, 282, 286, 312, 313, 314, 356, 366, 370, Q 83; *tōmant* K 278; *tomart* K 278, 315, 316, 318, 357, 358, 360; *tōmart* K 358, 361, L 414, P 46, 51; *tumart* K 316, 318, P

Kaart 51. NAGRAS

- = nagras
- ⊖ nahooi, achterhooi, tweede hooi
- ∕ nasnit, tweede snede
- ▯ naschaar, tweede schaar
- ⊙ namaad
- achtermaad
- toemaad
- △ groe(n)maad

44, 45; *tumō²t* P 47, 48; *tumū²t* P 49; *tamō²t* P 213; *tomōt* Q 1; *tōmōt* Q 2; *tōmōt* Q 79, 92; *tumuot* Q 168; *tumōt* P 176a; *tūmōt* L 360; **groe(n)maad**: *gromat* L 248, 250, 267, 268, 269, 289a, 294, 295, 331, 331b, 332, 382, 385, 386, 387, Q 15, 16, 18, 22, 27, 95, 96a, 102, 105, 112a, 113, 196, 197, 197a, 203b, 204a, 206, 208, 211, 253, 278; *gromant* L 270, 291, 298, 372, 378; *grōmant* L 249, 250, 268, 295, 329, 371a, 373, 374, 381, 381a, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 0426, 427, 429a, Q 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 18a, 19, 20, 22, 30, 32a, 35, 38, 88, 94, 95a, 96, 96a, 96b, 96c, 96d, 97, 98, 99, 99*, 100, 101, 102, 104a, 193, 193a; *grometⁱ* L 318, 374; *grōmētⁱ* L 287, 288, 288a, 289, 289b, 290, 292, 319, 320, 320a, 320c, 321, 321a, 322, 322a, 323, 328, 330, 331, 331b, 369, 370, 371, 371a, 374, 375, 376, 377, 381, 381b, 382; *gromētⁱ* L 292a, 293, 318b; *grōmat* L 416, Q 19, 21, 22, 32a, 33, 91, 111, 112b, 191, 195, 196a; *grōmat* Q 200, 247, 247a; *grōmart* Q 101, 188, 203; *grō²mat* L 290, Q 201, 202; *grōmat* L 215, 246, 250, 269, 271, 289, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 379, 380, 386, 387, 429, 431, 432, Q 101, 111*, 112b, 113, 113a, 116, 117,

117a, 121b, 172, 196, 203, 207, 249; *jrōmat* Q 121, 121c, 211, 222; *jgrumat* Q 251; *grōmart* L 269, Q 95, 113, 172; *grōmats* L 385; *grōumat* L 331, 429, 430, Q 32; *grōumatⁱ* L 366; *grōumant* L 434, Q 20, 29; *grumat* Q 117b, 198b; *grumant* L 265, 316a, Q 198b; *gramat* Q 118; *grōmäl* Q 192; *grōmas* Q 204a; *grū.m* Q 284; **groe(n)maad hooi**: *gromant hōi* L 291; *grōmas hōi* L 289.

6.2 EERSTE HOOIOOGST

erste Heuernte – first crop of hay – première récolte (N 14, 128a)

[Hier zijn opgenomen de benamingen van de eerste hooioogst die zijn opgegeven in tegenstelling tot die voor de tweede hooioogst; wanneer de opgave hetzelfde was als die voor hooi in het algemeen, is deze niet hier, maar bij het lemma hooi ondergebracht. Zie de algemene toelichting bij deze paragraaf.]

voorhooi: *vōrhōi* L 211; *vōrhū²i* L 244c; **voorgras**: *vōrgras* L 214; *vōrgrās* L 247, 268, 290, 291, 322, 324, Q 32a; **voorsnede**: *vōrsneⁱ* L 268; **voorsnit**:

võrsnet L 266; **eerste snede**: Q 95; *īstā snē* Q 2, 2b; *īrstā snēj* L 265; *īrstā* ~ L 318b; *īstā* ~ L 320c, 322, P 213; *ī²stā* ~ L 371a, P 175; *ēstā snēj* P 48; *jōstā* ~ P 213, Q 156; **eerste snid**: *ērstā snēt* L 427; *ērstā snēt* L 330, 331, 331b, 426; *ēstā* ~ Q 20; *ēstā* ~ L 429; *ī²rstā* ~ Q 97, 100; **eerste snit**: *ōrstā snet* L 163, 163a, 164, 165, 282; *ī²stā snet* Q 111, 0112, 112b, 113, 121c, 203, 211; *īstā snit* Q 33; **schaar**: *š-ōr* Q 200, 247, 247a; **eerste schaar**: *īrstā šōr* L 416, Q 94b, 98; *īstā* ~ Q 198b; *ī²rstē* ~ L 366; *ī²stā* ~ Q 111; *īrstā šōr* L 317; *je.stā šūōr* Q 77; *jōstā šūōr*.r Q 178; **eerste maai**: *ēstā māj* Q 20.

6.3 DERDE HOOIOOGST

derde Heuernte – third crop of hay – troisième récolte de foin (N 14, 128d)

[Uitdrukkelijk gevraagd naar de derde hooioogst, gaven sommige informanten de volgende antwoorden; vaak werd deze derde oogst echter niet meer gemaaid maar door de koeien of schapen afgegraasd. Zie de algemene toelichting bij deze paragraaf.]

nagras: K 315; *nagrās* L 326; *nōgrās* L 270, Q 100; *nōgrō²s* P 175; *nō²grō²s* L 312; *nōgrōs* L 371a; **nawei**: *nāwēj* L 317; *nōwāj* K 315, 316; *nōwēj* K 358, L 321, 325 (wordt niet meer gemaaid); **derde snede**: *dērdā snēj* K 278, L 282, Q 95; *dērd'ā* ~ L 288, 320a; *drējda* ~ L 265; *drēdā snē* Q 2, 2b; *dērdā snī* Q 162; **derde snid**: *dērdā snēt* L 382; *dērdā snē.t* L 331, 331b; *dritā snit* Q 204a; **derde snit**: *dardā snet*: L 163, 163a; *dridā snet* L 386, 0426; *dridā snit* Q 33; **laatste snit**: *lestā snet* L 247; **derde schaar**: Q 94b, 98; *dērdā sxōr* L 286; *dōrdā šōr* L 366; *dri²da* ~ Q 111; *drējda* ~ Q 197, 197a; *drējda šōr* Q 178; *drēdā šūr* Q 71; **namaad**: *nuōmuō²t* Q 178; **achtermaad**: *āxtarmū²t* P 222; **toemaad**: *tābō²t* P 176a; **tweede toemaad**: L 314; **lektoemaad**: *lēktōmō²t* Q 2 (wordt door de beesten afgegraasd); **groe(n)maad**: *grōmat* Q 22; *grōmant* Q 97, 0112; **nagroe(n)maad**: *nāgrōmat* Q 117a; **tweede groe(n)maad**: Q 20, 96d.

6.4 TWEDE KLAVEROOGST

zweite Kleeernte – second crop of clover – deuxième récolte de trèfle (N 14, 128c)

[In verband met de benamingen voor nagras is de informant ook gevraagd of ze een specifiek woord kenden voor de tweede klaveroogst; hier zijn alleen de opgaven opgenomen die afweken van die voor NAGRAS.]

naklaver: *nōklāvōr* P 176; *nōklī²vōr* L 286; **naklee**: *nāklīō* Q 98; **tweede klee**: *twidā klī* L 423, 425, Q 94b; **tweede snede**: *twēdā snēj* K 278, L 282; *twēdā* ~ P 48, 107a, 174, 175, 176a, 213, 222; *twī²d'ā* ~ L 320a, 321, 370, 371a; *twī²d'ā snēj* L 324; *twēdā snē* Q 78; *twidā* ~ K 359, L 355, 414, Q 156; *twēdā*

snē L 291; *twī²dā* ~ L 290, 325; *twī²dā snī²j* L 289a; *twēdā snī* Q 162, 164, 165, 167, 181, 240, 241; *twjōdā* ~ Q 161; *twidā snēj* L 268; *tjōdā* ~ Q 166; **tweede snid**: *twēd'ā snēt* L 382; *twēdā* ~ L 427; *twēdā snēt* L 429, 429a; *twē²dā* ~ Q 22, 32a; *twēdā snē.t* L 331, 331b, 332, Q 20; **tweede snit**: *twēdā snet* Q 157; *twēdā* ~ L 211, 214, 247; *twidā* ~ L 271; *twidā snet* L 270; *twēdā* ~ L 387; *twī²dā snit* Q 111*, 113, 117; *twajdā* ~ Q 204a; **tweede kleesnid**: *twī²dan klī²snū* Q 33; **tweede maai**: *twēdā mej* L 159a; **kleegroe(n)maad**: *klēgrōmant* L 426, Q 9; **tweede kleegroe(n)maad**: *twidā klī²grōmat* L 295; **kleehooi**: *klīhūj* L 318b; **tweede schaar**: *twēdā sxōr* L 326; *twī²dā šōr* L 366, 416, Q 97, 99*, 100, 101, 111, 197, 197a; *twidā* ~ Q 4, 112b, 198b; *twajdā šōr* Q 204a; *tswajdā* ~ Q 211; *twēdā šūōr* Q 77, 178; *twe.dā šūōr* Q 89, 182, 242; *twēdā šūōr* Q 169; *twēdā šūōr* Q 168; *twī²dā šūr* Q 71; *twī²dā šō²r* Q 72.

6.5 EERSTE GRASOOGST

erstes Grasgewächs – first crop of grass – première récolte d'herbe (N 14, 129a)

[Naar analogie van de eerste, tweede en derde hooioogst heeft men de informanten ook de vraag voorgelegd of er specifieke benamingen zijn voor de grasoogsten, wanneer een weide niet wordt afgehooid, maar afgegraasd. In dit lemma staan de opgaven voor het gras dat de beesten de eerste keer dat ze in de weide worden gelaten afgrazen en voor zover deze afwijkend zijn van die uit het algemene lemma GRAS.]

eerste wei: *estā wāj* K 314; *istā wāj* K 316; *īrstā wēj* L 320c; *ī²rstā wēj* L 290, 366; **eerste weigras**: *īstā wējgrās* Q 2; **verse wei**: *vērsā wēj* L 330; **voorwei**: *vōrwēj* L 288; *vōrwē* L 413; **voorweien** (ww.): *vōrwējā* L 322, 332; **afweien** (ww.): *āfwējā* L 332, Q 112b, 204a; **voorgras**: *vōrgrās* L 163, 164, 165, 270, 271; *vōrgrās* L 291, 295; *vj²r-* Q 111; **meigras**: *mējgrās* L 268, 331, Q 22, 100; **tweewas**: *twējwās* K 278; **schaar**: *šōr* L 318b, 372; **eerste snede**: P 222; *īstā snēj* P 213; *ī²stā snēj* 1321; **eerste snid**: Q 203; *ē²stā snēt* L 426; **eerste gras**: *ērstā grās* L 332; *īstā* ~ L 420, 0426, 429a, Q 94b, 96d; *īstā* ~ Q 32a; *jōstā* ~ Q 9; *jōstā grō²s* Q 156; *ī²stā grōs* L 371a; **versgras**: *vōs grō²s* P 175; **eerste beet**: *īstā bejt* P 176a; *ī²stā bēt* L 370; **eerste bijtsel**: *ējštā bītsəl* Q 9; **eerste gang**: *ī²rstā ganj* Q 97; **eerste sprang**: *īrstā spranj* Q 98; **eerste schaar**: *jōstā šūōr* Q 178.

6.6 TWEDE GRASOOGST

zweites Grasgewächs – second crop of grass – deuxième récolte d'herbe (N 14, 129b)

[Het gras dat de koeien afgrazen als ze voor de tweede maal in de wei lopen.]

tweede wei: *twēda wāi* K 314; *twēda wāi* K 316; *twēda wēi* L 286; *twī²da wēi* L 320c; **nawei:** *nōwēi* L 322, 330, 366; *nō²wēi* L 312; **naweien** (ww.): *nōwēja* L 163, 163a; **afweien** (ww.): *āfwēja* L 322, Q 112b, 204a; **nagras:** *nōgras* L 163, 164, 165, 191, 209, 211, 212, 213, 215a, 216, 244b; *nōgrās* L 217, 248, 250, 270, 271, 373, 374; *nōgras* L 210; *nōgrās* L 295; *nō²gras* K 358; **zomergras:** *zōmārgrās* L 268, Q 111; *zōmārgrās* Q 98; **tweede schaar:** *twēda sxōr* L 214; *twīda šōr* L 420; *twī²da* ~ Q 197, 197a; *twēda šūōr* Q 178; **tweede snede:** *twī²da snēi* L 321; **tweede snid:** *twēda snēt* L 426; **tweede gras:** *twē²da grās* L 0426, 429a; *twī²da grōs* L 371a; **tweede loop:** *twēda lōp* L 331; **tweede gang:** *twī²da ganġ* Q 97; **tweede beet:** *twēda beji* P 176a; *twī²d¹a bēt* L 370; **tweede bijtsel:** *twējda bītsal* Q 9; **groe(n)maad:** *grōmānt* Q 14, 193.

6.7 DERDE GRASOOGST

drittes Graspflanz – third crop of grass – troisième récolte d'herbe (N 14, 129c)

[Het gras dat in de derde beurt wordt afgegraasd; vaak vindt men dezelfde naam als de derde hooioogst, die immers ook vaak wordt afgegraasd. Zie de algemene toelichting bij deze paragraaf.] **derde wei:** *dēda wēi* L 286; *dēda wāi* K 316; **nawei:** *nāwēi* K 278; *nōwēi* L 429a; *nōwāi* K 314; **naweien** (ww.): *nōwēja* L 332; **afweien** (ww.): *āfwēja* Q 112b, 204a; **namaad:** *nūōmūō²t* Q 178; **herfstgras:** *herfsgrās* L 268; **derde snede:** *dēda snēi* L 321; **derde snid:** *dēda snēt* L 426; **derde loop:** *dēda lōp* L 331; **derde gras:** *dēda grās* Q 94b; *dē²da* ~ L 0426; *dēda grōs* Q 96d; *dōr²da grōs* L 371a; **derde beet:** *dēd¹a bēt* L 370; **derde schaar:** *dōrda šōr* L 420; *dē²da* ~ Q 197, 197a; *dē²da šūōr* Q 178; **nagras:** *nōgrās* Q 97, 111; *nōgrō²s* P 175; **mager gras:** *māgār grō²s* P 175; **lektoemaad:** *lēktōmōi* Q 2; **achtermaad:** P 222.

6.8 ACHTERGEBLEVEN HOOI HARKEN

zurückgebliebenes Heu rechen – to rake the hay left in the field – râteler le foin resté dans le champ

(N14, 122; A 34, 4 add.)

[Wanneer het hooi is binnengehaald werd soms nog eens het hooiland afgeharkt om het achtergebleven hooi te verzamelen.]

scharren: *sxarā* L 159a, 163, 163a, 214, 247, 265, 266, 268, 355a; *sxerā* L 271, 288, 288a, 289, 289a, 289b; *sārā* L 317, 321, 370, 371a, 372, 416, 420; *šerā* L 292, 294, 318b, 320a, 325, 374; *šōrā* L 331; *sxārā* L 355, Q 2, 2b; *sxē.rā* K 357; *sxērā* L 312, 314, P 107a, 222; *sxē²rā* P 213, Q 78; *sxēj²rā* P

176a; *sārā* Q 4, 72, 77, 95; *šē²rān* Q 71; **bijeenscharren:** *biēnsarā* L 366; *bējējnsarā* L 360; *biējnsērā* L 322, 324, 326; *bi²nsxārā* K 318; *batīnsxārā* Q 2; *bi²nsxērān* L 282; *bi²nsxērān* L 286, 314; **beteenscharren:** *bādīnsxērā* P 176; *bājējnsxērā* Q 156; **bijnscharren:** *bēsxērā* K 358; **schoonscharren:** *sxōnsxārā* L 211; *sxō²nsxārā* L 268; *skōnskarā* L 244c, 246, 246a, 246b; *sxūnsxārān* K 359; *sxūnsxērān* L 413, 414; *sxu²nsxērā* K 358; **kuisscharren:** *kāsxārā* K 316; **opscharren:** L 366; *ōpsxērā* L 289b; *ōpsxōrā* K 278; **nascharren:** *nōšerā* L 291; **gritselen:** *gretsāl(n)* K 314, Q 162; **bijeengritselen:** *bējējngretsālā* P 175; **herken:** *her²kā* L 215; *hēr²kā* L 270, 271, 295; **bij mekaar herken:** *bēj²mākōr her²kā* L 163, 164, 165; **bijeenserken:** *bējējnhēr²kā* L 270; *bējējnhēr²kā* L 295; **afherken:** *āfhēr²kā* L 326; **naherken:** *nōher²kā* L 268; **reken:** *rēkā* Q 18a, 101; *rēkā* L 426; *rēkā* L 355, 377, 386, Q 20, 97, 98; *rēj²kā* Q 94b, 204a; *rēkā* L 270, 290, 322a, 324, 326, 331, 331b, 332, Q 14, 18, 22, 117a, 198b; *rē²kā* Q 197, 197a; *rī²kā* Q 32a; *rēxā* Q 211; **bijeendreken:** *bējējnrēkā* L 269; *bi²nrēkān* L 286, 314; *biējnrēkā* L 322, Q 98, 100, 193; *biēj²rēkā* L 429, Q 111*; *bējējnrēkā* Q 9; *biēre²kā* Q 203; **meteenreken:** *mēdēnrēkā* Q 178; **afreken:** *āfrekā* L 429a; **opreken:** L 322; **kratsen:** L 382; **kemmen:** *kēmā* L 387, Q 9, 97, 99*, 111, 0112, 112b, 113, 117a; *kēmā* Q 121c; *kōmā* Q 33; *kōmā* L 422, 0426, 427, 429a; **bijeenkemmen:** *biēj²kēmā* Q 111*; *biēj²nkōmā* L 423; *biēj²kōmā* L 429; **de beemd kemmen:** *dā bānd¹ kōmā* L 381b; **scharsel bijendoen:** *šārsal bējēn dun* Q 4.

6.9 NASCHARDER

derjenige der recht – raker – celui qui râtelle ce foin

(A 34, 4; add. uit N.14, 122)

[Degene die het achtergebleven hooi bijeenharkt.]

scharder: L 217; *šerdār* L 292; **nascharder:** *nōsxērdār* L 282; **herker:** L 192; *hēr²kār* L 192a; **naherker:** *nōhēr²kār* L 250; **reker:** *rēkār* L 376, Q 10, 97; *rē²kār* Q 193; *rēkār* L 318, Q 19, 37; **bijreker:** Q 117a; **nareker:** *nōrēkār* Q 30; **kemmer:** *kēmār* Q 112, 202, 204a; *kēmār* Q 99*; *kōmār* L 429a, 434.

6.10 HOOI DAT IS ACHTERGEBLEVEN

zurückgebliebenes Heu – hay left in the field – foin resté dans le champ

(N 14, 122 add.)

scharsel: *šārsal* L 317; *šērsal* L 290, 324, 325; *sxērsal* P 44; **opscharsel:** *ōpsxērsal* L 282; **kemsel:** *kēmsal* L 425; *kōmsal* Q 96a.

I.3

REGISTER

A

ambeeld 45
 aan de opper zetten 79
 aan, leem ~ de streek doen 53
 aandoen, zand ~ 53
 aandoen, zavel ~ 53
 aandrogen 59
 aangever 86
 aankoppeler 30
 aanmaaien, de beemd is aange-
 maaid 20
 aanpakken 87
 aanpakker 87
 aanstampen 87
 aanstrijken 49
 aanzetsteen 55
 aanzetten 54, 87
 aanzetten, (hooimijt) ~ 96
 aarde 52
 aardpal 45
 achterhooi 98
 achterkant 36
 achtermaad 98, 100, 101
 achterste, (bovenste, bovelste,
 lange, grote, ~) kruk 26
 achterste, het ~ 36
 achtervoet 35
 af, gras om ~ te weiden 3
 af, gras voor ~ te weiden 3
 af, (het) ligt ~ 20
 af, is ~ 95
 af, op en ~ 19
 afdoen 16
 afgestorven (volt.dlw.) 59
 afherken 101
 afkloppen 41
 afladen 95
 afmaaien 16
 afreken 101
 afschieten 95
 afsnijden 16
 afsteken 95
 afsterven 59
 afweiden, gras om afgeweid te
 worden 3
 afweien (ww.) 100, 101, 101
 afwerpen 76
 amboss (du.) 45
 ang 34
 angel 34
 arengras 2
 arm 26, 28, 39
 armen 28
 armvast 28
 armvat 26
 armvol 85, 86, 87

azijn 56
 azijnpot 55

B

baan 19, 20, 72
 baar 39
 baard 20, 36, 47
 baard, (een) ~ laten staan 20
 baard, (een) ~ maaien 20
 baard, (een) ~ maken 20
 baard, (een) ~ staan laten 20
 bakje 52
 balk 39, 65
 balkje 65
 balkjes 65
 bamlet (?) 39
 band 28
 band, ijzeren ~ 29
 band, strooien ~ 85
 banden 85
 bandijzer 29
 bandje 28
 banen, in ~ reken 71
 banen maken 71
 banen, op ~ brengen 71
 banen, twee ~ 19
 bate (wa.) 19
 bate (wa.) -rij 71
 bate-rijen, op ~ leggen 70
 bed 72
 bedje 72
 bedjes, op ~ leggen 71
 bedjes trekken 71
 beemd, de ~ is aangemaaid 20
 beemd, de ~ kemmen 101
 beemdgras 2, 4
 beestenwei 3
 beet, derde ~ 101
 beet, eerste ~ 100
 beet, tweede ~ 101
 beetje 85
 bek 36
 bekje 47
 belgelangkar 92
 bent 2
 bentgras 2
 berm 82, 98
 bermen 87
 bermen, (degene) die bermt 87
 bermen, (hooimijt) ~ 96
 bermer 87
 besterven 59
 bet de streek derover (gaan) 49
 bet de streek eens derover gaan
 49
 bet kammen maaien 20
 bet, kar ~ haletten 92
 bet, kar ~ leren 92
 bet, man ~ de zeissem 16

beteen, is ~ 95
 beteenbinden 85
 beteenbreken 80
 beteendraaien, de flokken ~ 87
 beteenrijen 70
 beteenscharren 64, 71, 101
 beteenscharren in middelbarige
 hoppers 77
 beteenstoten 71
 beteenstouwen 71
 beteentrekken 71
 beugel 29, 32
 beugel, ijzeren ~ 32
 beugeltje 32
 bevernel 3
 bevertjes 3
 bewaar, is in ~ 95
 bezig, met het hooi ~ zijn 57
 bibbelgras 3
 bibbergras 3
 bies 3, 20
 biesem 3
 bieze gras 3
 biezen staan laten 20
 bij, is ~ mekaar 95
 bij mekaar herken 101
 bijeen, is ~ 95
 bijeendoen 64, 71, 74, 80
 bijeendoen, huisten ~ 80
 bijeendoen, scharsel ~ 101
 bijeengritselen 101
 bijeenharken 64, 71
 bijeenherken 101
 bijeenkeerder 67
 bijeenkemmen 64, 71, 101
 bijeenmaken 71
 bijeenperken 71
 bijeenreken 64, 71, 101
 bijeenreken tot groter hoopjes
 77
 bijeenscharren 64, 71, 80, 101
 bijeenslaan 71, 87
 bijeensmijten 77
 bijeenstoten 71, 80
 bijeentrekken 71
 bijjaag 32
 bijreker 101
 bijrscharren 101
 bijtsel, eerste ~ 100
 bijtsel, tweede ~ 101
 bikhamer 43
 bind-treuil 89
 bindboom 88
 binden 84
 bindgeerd 88
 bindhout 88, 89
 bindkoord 88
 bindlat 65
 bindshout 89
 bindstekken 65

- bindtouw 88
 bindzeel 88
 binnen, is ~ 95
 binnendoen 94
 binnenhalen 94
 binnenrijden 95
 binnenvaren 94
 blad 32, 38
 bladzeissel 32
 bleek, op de ~ liggen 59
 bleken 59
 blijvend gras 3
 blijvende wei 3
 blikken pot 55
 blok 47, 52, 89
 bobbert 3
 bobbertebos 3
 bobbertegras 3
 boezen 6
 bofje 85
 bok 47, 84
 bok, op de ~ zetten 83
 bokbaard 2
 bokkebaard 2
 bokken 83, 93
 bokken, huisteren op ~ 83
 bokken, op ~ zetten 83
 bol 45
 bolle 45
 bomen 28
 boog 32
 boogje 32
 boom 65, 88, 89
 boom, ([zeis])~ 25
 boomschupje 14
 borstel, (een) ~ laten staan 20
 bos 5
 bos gras 6
 bosgras 3
 bosje 85
 bossen 6
 botte kant 38
 botteriken 93
 bout 45
 bovelste, (bovenste, ~, lange, D
 grote, achterste) kruk 26
 boven, de hand van ~ 26
 bovengreep 26
 bovenkruk 26
 (bovenste, bovelste, lange, gro-
 te, achterste) kruk 26
 bovenste gewerf 26
 (bovenste) greep 26
 bovenste houwer 26
 (bovenste) knak 26
 bovenste laag 4
 (bovenste, lange, grote) knab 26
 (bovenste, lange, tweede) hand-
 haaf 26
 (bovenste, rechte) handvat 26
 (bovenste) sluif 26
 braam 38
 bramelen 47
 bramen 47
 bredenkar 92
 breed, pand te ~ nemen 20
 breed, te ~ pakken 20
 breeksel 69
 brei 69, 72
 breiden 9
 breien 68, 76, 79
 breken 9, 67, 76, 79
 breker 66
 bremenschup 14
 brengen, in sloten ~ 71
 brengen, op banen ~ 71
 brengen, op ruiters ~ 83
 breske 30
 broei 59
 broeien, (het hooi is aan het)
 ~ 59
 broeinat 59
 broeiwater 59
 broodgras 3
 broodjes 3
 broodjesstruik 12
 brug 65
 buis 29
 bulle 45
 bunt 3
 buntgras 3
 bus 29, 52, 55
 busje 29, 55
 bussel 85, 85, 86
 busselen 85
 busseltje 85
 C
 cale (fr.) 31
 cementen streek 51
 cementstreek 51
 citerne (fr.) 59
 (degene) die bermt 87
 dengeln (du.) 41
 derde beet 101
 derde gras 101
 derde loop 101
 derde schaar 100, 101
 derde snede 100, 101
 derde snid 100, 101
 derde snit 100
 derde wei 101
 derin, tandjes ~ slaan 41
 derlangs, het zand ~ strijken 53
 derover, bet de streek eens ~
 gaan 49
 derover, bet de streek ~ (gaan)
 49
 dervan, een zaag ~ maken 41
 dijk 72
 dijk, in de ~ zetten 71
 dijken 71
 dijken, tot ~ doen 71
 dijkje 72
 dikke heukel 78
 dikke hoop 82
 dikke hopen maken 80
 dikke hopper 78
 dikke jaan 72
 dikke kant 38
 dikke mijt 81, 97
 dikke mijten maken 79
 dikke mijten zetten 79
 dikke, op ~ hopen zetten 80
 dikke, op ~ mijten zetten 79
 dissel 14
 dissel (mv.) 14
 disselboom 88
 disselen 14
 disselenschupje 14
 disselgede 14
 disselgeder 14
 disselmes 14
 dissels 14
 disselschoffel 14
 disselschoffeltje 14
 disselschup 14
 disselschupje 14
 disselsteker 14
 disseltrekker 14
 distel 13
 distel (mv.) 14
 distelen 14
 distelenschup 14
 distelenschupje 14
 distelsteker 14
 distelgede 14
 distelgeetje 14
 distelmes 14
 distels 14
 distelschup 14
 distelschupje 14

distelsteker 14
 dobbel gemaaid 19
 dobbel gemad 19
 dobbel gemade/gemaai 19
 dobbel gezwaard 19
 dobbel gezwad 19, 72
 dobbel gezwade/gezwaai 19
 dobbel zwade/zwaai 19
 dobbelang 34
 dobbele 40
 dobbele heukel 78
 dobbele jaan 19
 dobbele opper 78
 dobbele pand 19
 dobbele zwaard 19
 dobbelkar 92
 dobbelopperen 77
 doen, het hooien is gedaan 95
 doen, leem aan de streek ~ 53
 doen, op de leren ~ 83
 doen, op de spreij ~ 76
 doen, op een opper ~ 74
 doen, op hooihuisten ~ 77
 doen, op hoopjes ~ 74
 doen, op hoppertjes ~ 74
 doen, op oppertjes ~ 74
 doen, op rillen ~ 70
 doen, op rollen ~ 70
 doen, op ruiters ~ 82
 doen, op slotjes ~ 71
 doen, op strouwen ~ 71
 doen, tot dijken ~ 71
 dol 11, 26, 28
 dolhoop 8
 dood, het is ~ 59
 door, tussen de gemaden ~ 20
 dooreengooien 68, 76
 doos 52
 doosje 52
 dor worden 59
 dove surkel 12
 draad 32, 47
 draaiboom 89
 draaien 69, 76
 draaien, de tomp ~ 87
 draaien, een hoek ~ 87
 draaien, op hoppertjes ~ 74
 draaien, op rollen ~ 70
 draaier 28, 66
 draaiknuppel 89
 draaimachine 66
 draaipaal 89
 draaistek 89
 draaistok 89
 drapeau (fr.) 32
 dratsje 76
 drek 52
 driebok 84
 driepikkel 84
 driepoot 84

driepootruiter 84
 drieschank 62
 drieschanker 62
 drieschankige hooigaffel 62
 drietand 62
 drietander 62
 drietankel 62
 drijver 32
 drijverband 29
 droge, is onder de ~ 95
 drogen 59
 droog gras 3
 droog, is onder het ~ 95
 droog worden 59
 droogopper 75
 droogsel 84
 droogslijper 51
 droogsteen 51
 drukhout 89
 dubbel gemad 19
 dubbel gemade/gemaai 19
 dubbel gezwad 19
 dubbel gezwade/gezwaai 19
 dubbel jaantje 19
 dubbel zwad 19
 dubbele jaan 19
 dubbele opper 78
 duin 72
 duinen, op ~ trekken 71
 dun waat 47
 dwarsbalk 65
 dwarshout 65
 dwarslegger 65
 dwarsstekken 65

E

edik 56
 edikpot 55
 eens, bet de streek ~ derover
 gaan 49
 eerste beet 100
 eerste bijtsel 100
 eerste gang 100
 eerste gras 100
 eerste maai 100
 eerste schaar 100, 100
 eerste snede 100, 100
 eerste snid 100, 100
 eerste snit 100
 eerste sprang 100
 eerste wei 100
 eerste weigras 100
 eetje 56
 ellebogen 28
 elveren 87
 enkel gezwad 17, 19, 20
 enkelkar 92
 erf 4
 erft 4

ervel, een ~ toeslaan 87
 ervelen 87
 ervels zetten 87
 essig 56

F

fijn 3
 flattestruiven 6
 flok 86
 flokje 85
 flokken, de ~ beteendraaien 87
 foetelen 20
 fretsels 47
 frollen 6
 fronselen 47

G

gaan, bet de streek eens derover
 ~ 49
 gaan, jaan/~ 19
 gaan, naar het hooi ~ 57
 gabel (du.) 62
 gaderen 71
 gaffel 45, 59, 61, 65, 86
 gaffel, houten ~ 59
 gaffelaar 86
 gaffelen 86
 gaffelschank 62
 gaffeltje 45, 62
 galgen 93
 ganen, tussen de ~ 20
 gang 19, 19, 72
 gang, eerste ~ 100
 gang, tweede ~ 101
 gangen, in ~ zetten 71
 gangen maken 71
 gangen, op ~ trekken 71
 ganse opper 81
 gauw-groot 12
 gavel 60, 62
 gebaarte 20
 gebroken gezwad 69
 gebroken gras 69
 gehaards 38
 gekochte streek 51
 geledderde kar 92
 gemaai, dobbel gemade/~ 19
 gemaai, dubbel gemade/~ 19
 gemaai, gemade/~ 17, 19, 20, 72
 gemaai, tweede gemade/~ 19
 gemaaid, dobbel ~ 19
 gemaaid gras 17
 gemaal 19
 gemad 17, 19, 20, 72
 gemad, dobbel ~ 19
 gemad, dubbel ~ 19
 gemade/gemaai 17, 19, 20, 72
 gemade/gemaai, dobbel ~ 19

I.3

- haakje 35
 haal 17
 haar 38, 38, 44, 45
 haar(aan)vilt 45
 haar, hij pakt hem met de ~ 20
 haarbaan 38
 haarbil 44
 haarblok 46
 haarblokje 47
 haarbok 47
 haarbol 44
 haarbol met hamer 42
 haarbol, platte ~ 45
 haarballe 45
 haarbout 45
 haarbulle 45
 haarbullen 42
 haarezal 47
 haargaffel 45
 haargaffeltje 45
 haargeerdje 46
 haargerei 42
 haargerief 42
 haargeschier 42, 45
 haargetouw 42, 45
 haargetuig 41, 45
 haargetuigbankje 47
 haargras 2
 haarhamel 43
 haarhamer 42
 haarhameren 41
 haarhout 47
 haarijzer 45
 haarkant 38
 haarkijl 45
 haarklots 47
 haarkop 45
 haarkrui 45
 haarkruier 45
 haarkruin 45
 haarkruk 46
 haarmateriaal 42
 haarmik 46
 haarpaal 45
 haarpad 38
 haarpadje 38
 haarpin 45
 haarsblok 47
 haarsel 42, 45
 haarselstoel 47
 haarsnij 38
 haarspie 46
 haarspit 45
 haarspits 45
 haarsplit 45
 haarsteen 55
 haarstek 46
 haarstoel 47
 haarstok 45
 haartuig 42, 45
 haarvoet 47
 haarvork 46
 haarwaat 38
 haasjesklaver 12
 hak 35, 47
 hakkel 47
 hakschaard 47
 halen 94
 haletten 93
 haletten, kar bet ~ 92
 half, (het gras) ~ laten staan 20
 half mijtje 79
 halle 72
 hallen maken 71
 hallen, op de ~ schuiven 71
 halm 2
 halm, grove ~ 2
 halmgras 2
 halve hoop 79
 halve huist 79
 halve, in ~ huisten zetten 77
 halve mijt 79
 halve mijten maken 77
 halve, op ~ huisten zetten 77
 halve, op ~ mijten zetten 77
 halve opper 75, 78
 halve oppers maken 77
 ham 34
 hamel 43
 hamel voor te haren 44
 hamer 43
 hamer, haarbol met ~ 42
 hamerslag 38
 hand 28
 hand, de ~ van boven 26
 hand, (grote) ~ 26
 hand, (onderste) ~ 26
 handen 28
 handgreep 28
 handgrepen 28
 handgriffen 28
 handhaaf 28, 40
 handhaaf, (bovenste, lange, tweede) ~ 26
 handhaaf, (onderste, korte) ~ 27
 handhaven 28
 handkruk 26, 27
 handkrukken 28
 handvast 26, 27
 handvast rechts 27
 handvasten 28
 handvat 28
 handvat, (bovenste, rechtse) ~ 26
 handvat, (onderste, linkse, tweede, kort) ~ 26
 handvatset 28
 handvatten 28
 handvol 26, 27, 85, 85, 86
 handvol (dim.) 85
 handvol (dim.), met ~ gras 53
 hannesbrood 2
 hap 47
 harden 41
 hardhamer 43
 harebol 45
 haregetuig 42
 harekruin 45
 haren 40
 haren, hamel voor te ~ 44
 haren, slecht ~ 41
 harenhalm 2
 harepin 45
 hark 64, 67
 harken 64, 71
 harken, op rijen ~ 70
 harkesteel 65
 harketanden 66
 harkmachine 67
 haspel 89
 hazebrood 3, 12
 hazebroodje 3, 12
 hazegerf 3
 hazegras 3
 hazeklaver 12
 hazeklee 12
 hazeklever 12
 hazezurkel 12
 heermoes 2
 hek, houteren ~ 84
 heklen 41
 hekken 93, 93
 herbreken 76
 herfstgras 101
 herken 101
 herken, bij mekaar ~ 101
 herker 101
 heruitbreken 76
 het is kaal 20
 het is kaal gemaaid 20
 heukel 74, 78, 81, 84, 98
 heukel, dikke ~ 78
 heukel, dobbele ~ 78
 heukel, grote ~ 78
 heukel, grote ~ 81
 heukelen 73, 77, 79
 heukeling 74
 heukelingen, op ~ zetten 74
 heukelingen opzetten 74
 heukelingetje 74
 heukelingetjes maken 74
 heukelingetjes, op ~ zetten 74
 heukels, grote ~ maken 77, 79
 heukels, in ~ zetten 73
 heukels maken 73
 heukels, op grote ~ trekken 77
 heukels, op grote ~ zetten 79
 heukels, op ~ zetten 73, 79
 heukels opscharren 73

- heukels opzetten 73
 heukels zetten 79
 heukeltje 74, 78
 heukeltjes maken 74
 heukeltjes, op ~ trekken 74
 heukeltjes, op ~ zetten 74
 heukeltjes zetten 74
 heuken, op ~ zetten 77
 heuker 74
 heupel 8
 heuvel 72
 heuveltje 76
 heuveltjes maken 74
 hiel 36
 hoefklos 89
 hoek, een ~ draaien 87
 hoek, een ~ zetten 87
 hol 52
 hol gezwad 20
 hondsribbe 12
 hondsribben 3
 hondsurelle 12
 hoofd 65
 hoogkar 90
 hooi 4, 57, 69
 hooi, groe(n)maad ~ 99
 hooi, (het gras) wordt ~ 59
 hooi, (het ~ is aan het) broeien 59
 hooi, in het ~ werken 57
 hooi, in het ~ zijn 57
 hooi maken 57
 hooi, (man) die (het ~) opstak 86
 hooi, met het ~ bezig zijn 57
 hooi, mijt ~ 97
 hooi, naar het ~ gaan 57
 hooi, tweede ~ 98
 hooibaan 72
 hooibalk 88
 hooibeemd 4
 hooiberg 98
 hooiberm 82, 98
 hooibok 84
 hooiboom 87
 hooibouw 57
 hooibouwent 57
 hooibreker 66
 hooibussel 85
 hooidraaier 61, 66, 67
 hooidraaies 66
 hooien 57, 59, 64, 68, 69, 76, 95
 hooien, gras om te ~ 4
 hooien, gras voor te ~ 4
 hooien, (het gras) hooit 59
 hooien, het ~ is gedaan 95
 hooien, te groot ~ 20
 hooiens 57
 hooienstijd 57
 hooier 66, 67
 hooierd 66
 hooierij 57
 hooigaffel 60, 62
 hooigaffel, drieschankige ~ 62
 hooigavel 62
 hooigras 3
 hooigritsel 64, 67
 hooihaak 95
 hooihark 64, 67
 hooihark, houten ~ 64
 hooihark, houteren ~ 64
 hooihoop 79, 82, 98
 hooihorden 93
 hooihuisten, op ~ doen 77
 hooikam 64
 hooikammer 64
 hooikar 90
 hooikeerder 66
 hooikemmer 67
 hooikrab 64
 hooikratser 67
 hooiland 4
 hooiledders 93
 hooimachine 66, 67
 hooimijt 97
 (hooimijt) aanzetten 96
 (hooimijt) bermen 96
 (hooimijt) leggen 96
 (hooimijt) maken 96
 (hooimijt) tassen 96
 (hooimijt) zetten 96
 hooinat 59
 hooioogst 57
 hooiopper 81
 hooipaal 88
 hooipakker 87
 hooiplukker 95
 hooireek 63, 66
 hooireek, grote ~ 63
 hooirek 84
 hooireker 66
 hooirekesteel 65
 hooiriek 61, 62
 hooirijf 64
 hooiruit 84
 hooisap 59
 hooischaar 20
 hooischarder 67
 hooischudder 61, 66
 hooispreider 66
 hooistaander 84
 hooistek 84
 hooitijd 57
 hooitouw 88
 hooitrekker 61, 95
 hooivork 61, 62
 hooiwaas 4
 hooiwagen 92
 hooiwater 59
 hooiwei 4
 hooiwender 66, 67
 hooiwentel 66
 hooiwis 88
 hooizeel 88
 hooizeik 59
 hooizweet 59
 hoop 75, 78, 82, 98
 hoop, dikke ~ 82
 hoop, grote ~ 82
 hoop, halve ~ 79
 hoop, kleine ~ 75, 79
 hoopje 75, 79
 hoopje, groot ~ 79
 hoopje, klein ~ 75
 hoopjes, bijeenreken tot groter ~ 77
 hoopjes, in ~ zetten 74
 hoopjes maken 74, 77
 hoopjes, op ~ doen 74
 hoopjes, op kleine ~ zetten 74
 hoopjes, op ~ zetten 74
 hoopjes opzetten 74
 hoorn 52, 55
 hopen 74, 77, 80
 hopen, dikke ~ maken 80
 hopen, grote ~ maken 80
 hopen, kleine ~ maken 74
 hopen maken 77, 80
 hopen, op dikke ~ zetten 80
 hopen, op grote ~ zetten 80
 hopen, op kleine ~ zetten 74
 hopen, op ~ zetten 74, 77, 80
 hopen opzetten 74
 hopen zetten 80
 hopper 75, 78, 80
 hopper, dikke ~ 78
 hopper, grote ~ 78, 81
 hopper, kleine ~ 75
 hopper, middelbarige ~ 78
 hoppers 74, 77
 hoppers, beteenscharren in middelbarige ~ 77
 hoppers, op ~ zetten 74, 74, 79
 hoppers zetten 74
 hoppertje 75, 78
 hoppertjes, op ~ doen 74
 hoppertjes, op ~ draaien 74
 hoppertjes zetten 74
 horden 93, 93
 hardjes 93
 horens 93
 hout 88
 houten gaffel 59
 houten gritsel 64
 houten hooihark 64
 houten kam 64
 houten, op ~ ruiters zetten 83
 houten pin 31
 houten reek 63
 houten spie 30

houteren gritsel 64
 houteren hek 84
 houteren hooihark 64
 houteren pinnen 66
 houteren reek 63
 houteren rol 89
 houw 17
 houwer 28
 houwer, bovenste ~ 26
 houwer, onderste ~ 28
 houwke 30
 houwvast 28
 houwvat 28
 huik 79, 81
 huis 29, 35, 55
 huisband 29
 huist 29, 79, 81, 84
 huist, grote ~ 81
 huist, halve ~ 79
 huist, kleine ~ 79
 huist, losse ~ 79
 huisten 6, 79
 huisten bijeendoen 80
 huisten, in halve ~ zetten 77
 huisten, in ~ zetten 80
 huisten maken 80, 83
 huisten, op halve ~ zetten 77
 huisten, op ~ leggen 80
 huisten, op ~ zetten 80
 huisten zetten 80
 huister 81
 huister maken 83
 huisteren 80
 huisteren op bokken 83
 huisteren, op ~ zetten 83
 huisters, op ~ zetten 80
 huisters opzetten 80
 huistje 79
 (huistplaatsen), in ~ gooien 76
 huizel 72
 huls 29

I

ijzeren band 29
 ijzeren beugel 32
 ijzeren spie 45
 in banen reken 71
 in, beteenscharren ~ middelba-
 rige hoppers 77
 in de dijk zetten 71
 in de laag leggen 87
 in de roeden trekken 70
 in gangen zetten 71
 in, gras voor koeien ~ te jagen 3
 in grote oppers zetten 77
 in halve huisten zetten 77
 in het hooi werken 57
 in het hooi zijn 57
 in heukels zetten 73

in hoopjes zetten 74
 in huisten zetten 80
 in (huistplaatsen) gooien 76
 in, is ~ 95
 in, is ~ bewaar 95
 in lagen leggen 87
 in mijten zetten 79
 in oppers zetten 74, 77, 79
 in, opzetten ~ mijten 79
 (in) rijen scharren 70
 in rijen trekken 70
 in rollen trekken 70
 in sloten brengen 71
 in sloten trekken 71
 in tijlen zetten 70
 in, tussen het gezwad ~ 20
 in weeroppers zetten 74
 inbermen 95
 indoen 95
 ineenjagen 71
 ineenzetten, kleine mijtjes ~ 74
 ingehouwen kant 20
 inhalen 94
 inhalen, is ingehaald 95
 inkeren 80
 inmaaieren 19
 inperken 71
 inrijden 95
 inrijen 70
 inscharren 64, 71
 inschuren 95
 inslaan 71, 87
 inslag 72
 insmeren 53
 instoten 71, 80
 instrijken 53
 intrekken 71
 invaren 94
 inwringen 87
 is af 95
 is beteen 95
 is bij mekaar 95
 is bijeen 95
 is binnen 95
 is de schelf op 95
 is geruimd 95
 is in 95
 is in bewaar 95
 is ingehaald 95
 is onder de droge 95
 is onder de pannen 55
 is onder het droog 95

J

jaag 31
 jaagbeugel 32
 jaan 18, 20, 72
 jaan, dikke ~ 72
 jaan, dobbele ~ 19

jaan, dubbele ~ 19
 jaan/gaan 19
 jaantje 19
 jaantje, dubbel ~ 19
 jacht 31
 jagen, gras voor koeien in te ~ 3
 jager 32
 janen maken 71
 janen, op ~ reken 71
 janen, op ~ trekken 71
 janen, op ~ zetten 71
 jukken 93

K

kaal, het is ~ 20
 kaal, het is ~ gemaaid 20
 kam 18, 20, 32, 40, 64, 65, 67
 kam, een ~ gemaaid 20
 kam, (een) ~ laten staan 20
 kam, houten ~ 64
 kammen 20
 kammen, bet ~ maaieren 20
 kammer 64
 kammereek 64
 kamreek 64
 kant, botte ~ 38
 kant, dikke ~ 38
 kant, ingehouwen ~ 20
 kant, scherpe ~ 38
 kap 30
 kapotgaan 59
 kapothouwen 41
 kapotslaan 41
 kar bet haletten 92
 kar bet leren 92
 kar, geledderde ~ 92
 kar met leren 92
 karboom 88
 karhaletten 93
 karhorden 93
 karhorens 93
 karlader 87
 karledders 93
 karleren 93
 karlijn 88
 karretouw 88
 kartouw 88
 karzeel 88
 kasteel 76, 79
 kasteeltje 76
 kasteeltje, groot ~ 79
 kastelen 74
 katrol 89
 katrolletje 89
 kattestaart 2
 keerder 66
 keermachine 66
 keervork 61
 kemmachine 67

- kemmen 64, 71, 101
 kemmen, de beemd ~ 101
 kemmer 67, 101
 kemreek 67
 kemsel 101
 kennef 32, 35
 keper 65
 keren 69
 kervel, vuile ~ 12
 kijl 30
 kijlen 65
 kijlring 29
 kijltje 31
 klamp 31, 89
 klamphout 89
 klapperwatig 47
 klapzeisse 47
 klatsje 85
 klaver 12
 klaver, wilde ~ 12
 klavergras 3
 klavermachine 39
 klaverruiter 84
 klaverzurkel 12
 klee, tweede ~ 100
 klee, wilde ~ 12
 kleegeffel 62
 klee gras 12
 klee groe(n)maad 100
 klee groe(n)maad, tweede ~ 100
 klee hooi 100
 klee reek 64
 klee snid, tweede ~ 100
 klein(e), (onderste, korte, ~, voorste) kruk 27
 klein hoopje 75
 klein mijtje 76
 klein oppertje 78
 kleine hoop 75, 79
 kleine hopen maken 74
 kleine hopper 75
 kleine huist 79
 kleine mijt 76
 kleine mijten maken 77
 kleine mijtjes ineenzetten 74
 kleine mijtjes maken 74
 kleine mijtjes opzetten 74
 kleine, (onderste, korte, ~, rechtse) knab 27
 kleine, op ~ hoopjes zetten 74
 kleine, op ~ hopen zetten 74
 kleine, op ~ mijtjes zetten 74
 kleine opper 75, 78
 kleine oppers opzetten 74
 kleine weeropper 75
 kleinere opper 78
 kleinhand 26
 kleinknab 27
 kleinkruk 27
 klem 29
 klemband 29
 klemring 29
 klisklaver 12
 klomp 52, 89
 klomp, oude ~ 52
 klonk 52
 klonk, oude ~ 52
 kloppen 41
 klos 89
 klots 89
 knab, (bovenste, lange, grote) ~ 26
 knab, (onderste, korte, kleine, rechtse) ~ 27
 knabben 28
 knag, korte ~ 28
 knag, lange ~ 26
 knak, (bovenste) ~ 26
 knak, (onderste) ~ 27
 knakken 28
 knar 26
 knelband 29
 knevel 89
 knevels 28
 knijp 31
 knoopgras 2
 knoopzeel 85
 knop, (onderste) ~ 28
 knuppel 89
 knuppeltje 89
 koeësulker 12
 koehoorn 55
 koeien, gras voor ~ in te jagen 3
 koekoek 47
 koekoeksla(ad) 12
 koerissen 6
 koesurelle 12
 koewei 3
 konijnklaver 12
 koning 89
 koopstreek 51
 kop 37, 45, 65, 87
 kop, (een) ~ zetten 87
 kopslaag 87
 korengaffel 60, 62
 korenstro 85
 kort, (onderste, linkse, tweede, ~) handvat 26
 korte knag 28
 korte, (onderste, ~) handhaaf 27
 korte, (onderste, ~, klein(e), voorste) kruk 27
 korte, (onderste, ~, kleine, rechtse) knab 27
 korte, (onderste, ~, rechtse) grif 28
 korte snook 28
 kraan 26
 kraanhout 89
 kraanstek 89
 kram 89
 krang 31
 krangspie 30
 kratzen 64, 71, 101
 kratser 67
 kroparen 3
 kropgras 3
 krui 45
 kruin 45
 kruk 28, 35
 kruk, (bovenste, bovelste, lange, grote, achterste) ~ 26
 kruk, (onderste, korte, klein(e), voorste) ~ 27
 kruk-handhaaf 26
 krukken 28
 kuisscharder 67
 kuisscharren 101
- L**
- laadboom 88
 laag 87
 laag, bovenste ~ 4
 laag, in de ~ leggen 87
 laatste snit 100
 laden 86, 87
 lader 86, 87
 lagen 87
 lagen, in ~ leggen 87
 lang gezwad 19
 lange, (bovenste, bovelste, ~, grote, achterste) kruk 26
 lange, (bovenste, ~, grote) knab 26
 lange, (bovenste, ~, tweede) handhaaf 26
 lange knag 26
 lange, (overste, ~, linkse) grif 26
 lange snook 26
 langgaffel 62
 langhandvat 27
 langkar 92
 langknab 26
 langkruk 26, 27
 lapje, stok met ~ 53
 lapstreek 51
 lat 51, 51
 laten, biezen staan ~ 20
 laten, (een) baard ~ staan 20
 laten, (een) baard staan ~ 20
 laten, (een) borstel ~ staan 20
 laten, (een) kam ~ staan 20
 laten, gras ~ staan 20
 laten, (het gras) half ~ staan 20
 laten, strepen ~ staan 20
 laten, struif ~ staan 20
 laten, wissen ~ staan 20

I.3

latjes 65
ledderkar 92
ledders 93, 93
leddertjes 93
leegmaken 95
leem 52
leem aan de streek doen 53
leemblok 52
leemhoorn 52
leempot 52
leer 84
leerkar 92
leggen, (hooimijt) ~ 96
leggen, in de laag ~ 87
leggen, in lagen ~ 87
leggen, op bate-rijen ~ 70
leggen, op bedjes ~ 71
leggen, op de spreij ~ 67
leggen, op een strouw ~ 71
leggen, op huisten ~ 80
leggen, op roeden ~ 70
lektoemaad 100, 101
lere(n)kar 92
leren 93
leren, kar bet ~ 92
leren, kar met ~ 92
leren, op de ~ doen 83
les 3
lies 2
liggen, het gras (ligt) op de spreij 69
liggen, (het) ligt af 20
liggen, op de bleek ~ 59
lijn 88
linke wringer 26
linkerhandvat 27
linkse, (onderste, ~, tweede, kort) handvat 26
linkse, (overste, lange, ~) grif 26
lipje 47
lis 3
looi 59
loop, derde ~ 101
loop, tweede ~ 101
losgras 2
losse huist 79
lossen 95
luus 2
luusgras 2

M

maai, eerste ~ 100
maai, made/~ 17
maai, tweede ~ 100
maaiarm 39
maabaan 20
maabaar 39

maaibalk 25, 39
maaibalk, made/~ 20
maaibeugel 26, 28
maaien 15
maaien, bet kammen ~ 20
maaien, (een) baard ~ 20
maaien, een kam gemaaid 20
maaien, het is kaal gemaaid 20
maaien, met strop ~ 20
maaien, onder het gezwad niet gemaaid 20
maaiër 16, 39
maaiër, (de ~ heeft) gezwaaid 20
maagrass 4
maaimachine 38
maaimess 40
maaizeissel 23
maaizeis 23
maaizeissel 23
maaizeissem 23
maaizeissie 23
maaizicht 23, 40
maasgras 3
machine 39
made-/maaibalk 20
made/maai 17
mager gras 101
maken, banen ~ 71
maken, dikke hopen ~ 80
maken, dikke mijten ~ 79
maken, (een) baard ~ 20
maken, een overslag ~ 20
maken, een wal ~ 87
maken, een zaag dervan ~ 41
maken, gangen ~ 71
maken, gemaden ~ 71
maken, grote heukels ~ 77, 79
maken, grote hopen ~ 80
maken, grote mijten ~ 79
maken, grotere oppers ~ 77
maken, hallen ~ 71
maken, halve mijten ~ 77
maken, halve oppers ~ 77
maken, heukelingetjes ~ 74
maken, heukels ~ 73
maken, heukeltjes ~ 74, 74
maken, hooi ~ 57
maken, (hooimijt) ~ 96
maken, hoopjes ~ 74, 77
maken, hopen ~ 77, 80
maken, huisten ~ 80, 83
maken, huister ~ 83
maken, janen ~ 71
maken, kleine hopen ~ 74
maken, kleine mijten ~ 77
maken, kleine mijtjes ~ 74
maken, mijten ~ 79
maken, mijtjes ~ 74
maken, op schranken ~ 71

maken, oppers ~ 74, 77, 79
maken, oppertjes ~ 74
maken, rijen ~ 70
maken, rijtjes ~ 70
maken, rillen ~ 70
maken, roeden ~ 69
maken, rol ~ 87
maken, rollen ~ 70
maken, ruggen ~ 71
maken, ruiters ~ 82
maken, stropen ~ 20
maken, tijlen ~ 70
maken, tompen ~ 87
maken, vet ~ 53
maken, weerheuveltjes ~ 74
maken, weerhoopjes ~ 74
maken, weeroppers ~ 77
malse trokken 3
man bet de zeissem 16
(man) die (het hooi) opstak 86
manchet 30
marp 11
marpshoop 7
meigras 100
mej 23, 33, 35
mej (dim.) 23
mej, ring op de ~ 32
mejhaarder 44
mejreep(je) 32
mekaar, bij ~ herken 101
mekaar, is bij ~ 95
memmen 47
merp 10
merpshoop 7
mes 40
mes/mets 33, 38
messenbalk 39
messer 40
messerbalk 39
mestkruid 6
meststruiven 6
met gras 53
met, haarbol ~ hamer 42
met handvol (dim.) gras 53
met het hooi bezig zijn 57
met, hij pakt hem ~ de haar 20
met, kar ~ leren 92
met, stok ~ lapje 53
met, stok ~ vodge 53
met strop maaien 20
met vod 53
meteenreken 101
meteenscharren 64
meteenscharren 77
mets, mes/~ 33, 38
middelbarige, beteenscharren in ~ hoppers 77
middelbarige hopper 78
mijt 79, 81, 97
mijt, dikke ~ 81, 97

- mijt, grote ~ 97
 mijt, halve ~ 79
 mijt hooi 97
 mijt, kleine ~ 76
 mijten 74, 77, 79, 96
 mijten, dikke ~ maken 79
 mijten, dikke ~ zetten 79
 mijten, grote ~ maken 79
 mijten, halve ~ maken 77
 mijten, in ~ zetten 79
 mijten, kleine ~ maken 77
 mijten maken 79
 mijten, op dikke ~ zetten 79
 mijten, op grote ~ zetten 79
 mijten, op halve ~ zetten 77
 mijten, op ~ zetten 79
 mijten, opzetten in ~ 79
 mijten zetten 79
 mijtje 75, 79, 81
 mijtje, half ~ 79
 mijtje, klein ~ 76
 mijtjes, kleine ~ ineenzetten 74 N
 mijtjes, kleine ~ maken 74
 mijtjes, kleine ~ opzetten 74
 mijtjes maken 74
 mijtjes, op kleine ~ zetten 74
 mijtjes, op ~ zetten 74
 mijtjes zetten 74
 moeltworm 7, 10
 moeltwormhoop 7
 moeltwormhoop 7
 moerk 10
 moerkshoop 7
 moerp 7, 10
 moerphoop 7
 moerpshoop 7
 moet 10
 moethoop 7
 moetsworm 10
 moetworm 10
 moetwormshoop 7
 mof 29
 mokken 3, 6
 mol 10
 molheuvel 6
 molhoop 6
 molhoopje 6
 molle 10
 molle(n)hoop 6
 molleshoop 7, 10
 molleshoophoop 7
 molletje 10
 molp 11
 molpehoop 8
 molpekoot 8
 molpelshoop 8
 molpshoop 7
 molsheuvel 6
 molshoop 6
 moorhoop 7
- moorpet 10
 moos 52
 mouterem 10
 mouteremshoop 7
 moutering 10
 mouterof 7, 10
 mouterofhoop 7
 mouterop 7, 10
 mouterophoop 7
 mouteropsheuvel 7
 mouteropshoop 7
 moutheuvel 7, 10
 moutheuvelshoop 7
 moutsheuvel 7, 10
 moutsworm 10
 moutwelf 10
 moutwelp 10
 moutworm 10
 moutwormshoop 7
- N**
- naald 89
 naar het hooi gaan 57
 naas 37
 nagras 98, 100, 101, 101
 nagroe(n)maad 100
 naherken 101
 naherker 101
 nahooi 98
 nak 35
 naklaver 100
 naklee 100
 namaad 98, 100, 101
 nareker 101
 naschaar 98
 nascharder 101
 nascharren 64, 101
 nasnit 98
 nawei 98, 100, 101, 101
 naweien (ww.) 101, 101
 neerbermen 87
 neerduwen 87
 neerslaan 16
 nemen, pand te breed ~ 20
 netelstek 14
 niet, onder het gezwad ~ ge-
 maaid 20
- O**
- ogen 45
 om, (de zeis) is ~ 47
 om, gras ~ af te weiden 3
 om, gras ~ afgeweid te worden 3
 om, gras ~ te hooien 4
 omdoen 76
 omdraaien 69
 omeendraaien 87
- omervelen 87
 omgooien 69, 76
 omhoogopperen 77
 omkeren 69
 omleggen 69
 omstoten 76, 79
 omvouwen 87
 omwenden 69
 onder het gezwad niet gemaaid
 20
 onder, is ~ de droge 95
 onder, is ~ de pannen 95
 onder, is ~ het droog 95
 ondergreep 28
 onderhandvat 27
 onderknak 28
 onderkruk 27
 onderste gewerf 28
 (onderste) greep 28
 (onderste) hand 26
 onderste houwer 28
 (onderste) knak 27
 (onderste) knop 28
 (onderste, korte) handhaaf 27
 (onderste, korte, klein(e), voor-
 ste) kruk 27
 (onderste, korte, kleine,
 rechtse) knab 27
 (onderste, korte, rechtse) grif 28
 (onderste, linkse, tweede, kort)
 handvat 26
 ontladen 95
 ontzet zijn 47
 oogst 57
 oogsten 57, 95
 oogstgaffel 60, 62
 oogstgavel 62
 oogsthorden 93
 oogstkar 90
 oogstledders 93, 93
 oogstmijt 98
 oogstreek 64
 oogstrijk 62
 oogstwagen 93
 op banen brengen 71
 op bate-rijen leggen 70
 op bedjes leggen 71
 op bokken zetten 83
 op de bleek liggen 59
 op de bok zetten 83
 op de hallen schuiven 71
 op de leren doen 83
 op de ruiters zetten 83
 op de spreij doen 76
 op de spreij leggen 67
 op dikke hopen zetten 80
 op dikke mijten zetten 79
 op duinen trekken 71
 op een opper doen 74
 op een strouw leggen 71

I.3

- op en af 19
op gangen trekken 71
op grote heukels trekken 77
op grote heukels zetten 79
op grote hopen zetten 80
op grote mijten zetten 79
op grote oppers zetten 79
op halve huisten zetten 77
op halve mijten zetten 77
op, het gras (ligt) ~ de spreij 69
op, het zit ~ de schelf 95
op heukelingen zetten 74
op heukelingetjes zetten 74
op heukels zetten 73, 79
op heukeltjes trekken 74
op heukeltjes zetten 74
op heuken zetten 77
op hooihuisten doen 77
op hoopjes doen 74
op hoopjes zetten 74
op hopen zetten 74, 77, 80
op hoppers zetten 74, 74, 79
op hoppertjes doen 74
op hoppertjes draaien 74
op houten ruiters zetten 83
op huisten leggen 80
op huisten zetten 80
op, huisteren ~ bokken 83
op huisteren zetten 83
op huisters zetten 80
op, is de schelf ~ 95
op janen reken 71
op janen trekken 71
op janen zetten 71
op kleine hoopjes zetten 74
op kleine hopen zetten 74
op kleine mijtjes zetten 74
op mijten zetten 79
op mijtjes zetten 74
op oppers trekken 74
op oppers zetten 74, 77, 79
op oppertjes doen 74
(op) paardjes zetten 83
op rijen harken 70
op rijen reken 70
op rijen scharren 70
op rijen stoten 70
op rijen trekken 70
op rijen zetten 70
op rijtjes trekken 70
op rillen doen 70
op rillen smijten 70
op rillen trekken 70
op, ring ~ de mej 32
op roeden leggen 70
op roeden trekken 70
op roedingen trekken 70
op rollen doen 70
op rollen draaien 70
op rollen zetten 70
op roosters zetten 83
op roten zetten 83
op ruiters brengen 83
op ruiters doen 82
op ruiters stapelen 83
op ruiters zetten 82
op schranken maken 71
op slootjes doen 71
op sloren trekken 76
op sloten scharren 71
op sloten trekken 71
op strepen reken 71
op strepen trekken 71
op strouwen doen 71
op, uitereengooien ~ spreien 76
op wallen trekken 71
op weeroppers zetten 74
opbinden 85
opbikken 83
opdijken 71
opdoen, zavel ~ 53
opdrogen 59
opeendoen 71, 74, 80
opeenkemmen 71
opeenslaan 68
opeensmijten 71
opeentrekken 71
opeenzetten 74, 78, 80, 96
opeenzetten, rijen ~ 70
openbreken 68, 76, 79
openbreken, terug ~ 79
openhooien 76
opensmijten 68, 76
opensmijten, terug ~ 76
opgaand gras 4
opgaffelen 86
opharken 74
opheukelen 73, 77, 79
ophooien 71, 74, 78
ophopen 74, 77
ophopperen 74, 77
ophouwen, tanden ~ 41
ophuisten 80
opjanen 71
opkrabben 71, 74
opkrabberen 74
opkratsen 71
opladen 86, 87
oplader 86
oplegger 40
opmaken 71
opmijten 74, 79
opperen 74, 77, 79
opper 75, 78, 80, 85
opper, aan de ~ zetten 79
opper, dubbele ~ 78
opper, dubbele ~ 78
opper, ganse ~ 81
opper, grote ~ 78
opper, grote ~ 81
opper, grotere ~ 78
opper, halve ~ 75, 78
opper, kleine ~ 75, 78
opper, kleinere ~ 78
opper, op een ~ doen 74
opperen 74, 77, 79, 85
oppers, grote ~ zetten 79
oppers, grotere ~ maken 77
oppers, halve ~ maken 77
oppers, in grote ~ zetten 77
oppers, in ~ zetten 74, 77, 79
oppers, kleine ~ opzetten 74
oppers maken 74, 77, 79
oppers, op grote ~ zetten 79
oppers, op ~ trekken 74
oppers, op ~ zetten 74, 77, 79
oppers zetten 79
oppertje 75, 78
oppertje, klein ~ 78
oppertjes maken 74
oppertjes, op ~ doen 74
oppertjes zetten 77
oppoten 83
oprekelen 83
opreken 64, 71, 101
oprijen 70
oproeden 69
opruiteren 82
opscharren 64, 71, 77, 101
opscharren, heukels ~ 73
opscharsel 101
opschudder 61
opschudgaffel 60
opsmeren 53
opstapelen 83
opsteekgaffel 62
opsteekgavel 62
opsteken 86, 95
opsteken, (man) die (het hooi)
 opstak 86
opsteker 86
opstoter 79
optassen 80, 83, 96
optasser 87
optijlen 70
optrekken 64, 74
opvaren 94
opvouwen 87
opwallen 71
opzetten 71, 74, 80, 83, 87
opzetten, heukelingen ~ 74
opzetten, heukels ~ 73
opzetten, hoopjes ~ 74
opzetten, hopen ~ 74
opzetten, huisters ~ 80
opzetten in mijten 79
opzetten, kleine mijtjes ~ 74
opzetten, kleine oppers ~ 74
oren 45
osmuil 5

ossekar 92
 ossekoppen 3
 ossemuilen 3
 oude klomp 52
 oude klonk 52
 overslaan 20
 overslag 20
 overslag, een ~ maken 20
 (overste, lange, linkse) grif 26
 overzijreek 64

P

paal 89
 paardje 84
 paardjes, (op) ~ zetten 83
 paardsbusseltje 85
 paardshark 64
 paardssurelle 12
 pad 19, 38
 padje 19
 pak 85, 86
 pakje 85
 pakken 87
 pakken, hij pakt hem met de
 haar 20
 pakken, te breed ~ 20
 pan 55
 pand 18, 19, 20, 72
 pand, dobbele ~ 19
 pand te breed nemen 20
 panden rijen 70
 pannen, is onder de ~ 95
 perk 72
 perken 71
 persen 85
 petelle (fr.) 55
 pijp 55
 pijpegas 2
 pijpehengsten 2
 pijpestrootjes 2
 pijpevegers 2
 pik 37
 pikkel 84
 pile (fr.) 82
 pin 31, 34
 pin, houten ~ 31
 pinnen 66
 pinnen, houteren ~ 66
 pint 52
 plaggen 6
 plakken 6, 87
 plankenkar 92
 platte haarbol 45
 pluimgras 2
 pluis 20, 85
 pluk 85
 plukje 85
 poes 5, 85, 86
 poezegras 3

poezen 3
 pollen 6
 porteil (?) 12
 portie 86
 pot 52, 55
 pot, blikken ~ 55
 potje 52, 55
 pressen 85
 prutsje 85
 punt 36

R

raaigras 2
 raaigras, westerwolds ~ 2
 raam 65
 raaswal 72
 rabarber, wilde ~ 12
 rabat (fr.) 72
 rachtergras 3
 ramen 93
 rammelgras 3
 ratel 89
 ratofan (?) 66
 razelmannetjes 3
 rechterhandvat 26
 rechts, handvast ~ 27
 rechtse, (bovenste, ~) handvat
 26
 rechtse, (onderste, korte, ~)
 grif 28
 rechtse, (onderste, korte, klei-
 ne, ~) knab 27
 reek 63, 65, 67
 reek, grote ~ 63
 reek, houten ~ 63
 reek, houteren ~ 63
 reek, schuinse ~ 63
 reekhout 65
 reekkop 65
 reekmachine 67
 reekskop 65
 reeksteel 65
 reeksvork 65
 reep 32
 reepje 32
 rekebalk 65
 rekekop 65
 rekel 84
 rekemachine 67
 reken 64, 71, 101
 reken, in banen ~ 71
 reken, op janen ~ 71
 reken, op rijen ~ 70
 reken, op strepen ~ 71
 rekepen 65
 reker 101
 rekestee 65
 reketanden 66
 rekevork 65, 65

rengel 72
 rengelen 71
 repen 65
 reukgras 3
 riek 61, 62, 86
 riem 18
 rietgras 3, 12
 rij 19, 20, 71
 rijden 95
 rijen 87
 rijen, (in) ~ scharren 70
 rijen, in ~ trekken 70
 rijen maken 70
 rijen, op ~ harken 70
 rijen, op ~ reken 70
 rijen, op ~ scharren 70
 rijen, op ~ stoten 70
 rijen, op ~ trekken 70
 rijen, op ~ zetten 70
 rijen opeenzetten 70
 rijen, panden ~ 70
 rijen trekken 70
 rijenscharder 67
 rijegras 3
 rijertjes 3
 rijf 64
 rijgras 3
 rijtje 71
 rijtjes maken 70
 rijtjes, op ~ trekken 70
 rijtjes scharren 70
 rijtjes trekken 70
 rijven 64
 ril 18, 19, 71
 rillen 70
 rillen maken 70
 rillen, op ~ doen 70
 rillen, op ~ smijten 70
 rillen, op ~ trekken 70
 rillen trekken 70
 rin 71
 ring 29, 32, 87
 ring op de mej 32
 ringen 87
 ringer 87
 rinnen 70
 ris 4, 5
 risje 5
 rislaag 4
 roede 32, 71
 roeden 69
 roeden, in de ~ trekken 70
 roeden maken 69
 roeden, op ~ leggen 70
 roeden, op ~ trekken 70
 roeden scharren 69
 roedingen, op ~ trekken 70
 roffeltje 85
 rogestro 85
 rol 71, 87, 89

I.3

rol, houteren ~ 89
rol maken 87
rolblok 89
rolhout 89
rollaag 87
rollen 70, 87
rollen, in ~ trekken 70
rollen maken 70
rollen, op ~ doen 70
rollen, op ~ draaien 70
rollen, op ~ zetten 70
rondellen 87
rondhout 89
rooster 84
roosters, op ~ zetten 83
root 71, 84
ros 4
roten 70, 83
roten, op ~ zetten 83
rozen 87
rozer 87
rug 38, 72
rugbed 72
ruggen maken 71
ruif 72
ruimen, is geruimd 95
ruiter 83
ruiters 82
ruiters maken 82
ruiters, op ~ brengen 83
ruiters, op de ~ zetten 83
ruiters, op ~ doen 82
ruiters, op houten ~ zetten 83
ruiters, op ~ stapelen 83
ruiters, op ~ zetten 82
ruiters tassen 83
rus 4

S

sap 59
schaapsurelle 12
schaar 18, 19, 100, 100
schaar, derde ~ 100, 101
schaar, eerste ~ 100, 100
schaar, tweede ~ 98, 100, 101
schaard 47
schank 62
schanken 66
schapegras 3
schar 67
scharder 67, 101
schardermachine 67
scharmachine 67
scharren 64, 71, 101
scharren, (in) rijen ~ 70
scharren, op rijen ~ 70
scharren, op sloten ~ 71
scharren, rijtjes ~ 70
scharren, roeden ~ 69

scharsel 101
scharsel bijeendoen 101
scheefreek 64
scheetbossen 5
schi 65, 65
scheidreek 64
schelf, het zit op de ~ 95
schelf, is de ~ op 95
schemelkar 92
schemelpaal 89
schepvork 61
scheren 16
scherp, het ~ 38, 38
scherpe kant 38
scherpe snede 38
scherpe zand 52
scherpe zavel 52
scherpzavel 52
scheurreek 63
scheutbossen 5
schijtbosses 5
schijtelbosses 5
schijtel tussen 5
schijthopen 5
schijtplaatsen 5
schijtpoezen 5
schijtpollen 5
schijtstrukken 5
schijtruizen 5
schimmel 59
schinderhannes 64
schitbosses 5
schitbosten 5
schitsbosses 5
schlaue (du.) 72
schlauen (du.) 71
schob 18
schobbegaffel 62
schoefel 85, 86
schoffelschupje 14
schom 2
schomgras 2
schoofreek 64
schoonscharren 101
schoren 65
schossem 2
schraag 84
schränk 72
schränken 71
schränken, op ~ maken 71
schränkje 72
schräpen, te wijd ~ 20
schuddegaffel 60
schuddegavel 60
schuddelgaffel 60
schudder 61, 66
schudgaffel 60, 62
schudgavel 60
schudmik 61
schudroe 61

schudsgaffel 60
schudsgaffeltje 60
schudsvork 61
schudvork 60
schuigaffel 60
schuinse reek 63
schuiven, op de hallen ~ 71
schurenreek 64
schuttegaffel 60
schuurreek 63
slaan, daverwätig ~ 41
slaan, tandjes derin ~ 41
sladder 52
slag 17, 19
slag, een ~ geven 87
slagers 28
slecht haren 41
sleem 4
sleeuw 26, 28
sleeuwen 28
slek 31
slemen 2
sleutel 30
slichten 9
sliet 30
slijk 52
slijp 51
slijpbus 52, 55
slijpen 49, 54
slijper 50
slijphoorn 55
slijpkei 55
slijplat 51, 51
slijppin 45
slijppot 52, 55
slijpsteen 51, 55
slijpsteentje 55
slijpstek 50
slijpstoet 55
slijpzavel 52
slok 18, 20
slook 31
sloor 26, 28
sloot 71
slootje 71
slootjes, op ~ doen 71
sloren, op ~ trekken 76
slof 20
slot 29
sloten 71
sloten, in ~ brengen 71
sloten in ~ trekken, 71
sloten, op ~ scharren 71
sloten, op ~ trekken 71
sluif 28
sluif, (bovenste) ~ 26
sluifknab 27
sluifkruk 27
sluis 28
sluitband 29

- sluitring 29
 sluitspie 30
 sluiven 28
 smeel 4
 smeelde 4
 smeelden 2
 smeelengras 2
 smeer 52
 smeerlap 53
 smeerpotje 52
 smelen 2
 smelengras 2
 smijten, op rillen ~ 70
 smijten, uit (het gezwad) ~ 68
 smilden 2
 snaad 38, 38
 snaad, ([zeis]) ~ 24
 snaadband 29
 snaadspie 30
 snaap 25
 snaar 32
 snaar, ([zeis]) ~ 25
 snaard, ([zeis]) ~ 25, 18, 38
 snede 18, 20, 37, 37, 38
 snede, derde ~ 100, 101
 snede, eerste ~ 100, 100
 snede, scherpe ~ 38
 snede, tweede ~ 98, 100, 101
 snid 18, 37, 38
 snid, derde ~ 100, 101
 snid, eerste ~ 100, 100
 snid, tweede ~ 98, 100, 101
 snijbaar 39
 snijbalk 39
 snijblad 32
 snijden 16
 snijgras 3, 4
 snijkant 38
 snijmes 40
 snijpad 38
 snit 18, 37, 38
 snit, derde ~ 100
 snit, eerste ~ 100
 snit, laatste ~ 100
 snit, tweede ~ 98, 100
 snits 38
 snook, korte ~ 28
 snook, lange ~ 26
 snor 20
 spaan 51, 52
 spanhoutjes 65
 spanknuppel 89
 spanner 65
 spanspieën 65
 spanstek 65, 89
 spanstok 89
 spantouw 88
 spie 45
 spie, houten ~ 30
 spie, ijzeren ~ 45
 spie/spij 30
 spieband 29
 spier 4
 spier gras 4
 spiertje 4
 spiertje gras 4
 spietje 30
 spij, spie/~ 30
 spijlen 65
 spil 89
 spit 4, 45
 spit gras 4
 spitje gras 4
 spits 36
 sponnen 93
 sprang, eerste ~ 100
 spreij 20, 68
 spreij, het gras (ligt) op de ~ 69
 spreij, op de ~ doen 76
 spreij, op de ~ leggen 67
 spreiden 9, 67, 76, 79
 spreiden, uit (het gezwad) ~ 67
 spreidmachine 66
 spreien, uitereengooien op ~ 76
 spriet gras 4
 sprietgras 2
 staan, biezen ~ laten 20
 staan, (een) baard laten ~ 20
 staan, (een) baard ~ laten 20
 staan, (een) borstel laten ~ 20
 staan, (een) kam laten ~ 20
 staan, gras laten ~ 20
 staan, (het gras) half laten ~ 20
 staan, strepen laten ~ 20
 staan, struif laten ~ 20
 staan, wissen laten ~ 20
 staart 34
 staartje 35
 stapelaar 87
 stapelen, op ruiters ~ 83
 steek 86
 steekgaffel 62
 steel 65
 steel, ([zeis]) ~ 25
 steen 55
 steenklaver 12
 steenkleef 12
 steenklever 12
 stek 45, 65, 89
 stekel 14
 stekelen 14
 stekeling 76
 steken 86
 steker 86
 stekje 45
 stekjes 31
 stekken 65
 stelling 32
 sterven 59
 steun 65
 steunarm 65
 steunbalken 65
 steungaffel 46
 steungaffeltje 46
 steunhout 65
 steunhoutjes 65
 steunlat 65
 steunspalk 65
 steunstekken 65
 steunstukken 65
 stijp 46
 stijpgaffeltje 46
 stijpjes 65
 stinkstruiven 6
 stinkstruizen 6
 stip 46
 stobben 6
 stok 65
 stok met lapje 53
 stok met vodge 53
 stoten, op rijen ~ 70
 stotertje 65
 strank 50
 streef 65
 streefboom 65
 streek 17, 50, 51
 streek, bet de ~ derover (gaan) 49
 streek, bet de ~ eens derover gaan 49
 streek, cementen ~ 51
 streek, gekochte ~ 51
 streek, leem aan de ~ doen 53
 streekhoos 55
 streekhout 50
 streeklat 50, 51
 streekpot 55
 streekstek 50, 51
 streekstok 50
 streekzavel 52
 streep 72
 strekel 50, 51
 strepen 20
 strepen laten staan 20
 strepen, op ~ reken 71
 strepen, op ~ trekken 71
 strepen trekken 71
 strever 65
 strevertje 65
 strijk 18
 strijken 49
 strijken, het zand derlangs ~ 53
 strijker 50
 strijksteen 55
 stro 85
 stro, zeel van ~ 85
 stro-/strooigaffel 60
 stro-/strooivork 61
 stroband 85
 strobben 6

I.3

strof 5
strogaffel 62
strokken 6
strontbosjes 5
strontbossen 5
strontmokken 6
strontplekken 6
strontschoven 6
strontstrobben 5
strontstroven 5
strontstruiven 5
stronttrokken 5
strontvlokken 6
strontwissen 6
strooien 9
strooien band 85
strooigaffel, stro-/~ 60
strooivork, stro-/~ 61
strop, met ~ maaien 20
stropen maken 20
stroschudder 61
strouw 18, 19, 72
strouw, op een ~ leggen 71
strouwen 68, 71, 76, 79
strouwen, op ~ doen 71
strouwgras 3
stroven 6
strozeel 85
struif 5, 85
struif laten staan 20
struikgras 3
struiven 6
stuik 18
suikerij 12
sulker 12
sulker, wilde ~ 12
surelle (fr.) 12
surelle, wilde ~ 12
surelle, zure ~ 12
surkel 12
surkel, dove ~ 12
surkel, wilde ~ 12

T

takje 85
tandbalk 65
tanden 47, 65
tanden ophouwen 41
tandjes 47
tandjes derin slaan 41
tap 35, 89
tas 76
tassen 87, 96
tassen, (hooimijt) ~ 96
tassen, ruiters ~ 83
tasser 87
te breed pakken 20
te groot hooien 20
te, pand ~ breed nemen 20

te wijd gezaaid 20
te wijd grijpen 20
te wijd schrapen 20
te wijd voorpakken 20
tegenhouder 32
tegenmaaien 20
tengelbus 55
terug openbreken 79
terug opensmijten 76
terug uitzetten 76
thuishalen 94
tijl 71
tijlen 70
tijlen, in ~ zetten 70
tijlen maken 70
tijletrekker 67
tijltje 76
tip 36, 38
toejaag 32
toejager 32
toemaad 98, 100
toemaad, tweede ~ 100
toemel 30
toemet 30
toeslaan, een ervel ~ 87
toet 55
toezen 6
tomp, de ~ draaien 87
topen maken 87
top 36, 36
tot, bijeenreken ~ groter hoop-
jes 77
tot dijken doen 71
trek 17, 19, 26
trekgreep 28
trekken 28
trekken, bedjes ~ 71
trekken, in de roeden ~ 70
trekken, in rijen ~ 70
trekken, in rollen ~ 70
trekken, in sloten ~ 71
trekken, op duinen ~ 71
trekken, op gangen ~ 71
trekken, op grote heukels ~ 77
trekken, op heukeltjes ~ 74
trekken, op janen ~ 71
trekken, op oppers ~ 74
trekken, op rijen ~ 70
trekken, op rijtjes ~ 70
trekken, op rillen ~ 70
trekken, op roeden ~ 70
trekken, op roedingen ~ 70
trekken, op sloren ~ 76
trekken, op sloten ~ 71
trekken, op strepen ~ 71
trekken, op wallen ~ 71
trekken, rijen ~ 70
trekken, rijtjes ~ 70
trekken, rillen ~ 70

trekken, strepen ~ 71
trekken, vloten ~ 71
trekker 28
trektouw 88
trengel 65
treuil (fr.) 89
treuil-hout 89
troepels 6
trokken, malse ~ 3
tros 76, 85, 86
trosje 85
trukbuisten 6
trukken 6
tuinjesgras 2
tuis 85
tuisje 85
tuit 29
tuitbus 29
tump 36
tussen de ganen 20
tussen de gemaden door 20
tussen de gezwaden 20
tussen het gezwad in 20
twee banen 19
tweede beet 101
tweede bijtsel 101
tweede, (bovenste, lange, ~)
handhaaf 26
tweede gang 101
tweede gemade/gemaai 19
tweede gras 98, 101
tweede groe(n)maad 100
tweede hooi 98
tweede klee 100
tweede kleegroe(n)maad 100
tweede kleesnid 100
tweede loop 101
tweede maai 100
tweede, (onderste, linkse,
~, kort) handvat 26
tweede schaar 98, 100, 101
tweede snede 98, 100, 101
tweede snid 98, 100, 101
tweede snit 98, 100
tweede toemaad 100
tweede wei 101
tweeschanker 62
tweetand 62
tweetankel 62
tweewas 100
tweewatig 47

U

uit (het gezwad) smijten 68
uit (het gezwad) spreiden 67
uitbreken 68, 76, 79
uitdrogen 59
uiteenbreien 76
uiteenbreken 68, 76

- uiteendoen 9, 68, 76, 79
 uiteengegoid gras 69
 uiteengegoezen 76
 uiteengooien 68, 76, 79
 uiteenreken 76
 uiteensmijten 76, 79
 uiteenspreiden 9, 67, 76
 uiteenstrouwen 68
 uitereenbreien 76
 uitereenbreken 76, 79
 uitereendoen 9, 68, 76, 79
 uitereengegoid gras 69
 uitereengegoezen 79
 uitereengooien 9, 68, 76, 79
 uitereengooien op spreien 76
 uitereenhouden 9
 uitereenplaatsen 76
 uitereenschudden 76, 79
 uitereenslaan 9
 uitereensmijten 9, 68, 76, 79
 uitereenwerpen 76
 uitgebroken gras 69
 uitgooien 76
 uitkloppen 41
 uitreken 76
 uitslaan 68
 uitsmijten 76
 uitspreiden 76, 79
 uitsterven 59
 uitstoten 79
 uitstrouwen 76
 uitzetten 76, 79
 uitzetten, terug ~ 76
 uitzweten, het ~ 59
 uiversneb 3
- V**
- vaardigen 74
 vangbeugel 32
 vanger 32
 varen 94
 varkensgras 3
 varkensgroes 3
 vars 35
 varsem 35
 vastleggen 87
 vee, gras voor het ~ 4
 velddistel 14
 velddistels 14
 veldgras 4
 veldgritsel 64
 verbinder 65
 vergaffeling 65
 verheerselen, (de zeis) is ver-
 heerseld 47
 vers gras 100
 verse wei 100
 verslaan 59
 verslakken 59
 verslakkeren 59
 versleten 47
 versloeiëren 59
 verslonsen 59
 versterking 65
 versterven 59
 verstorven (volt.dlw.) 59
 vet maken 53
 vetwei 3
 vierpoot 84
 vilt 4
 vleien 87
 vlinken 20
 vlot 72
 vloten 71, 74
 vloten trekken 71
 vocht 59
 vod, met ~ 53
 vodje, stok met ~ 53
 voeder 3
 voedergras 3
 voeren 94
 voet 35, 47
 vol 72
 voor, gras ~ af te weiden 3
 voor, gras ~ het vee 4
 voor, gras ~ koeien in te jagen 3
 voor, gras ~ te hooien 4
 voor, hamel ~ te haren 44
 voorgras 99, 100
 voorhooi 99
 voormaaier 20
 voormaaier 16
 voorman 87
 vooropmaaier 16
 voorpakken, te wijd ~ 20
 voorsnede 99
 voorsnit 99
 voorste, het ~ 38
 voorste, (onderste, korte, klein
 (e), ~) kruk 27
 voorwei 100
 voorweien (ww.) 100
 vork 46, 60, 62, 65, 65, 86
 vorkgaffel 60
 vossestaart 2
 vot 35
 vregel 89, 89
 vregelaar 89
 vregeler 89
 vregelhaak 89
 vregelhout 89, 89
 vregelknuppel 89
 vregelpaal 89
 vregelshout 89
 vregelsknuppel 89
 vregelskuil 89
 vregelspaal 89
 vregelspil 89
 vregelstek 89
 vregelstok 89
 vregelstouw 88
 vregelstouw 88
 vregelzeel 88
 vuile kervel 12
 vuursteentje 55
- W**
- waard 38
 waart 38
 waas 4
 waat 38, 38
 waat, dun ~ 47
 wagen 93
 wagenpaal 88
 wal 72, 87
 wal, een ~ maken 87
 wallen 71, 87
 wallen, op ~ trekken 71
 wallen zetten 87
 wap 86
 warsbalk 65
 warsbalkjes 65
 warshout 65
 warshoutjes 65
 warsspie 45
 wartel 89
 water 56
 watergras 2
 watergrasje 2
 watergroes 2
 waterhoorn 55
 wateroppertje 75
 watersperregras 2
 watsch (du.) 85
 weeg 85, 85
 weergaffel 60
 weerheuveltje 76
 weerheuveltjes maken 74
 weerhoop 75, 79
 weerhoopje 75
 weerhoopjes maken 74
 weerhopper 78
 weerhopperen 77
 weerhuist 79
 weerkop 79
 weeropper 75, 78
 weeropper, grote ~ 78
 weeropper, kleine ~ 75
 weeropperen 77
 weeroppers, in ~ zetten 74
 weeroppers maken 77
 weeroppers, op ~ zetten 74
 weg 19
 weghalen 94
 wei 3
 wei, blijvende ~ 3
 wei, derde ~ 101
 wei, eerste ~ 100

I.3

wei, tweede ~ 101
 wei, verse ~ 100
 weiden, gras om af te ~ 3
 weiden, gras voor af te ~ 3
 weiderij 57
 weie(n)gras 3
 weie(n)voer 3
 weien 57
 weigras 2, 3
 weigras, eerste ~ 100
 weiland 3
 weizool 4
 wellereek 67
 welm 87
 welsteentje 55
 wendel 87
 wenden 69
 wender 66, 67
 wendmachine 66, 67
 wentelaar 66
 weren 59
 werf, ([zeis])~ 25
 werken, in het hooi ~ 57
 westerwolds raagrass 2
 wet 55
 wetgetuig 42
 wetpot 55
 wetspaan 51
 wetsteen 54
 wetsteenbakje 55
 wetsteenbus 55
 wetsteenhoorn 55
 wetstreek 50
 wetstrekel 50
 wetten 49, 53
 wetter 45
 wijd, te ~ gezwaaid 20
 wijd, te ~ grijpen 20
 wijd, te ~ schrapen 20
 wijd, te ~ voorpakken 20
 wild gras 3
 wilde klaver 12
 wilde klee 12
 wilde rabarber 12
 wilde sulker 12
 wilde surelle 12
 wilde surkel 12
 wilde zuring 12
 wilde zurkel 12
 wilde zuurmoes 12
 wind 89
 windas 89
 windgras 2
 windhalm 2
 windhaver 3
 windhoop 79
 windingstok 89
 windopper 78
 winnen 59
 wipper 40

wirvel 89
 wis 20, 32, 53, 85, 86, 87
 wisboom 88
 wishout 88
 wisje 53, 85
 wisselboom 88
 wissen laten staan 20
 woelder 11
 wolf 32
 wolgras 3
 wollegras 3
 wollen gras 3
 worden, dor ~ 59
 worden, droog ~ 59
 worden, (het gras) wordt hooi 59
 wout(s)heuvel 7
 wouthouvel 10
 woutworm 10
 woutwormhoop 7
 woutwormsheuvel 7
 woutwormshoop 7
 wrevel 89
 wring 28
 wringel 89
 wringelhout 89
 wringelknuppel 89
 wringelpaal 89
 wringelstek 89
 wringelstok 89
 wringer, linke ~ 26
 wringknuppel 89
 wurmel 89

Z

zaag 47
 zaag, een ~ dervan maken 41
 zand 52
 zand aandoen 53
 zand, het ~ derlangs strijken 53
 zand, scherpe ~ 52
 zandbak 52
 zandbakje 52
 zandblok 52
 zandhol 52
 zandhoorn 52
 zandklomp 52
 zandklonk 52
 zandpot 52
 zandstreek 51
 zavel 52
 zavel aandoen 53
 zavel opdoen 53
 zavel, scherpe ~ 52
 zavelbus 52
 zaveldoos 52
 zavelen 53
 zavelklomp 52
 zavelklonk 52
 zavelpot 52

zavelstreek 51
 zavelzak 52
 ze(i)nde 23
 ze(i)ns 23
 ze(i)nsel 23
 zeel 85, 88
 zeel van stro 85
 zeigebramen 47
 zeigesnaar 32
 zeigs 23
 zeigse 23
 zeigsel 23, 37
 zeik 59
 zeiken 20
 zeiken, de zeisse die zeikt 20
 zeiken, de zeissem zeikt 20
 zeis 23, 40
 [zeis] 33
 zeis, (de ~) is om 47
 zeis, (de ~) is verheerseld 47
 [zeis]band 28
 [zeis]blad 32
 ([zeis])boom 25
 [zeis]ring 29
 ([zeis])snaad 24
 ([zeis])snaar 25
 ([zeis])steel 25
 zeiseknabben 28
 zeisendraad 32
 zeisgesnaar 25
 zeisjager 32
 zeisse 23
 zeisse, de ~ die zeikt 20
 (zeisse)werf 25
 zeissebeugel 32
 zeissehoorn 32
 zeisseklem 31
 zeissel 18, 23, 35
 (zeissel)snaard 25
 zeissele 23
 zeissem 23
 zeissem, de ~ zeikt 20
 zeissem, man bet de ~ 16
 zeissembuis 29
 zeissen 23
 zeissie 23
 zeissiebandje 29
 zeissieslot 30
 zeissiesnaak 25
 zeissing 23
 zespot 84
 zetten, aan de opper ~ 79
 zetten, dikke mijten ~ 79
 zetten, een hoek ~ 87
 zetten, (een) kop ~ 87
 zetten, ervels ~ 87
 zetten, grote oppers ~ 79
 zetten, heukels ~ 79
 zetten, heukeltjes ~ 74
 zetten, (hooimijt) ~ 96

- zetten, hopen ~ 80
 zetten, hoppers ~ 74
 zetten, hoppertjes ~ 74
 zetten, huisten ~ 80
 zetten, in de dijk ~ 71
 zetten, in gangen ~ 71
 zetten, in grote oppers ~ 77
 zetten, in halve huisten ~ 77
 zetten, in heukels ~ 73
 zetten, in hoopjes ~ 74
 zetten, in huisten ~ 80
 zetten, in mijten ~ 79
 zetten, in oppers ~ 74, 77, 79
 zetten, in tijlen ~ 70
 zetten, in weeroppers ~ 74
 zetten, mijten ~ 79
 zetten, mijtjes ~ 74
 zetten, op bokken ~ 83
 zetten, op de bok ~ 83
 zetten, op de ruiters ~ 83
 zetten, op dikke hopen ~ 80
 zetten, op dikke mijten ~ 79
 zetten, op grote heukels ~ 79
 zetten, op grote hopen ~ 80
 zetten, op grote mijten ~ 79
 zetten, op grote oppers ~ 79
 zetten, op halve huisten ~ 77
 zetten, op halve mijten ~ 77
 zetten, op heukelingen ~ 74
 zetten, op heukelingetjes ~ 74
 zetten, op heukels ~ 73, 79
 zetten, op heukeltjes ~ 74
 zetten, op heuken ~ 77
 zetten, op hoopjes ~ 74
 zetten, op hopen ~ 74, 77, 80
 zetten, op hoppers ~ 74, 74, 79
 zetten, op houten ruiters ~ 83
 zetten, op huisten ~ 80
- zetten, op huisteren ~ 83
 zetten, op huisters ~ 80
 zetten, op janen ~ 71
 zetten, op kleine hoopjes ~ 74
 zetten, op kleine hopen ~ 74
 zetten, op kleine mijtjes ~ 74
 zetten, op mijten ~ 79
 zetten, op mijtjes ~ 74
 zetten, op oppers ~ 74, 77, 79
 zetten, (op) paardjes ~ 83
 zetten, op rijen ~ 70
 zetten, op rollen ~ 70
 zetten, op roosters ~ 83
 zetten, op roten ~ 83
 zetten, op ruiters ~ 82
 zetten, op weeroppers ~ 74
 zetten, oppers ~ 79
 zetten, oppertjes ~ 77
 zetten, wallen ~ 87
 zetter 87
 zicht 23, 23, 40
 zichtband 29
 zichtmachine 39
 zijledders 93
 zijleren 93
 zijstukken 65
 zitten, het zit op de schelf 95
 zode 4
 zodepol 5
 zomergras 101
 zoog 4
 zool 4
 zoor 3
 zoorgras 3
 zuiver, het ~ 20
 zulken 12
 zulker 12
 zure surelle 12
- zurik 12
 zuring 11
 zuring, wilde ~ 12
 zurkel 12
 zurkel, wilde ~ 12
 zuur 3, 12, 59
 zuur (dim.) 12
 zuurgras 3, 6, 12
 zuurkruid 12
 zuurloof 12
 zuurmelk 12
 zuurmoes 12
 zuurmoes, wilde ~ 12
 zuursel 3
 zwaad 38
 zwaadring 32
 zwaads 18
 zwaai 3, 32
 zwaai, dobbel zwade/~ 19
 zwaai, zwade/~ 17, 18
 zwaai balk, zwade/~ 20
 zwaai balkje, zwade/~ 20
 zwaaien 47
 zwaaien, (de maaier heeft) ge-
 zwaaid 20
 zwaaien, te wijd gezwaaid 20
 zwaai gras 3
 zwaai greep 26
 zwaard 17, 18
 zwaard, dobbele ~ 19
 zwad 17, 18, 72
 zwad, dubbel ~ 19
 zwade-/zwaai balk 20
 zwade-/zwaai balkje 20
 zwade/zwaai 17, 18
 zwade/zwaai, dobbel ~ 19
 zweet 59
 zwog 18